

13/96

SOCIJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
SAVEZNA SKUPŠTINA
STENOGRAFSKE BELEŠKE

GODINA 1964.

BEOGRAD

SVESKA 9

SOCIJALNO-ZDRAVSTVENO VEĆE

9. SEDNICA OD 13. OKTOBRA 1964. GODINE

SAVEZNO VEĆE

17. SEDNICA OD 19. OKTOBRA 1964. GODINE

PRIVREDNO VEĆE

16. SEDNICA OD 19. OKTOBRA 1964. GODINE

SAVEZNO VEĆE I PRIVREDNO VEĆE

12. ZAJEDNIČKA SEDNICA OD 19. OKTOBRA 1964. GODINE

PROSVETNO-KULTURNO VEĆE

7. SEDNICA OD 20. OKTOBRA 1964. GODINE

SAVEZNO VEĆE I PROSVETNO-KULTURNO VEĆE

1. ZAJEDNIČKA SEDNICA OD 20. OKTOBRA 1964. GODINE

S A D R Ž A J:

	Strana		Strana
9. sednica Socijalno-zdravstvenog veća od 13 oktobra 1964.		2. Pretres Predloga osnovnog zakona o povećanju penzija — — — — —	20
Pre dnevnog reda:		3. Pretres Predloga odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penzije u 1964. godini — — — — —	26
1. Usvajanje zapisnika — — — — —	3	4. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima — — — — —	29
2. Saopštenja — — — — —	3	5. Pretres Predloga odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima — — — — —	30
3. Usvajanje dnevnog reda — — — — —	4	6. Pretres Predloga zakona o izmeni Zakona o pomoći članovima porodica čiji su hraniooci na obaveznoj vojnoj službi — — — — —	30
4. Poslanička pitanja — — — — —	4		
Dnevni red:			
1. Razmatranje teza Zakona o zaštiti na radu — — — — —	7		

	Strana		Strana
7. Pretres Predloga zakona o prestanku važenja Uredbe o donošenju republičkih propisa o organizaciji, upravljanju i finansiranju socijalnih ustanova — — — — —	30	Dnevni red:	
8. Pretres izveštaja Mandatno-imunitetske komisije povodom traženja odobrenja za vođenje krivičnog postupka protiv poslanika Mustafe Ajanovića — — — — —	31	1. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini — — — — —	59
Odgovori na poslanička pitanja (nastavak) — — — — —	33	2. Diskusija o ulozi i razvoju naučnoistraživačkog rada, sa Nacrtom rezolucije — — — — —	72
17. sednica Saveznog veća od 19. oktobra 1964. godine		3. Opšti pretres organizacije tela Veća — — — — —	94
<i>Pre dnevnog reda:</i>		12. Zajednička sednica Saveznog veća n Privrednog veća od 19. oktobra 1964. godine	
1. Usvajanje zapisnika — — — — —	37	Dnevni red:	
2. Saopštenja — — — — —	37	1. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama za 1964. godinu — — — — —	95
3. Usvajanje dnevnog reda — — — — —	37	7. Prosvetno-kulturno veća od 20. oktobra 1964. godine	
4. Poslanička pitanja — — — — —	38	<i>Pre dnevnog reda:</i>	
5. Usvajanje da se povodom prve tačke dnevnog reda sasluša ekspozé na zajedničkoj sednici sa Privrednim većem — — — — —	40	1. Usvajanje zapisnika — — — — —	99
6. Usvajanje da se povodom druge tačke dnevnog reda pretres održi na zajedničkoj sednici sa Prosvetno-kulturnim većem — — — — —	40	2. Saopštenja — — — — —	99
<i>Dnevni red:</i>		3. Usvajanje dnevnog reda — — — — —	99
1. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini — — — — —	40	4. Usvajanje predloga da se prva tačka dnevnog reda razmatra na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem — — — — —	99
2. Razmatranje problema naučnoistraživačkog rada i pretres Prednacrtá rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada (pretresana na zajedničkoj sednici sa Prosvetno-kulturnim većem) — — — — —	40	<i>Dnevni red:</i>	
3. Pretres Predloga zakona o povećanju penzija — — — — —	46	1. Razmatranje problema naučnoistraživačkog rada i pretres Nacrtá rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada (pretres na zajedničkoj sednici) — — — — —	99
4. Pretres Predloga odluke o dopuni Odluke o isplati dohotka na penzije u 1964. godini — — — — —	47	2. Predlog zakona o dopunama Opšteg zakona o školstvu — — — — —	99
5. Pretres Predloga odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima jednokratnog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima — — — — —	47	3. Izmene u sastavu nekih tela Prosvetno-kulturnog veća — — — — —	100
6. Pretres predloga za imenovanje članova Odbora za nagradu Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije — — — — —	47	1. Zajednička sednica Saveznog veća n Prosvetno-kulturnog veća od 20. oktobra 1964. godine	
16. sednica Privrednog veća od 19. oktobra 1964. godine		<i>Pre dnevnog reda:</i>	
<i>Pre dnevnog reda:</i>		1. Evociranje uspomena povodom dvadesetogodišnjice oslobođenja Beograda — — — — —	103
1. Usvajanje zapisnika — — — — —	53	2. Komemoracija povodom tragične smrti sovjetske delegacije koja je trebalo da učestvuje u proslavi dvadesetogodišnjice oslobođenja Beograda — — — — —	103
2. Saopštenja — — — — —	53	3. Saopštenja — — — — —	104
3. Usvajanje dnevnog reda — — — — —	54	4. Usvajanje dnevnog reda — — — — —	104
4. Usvajanje da se povodom prve tačke dnevnog reda sasluša ekspozé na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem — — — — —	54	<i>Dnevni red:</i>	
5. Poslanička pitanja — — — — —	54	1. Razmatranje problema naučnoistraživačkog rada i pretres Prednacrtá rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada — — — — —	104
		2. Izbor zajedničke redakcione komisije — — — — —	142

SOCIJALNO-ZDRAVSTVENO VEĆE

9. SEDNICA

OD 13. OKTOBRA 1964. GODINE

SADRŽAJ

Pre dnevnog reda:

1. Usvajanje zapisnika;
2. Saopštenja;
3. Usvajanje dnevnog reda;
4. Poslanička pitanja.

Dnevni red:

1. Razmatranje teza Zakona o zaštiti na radu;
 2. Pretres Predloga zakona o povećanju penzija;
 3. Pretres predloga odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penzije u 1964. godini;
 4. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima;
 5. Pretres Predloga odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima;
 6. Pretres Predloga zakona o izmeni Zakona o pomoći članovima porodica čiji su hranioči na obaveznoj vojnoj službi;
 7. Pretres Predloga zakona o prestanku važenja Uredbe o donošenju republičkih propisa o organizaciji, upravljanju i finansiranju socijalnih ustanova;
 8. Pretres izveštaja Mandatno-imunitetske komisije povodom traženja odobrenja za vođenje krivičnog postupka protiv poslanika Mustafe Ajanovića.
- Odgovori na poslanička pitanja (nastavak).

Govornici: Ivica Marinić, Radomir Gerić, Ljubiša Popović, Risto Džunov, Olga Vrabich, Risto Džunov, Nenad Trifković, Ivan Matović, Katica Kušec, Dante Jasnić, Vitez Danić, Dolfka Boštjančič, Petar Grozdanović, Zdenko Has, Olga Vrabich, Katica Kušec, Albreht Roman, Dolfka Boštjančič, Ignac Nagode, Dante Jasnić, Pašaga Mandžić, Tatjana Jelača, Olga Vrabich, Zagorka Pešić-Golubović, Albreht Roman, Dolfka Boštjančič, Olga Vrabich, Dante Jasnić, Katica Kušec, Đorđe Matić, Jožef Vencel, Radojko Ilić, Ante Jamnicki, Mustafa Ajanović, Milomir Čeriman, Olga Vrabich, Albreht Roman, Ivan Matušin.

PREDSEDAVALA

PREDSEDNIK

OLGA VRABIČ

Početak u 9 č

Predsednik Olga Vrabich (Izborna jedinica Celje I):

Otvaram 9. sednicu Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine. Konstatujem da postoji kvorum i da Veće može punovažno odlučivati

Zapisnik sa 8. sednice Veća dostavljen je članovima Veća. Da li ima primedaba na zapisnik sa 8. sednice? (Nema).

Pošto nema primedaba, zapisnik će biti overen.

Molim da čujete saopštenja: poslanici dr Nikoliš Gojko, Dragica Kuhada i Radoslav Jonak molili su da im se odobri odsustvo sa ove sed-

nice zbog bolesti, a poslanici dr Jelka Vesenjakin-Hirjan, Lenka Antičević, dr Radivoje Berović i Ljubica Spasić zbog zauzetosti na službenoj dužnosti.

Da li se Veće slaže da se tražena odsustva odobre? (Slaže se).

Obaveštavam Veće da je Komisija Socijalno-zdravstvenog veća za naučnoistraživački rad na tri sednice pretresla problematiku naučnoistraživačkog rada u oblasti zdravstvene zaštite i socijalne politike. Koordinaciono telo Savezne skupštine za naučnoistraživački rad, u čijem je radu učestvovala i naša Komisija, pripremilo je Nacrt Rezolucije o naučnoistraživačkom radu.

Prema poslovniku Savezne skupštine, Nacrt Rezolucije pretresaće Savezno veće i Prosvetno-kulturno veće Savezne skupštine na zajedničkoj sednici koja je zakazana za 20. oktobar 1964. godine. U vezi s tim, predlažem da naše Veće učestvuje u radu ove zajedničke sednice preko grupe poslanika, koju bi delegiralo Veće. Da li se Veće slaže da tako postupimo? (Slaže se).

Pošto se slažete, predložila bi grupu delegata, i to: dr Radivoje Berović, potpredsednik Veća i predsednik Komisije za naučno istraživački rad našeg Veća, dr Jelka Vesenjaka-Hirjan, dr Zagorka Pešić Golubović, dr Marjan Morelj i dr Hristo Duma.

Ima li neki drugi predlog? (Nema).

Pošto nema, pitam Veće: Da li prihvata predloženu grupu delegata? (Prihvata).

Time je utvrđena grupa delegata koja će učestvovati u radu zajedničke sednice Saveznog veća i Prosvetno-kulturnog veća, posvećene naučnoistraživačkom radu.

Za ovu sednicu — kako su članovi Veća već obavješteni u pozivu — predložen je ovaj dnevni red:

1. Razmatranje teza za zakon o zaštiti na radu;

2. Pretres Predloga zakona o povećanju penzija;

3. Pretres Predloga odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penziju u 1964. godini;

4. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima;

5. Pretres Predloga odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima;

6. Pretres Predloga zakona o izmeni Zakona o pomoći članovima porodice čiji su hranioци na obaveznoj vojnoj službi;

7. Pretres Predloga zakona o prestanku važenja Uredbe o donošenju republičkih propisa o organizaciji, upravljanju i finansiranju socijalnih ustanova;

8. Pretres izveštaja Mandatno-imunitetske komisije povodom traženja odobrenja za vođenje krivičnog postupka protiv člana Veća dr Mustafe Ajanovića.

Ima li kakvih drugih predloga za dnevni red ove sednice? (Nema).

Pošto nema, da li Veće prihvata predloženi dnevni red? (Prihvata).

Obaveštavam Veće da su poslanici dr Jelka Vesenjaka-Hirjan, Ljubiša Popović i Ivan Matušin uputili Veću poslanička pitanja.

Poslanik dr Jelka Vesenjaka-Hirjan postavila je pitanje:

»S obzirom na relativno nisku stopu finansiranja naučnoistraživačkog rada u zdravstvu od strane Saveznog fonda za naučni rad koja je od osnivanja

Fonda do danas iznosila svega 4% od ukupnih davanja za naučni rad u SFRJ, da li postoje realne mogućnosti i na koji bi se način taj iznos mogao povisiti u interesu zdravstvene zaštite?»

Poslanik Ljubiša Popović postavio je sledeća pitanja:

»a) Koliko je lekara završilo studije na medicinskim fakultetima u zemlji u školskoj 1962/63. godini?

b) Da li u zavodima za zapošljavanje u republičkim centrima ima lekara koji su nezaposleni i koliko je njihov broj? Da li se mogu preduzeti izvesne mere da se društvena sredstva uložena u njihovo školovanje aktiviraju?

c) Da li je koncentracija stručnih kadrova u kliničkim ustanovama velika i koliko na lekara specijalistu u ovim ustanovama dolazi kreveta?

d) Koliko naših lekara radi u inostranstvu na osnovu tehničke pomoći i na osnovu slobodno sklopljenih ugovora? Koliko je lekara otišlo iz zemlje u 1963. godini u jednom i u drugom slučaju? Da li je sadašnji stav u vezi sa odlaskom lekara u inostranstvo u skladu s našim mogućnostima odnosno deficitarnošću lekara u manjim zdravstvenim ustanovama odnosno nerazvijenim područjima?»

Poslanik Ivan Matušin postavio je pitanje:

»a) Da li postoji mogućnost da se prilikom usklađivanja Zakona o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja sa Ustavom SFRJ, kao i u vezi sa postojećim diskusijama o Predlogu zakona o organizaciji i finansiranju zdravstvene službe, konkretnije odredi obaveza izdvajanja dela sredstava za preventivnu zdravstvenu zaštitu?

b) U cilju sprovođenja kućnog lečenja tuberkuloznih bolesnika, da li postoji mogućnost određivanja posebnog dodatka za poboljšanje ishrane?»

Pre nego što pređemo na dnevni red, molim predstavnika Saveznog saveta za koordinaciju naučnih istraživanja da odgovori na poslaničko pitanje poslanika dr Jelke Vesenjaka-Hirjan.

Ima reč drug Ivica Marinić, sekretar Saveznog saveta za koordinaciju naučnih istraživanja.

Ivica Marinić, sekretar Saveznog saveta za koordinaciju naučnih istraživanja:

Drugovi poslanici, na pitanje koje je postavila poslanik dr Jelka Vesenjaka-Hirjan mogu, u ime Saveta, da dam ovaj odgovor:

Od osnivanja Saveznog fonda za naučni rad do 1964. godine preduzeto je finansiranje 46 problema u oblasti medicinskih nauka u trajanju od 5 godina, a za njihovo rešavanje bilo je angažirano 621 milion dinara, od čega je 515 miliona angažirano za rešavanje problema iz tematskog dijela, a 106 miliona za opremu. To je bilo stanje do 1964. godine.

Nakon konstatacije da nije dovoljno sredstava dato za istraživanja u oblasti medicinskih nauka, raspodelom sredstava Saveznog fonda u ovoj godini bilo je angažirano i stavljeno na raspolaganje Komisiji za medicinska istraživanja 300 miliona dinara. Savjet ne raspolaže podacima o izdvajanju sredstava iz drugih izvora za istraživanja u oblasti medicinskih nauka.

Nije poznato koliko su republički fondovi davali, a koliko fondovi za školstvo u sklopu finansiranja univerziteta za istraživanje u oblasti medicinskih nauka. Također nije nam poznato koliko je sama privreda učestvovala, i koliko je socijalno osiguranje davalo za naučnoistraživački rad. Znamo samo da je Savezni zavod za zdravstvenu zaštitu dobijao neka sredstva iz kontrapart-fondova i da je vršio izvjesna istraživanja.

Razlozi za odvajanje relativno malih sredstava za istraživanja u oblasti medicinskih nauka u prvom periodu, od osnivanja Fonda do 1964. godine., počivali su u tome što nijesmo organizirano prilazili problemu istraživačkog rada. Nešto kasnije dodeljena su prva znatnija sredstva u okvirima federacije i tada se smatralo da ta sredstva treba prvenstveno usmjeriti ka iniciranju istraživanja u privredi i u nekim osnovnim naukama, u kojima smo zaostali. Dato je dosta sredstava za osnovnu biologiju, sa kojima su osnivani i konsolidovani univerzitetski instituti u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani (biološki instituti), dok je jedan dio sredstava dat Sarajevu. Međutim, veći dio sredstava odlazio je u institute i institucije za tehničke, a jednim dijelom i za poljoprivredne nauke.

Prema svim dosadašnjim procjenama, ovo usmjeravanje sredstava dalo je vrlo pozitivne rezultate. Ono je podstaklo privredne organizacije da same odvajaju sve više sredstava, pa se institucionalna baza naše industrije, u posljednje vrijeme, prilično naglo razvijala. Naprotiv, to je išlo na uštrb medicinskih istraživanja, pogotovu što je u to vrijeme Komisija za medicinu bila u sklopu jednog sektora bioloških nauka a — kao što sam rekao ranije — osnovnoj biologiji dat je prioritet i najveći dio sredstava. Međutim, i pored ovih sredstava, pojavile su se mnoge slabosti, subjektivne slabosti koje su onemogućile da se ta sredstva najkorisnije i najefikasnije upotrebe. Prije svega, institucije koje se bave istraživanjem u oblasti medicinskih nauka postavljale su zahtjeve koji su bili vrlo sitni, beznačajni i često rutinskog karaktera.

Dalje, neke institucije su tražile ogromna sredstva, naročito za investicionu opremu, tako da Savezni fond ne bi mogao — recimo — jednu instituciju da opremi. Ponekad, u strukturi troškova za istraživanja javljali su se vrlo visoki zahtjevi za honorare. Događalo se da su istraživači počeli obradu pojedinih tema pa da su zatim odlazili u inostranstvo i instituciju ostavljali na pola puta, tako da su kadrovi, koji su bili dužni da rješavaju ove probleme, prosto nestajali. Nije bilo ni nastojanja da se, nekako, ujedine instituti na krupnijim istraživačkim projektima, da se na neki način dogovore i o bezbjede zajednički rad, kako bi sredstva, koja su bila mala mogli skoncentrisati za značajnije projekte.

Smatrao sam da je potrebno da neke od tih slabosti istaknem, jer one još i danas postoje. Međutim, mi smo iz sredstava koje je Savezni fond u ovoj godini izdvojio za medicinska istraživanja — kako sam ranije rekao — osigurali 300 miliona dinara.

Rekao bih još nešto. Raspodjela tih sredstava je, na sjednici Upravnog odbora Saveznog fonda od 9. jula 1964. godine, prepuštena Savjetu za medicinska istraživanja, ali je predviđeno da se do 30. oktobra o. g. postave zahtjevi. Međutim, do sada je sklopljen samo jedan ugovor na 5 miliona dinara, a Saveznom fondu je dostavljeno svega tri do četiri zahtjeva. Na taj način, i na ovu oblast reflektiraju se slabosti organizacije u Savjetu za medicinska istraživanja, koji nije blagovremeno prihvatio sugestije i nastojao otkloniti uočene slabosti.

Mi stojimo danas pred donošenjem Rezolucije — vi ste vjerovatno svi upoznati — o naučnoistraživačkom radu, i u toj Rezoluciji biće govora o sistemu financiranja naučnoistraživačkog rada. Taj novi sistem predviđa daleko šire izvore sredstava za njegovo financiranje, pa, prema tome, i za financiranje istraživačkog rada u medicini. Predviđeno je da se omogući stvaranje fondova za istraživanje u privrednim organizacijama, zatim pri društveno-političkim zajednicama, opštin, republici i federaciji, s tim što bi se sredstva odvajala automatski, čime bi se osigurala stalnost, dugoročnost i porast sredstava. Međutim, razgovori sa izvjesnim brojem odgovornih ljudi nameću zaključak da bi, u vezi sa medicinskim istraživanjima, trebalo razmotriti i mogućnost da se u fondove socijalnog osiguranja odvoji određeni postotak sredstava za naučnoistraživački rad.

Novim sistemom financiranja predviđaju se i neke poreske olakšice za naučnoistraživačke institucije. Radi ilustracije treba navesti da je već počeo da djeluje instrument oslobađanja plaćanja carine na uvezenu opremu, što je znatno opterećivalo istraživačke institucije prilikom investicija i uvoza opreme. Ovo će sigurno pozitivno uticati na celokupnu istraživačku aktivnost. Međutim, rekao bih još da bi organizacije i institucije koje se bave istraživanjem u oblasti medicinskih nauka morale da otklone slabosti koje su se ispoljavale u njihovom radu i da priđu koordiniranju istraživačkih zadataka i integrisanju institucija, ne formalnom, već suštinskom integracijom u rješavanju određenih problema.

Predsjednik Olga Vrabić:

Pošto je drugarica dr Jelka Vesenjaj Hirjan odsutna sa ove sednice, prelazimo na odgovor na drugo pitanje. Molim predstavnika Saveznog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku da odgovori na poslaničko pitanje poslanika Ljubiše Popovića. Ima reč dr Radomir Gerić,

pomoćnik saveznog sekretara za zdravstvo i socijalnu politiku.

Dr Radomir Gerić pomoćnik Saveznog sekretara za zdravstvo i socijalnu politiku:

Drugovi poslanici, na pitanja koja je preko Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine postavio savezni poslanik Ljubiša Popović, Savezni sekretarijat za zdravstvo i socijalnu politiku daje ove odgovore:

1) Na pitanje: koliko je lekara završilo studije na medicinskim fakultetima u zemlji u školskoj 1962—1963. godini, daje se ovaj odgovor:

U školskoj 1962. i 1963. godini diplomiralo je na medicinskim fakultetima u zemlji 1.333 studenta medicine.

2) Na pitanje: da li u zavodima za zapošljavanje u republičkim centrima ima lekara koji su nezaposleni, koliki je njihov broj i da li se mogu preduzeti izvesne mere da se društvena sredstva uložena u njihovo školovanje aktiviraju, daje se ovaj odgovor:

Prema dobijenim podacima iz Saveznog sekretarijata za rad, sa stanjem od 30. VI 1964. godine, prijavljeni su Zavodu za zapošljavanje 74 lekara, 20 zubnih lekara, 19 diplomiranih farmaceuta, 4 viša zubara i 99 srednjih medicinskih radnika.

Pretpostavlja se da ima veći broj lekara koji još nisu zasnovali radni odnos, a koji se uglavnom nalaze u većim sreskim centrima.

Što se tiče mera za aktiviranje društvenih sredstava uložених u školovanje ovih kadrova — ako se misli na neke administrativne mere — naš sadašnji sistem i naše zakonodavstvo ne predviđaju nikakve administrativne metode. Što se tiče drugih mera, na osnovu informacija iz Saveznog sekretarijata za rad, razmatra se izmena propisa o zapošljavanju i verovatno će se predložiti da se izmene ti propisi u tom smislu da izvesni kadrovi, za kojima postoji potreba u zemlji, ne mogu da dobiju materijalno obezbeđenje za period posle završetka studija.

3) Na pitanje: da li je koncentracija stručnih kadrova u kliničkim ustanovama velika i koliko na lekara — specijalistu u ovim ustanovama dolazi kreveta, daje se ovaj odgovor:

Prema podacima Saveznog zavoda za zdravstvenu zaštitu od 1. januara 1964. godine broj postelja u kliničkim ustanovama iznosio je 11.275, a broj lekara zaposlenih u ovim ustanovama 1.307. To znači da na jednog lekara dolazi oko 8 postelja. Ovakva razmera je svakako visoka, ali treba imati u vidu da prilikom evidentiranja lekara na klinikama u prikazani broj ulaze svi lekari, koji su se na dan 1. januara 1964. godine nalazili na klinikama, uključujući nastavno osoblje — profesore, docente, asistente i lekare na specijalizaciji.

4) Na pitanje: koliko naših lekara radi u inostranstvu na osnovu tehničke pomoći i na osno-

vu slobodno sklopljenih ugovora, koliko je lekara otišlo iz zemlje u 1963. godini u jednom i u drugom slučaju, da li je sadašnji stav oko odlaska lekara iz zemlje u skladu sa našim mogućnostima, deficitarnošću lekara u manjim zdravstvenim ustanovama odnosno nerazvijenim područjima, daje se ovaj odgovor:

Bilateralna saradnja sa Azijsko-afričkim zemljama i zemljama u razvoju odvija se prema utvrđenoj politici i programu koji neposredno sprovodi Savezni zavod za međunarodnu tehničku saradnju uz saradnju sa drugim institucijama i zainteresovanim organima. Prema podacima ovog Zavoda, u decembru 1963. godine bila su u Azijsko-afričkim zemljama na radu 292 jugoslovenska lekara; a u Svetskoj zdravstvenoj organizaciji u 1963. godini radilo je 19 lekara kao eksperti ili stručnjaci koji su poslali uglavnom u neke Azijske i afričke zemlje.

Redovnim putem, na osnovu slobodno sklopljenih ugovora, otišla su iz zemlje u 1963. godini, uz saglasnost Saveznog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku, prema tački 5. člana 87. Opšteg zakona o organizaciji zdravstvene službe, 4 lekara, dok su 4 molbe odbijene.

Smatramo da odlazak naših lekara iz zemlje na osnovu programa međunarodne tehničke saradnje, kao i preko Svetske zdravstvene organizacije odgovara i našim mogućnostima i našoj opštoj politici saradnje sa zemljama u razvoju.

Predsednik Olga Vrabič:

Da li poslanik Ljubiša Popović želi da postavi dopunsko pitanje u vezi sa odgovorom druga dr Radomira Gerića? (Ne želi).

Prelazimo na odgovor u vezi sa trećim pitanjem. Molim predstavnika Saveznog sekretarijata za rad da odgovori na poslaničko pitanje Ivana Matušina.

Odgovor na ovo poslaničko pitanje — kako smo obavešteni — trebalo je da da drug Albreht Roman, zamenik saveznog sekretara za rad. Pošto drug Albreht Roman nije prisutan, da li se Veće slaže da odložimo odgovor na ovo poslaničko pitanje? (Iz sale se čuje protest da to ubuduće ne bi trebalo praktikovati i da odgovor treba dati odmah, jer je poslaničko pitanje postavljeno na vreme).

Da li neko od predstavnika Saveznog sekretarijata za rad želi da da odgovor? Ima reč drug Risto Džunov, savezni sekretar za rad.

Risto Džunov, savezni sekretar za rad:

Drugovi koji su postavili pitanje mogu da budu spokojni, jer će dobiti odgovor. Nema nikakvih razloga da odgovor bude uskraćen. U pitanju je nesporazum. Drug Albreht Roman nije znao da će ovo biti prva tačka dnevnog reda i samo zbog toga nije došao. Ne postoje drugi razlozi.

Predsednik Olga Vrabčić:

U cilju objašnjenja, dozvolite mi da citiram dopis koji je Socijalno-zdravstveno veće uputilo Saveznom sekretarijatu za rad 5. oktobra 1964. godine, u kojem se prvim pasusom tačno određuje vreme: »U vezi sa vašim dopisom molimo vas da na sednici Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine, koja će se održati 13. oktobra 1964. godine u zgradi Savezne skupštine — mala sala — sa početkom u 9 časova, date odgovor na poslanička pitanja Saveznog poslanika Ivana Matušina i to...«

Predlažem da odgovor na ovo pitanje odložimo dok predstavnik Saveznog sekretarijata za rad ne dođe na sednicu. Možemo i da prekinemo sednicu. (Poslanici su se složili da se odgovor da na kraju sednice, ali da se ona ne odlaže).

Obaveštavam Veće da sednici Veća prisustvuju: Rista Džunov, savezni sekretar za rad; Zdenko Has, glavni savezni inspektor rada; Vera Aceva, predsednik Odbora za socijalno-zdravstvena pitanja Saveznog veća; predstavnici Saveznog zavoda za zdravstvenu zaštitu; Todor Vujošević, pomoćnik direktora Saveznog zavoda za socijalno osiguranje; predstavnici Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije i Centralnog odbora Sindikata radnika industrije i rudarstva; dr Miloš Kilibarda, predstavnik Instituta za medicinu rada SR Srbije i Milan Skitek, direktor Zavoda za zaštitu na radu SR Slovenije

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: Razmatranje teza za zakon o zaštiti na radu. Obaveštavam Veće da je Odbor Socijalno-zdravstvenog veća za probleme rehabilitacije i zaštite na radu razmatrao teze za zakon o zaštiti na radu i u vezi s tim dostavio izveštaj Veću.

Otvaram pretres Teza za zakon o zaštiti na radu.

Dajem reč drugu Risti Džunovu, saveznom sekretaru za rad.

Risto Džunov savezni sekretar za rad:

Drugarice predsedniče, drugarice i drugovi poslanici, briga o čoveku i stvaranje boljih i bezbednijih uslova za rad bila su i ostaju stalna nastojanja u politici i praksi naše društvene zajednice. Ta briga naročito ima svoj puni zamah i dobija konkretne oblike u radnim organizacijama čiji se radni kolektivi i njihovi organi upravljanja sve više okreću ka problemima zaštite na radu, jer u tome vide velike mogućnosti za ostvarivanje boljih rezultata u poslovanju i poboljšanju materijalnog položaja svoje radne zajednice i pojedinaca, kao i bitan uslov za njihovu ličnu bezbednost. Vidni rezultati, koji su na tom polju postignuti, poznati su javnosti, a o tome se raspravljalo i u ovom Veću.

Dalji razvitak nameće da se ta briga stalno povećava, a sistem zaštite usavršava, naročito

ako se ima u vidu da je taj dinamični razvoj praćen velikim prilivom novih radnika, bez radnih iskustava i navika, a u mnogim slučajevima i bez elementarnog znanja i obrazovanja. Dovoljno je da se kaže da je u poslednjoj deceniji uključeno 1,600.000 novih radnika ili 160 hiljada godišnje. Zahteve, koji se s tim u vezi postavljaju, naša praksa već rešava, pružajući potrebne elemente za izgradnju savremenog sistema zaštite na radu.

Zbog toga, postavlja se zadatak da se pravno uobliči sistem zaštite u kome će svi pozvani činioци a, pre svega, radne organizacije i radni ljudi, zauzeti određeno mesto u sprovođenju i unapređivanju zaštite na radu.

Zakon o zaštiti na radu polazi od ustavnih načela. On treba da oformi jedinstven sistem i da obezbedi usklađeno delovanje svih činilaca koji su i do sada, po prirodi svoje uloge i mesta u društvu, imali udela u ostvarivanju zaštite na radu. Pripremi Teza, koje se danas razmatraju, a zatim i pripremi prvog Nacrta zakona prišlo se posle prethodne široke konsultacije. U svestranoj diskusiji učestvovali su brojni republički i savezni organi uprave i određene stručne i naučne ustanove. Organi upravljanja i stručne službe znatnog broja radnih organizacija raznih grana i delatnosti naše privrede neposredno su učestvovali u razmatranju ove problematike. Potrebno je posebno ukazati da je u toku pripreme ovog dokumenta Savezna skupština dala značajan doprinos. U većem broju odbora i u nekim većima razmatrani su izveštaji Inspekcije rada i aktuelni problemi zaštite na radu i date su brojne veoma korisne sugestije. Konačno, Teze su razmatrane na sednici Saveznog izvršnog veća, 17. juna o. g. i u načelu usvojene. Primedbe Saveznog izvršnog veća na pojedina rešenja i neka naknadna zapazanja našla su svoje mesto i u prvom Zakonskom nacrtu. Smatramo da je potrebno da ovom prilikom obavestimo Veće o izmenama koje su na osnovu toga izvršene i, u isto vreme, da iznesemo osnovne postavke predloženog sistema zaštite na radu.

I

1) Stanje zaštite na radu zahteva jedinstven pristup u izgradnji i sprovođenju politike u ovoj oblasti. Ta politika je prvenstveno određena položajem radne organizacije i proizvođača u našem društvu. Pri tome, ne može se prenebregnuti uloga društvene zajednice. Stavšiše, humanistički i etički princip kojima se ona rukovodi treba da zauzmu vidno mesto prilikom usvajanja pojedinih rešenja. Ovde je nedvosmisleno istaknuto da pravo i dužnosti radne organizacije da se stara o zaštiti na radu proizilaze iz dosledno sprovedenog principa samoupravljanja. Ustav postavlja pravo zaštite na radu i druge zaštite, kao garantovano pravo radnog čoveka. To pravo obezbeđuje se putem

samoupravljanja u radnim organizacijama i aktivnim odnosom organa socijalističke društvene zajednice. Ustav je, dalje, zaštitu na radu postavio kao posebnu kategoriju u sistemu našeg zakonodavstva i odredio da se ta materija posebno normira osnovnim zakonodavstvom federacije kao deo zakonodavstva o radu.

2) U tezama je nagovešteno da bi Zakonom o zaštiti na radu trebalo diferencirati jedinstvene okvire pojedinih rešenja od normi koje regulišu materiju od opšteg interesa za celu društvenu zajednicu.

U zakonskom Nacrtu nastoji se da se ova postavka Teza jasnije izrazi. Tako se jedinstvenim osnovima daju zajednički okviri za ona rešenja i mere koje će regulisati republike i opštine, a naročito radne organizacije. Mere te vrste jesu naročito one koje treba obezbediti putem obaveza i prava radne organizacije i za koje bi se u zakonu dali samo jedinstveni osnovi. Norme od opšteg interesa jesu, pre svega, mere i normativi čija je svrha da obezbeđuju sigurnost čoveka na radu, a čije je jedinstveno regulisanje i opšti društveni i ekonomski interes. To se takođe, odnosi i na utvrđivanje jedinstvenih okvira za sprovođenje nadzora nad sprovođenjem normativa.

Jedinstveni osnovi sistema i potreba da se povežu u sistem svi činioци koji učestvuju u sprovođenju zaštite na radu izraz su solidarnosti u snošenju rizika za posledice koje nastaju zbog nedostatka zaštitnih mera.

3) Kao što je već rečeno, baza i glavni stub predloženog sistema je radna organizacija. Takav pristup je zasnovan prvenstveno na ulozi radne organizacije u našem sistemu privređivanja, na njenoj sadašnjoj ulozi, a pogotovo na onoj koja će se izgrađivati u procesu razvoja našeg društvenog i privrednog sistema. Organi samoupravljanja u radnoj organizaciji upravo su ti koji, kroz ostvarivanje ekonomskih interesa radne organizacije i obaveza prema svakom članu radne zajednice, imaju najveći udeo u ostvarivanju dobre i efikasne zaštite na radu. Međutim, i u Tezama a i u prvom Nacrtu, značajnu ulogu imaju i drugi društveni činioци čije je prisustvo neophodno s obzirom na njihove ostale funkcije. To se, pre svega, odnosi na sindikalne organizacije, kao društvena snaga koja svojim uticajem na raspodelu, na podizanje svesti i obrazovanje radnog čoveka svojom neposrednom aktivnošću u cilju unapređenja zaštite na radu može znatno da utiče na pozitivno delovanje radne organizacije u ovoj oblasti. Upravo je sindikalna organizacija u mogućnosti da, u svetlu materijalnih odnosa i brige o čoveku, objasni značaj mera zaštite.

4) U red društvenih činilaca neposredno zainteresovanih za pozitivna rešenja u oblasti zaštite, za otklanjanje svega onoga što može da izazove oštećenje radne sposobnosti i što ometa porast produktivnosti rada, odnosno što može

da izazove ugrožavanje čoveka i proizvodnje uopšte spadaju i privredne komore, zajednice socijalnog osiguranja i zajednice opšteg osiguranja.

5) Društveno-političke zajednice, u prvom redu skupštine opština, trebalo bi da su, prema predloženom sistemu, u takvom položaju da se svojim opštim merama okrenu problemima koji se javljaju u toj oblasti kao specifični za pojedinu opštinu i da prema određenim situacijama usvajaju i odgovarajuća rešenja. U odnosu prema zaštiti na radu, koja je u sve većoj meri predmet pažnje naših opština i njihovih skupština, ogleda se i deo njihovog nastojanja ka ujednačavanju uslova rada u privrednim organizacijama. Opštine to ostvaruju usmeravanjem ekonomske politike na svom području. Pored toga, ostaje zadatak opština da organizuju nadzor nad propisanim merama i normativima zaštite, tj. da se staraju za uspostavljanje službe inspekcije rada i da snose odgovornost za njeno funkcionisanje. Teze i Nacrt predviđaju takođe obavezu opština da se staraju o saniranju svih onih radnih organizacija koje ne mogu da sprovedu mere i izvršuju zadatke određene zakonom, a opštine imaju ekonomski interes da takva organizacija i dalje postoji.

6) Kao rezultat potreba u sprovođenju zaštite u nas su organizovane u većem broju stručne i naučne ustanove koje pružaju neposredne usluge radnim organizacijama ili se bave određenim ispitivanjima u korist predstavničkih i upravnih organa u cilju unapređenja zaštite na radu. Uбудуće te ustanove treba da nađu svoje mesto u sistemu zaštite na radu.

7) Ni ovako povezan sistem zaštite ne isključuje, naravno, potrebu dobro organizovane, efikasne, kvalifikovane i racionalno postavljene službe nadzora nad primenom mera i normativa zaštite na radu. Naprotiv, tendencije koje se prirodno javljaju u radnim organizacijama da se što brže postignu neposredni privredni rezultati, ponekad, bez obzira na potencijalne štete, zahtevaju stalno prisustvo službe koja bi bila u stanju da ocenjuje da li se u zaštiti čoveka na radu primenjuju propisane mere i da li se ulažu naponi kako bi se i u tom pogledu primenilo sve ono što pruža opšti napredak proizvodnih procesa i nauke.

II

Posle ovih opštih izlaganja o bitnim činioциma predloženog sistema zaštite na radu, a uporedo sa kraćim prikazom nekih osnovnih rešenja usvojenih u Tezama, ukazaćemo i na rešenja koja se razlikuju u prvom Nacrtu zakona o zaštiti na radu od rešenja usvojenih u Tezama.

Ograničićemo se samo na one izmene koje imaju bitni uticaj na izgradnju sistema zaštite na radu i na njegovo sprovođenje.

1) Predviđa se da se Zakonom što jasnije odredi sadržina zaštite na radu, time se, u stvari, ujedno određuju i obaveze radne organizacije. Normativi i druge propisane mere trebalo bi da obuhvate, odnosno razrade tu sadržinu. Bitna karakteristika normativa i propisanih mera jeste u tome što su oni jedinstveni osnov i što na neki način pružaju opšte, jedinstvene uslove za celu našu privredu. U tom okviru, ili u slučajevima da ne postoje, tj. da nisu propisani opšti, zajednički normativi, mogle bi i republike da donose svoje normative. Takođe, opštine bi svojim opštim aktima regulisale određene mere i normative zaštite. Naravno da je i u pogledu utvrđivanja obaveznih zaštitnih mera težište na radnim organizacijama i njihovim opštim aktima. Tezama je predviđeno da Zakon, u pogledu normativa i mera zaštite, utvrdi okvire, a da same mere i normative jednim delom propisuje Savezno izvršno veće, a samo posebne normative određeni organi savezne uprave. S obzirom na karakter saveznih organa uprave i posebnu funkciju resora rada, prvim Nacrtom zakona predviđa se da sve propise iz nadležnosti federacije, koji će sadržavati mere i normative zaštite na radu, donosi savezni sekretar za rad u saglasnosti sa sekretarom za industriju ili za zdravstvo, odnosno odgovarajući resor.

2) Za razliku od postavki u Tezama o tzv. prethodnoj zaštiti, tj. o merama koje se preduzimaju u fazi projektovanja i izgradnje novih kapaciteta, rekonstrukcije i proizvodnje, a, takođe, i uvoza opreme, uređaja i ličnih zaštitnih sredstava, u Nacrtu zakona nešto je izmenjen pristup ovim važnim merama. Naime, Nacrt polazi prvenstveno od toga da se i prilikom projektovanja, izgradnje, rekonstrukcije, proizvodnje, uvoza, kao i projektovanja i izvođenja tehnoloških procesa, — obezbedi da proizvođač, konstruktor, uvoznik itd. postupaju po propisanim normativima i merama. Ovako postavljena obaveza osnova je za kontrolu a sama kontrola ove, za savremen sistem zaštite veoma značajne mere, uklapa se u sistem redovnog odobravanja i atestiranja projekata, oruđa i svega onoga što može da utiče na bezbednost čoveka na radu.

3) U vezi s položajem radne organizacije opet je istaknut značaj obaveze — da radna organizacija obezbedi povremeno ispitivanje onih uređaja koji bi mogli da ugroze život i zdravlje zaposlenih. U pravilnicima, odnosno opštim aktima kojima se regulišu mere i normativi zaštite, utvrdilo bi se koji su to uređaji i u kojim rokovima je potrebno da se kontrolišu. Za razliku od Teza, u Nacrtu zakona ovo se šire razrađuje i nastoji se uprostiti postupak. Dosadašnja diskusija stavila je dosta prigovora na taj postupak. Pripremljenim Nacrtom ova ispitivanja uklapaju se u redovni postupak u vezi sa sprovođenjem svih onih

mera koje treba da unapređuju proizvodnju. Na taj način otvara se i mogućnost da kvalifikovane ustanove redovno ispituju čitave pogone. Nacrtom se usvaja stanovište da ove kvalifikovane ustanove o svojim nalazima izdaju certifikate koji treba da imaju važnost stručnog nalaza, sa svim konsekvencama koje jedan takav nadzor povlači za sobom.

4) Značajna je funkcija radne organizacije, sadržana u obavezi da donese opšte akte kojima će samostalno regulisati zaštitu na radu. Teze i Nacrt ukazuju na momente koje bi naročito trebalo regulisati takvim aktom, kao što su: celokupna organizacija zaštite u preduzeću, uloga stručne službe i pojedinih rukovodilaca, njihova neposredna odgovornost za sprovođenje mera zaštite, radna mesta sa većim stepenom rizika i sl. Ne ograničavajući prava radnih organizacija, odredbe o ovim pitanjima zauzeće važno mesto u Nacrtu zakona. U vezi s opštim aktom radne organizacije nije suvišno napomenuti da se Tezama predviđa da opštinski organ inspekcije rada podnosi neposredno nadležnom ustavnom sudu izveštaj ako oceni da je opšti akt radne organizacije nezakonit. Nacrtom se predlaže da republički organ inspekcije rada obaveštava nadležni ustavni sud ako na osnovu izveštaja osnovnih organa inspekcije rada oceni da je takav akt nezakonit.

5) Očigledno je da su obrazovanje, upućivanje i ostali vidovi upoznavanja radnika sa ovom materijom posebno važni i da utiču na smanjenje rizika i unapređenje zaštite na radu a samim tim i na sprovođenje i primenu svih propisanih mera i normativa zaštite. Međutim. Teze nisu šire obradile tu materiju polazeći od toga da zakonom to i nije moguće. S obzirom na regulisane osnove sistema prosvetavanja, koje su u domenu republike. Nacrt zakona je za obrazovanje radnika odnosno svih lica na radu i za osposobljavanje profesionalnih kadrova za poslove zaštite na radu dao samo bitne elemente, pre svega, sa stanovišta obaveza i odgovornosti same radne organizacije i njenog rukovodećeg kadra, kao i dužnosti (a, svakako, i neposrednog interesa) samih radnika. Ali realizacija zadataka u vezi sa obrazovanjem i realizacija nekih drugih, odlučujućih momenata u politici zaštite na radu i njenoi primeni, zavisi, svakako, prvenstveno od objektivnih materijalnih činilaca, na primer, od toga kako je izvršena raspodela itd., a u velikoj meri i od aktivnosti društvenih snaga, pre svega, sindikalne organizacije u radnoj organizaciji. Teze i Nacrt ukazuju jasno da je potrebno da sindikati, privredne komore, zavodi za socijalno osiguranje i osiguravajući zavodi u okviru svojih redovnih zadataka i interesa, na koje ih upućuje njihova funkcija, uključe i unapređenje zaštite na radu. S obzirom na položaj tih organizacija, i kao društvene snage i kao materijalnog či-

nioca, one su značajna karika u sistemu zaštite na radu.

6) Sve veću ulogu u izgrađivanju sistema zaštite treba, svakako, da imaju stručne ustanove koje se posebno bave unapređenjem zaštite, istraživačkim radom i pružanjem odgovarajućih usluga radnim organizacijama. Ni Teze ni Nacrt zakona ne predviđaju poseban status za ove ustanove koji bi se razlikovao od opšteg statusa ustanova ovakve vrste. S obzirom na postavke teza koje se odnose na zadatke tih ustanova, u diskusijama o tezama ukazano je, pored ostalog, i na mogućnost da se ove ustanove mogu javiti kao monopolisti i td. U Nacrtu se nastoji da se ovo reši na taj način što se predviđa da se u republici određuju uslovi za osnivanje ustanova ovakve vrste i utvrđuje da li je pojedina ustanova kvalifikovana za vršenje određenih ispitivanja. Smatra se da ovako kvalifikovana ustanova može da deluje na celom području zemlje i da, prema tome, može da izdaje certifikate prilikom vršenja ispitivanja u svim radnim organizacijama, da može da daje obavezna mišljenja prilikom izdavanja odobrenja za projekte, oruđa za rad, da može da bude ekspert na poziv organa inspekcije rada i sl.

7) Kao što je rečeno, teze daju okvir ulozi društveno-političkih zajednica, posebno skupština opština, i njihovom odnosu i obavezama prema organima inspekcije rada. Nacrt je nešto precizniji od Teza. Pri tome, polazi se od položaja opštine koji je određen Ustavom. Naravno, to samo po sebi ne isključuje da se opštine često suočavaju sa situacijom da su radne organizacije u dilemi između obaveze da osiguraju najpovoljnije uslove za bezbednost na radu, da razviju zdravstvenu zaštitu, i njihovih materijalnih mogućnosti, koje nisu povoljne. U takvim slučajevima, potrebno je istaći, da su uslovi rada obaveza za koju se moraju odvojiti sredstva. Ovo je jedan od momenata koji zahteva da organi društvene zajednice i dalje vrše nadzor nad primenom mera zaštite na radu. Štaviše, položaj radnih organizacija iziskuje da organi nadzora odlučuju što samostalnije.

8) Tezama se predviđa da se nadležnost i organizacija inspekcije regulišu saveznim zakonom. Međutim, u Nacrtu je usvojeno da organizaciju i nadležnost pojedinih organa inspekcije rada, izuzev saveznih, određuju republike. Predviđa se, takođe, da kriterijum za uspostavljanje samostalnog organa službe bude postojanje najmanje tri inspektora rada, a da jedan inspektor ne može da vrši nadzor nad više od 10.000 lica na radu. Treba ukazati i na druge momente od značaja za izgradnju efikasne i racionalne službe i za jačanje autoriteta inspektora rada. Posebno se predviđa da republike intervenišu ako organizacijom službe za pojedinu opštinu ne bi bilo obezbeđeno ostva-

rivanje predviđenih nadležnosti organa inspekcije rada.

9) Teze su pošle od toga da je zdravstvena zaštita regulisana drugim propisima. Usvajajući osnovane primedbe, Nacrtom se nastojalo da se šire razradi veza između zdravstvene zaštite i mera zaštite na radu, naročito obaveze radne organizacije. Akcentovane su obaveznost određenih preventivnih pregleda, normiranje određenih elemenata zdravstvene zaštite neposredno vezanih za rad i saradnja sa organima sanitarne, odnosno zdravstvene inspekcije.

10) U Tezama se ne predviđa ni nadzor nad zaštitom prava iz radnih odnosa, ni intervencija organa inspekcije rada u slučaju povrede tih prava. Na isti način to je rešeno i u prvom Nacrtu zakona. Razlozi su poznati: karakter radnog odnosa, uloga organa samoupravljanja, način na koji je regulisana sudska zaštita i dr. Ovakvim pristupom ne prejudicira se mogućnost da se zakonski regulišu odgovarajući vidovi intervencije još rastućem broju povreda prava pri uključivanju novih radnika u radnu zajednicu, pri raskidanju radnog odnosa, u raspodeli ličnih dohodaka i sl. Međutim, da bi se mogao zauzeti određeni stav potrebno je prethodno do kraja videti rešenja koja će biti usvojena u Zakonu o radnim odnosima. Različito se pristupa elementima iz sistema radnih odnosa, koji su od neposrednog uticaja na sigurnost na radu i kao takvi su činilac neposredne zaštite na radu, pa i nadzora određenih organa. To se, u određenim slučajevima, odnosi na dužinu trajanja i raspored radnog vremena i odmora, na posebne uslove rada za žene, omladinu i invalide, na smeštaj i ishranu i kada specifični uslovi zahtevaju da se izričito regulišu obaveze radnih organizacija. U takvim slučajevima sve bi ovo trebalo da bude predmet propisa o merama i normativima zaštite na radu, kao i propisa o nadzoru nad tim merama.

III

Uz ovo obrazloženje Teza, a i uz Nacrt ne iznose se posebni podaci o stanju ni dokumentacija. Kao dokumentacija mogu se koristiti godišnji izveštaji i informacije inspekcije rada. Poslednji raspoloživi podaci pokazuju da broj povreda i profesionalnih oboljenja nije u padu. U stvari, dok se na jednoj strani beleži smanjenje, na drugoj dolazi do porasta. Činjenica je da u pogledu profesionalnih oboljenja postoje još neiskorišćene mogućnosti i latentne rezerve. To ukazuje na potrebu da se pojača aktivnost kako bi se smanjili ti rizici. Drugim rečima, deo sredstava utrošenih na štete, gubici i troškovi vezani za te pojave iznose godišnje preko 100 milijardi dinara, a moglo bi se sve to korisnije upotrebiti. Očigledno je da opšti proces industrijskog razvoja, posebno u pojedinim granama i na pojedinim područjima stalno rađa nove izvore i uzroke profesionalnih

rizika. U ovakvoj dinamici stalno prisustvo ovog činioca zahteva različit pristup, ali je u svim slučajevima potreban aktivan odnos prema problemima sigurnosti radnog čoveka na radu. Smisao sistema zaštite na radu upravo i jeste u tome da omogućiti koordiniranu aktivnost svih činioca koji mogu da utiču na povećanje sigurnosti radnog čoveka na radu. Treba posebno istaći odlučujuću ulogu radne organizacije.

Predsednik Olga Vrabič:

Ko se dalje javlja za reč? Ima reč poslanik Nenad Trifković.

Nenad Trifković (Izborna jedinica Tuzla):

Drugarice i drugovi savezni poslanici, poslije uvodnog izlaganja druga Riste Džunova, saveznog sekretara za rad o izvještaju inspekcije rada za 1963. godinu i na osnovu Izvještaja Odbora Socijalno-zdravstvenog vijeća za zaštitu na radu i rehabilitaciju o fazama budućeg osnovnog zakona o zaštiti na radu, želim da govorim o nekim pitanjima.

Prije svega, htio bih da istaknem značaj osnovnog zakona o zaštiti na radu, za kojim se osjećala potreba, a kojim će se na jedinstven način regulirati zaštita na radu u našoj zemlji. Njegov značaj neće biti samo u tome da se ova djelatnost usaglasi sa postavkama našeg Ustava, već i u tome što se u Tezama budućeg zakona reguliše zaštita na radu šire i sveobuhvatnije, na jedinstven način u svim fazama proizvodnje. Na taj način zaštita na radu je postala sastavni dio procesa proizvodnje, a njezin nosilac — privredna organizacija, zajedno sa društveno-političkom zajednicom, zavodima za zaštitu na radu, zdravstvenim stanicama u privrednim organizacijama, organima inspekcije i naučnim ustanovama, čega do sada nije bilo. jer je ova materija bila regulisana sa više propisa.

Htio bih da istaknem da su Teze obuhvatile samo tehničku stranu zaštite, dok socijalno-zdravstvena zaštita nije dovoljno regulirana i zastupljena, što je bilo potrebno učiniti da se kompleksnije rešavao problem zaštite na radu. Mislim da bi budući zakon trebalo da odredi mjesto i istakne značaj zdravstvene stanice u privrednim organizacijama u rješavanju zaštite na radu.

Isto tako, u Tezama nije dovoljno istaknuta uloga HTZ službe u preduzeću (službe sigurnosti i zaštite na radu), da ona sa dovoljno autoriteta radi samostalno i u saradnji sa inspekcijском službom i zdravstvenom stanicom. U većini slučajeva HTZ služba se nalazi pod tehničkim sektorom. To često sputava njihovu inicijativu i slobodu u rješavanju i preduzimanju mjera radi otklanjanja propusta u sistemu zaštite na radu (disciplinske mjere). HTZ služba morala bi da odgovara za svoj rad direktno radničkom savjetu. Tako misle i drugovi iz

preduzeća s kojima sam vodio razgovore o Tezama budućeg zakona. U opštinama još ima malo inspektora rada, i, ako ih ima, nedovoljno su stručni i opremljeni. Jedno od najvažnijih pitanja o kojem želim da govorim, imajući u vidu Teze budućeg zakona o zaštiti na radu, jeste sve veći broj invalida rada. Zbog nedovoljne brige i dosadašnjih propisa koji nijesu na jedinstven način rješavali zaštitu na radu, imamo pojavu da i pored velikih materijalnih ulaganja u HTZ opremu, koja je često i nepodesna, s njom ne možemo biti zadovoljni. Mada u izvještaju Inspekcije rada stoji da je broj povreda i smrtnih slučajeva u opadanju, broj profesionalnih oboljenja je u porastu tako da postoji i veliki broj invalida rada, koje preduzeća teraju da vrlo mladi odlaze u penziju. Ovo su činjenice pred kojima treba da se zamislimo.

U mojoj izbornoj jedinici — Tuzla, u kojoj se nalazi pretežno bazična industrija, proizvodnja i prerada uglja, proizvodnja i prerada soli i hemijska industrija, zbog posebno otežanih uslova rada, i pored velikih ulaganja u zaštitu na radu i u HTZ opremu, imamo sve veći broj invalida rada i ne mali broj povreda na radu — težih, lakših ili smrtnih. Ja ću se, ilustracije radi, poslužiti podacima iz solane i radionice soli, i iz Rudnika »Kreka«.

U solani je od 1954. do 1962. godine penzionisano 305 radnika, od kojih je starosnih penzionera bilo 37, boračkih 6, a invalida rada 262 ili 85,9%. 1963. godine penzionisano je 36 radnika; 85,7% dobilo je invalidsku penziju.

Preduzeće odvaja velike sume za zaštitu na radu, ali tu se praktično malo šta može učiniti zbog zastarelosti postrojenja a i zbog samog procesa proizvodnje. Uslovi na ključnim radnim mestima teški su toliko da se neminovno stvaraju invalidi rada, jer zaštita praktično i ne postoji. Preduzeće ima 2.100 radnika, a nikakvi posebni normativi ne postoje za ovu granu privrede.

U Rudniku »Kreka« od 1961. do 1964. godine bilo je ukupno 11.640 povreda. Od toga je bilo 175 teških i 24 smrtonosne. Isto tako, veliki je broj invalida rada koji se vrlo teško mogu zaposliti u preduzeću. Rudnik »Kreka« ima 8.700 radnika. Dnevno je na bolovanju 700 do 800 radnika. Ovdje se nameće principijelno pitanje: kako rešiti osnovno pitanje zaštite u starijim fabrikama i preduzećima na osnovu novog zakona?

Isto tako, lista profesionalnih oboljenja zastarela je i ne odgovara našoj praksi. Ima nekoliko oboljenja koja su naši stručnjaci opisali, a koja bi trebalo uvrstiti u listu profesionalnih oboljenja.

Na kraju hteo bih da kažem da naši radni ljudi u privrednim organizacijama i svi oni koji rade očekuju od novog zakona da će jasnije i sa više odgovornosti, uz učešće svih čini-

laca i pojedinaca, postaviti pitanje zaštite na radu, polazeći prvenstveno od sadašnjeg stanja i imajući pri tome u vidu i mogućnosti naše privrede za njegovu primenu.

Predsednik Olga Vrabčić:

Ko se javlja dalje za reč? Ima reč poslanik Ivan Matović.

Ivan Matović (Izborna jedinica Kruševac):

Drugarice i drugovi, Teze za zakon o zaštiti na radu su spoj dosadašnjih propisa o zaštiti na radu — Zakona o radnim odnosima, Opšteg pravilnika o HTZ merama pri radu i Zakona o inspekciji rada.

Teze su dobro obuhvatile materiju iz oblasti zaštite na radu i obradile glavne norme u vezi sa zaštitom radnog čoveka. U Tezama ima izvesnih novina. Dosadašnje odredbe, koje su ponekad kočile razvitak privrede, izbačene su. a neke od njih su preciznije formulisane.

U dosadašnjem radu, privredne organizacije, organi vlasti i drugi nisu imali jedinstven stav u pogledu zaštite na radu i zbog toga što je veći broj propisa bio nejasan i neprecizan. Teze predviđaju da se norme koje obuhvataju mere i sredstva zaštite na radu odrede zakonskim propisima i da se još pri projektovanju mašina, odnosno pre stupanja u proizvodnju, odrede uslovi za zaštitu. U svakom slučaju to je pozitivno, jer se u buduću neće dešavati da se proizvode oruđa za rad bez zaštitnih naprava, ili da se projektuju i izgrađuju radne prostorije i uređaji bez zaštite i uslova rada.

Do sada niko nije obaveštavao nadležnu inspekciju rada prilikom projektovanja, odnosno revizije projekata, niti je neko tražio primedbe da li je projekt usaglašen sa važećim propisima zaštite na radu, da li je usaglašen sa opštim pravilnikom o HTZ merama pri radu. Samo su u nekim slučajevima konsultovani tehnički organi, koji su stavili primedbe na projekt. Međutim, prilikom svakog tehničkog prijema pozivan je organ inspekcije rada da učestvuje u prijemu i da, naravno, stavi primedbe, kada je objekat već sagrađen i to, u većini slučajeva, nekoliko meseci pošto je u njemu počela proizvodnja. Na taj način, organ inspekcije rada je kao nadležni organ stavljen pred svršen čin, jer je bilo nemoguće takvu radnu prostoriju ili pogon iznova adaptirati.

U toku diskusije o Tezama utvrdili smo da su dosadašnji propisi i postojeći pravilnici u izvesnoj meri prevaziđeni i da su propisane norme zaštite na radu iz 1945, 1946, i 1947. godine zastarele, jer je tehnologija proizvodnje u mnogome napredovala, a naročito u hemiji. Zbog toga, primenom određenih pravilnika ne može se obezbediti potpuna zaštita radnika na radnom mestu. Treba izmeniti postojeće pravilnike i norme za zaštitu na radu, usaglasiti i postaviti u sklad sa sadašnjim procesom proizvodnje i razvitkom tehnike.

Pored toga, mislim da bi ubuduće, prilikom donošenja posebnih pravilnika o higijensko-tehničkim zaštitnim merama pri radu, trebalo prethodno otvoriti diskusiju u radnim organizacijama, udruženjima, inspekcijskim organima i stručnim zavodima kako bi takav pravilnik do kraja bio izraz potrebe za zaštitom radnog čoveka u određenom procesu proizvodnje. Na taj način neće se desiti da pojedini pravilnici trpe izmene i dopune ili da budu stavljeni van snage, kao što je slučaj sa pravilnikom o HTZ merama pri radu na dizalicama.

Teze novog zakona o zaštiti na radu predviđaju norme za usaglašavanje zaštite na oruđima za rad i da se prilikom projektovanja za proizvodnju takvog oruđa traži odobrenje saveznih organa. Istina, proizvođači oruđa za rad su, svaki na svoj način, sprovodili zaštitu, ali ona je u većini slučajeva bila nepristupačna i nepodesna kao zaštita. Međutim, postavljamo pitanje: šta sa starim mašinama, oruđima za rad, čiji je vek starosti u pojedinim slučajevima preko 30 godina? Kako na njima napraviti zaštitu, jer je dosadašnji način zaštite bio briga radne organizacije samo onda kada se na takvoj mašini desi nesreća na poslu. Osim toga, na postojećim, starim mašinama, oruđima za rad ne mogu ni danas da se ugrade dobra i savršena zaštitna sredstva, a od radnika se u većini slučajeva, zahteva brzina u radu, jer treba ostvariti lični dohodak.

Danas postoje mnogobrojna lična zaštitna sredstva, ali ih svako proizvodi na svoj način, tako da ih radnici nerado upotrebljavaju, jer su u većini slučajeva teška i ne odgovaraju određenoj vrsti radnika i posla. Treba proizvoditi prikladna lična zaštitna sredstva koja bi radnik s voljom upotrebljavao i nosio. Smatram da proizvodnja ličnih zaštitnih sredstava treba da bude podvrgnuta kontroli određenog saveznog organa, kako bi se jednom postigla usaglašenost u tom pogledu i proizvodila se i prodavala radnim organizacijama lična zaštitna sredstva koja će do kraja biti iskorišćena kao zaštita prilikom rada.

Dosadašnji propisi regulisali su dužinu radnog vremena prema težini poslova u određenim granama privrede. Međutim, smatramo da treba saveznim propisima odrediti i normirati težinu poslova i radnih mesta i obezbediti primenu tih propisa u čitavoj zemlji. Do sada je, u većini slučajeva, radna organizacija određivala dužinu radnog vremena, tako da su radno vreme i težina posla bili različito kategorisani ili uopšte nisu kategorisani što, u većini slučajeva, ne štiti određenu kategoriju radnika na radu. Poznato je da na teškim poslovima vrlo mali broj radnika izdrži ceo radni vek ili dužinu određenog radnog perioda, jer, u većini slučajeva, radnici posle nekoliko godina napuštaju takva radna mesta kao oboleli ili kao invalidi rada. Takođe, mislim da bi trebalo saveznim propisi-

ma za određenu vrstu posla predvideti i vremensko trajanje, dok bi dužina radnog vremena u toku radnog dana bila određena kao što sam napred rekao. Jedan od najvažnijih problema je obučavanje u zaštiti na radu radnika koji neposredno posle završenog stručnog školovanja, zanata stupa na rad u privredu. Njegov obučavanje u toku tri godine svodi se na 10 do 30 časova godišnje i on dolazi u privredu, ne znajući osnovne norme i pravila zaštite na radu. Dosadašnja obučavanja bila su samo formalna, jer su predmet higijensko-tehničke zaštite, po stručnim i srednjim školama, predavali nastavnici fiskulture i nastavnici predvojničke obuke.

Ovakav način izučavanja zaštite na radu dovodi do toga da nam se povrede u privredi dešavaju najviše mladim kvalifikovanim i polukvalifikovanim radnicima zbog toga što ne znaju koliku opasnost donosi nepravilan i nepropisan rad na mašinama bez zaštite.

Predlažem da se sa obučavanjem u zaštiti na radu u školama počne postepeno u osmogodišnjoj, a da se obučavanju u zaštiti na radu u srednjim i stručnim školama da ozbiljniji karakter. Samo tako možemo očekivati da se nivo znanja našeg radnog čoveka iz oblasti zaštite na radu poveća i da će on, proizvođač, biti sam sebi kontrola i zaštita.

Dosadašnjim propisima (član 53. Zakona o radnim odnosima) predviđeno je da radna organizacija ne može pustiti u rad mašinu i uređaje bez prethodnog odobrenja nadležnog organa inspekcije rada. Međutim, dosadašnja praksa pokazala je da je to neefikasno i nepraktično, u ovom pogledu, jer je do sada bilo slučajeva da su radne organizacije čekale po nekoliko meseci za odobrenje pošto nadležni organ iz bilo kojih razloga nije mogao momentano da izađe, iako je to pravo do sada, po zakonu, da sreskim inspekcijama rada.

Smatram da bi puštanje mašina i uređaja u rad zakonom trebalo predvideti tako da organi inspekcije rada mogu, u konkretnim slučajevima, gde za to postoje mogućnosti, ovlastiti radne organizacije, koje bi montiranje ili puštanje u rad mašina ili uređaja saobrazile normama zaštite pri radu i da to organizacije utvrde komisijski, unutar organizacije. Ovaj predlog smatramo da bi bio ispravan zbog toga što se, na primer, u građevinarstvu jedna mašina ili skela prenosi ili montira po nekoliko puta u toku godine. Isti je slučaj i u drugim organizacijama koje montiraju mašine za rad.

Smatram da odredbe ovog zakona moraju i treba da se odnose i na privatne poslodavce, s obzirom da se broj privatnih poslodavaca, posle donošenja novog zakona o zanatstvu, povećava, a, pored toga, najveći broj privatnih poslodavaca iz dana u dan nabavlja mehanizovana oruđa za rad.

Predsednik Olga Vrabič:

Ko se dalje javlja za reč? Ima reč poslanik Katica Kušec.

Katica Kušec (Izborna jedinica Zagreb IV):

Drugarice i drugovi, čitajući Teze za zakon o zaštiti na radu mislim da se u tekstu malo govori o zaštiti na radu, već se dobija dojam da se radi o tehničkoj zaštiti na radu. Zbog toga, svoju diskusiju bih usmjerila u tom pravcu.

U našoj Republici, Socijalno-zdravstveno vijeće je, zajedno sa Privrednim vijećem i Republičkim vijećem razmatralo ove probleme, posle čega je konstatovano da je ova materija vrlo značajna s obzirom na čitav proces našeg privrednog razvitka i da je jedan ovakav zakon nužan. U nas, samo u toku jedne godine, zbog povreda i bolesti, šest hiljada do sedam hiljada osoba postaju invalidi rada. U Hrvatskoj ima 87 hiljada invalida rada i preko 20 hiljada osoba, koje primaju privremeno invalidsko osiguranje.

Smatram da uzroci za povrijede nijesu samo tehnički nedostaci radne okoline, već su u pitanju i mnogi drugi činioci u pogledu međusobnih odnosa rada, radne i socijalne okoline, s jedne, i čovjeka, s druge strane. Lanac uzroka i posljedica u slučaju povreda može se uspješno prekidati i na drugim mjestima, a ne samo u samom procesu proizvodnje, tehničkom zaštitom, već, na primjer, zdravstvenim pregledom radnika prije stupanja na posao. Posebno značajna pitanja jesu stanovanje, prijevoz radnika na posao, ishrana, a posebno smještaja djece zaposlenih roditelja, jer sve to ne može da se regulira ovim zakonom. Mi imamo samo 5,6% djece smještene u ustanovama. Službe higijensko-tehničke zaštite nijesu još dovoljno afirmirane u našim radnim kolektivima, a nije riješeno pitanje kadrova u ovim službama. Treba da imamo u vidu da u nas 40% radnika, koji na ovim poslovima rade, imaju samo osnovnu ili nepotpunu srednju školu. Kada donosimo zakon, onda bi trebalo naglasiti ulogu političko-teritorijalnih i radnih organizacija koje učestvuju u rješavanju ovih kompleksnih pitanja, u dijelu koji se odnosi na ulogu i zadatak političko-teritorijalnih jedinica, komora, socijalnog osiguranja.

Osim toga, smatram da bi trebalo, u dijelu koji govori o ulozi radnih organizacija, naglasiti ulogu radnih organizacija i proizvođača iz oblasti zaštite na radu, osobito kada se radi o posebnim normama zaštite na radu i njihovom usklađivanju s razvojem tehnologije privredovanja. Mislim da bi u onom dijelu koji govori o tehničkoj zaštiti trebalo naglasiti da zdravstvene institucije moraju da preuzmu ulogu radne organizacije i da vode računa o tehničkoj zaštiti, pregledu radnika prije upošljavanja, sistematskim pregledima, praćenju sistematskih

pregleda i razmještau radnika na radna mjesta. Na taj način, naglasili bismo određenu širinu zaštite na radu, jer proces naše privrede nije vezan samo za zaštitu od mašine. Nigdje se ne govori o ulozi zdravstvenih institucija, bez obzira da li su zdravstvene stanice ili određene institucije za medicinu rada, te bi zakonom trebalo ovim radnim organizacijama i dati određenu odgovornost.

Ako bi se to prihvatilo, onda bi i zakon dobio u širini, jer imam utisak da je ovo pitanje ipak preusko tretirano, kao pitanje tehničke zaštite.

Predsjednik Olga Vrabčić:

Ko se dalje javlja za reč? Za reč se javlja poslanik Dante Jasnić.

Dante Jasnić (Izborna jedinica Kranj):

Izvinite što ću ponoviti neke stavove drugova koji su pre mene govorili. I ja mislim da bi trebalo na prvo mesto postaviti definiciju zaštite na radu. Ono što proizlazi iz Teza i Nacrta zakona je, po mome mišljenju, usko i odnosi se uglavnom na tehničku stranu zaštite na radu, dok sve analize povreda na poslu jasno govore da to nije samo pitanje tehničke strane zaštite, već da ima priličan broj drugih činilaca koji utiču na sigurnost pri radu. Kada već donosimo jedan zakon na nivou federacije, onda bi ovu materiju trebalo proširiti pitanjima o kojima je već govorila drugarica Katica Kušec.

Smatram da bi, kada govorimo o zakonu o zaštiti na radu, trebalo da diskutujemo i o Zakonu o radnim odnosima i o drugim propisima koji obrađuju ovu materiju. Danas je, međutim, nemoguće govoriti o zaštiti na radu jer ne znamo koju materiju će obuhvatiti Zakon o radnim odnosima. Bilo bi pravilnije da smo prvo diskutovali o zakonu o radnim odnosima, a onda o zakonu o zaštiti na radu. I savezni sekretar za rad drug Risto Džunov rekao je da će neka pitanja obraditi Zakon o radnim odnosima, tako da je danas teško zauzeti određeni stav, jer nije jasno koja će materija biti podeležena na ove propise.

Mislim da bi u zakonu trebalo istaći ulogu radnih organizacija u pogledu zaštite na radu. Na taj način, radne organizacije ne bi očekivale pomoć od stručnih ustanova i inspekcija rada, koje Nacrt zakona predviđa da rade u oblasti zaštite, tražile izlaz i prenosile odgovornost na ove ustanove. Iz toga proizilazi da je osnovni nosilac zaštite na radu radna organizacija. Zakon bi trebalo jasnije da odredi ulogu proizvođača.

Do sada su propisi govorili samo o pravu radnika na zaštitu. No, Nacrt zakona govori nešto i o dužnostima. Mislim da bi trebalo određenje naglasiti i odgovornost radnika za zaštitu na poslu, odgovornost da on razmatra i diskutuje u preduzeću i da kao samoupravljač prilikom raspodele sredstava predvidi sredstva za zaštitu

na radu. Osim toga, on mora da snosi odgovornost za sprovođenje internih propisa u preduzeću i za korišćenje ličnih zaštitnih sredstava ili zaštitnih sredstava na poslu. Naime, mi govorimo u jednoj tački o pravu radnika da ne prihvata rad kad nije obezbeđena zaštita na radu. Međutim, potrebno je naglasiti da ako neki radnik neće da koristi zaštitna sredstva, operativni rukovodilac je dužan da mu zabrani da radi. Na taj način, zastupljena su oba elementa. Na jednoj strani radnik ima pravo da odbije posao, a na drugoj, rukovodilac može da mu zabrani da radi, ako ne koristi zaštitna sredstva.

Treba podvući da je novina u Tezama i u Nacrtu zakona uvođenje prethodne kontrole pri proizvodnji mašina i alata i kontrole prilikom proizvodnje zaštitnih sredstava i uvoza opreme, strojeva ili zaštitnih sredstava. Do danas uopšte nismo bili u mogućnosti da sprečimo proizvodnju mašina koje nemaju naprave za zaštitu. Sada, jasno, proizvođači snose odgovornost za zaštitu.

Trebalo bi podvući u Zakonu da i projektantske organizacije snose odgovornost za zaštitu, odgovornost za ono što predviđaju u svojim projektima. Dešavalo se da je izrađeni projekt prošao sve revizijske organe, da je sve to realizovano na terenu i kada inspekcijski organ treba da da dozvolu za početak rada i proizvodnje on zaključuje da ne odgovara svim normativima. Pitamo se: gde su svi oni organi koji su bili dužni da to još u početku spreče? Mislim da treba i revizijski organi da budu odgovorni, a ne samo da daju ovlašćenja za davanje saglasnosti.

Na kraju želim još jednom da podvučem da je potrebno definiciju zaštite na poslu u ovom Nacrtu zakona proširiti kako bi i ta materija bila obuhvaćena.

Predsjednik Olga Vrabčić:

Dajem odmor od 20 minuta.

(Posle odmora)

Predsjednik Olga Vrabčić:

Nastavljamo rad. Ima reč poslanik Vitez Dinić.

Vitez Dinić (Izborna jedinica Pančevo):

Imajući u vidu osnovna načela naše Socijalističke zemlje — da se u okviru svih zbivanja u centru pažnje nalazi uvek čovek — u tempu razvoja industrijalizacije i mehanizacije, pored stalne brige o porastu produktivnosti, treba da raste i briga o radnom čoveku. Pošto se zaštita na radu deli u dva dela: u medicinski, tj. higijenski deo i u mehanički, odnosno tehnički deo (higijensko-tehnička zaštita), možemo da govorimo o slabosti ili uspehu onog dela posebno koji se odnosi na odbrambena svojstva organizma, a blagovremenim otkrivanjem promena na

njemu nastojati da jačaju ona sredstva koja mehaničkim putem štite od dejstva mašina i ostalih štetnih akata na radnom mestu. Na osnovu pokazatelja koje imamo na našem području, može se slobodno konstatovati da su i jedna i druga komponenta zaštite u proseku samo delimično sprovedene. A zašto? Zato što nisu uvek u privrednim organizacijama razvijene, pa čak ni formirane preventivne službe. One su se razvijale u skladu sa mogućnostima samih organizacija, a katkada i prema tome kako je shvaćena njihova uloga. Tamo gde je uočen značaj preventivnih službi, dato je i više sredstava za preventivne svrhe i obrnuto — gde nije bilo razumevanja za to, nije bilo ni sredstava.

Ekonomski gubici koje su imale privredne organizacije zbog odsutnosti s posla i zbog invaliditeta, nisu dovoljno opominjali privredne organizacije da kadrovski i materijalno obezbede svoje službe za zaštitu na radu, i to baš one organizacije koje su finansijski dobro stajale. Za njih su ovi gubici minimum i u finansijskom pogledu mnogo ih ne pogađaju (najbolji dokaz za ovu tvrdnju su privredne organizacije koje su odbile da formiraju lančanu kontrolu, navodno ne želeći da uskrate prava osiguraničima). Ni humane ponude nisu mogle bitno da utiču da se povećaju materijalna ulaganja u sredstva za zaštitu.

Takođe, spoljni činioци nisu mogli uticati u većoj meri na saniranje ovih problema. Sve službe koje su zadužene za kontrolu obaveza privrednih organizacija za zaštitu radnika na radnim mestima u znatnoj meri su podbacile. Time se delimično može i objasniti slaba zaštita na radu. Služba inspekcije rada imala je u rukama određene propise koje su organizacije mogle da primenjuju. Međutim, ona sama nije bila dovoljno kadrovski spremna da bi mogla da učestvuje kao savetodavno telo u postavljanju adekvatnih zaštitnih sredstava. Slabost inspekcije se naročito ispoljila u postavljanju kolektivnih zaštitnih sredstava. S obzirom na polivalentnost industrije, ona nije bila u stanju da službama zaštite u privrednim organizacijama pruži stručnu pomoć i da u specijalnim uslovima primeni odgovarajuću zaštitu, već je delovala šablonski, primenjujući univerzalna sredstva zaštite. Nezgode su tim veće što su službe u preduzećima vodili nedovoljno kvalifikovani kadrovi. Zbog toga, treba preduzeti mere da se i kadrovski problemi reše i to kako u samim privrednim organizacijama, tako i u inspekcijama rada. I jednu i drugu službu treba da obavljaju visokokvalifikovani kadrovi jer, ako medicinu rada u privredi treba da vodi lekar — specijalista, sanitarnu inspekciju lekar — specijalista iz preventive, onda inspekciju rada i službu tehničke zaštite treba da vodi inženjer. Kadrovska pitanja u oblasti pomenutih službi nužno je adekvatno rešiti i zato što se indu-

strija stalno razvija, što se stvaraju novi procesi proizvodnje, novi uslovi rada koji zahtevaju i novu zaštitu, a od pomenutih službi — da se bave i većim naučnoistraživačkim radom.

Ako usvojimo pretpostavku da je svega 10% povreda na radu zbog neobezbeđenja zaštite tehničke prirode, a 90% zbog ličnih činilaca, onda bi u toj srazmeri trebalo postaviti ranije pomenute komponente službe.

Dakle, mnogo veći broj povreda nastaje zbog oslabljene pažnje na radu, preopterećenosti, iscrpljenosti, zbog raznih socijalnih i porodičnih oboljenja itd. Zbog toga treba, ako se žele sanirati problemi ove vrste koji, kao što smo rekli, prouzrokuju 90% povreda, formirati timove u privrednim organizacijama, koji će biti u stanju da sagledaju sa različitih aspekata lični činilac. Te timove treba povezati za zdravstvenu ustanovu koja radi u radnoj organizaciji.

U Tezama je vrlo malo mesta dato zaštitu na radnom mestu i zdravstvenoj službi ili, bolje rečeno, zdravstvenoj zaštiti u radnoj organizaciji. Time bi se i njen delokrug rada u preventivnom smislu znatno proširio. Jedna dobro organizovana služba, koja bi u program svoga rada uključila psihologa, socijalnog radnika, sanitarnog tehničara i specijalistu za medicinu rada mogla bi najbolje da reši probleme zaštite koji se odnose na lične probleme radnika. Pokazatelji u mojoj izbornoj jedinici govore nam da, upoređujući broj povreda za prvo polugodište prošle i ove godine, po industrijskim granama, sve fabrike, koje imaju bolje organizovanu zdravstvenu službu, imaju i manje odsustva sa posla i manje povreda. Tako, na primer, u industriji stakla broj povreda iz godine u godinu opada, dok služba zaštite na radu stalno jača. Međutim, ovde je očigledno da je smanjenje povreda doprinela više ona komponenta higijenske zaštite, a ne samo tehničke, jer se poslednjih godina u ovim radnim organizacijama vodi briga o ljudima, o deci zaposlenih roditelja, o prevozu sa posla, o društvenoj ishrani itd. Isto tako, i Hemijska industrija u Pančevu pokazuje vidne rezultate. Da bi fabrike opravdale svoje postojanje i da bi mogle da odgovore svim preventivnim zadacima, potrebno je doneti propise da minimum radnika koji treba da ima privredna organizacija za formiranje zdravstvene ustanove treba da bude od 2.000 do 3.000. Manje privredne organizacije bi morale da se udružuju da bi imale potreban broj radnika, na osnovu kojeg bi se mogla formirati veća zdravstvena ustanova koja bi mogla da odgovori svim preventivnim zadacima.

Pored ovog, postoji i još jedan razlog koji ide u prilog mišljenju da veći deo preventivne službe treba prepustiti zdravstvenim ustanovama, jer zdravstvenu ustanovu na aktivnost u ovom pravcu ne pokreću samo ekonomski problemi već i zdravstveni, koji praktično na

jednu zdravstvenu ustanovu nikad ne prestaju delovati.

Polazeći od činjenice da je zaštita na radu u dosadašnjem razvoju bila zapostavljena i da zaostaje za privrednim i društvenim razvitkom i stvarnim potrebama za takvom zaštitom, smatram da bi sa izradom zakona o zaštiti na radu trebalo poželeti. Izrada ovog zakona je hitna i sa stanovišta zaštite zdravlja radnika što se može videti i iz podataka koji su dati u izveštaju Odbora:

- u Jugoslaviji ima 312.000 invalida rada;
- 274.000 prima invalidsku penziju;
- još je veliki procent izostajanja sa posla; kao što se može videti u izveštaju inspekcije rada;
- u 1963. godini privreda je izgubila preko 50 milijardi dinara;
- samo u 1963. godini bilo je 284.839 povreda na radu;
- profesionalna oboljenja se šire i u 1963. godini bilo ih je 54,7 odsto više nego u 1962. godini.

Predsednik Olga Vrabič:

Ko se dalje javlja za reč? Ima reč poslanik Dolfka Boštjančič.

Dolfka Boštjančič (Izborna jedinica Ljubljana I):

I pored toga što su Teze za izradu zakona o zaštiti na radu korak napred ka regulisanju materije radnog prava, čini mi se, da još nije račišćeno koja materija treba da bude regulisana u zakonu o radnim odnosima, a koja u zakonu o zaštiti na radu i možda u nekim drugim aktima. Teško je, kada principijelno prilazimo obrađivanju ove materije, reći šta u kom dokumentu treba da bude regulisano. Smatram, da je potrebno, kada razmatramo obaveze društva prema radnom čoveku, polaziti od toga, da radnika moramo obezbediti na radu, da osiguramo takav sistem u kojem će radnik biti bezbedan od povreda na poslu, raditi u što boljim zdravstvenim uslovima i da će u takvim uslovima stvarati i proizvoditi.

Radni čovek je u našem sistemu i subjekt formiranja takvih odnosa, takve organizacije rada, i sistema, i finansiranja, i stvaranja potrebnih stručnih delatnosti, da stvarno njegov rad mora da bude svestrano zaštićen i da time sam utiče na svoj rad. Mislim da Teze doista polaze od ovoga.

Ali, ipak, kada čitamo predloženi materijal malo se gubi taj odnos iz vida. Potrebno je da u sistemu radničkog samoupravljanja radne organizacije i komune same sa više odgovornosti stvaraju stručne službe, organe i inspekcije koje će biti u službi radnika i radnih organizacija.

Čini mi se da ovaj materijal više traži uticaj spoljnih činilaca, a manje nastoji da podstakne radnog čoveka i radne organizacije da

stvaraju takve odnose. Doista u praksi, spoljni činioci više brinu o tim problemima. Mislim, da treba drukčije postaviti stvari.

Prilikom razmatranja ovih pitanja ne možemo zapostaviti ni vrednosti rada. Sistemom solidarnosti u sadašnjoj praksi — koji moramo razvijati i dalje — mi zamagljujemo — delimično-stvarno vrednovanje živog rada u strukturi cene proizvoda. Konkretnije, kada smo razmatrali kako da rešimo penzijski sistem i kada smo došli do beneficiranog staža videli smo da su nam radne organizacije podnosile mnoge zahteve, da rešimo mnoga pitanja beneficiranim stažom. Mislim da je to vrlo zabrinjavajuće.

Čitajući materijal za današnju sednicu, pogledala sam i Predlog zakona o železnici, da bih videla koliko je tim zakonom regulisana odgovornost za zaštitu radnika u toj delatnosti. U predlogu zakona određeno je da je železnica dužna da organizuje siguran promet u odnosu na korisnika železnice i da, s obzirom na težak položaj rada na železnici, na tom poslu može da radi zdrav i fizički spreman čovek. Ali, u tom predlogu zakona nedostaje još nešto. Naime, praksa je pokazala da neodređeno radno vreme i nedovoljna briga za zaštitu čoveka čine da fizički sasvim spreman i zdrav čovek koji radi na železnici posle pet godina rada dolazi pred komisiju zdravstveno oštećen. Mnogi se tada zbog nesposobnosti izbacuju sa određenog posla. Mi koji pratimo te probleme, vidimo da su nepovoljno radno vreme i nedovoljna briga o ljudima koji rade na železnici, doveli do toga da su mnogi posle dvadeset godina, a možda još i ranije, pored beneficiranog radnog staža pensionisani kao invalidi. Mislim da moramo, u pravo, zakonom o zaštiti na radu obavezati radne organizacije da one, ukoliko radnik bude oštećen u radnoj organizaciji, dalje vode brigu o materijalnim posledicama oštećenog radnika i učine maksimalno što je moguće da bi mu obezbedili drugi posao. Time hoću da istaknem da treba da ispitamo koliko je utrošak živog rada i iz tog aspekta da proučimo svu materiju koja reguliše radnu tehniku i zdravstvenu zaštitu radnika na radnom mestu i da donesemo takav zakon koji će svom oštrinom uticati na uslovljavanje preventivne delatnosti zaštite na radu u najširem smislu.

Kao treći problem u vezi sa donošenjem ovog Zakona jeste pitanje kadrova u najširem smislu. Trebalo bi tačnije opredeliti odgovornost i sposobnost radnika od najnižih do najviših za zaštitu na radnom mestu, posebno i u radnoj organizaciji, kao celini.

U Sloveniji pripremamo materijal za republičko Privredno veće o tim pitanjima i došli smo do zaključka da zaštiti na radu treba pokloniti više pažnje već u početku stupanja na rad. Primetili smo da nije o zaštiti dovoljno brige vođeno u školskim programima. Isto tako, na fakulte-

tima nije dovoljno časova određeno za osposobljavanje inženjera koji kao organizatori proizvodnje treba da, pored tehničke strane proizvodnje, poznaju i rešavanje problema zaštite rada.

Spomenuću još jedan problem koji nije u direktnoj vezi sa ovim zakonom. Broj povreda na poslu stagnira, čak je u opadanju, ali je broj povreda zaposlenih van posla u porastu. Prošle godine u Sloveniji je bilo 58.894 povređenih na poslu, a van posla 50.788. Broj izgubljenih dana zbog povreda na poslu bio je 1.110.000, a broj izgubljenih dana zbog povrede van posla 848.000. Što se tiče težine povreda ne postoje bitne razlike između povreda na poslu i van posla. Broj povreda van posla ukazuje na to da radni ljudi produžavaju rad van radnog mesta (rade električnom strujom, različitim alatima, hemikalijama u poljoprivredi, itd.). Broj ovih povreda nas upozorava da radnika nismo pripremili da bude čuvar samoga sebe. Međutim, u toku radnog vremena neko vodi računa da ne dođe do povrede, a kada radi kući taj isti posao to nije moguće.

Predsednik Olga Vrabič:

Ko se dalje javlja za reč? Ima reč drug Petar Grozdanović, predstavnik Centralnog odbora sindikata radnika industrije i rudarstva.

Petar Grozdanović, predstavnik Centralnog odbora sindikata radnika industrije i rudarstva:

Drugarice predsedniče, drugarice i drugovi poslanici, želeo bih pre svega da naglasim da Savez sindikata Jugoslavije u celini, a posebno Centralni odbor sindikata industrije i rudarstva Jugoslavije, kojeg ovde predstavljam, posvećuje posebnu pažnju problemima zaštite na radu, pa su u okviru Centralnog veća i u okviru našeg Centralnog odbora, Teze brižljivo razmatrane, vođene su diskusije i zauzeta su izvesna stanovišta o svim ovim problemima. Naravno, to još nisu nikakvi čvrsto određeni stavovi, s obzirom da se u ovom slučaju još radi o Tezama i da će se to konačno oformiti kad bude došao Nacrt. Međutim, ipak su došle do izražaja izvesne koncepcije i izvesna gledišta koja se u potpunosti poklapaju, kako sa stanovišta našeg Centralnog odbora, tako i Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije.

Ja ću izneti samo nekoliko tih principijelnih stanovišta da bismo dali ipak izvesan prilog, doprinos kompleksnoj razradi ove materije u Zakonu o zaštiti na radu.

Pre svega, prilikom razmatranja ovih Teza došlo se do zaključka da se zaštititi na radu ne kako više prišlo sa humanitarno-socijalnog aspekta, da je ona manje-više izolovana od opšte ekonomike, od privrednog razvoja, od privrednog kretanja u radnoj organizaciji, od uslova privređivanja. Sindikat je davno zauzeo čvrsto stanovište da se problemi zaštite na radu mogu

efikasno rešavati samo onda ako im se prilazi i posmatraju kao integralni deo uslova privređivanja, kao integralni deo kompleksne borbe i aktivnosti svih snaga u radnoj organizaciji i van nje za povećanje produktivnosti, za proširenje materijalne baze. Jer, ako nema materijalne baze, onda nema ni boljih životnih uslova, onda nema ni poboljšanja standarda, onda je nemoguće realizovati socijalistički princip brige o radnom čoveku. Zato, smatramo da treba više istaći i naglasiti zaštitu na radu kao integralni deo uslova privređivanja i produktivnosti, posmatrati, je integralno, a ne izolovano i više sa tog humanitarnog aspekta, kao što je to u Tezama naglašeno.

Čitajući Teze dolazi se do zaključka da nije dovoljno istaknuta uloga radne organizacije kao celine, organa samoupravljanja, društveno-političkih činilaca i svakog pojedinca u rešavanju problema zaštite na radu. Čini mi se da u zakonu treba ovome posvetiti malo više mesta.

Isto tako, dolazi se do zaključka da bi bilo neophodno u zakonu o zaštiti na radu dati više mesta ulozi službe higijensko-tehničke zaštite na radu. Ovo naročito radi toga što je, bar u sadašnjoj praksi, njeno mesto i njena uloga različito regulisana u radnim organizacijama. Negde se ona nalazi u okviru tehničkog sektora, negde u okviru opšteg sektora, negde u okviru sekretarijata, negde u okviru kadrovskog sektora itd. U sindikatu je preovladalo mišljenje da za uspešno rešavanje problema higijensko-tehničke zaštite službu higijensko-tehničke zaštite treba ostaviti nezavisnu i neposredno odgovornu organima radničkog samoupravljanja. Samo ako se tako postavi mesto i uloga ove službe, ona će moći efikasno, u zajednici sa organima samoupravljanja, ostalim društveno-političkim činiocima i radnim organizacijama, uspešno rešavati probleme higijensko-tehničke zaštite. Naravno onda treba razraditi i profil stručnih kadrova koji rade u oblasti higijensko-tehničke zaštite.

Zatim, nije naglašena zdravstvena preventiva, odnosno uloga zdravstvene stanice u radnoj organizaciji, naročito njena uloga u preventivnoj delatnosti. To je za radnu organizaciju od ogromnog značaja i neophodno je da radna organizacija ima uvid kako se kreću izostanci sa posla, bolovanja, patološka kretanja uopšte kao što ima uvid u kretanje plana proizvodnje itd. Zbog toga je nužno detaljnije razraditi pitanje mesta i uloge zdravstvene stanice u radnoj organizaciji.

Konačno, dosta se diskutovalo o ulozi i mestu inspekcije rada. Neosporno je da je njeno mesto veoma značajno, njene funkcije, kao organa društvene intervencije, u rešavanju problema zaštite na radu. Međutim, dobija se utisak da su možda u ovim Tezama njena uloga i njen značaj prenaplašeni. Kažem, možda, ne-

kako se takav utisak dobija. Ja ne znam kako će izgledati Nacrt zakona, možda je donekle koncepcijski izmenjen, ali se na osnovu Teza stiće utisak da je inspekcija rada glavni nosilac zaštite na radu. Međutim, mi mislimo da je glavni nosilac zaštite na radu radna organizacija, kolektiv i svi činioци u radnoj organizaciji.

Osim toga, sad se postavlja pitanje: da li ovaj zakon treba da razrađuje kompetencije inspekcije rada, njene zadatke i uopšte da li je njeno mesto baš u ovom zakonu, s obzirom da su mesto, uloga i zadaci inspekcije rada regulisani Zakonom o inspekciji rada. Ovo pogotovo što se baš sada diskutuje i o Tezama za novi zakon o radnim odnosima i još se diskutuje da li će inspekcija rada, kao i do sada, ostvarivati zaštitu u užem ili širem smislu reči, higijensko-tehničku zdravstvenu zaštitu i zaštitu iz oblasti radnog odnosa, ili će se ona ograničiti samo na higijensko-tehničku i zdravstvenu zaštitu. Ako bi ona imala isti smisao, onda ne bi bilo logično da njeno mesto, naročito nadležnost i organizacija rada budu regulisani ovim zakonom. Konačno, do sada nismo čuli nikakve primedbe na postojeći Zakon o inspekciji: zašto ne valja ili zašto ne odgovara i zašto je neophodno menjati ga.

Kao što je i savezni sekretar za rad, drug Rista Džunov naglasio, možda se prebrzo prešlo na razradu ovih Teza, odnosno na izradu Nacrta zakona o zaštiti na radu, Nacrta zakona o zapošljavanju i ostalih zakona, koji, u stvari, proističu iz Zakona o radnim odnosima. Zakon o radnim odnosima je osnovni, matični zakon, koji reguliše jednu jedinstvenu materiju iz koje proizlaze ostali, pa je onda svakako trebalo poći prvo od tog Zakona, postavljajući koncepcijski šta treba da obuhvati, do koje mere treba da razradi principe iz oblasti zaštite i tek onda pristupiti razradi posebnih zakonskih propisa. U trenutku kada razmatramo i Nacrt zakona o radnim odnosima vidimo da u izvesnom smislu postoji kolizija između njega i ovih Teza, što u priličnoj meri smeta.

Predsednik Olga Vrabich:

Ko se javlja za reč? Ima reč drug Zdenko Has, glavni savezni inspektor rada.

Zdenko Has, glavni savezni inspektor rada:

Drugarice i drugovi savezni poslanici, ova diskusija, primjedbe i zapazanja pomoći će nam da bolje razradimo materiju koja konačno treba da se formira u posebnom zakonu o zaštiti na radu. Mi smo — kao što je u svom izlaganju već istakao savezni sekretar za rad Rista Džunov — i u pripremi prvog Nacrta (nazivamo ga prvim zato što će vjerovatno poslije ovoga uslijediti i drugi nacrti, dok ne dođemo do konačnog prijedloga), koristili brojne diskusije, kako u pojedinim radnim kolektivima, tako i u nekim

sindikalnim organizacijama, organima uprave, a osobito u pojedinim odborima, pa i u vijećima Savezne skupštine.

Ja bih ovdje dao neka objašnjenja o onim pitanjima za koja smatramo da bi im trebalo posvetiti posebnu pažnju u vezi sa daljim radom na pripremi ovog zakona.

Prije svega, istakao bih ono što je, doduše, već rečeno, da je zakon po svom karakteru osnovni zakon i da u mnogim svojim, inače bitnim odredbama, daje samo okvire za reguliranje određenih problema, za davanje odgovarajućih rješenja. Zakon, s obzirom na karakter materije, treba da sadrži i neke mjere koje su od općeg interesa za cijelu zajednicu, a to se, prije svega, odnosi na one mjere koje mi inače tretiramo kao sadržinu zaštite na radu.

Polazeći od ovakvog karaktera zakona, istakao bih, posebno, povodom nekih datih sugestija i prijedloga, kako smatramo da bi trebalo da se postavi radna organizacija u sistemu zaštite na radu. Neosporno je da je radna organizacija nosilac zaštite na radu; neosporno je da je osnovna odgovornost, a to je ujedno i pravo za realizaciju zaštite, konkretizacija naše opće politike zaštite, stvar radne organizacije. Ovdje je u vezi s tim, dato više sugestija. Neke idu za tim da se u zakonu reguliraju konkretne obaveze radne organizacije, a neke da se daju izvjesne organizacione forme koje će primjeniti radna organizacija u sprovođenju mjera zaštite.

Što se tiče odgovornosti određenih organa radne organizacije, pa i rukovodećeg kadra, mi smo u daljnjoj razradi, kao što je već i spomenuto, zauzeli stanovište da ima mjesta da se odgovornost rukovodećeg kadra precizira i uskladi čak i u zakonu. Međutim, što se tiče službi koje formiraju radne organizacije (ono što mi danas još zovemo službom higijensko-tehničke zaštite, da li će to biti ubuduće služba tehničke zaštite na radu, sigurnosti na radu, termin nije odlučujući), mi stojimo na stanovištu, a to je jedino moguće rješenje ako polazimo od položaja radne organizacije u našem društvu, da nema mogućnosti da se zakonom miješamo u unutrašnju organizaciju radne organizacije. Kako i na koji način će radna organizacija postaviti službu, to je stvar same radne organizacije. Međutim, smatramo da ima mjesta da se u Zakonu predvidi obaveznost da se tamo gdje postoji opasnost po život i zdravlje, formiraju službe. Dugo smo o tome raspravljali, jer ne bi bilo suprotno Ustavu ako bismo dali neke opće norme. Velike radne organizacije treba da imaju tu službu, sada je određeno da svaka radna organizacija sa preko hiljadu i nekoliko stotina radnika treba da ima tu službu. Na kraju smo, ulazeći detaljnije u analizu postojeće situacije, došli do zaključka da postoje male organizacije u kojima je stepen ugroženosti vrlo veliki i gdje će neminovno biti potrebna posebna služba. Smatramo da će pravil-

nici, koji će regulirati mjere i normative zaštite na radu, morati da utvrde stepen opasnosti u vezi sa određenim poslovima u određenim privrednim granama i djelatnostima, a da će se na to vjerojatno, nadovezati obaveznost da se formiraju posebne službe.

Neobično je značajno pitanje obrazovanja, kako radnika, tako i stručnih kadrova koji se bave ovom materijom. Na osnovu datih sugestija došlo se do zaključka da zaštitu na radu ili obrazovanje u vezi sa sigurnošću na radu treba smatrati ne samo kao element stručnog, nego i općeg obrazovanja. To je već spomenuo i drug Rista Džunov: smatramo da to treba na podesan način istaći i u samom zakonu. Međutim, forme obrazovanja i programi su stvar republika i u svakom slučaju ne možemo to detaljnije regulirati zakonom. Ono što se može maksimalno učiniti i što odgovara ovoj materiji je obaveza radne organizacije da se stara, od prijema i u toku procesa rada, o obrazovanju svojih, kako radničkih, tako i posebno stručnih kadrova.

Dosta je bilo riječi o sadržini, o pojmu zaštite na radu, a u vezi s tim donekle i o karakteru ovog zakona. Bilo je ovdje spomenuto i to da bi trebalo da dođe prije zakona o radnim odnosima. Kada su počele pripreme ovog zakona uporedo sa zakonom o radnim odnosima, smatralo se da je ovo specijalna materija iz kompleksa radnih odnosa, ali da, zbog toga što sadrži specifičnu problematiku, nema razloga da se priprema ovog zakona odlaže. Pojam zaštite, sadržina zaštite, naročito u vezi sa elementima zdravstvene zaštite, koji su takođe vezani za proces rada, za proces proizvodnje, u tekstu koji se priprema nastoji se da se šire postavi, kao što su predlagali pojedini drugovi poslanici. Naravno, one momente koji su van, kako bih rekao, radne organizacije, ma koliko bili značajni za zaštitu, za sigurnost čovjeka na radu, ovim zakonom nije moguće obuhvatiti. Ovim zakonom nije moguće obuhvatiti razne psihološke, sociološke i druge činioce van radne organizacije, koji sigurno imaju i te kakav utjecaj na sigurnost na radu, na odnos čovjeka prema radu, na njegovo staranje o vlastitoj sigurnosti itd.

Ono što smo mi nazvali sadržinom zaštite, to su uglavnom, drugarice i drugovi, određene mjere i određeni normativi koji treba da budu jedinstveni, koji treba da obezbijede, koliko je to moguće, jedinstvene uslove rada, polazeći, naravno, i od momenta solidarnosti u snošenju rizika baš za posledice koje mogu da nastupe uslijed nedostatka zaštite. To je jedan specifičan vid rizika koji je postojao i postoji i u današnjim našim odnosima kao oblik vrlo široke solidarnosti, pa se zbog toga intervencija društvene zajednice, određivanjem jedinstvenih bezbjednih uslova rada, pokazala i u buduće neminovna. Naravno, radne organizacije će morati svojim općim aktima, polazeći od svojih

specifičnosti (zakon u tom pogledu manje-više treba samo da indicira izvjesne momente), da reguliraju zaštitu u svojoj radnoj organizaciji. Uostalom, takva obaveza i danas već postoji.

Ovdje je, u više navrata, spomenuta tzv. »prethodna zaštita«. Mi smo to upotrebili kao tehnički termin. Radi se, u stvari, o onome na čemu je akcent u zaštiti na radu — o preventivi ili — ako se može tako reći — ova zaštita čak prethodi u neku ruku preventivi, jer se već prilikom izgradnje industrijskog objekta, konstrukcije oruđa za rad, izrade prototipa ličnog zaštitnog sredstva, projekta tehnološkog procesa, utvrđuju elementi zaštite, a to je ono što prethodi svakoj preventivi. Mislim da smo sugestije koje su ovdje date već akceptirali. Moram da ponovim uglavnom ono što je već rekao drug Rista Džunov, da je naš pristup u Nacrtu zakona, u vezi sa prethodnim mjerama zaštite, tom »predpreventivom«, različit od pristupa u Tezama. Mi smo pošli od toga da treba odgovornost da snosi svaki projektant, izvođač, konstruktor, dakle, da već u procesu koji prethodi mora da primjenjuje propisane mjere i normative, odnosno ukoliko takvih propisanih mjera nema, onda mora da polazi od određenih stručnih i naučnih dostignuća u određenoj oblasti. Tek smo na drugo mjesto stavili kontrolu, jer smatramo da kontrola, nadzor, inspekcija ne mogu da imaju u sistemu zaštite primarno mjesto, ne može biti — kao što je bilo u našem dosadašnjem sistemu — inspektor rada prvi i posljednji arbitar u zaštiti na radu. On ima jednu sasvim specifičnu funkciju uslovljenu onim momentima o kojima je ovdje već bilo riječi i u ekspozeu druga Riste Džunova.

Kontrolu objekata i oruđa za rad treba uključiti u sistem odobravanja izrade projekta. U diskusiji je bilo mnogo primjedaba na komplikovanost postupka koji je dat u Tezama. Poslije jednog dosta opsežnog razmatranja došli smo zaista do zaključka da je postupak koji smo postavili u Zakonu bio komplikovan i da je teško takvim postupkom realizirati ono što smo mi i htjeli i zbog toga smo u Nacrtu, o kome je riječ, nastojali — vi ćete kroz kratko vrijeme taj Nacrt i primiti — da riješimo na jedan cjelishodniji način, kako to ne bi postalo kočnica i investitoru, i izvođaču, i projektantu da dođu što je moguće prije do realizacije svog zadatka.

Ovdje je bilo riječi o ustanovama, stručnim ustanovama, stručnim institucijama koje imaju sve značajnije mjesto kao stručni pomagači upravnim i inspekcijskim organima. Kada spominjem stručne ustanove, to se odnosi svakako, kako na specijalne zavode za zaštitu rada, tako i na zavode za zdravstvenu zaštitu i na druge institucije koje se isključivo ili djelomično bave stručnim radom i pružanjem usluga u vezi sa sigurnošću radnog čovjeka na radu, u vezi

sa svim onim tehničkim, higijenskim i ostalim momentima koji na to utječu.

Što se tiče funkcije stručnih ustanova, mi nijesmo nastojali da reguliramo njihov status ovim zakonom jer će status ovih ustanova biti reguliran jednim jedinstvenim zakonom. Nastojali smo samo da utvrdimo proces njihovog kvalificiranja, provjere da li su one sposobne za vršenje tako odgovornih funkcija kakve im se dodjeljuju, ali smo odustali od toga da te stručne ustanove daju neka konačna mišljenja. Smatrali smo da su to ekspertne ustanove i da njihov nalaz ima takav karakter, pa ipak — kao što je jedan drug spomenuo — ova ustanova, kao ekspertna, snosi punu odgovornost za nalaz koji je dala. Istina u izuzetnim slučajevima mi možemo da formiramo komisije, uzimamo profesore univerziteta itd., ali to nije sistem. Sistem je kvalificirana stručna ustanova u koju možemo da imamo povjerenje.

Što se tiče same inspekcije, kao što je ovdje rečeno, ona više ne može da bude arbitar i glavni organizator zaštite na radu. Najveća slabost je u tome što još neke radne organizacije, i pored toga što su stavljene i društveno i materijalno u sasvim novi položaj, očekuju da dobiju nalaz inspekcije i da tek onda postupe po tom nalazu. Međutim, inspekcija samo utvrđuje da li je propis primjenjen, drugim riječima, da li su propisani normativi i mjere koje predstavljaju, u stvari, osnovicu za stvaranje jedinstvenih uslova rada primjenjene u poduzeću. Mi smo pošli od toga da organizaciju i nadležnost inspekcije — kao što proizlazi iz izvjesnih ustavnih načela — propisuju same republike.

Napomenuo bih da smo nastojali da što više određena rješenja približimo životu.

Jedan drug je ovdje ukazao na problem zastarjelih poduzeća, uređaja, mašina, zastarjelih a ipak ne takvih koje bismo, s obzirom na naše ekonomske mogućnosti, mogli da stavimo u staro gvožđe. Mi pokušavamo — ne mogu da kažem da je to u Nacrtu najuspjelije riješeno — da nađemo put koji bi omogućio da se i takva postrojenja ne moraju odmah da uklope u važeće normative zaštite, nego da se predvidi i vrijeme i proces njihove adaptacije, izuzev u onim slučajevima kada neposredno ugrožavaju život radnika.

Ja sam, drugarice i drugovi, nastojao da se zadržim uglavnom na onim momentima koji mogu da budu regulirani u zakonu.

Na kraju, moram da istaknem da ima izvjesnih sugestija koje ne možemo usvojiti, iako kao preporuka mogu da koriste, a koje predstavljaju direktno miješanje u unutrašnju organizaciju radne organizacije. To su neke sugestije u pogledu direktnog nadzora saveznih organa nad ličnim zaštitnim sredstvima itd. Smatramo da ono nije u skladu s položajem radnih organizacija, odnosno kompetencijama od-

ređenih naših ustanova i da ne možemo donositi takva rješenja. U svakom slučaju, mi ćemo sve date prijedloge, sva zapažanja pažljivo proučiti i nastojati da sve što je u duhu sistema nađe svoje mjesto u budućem zakonu.

Predsjednik Olga Vrabčić:

Ko se dalje javlja za reč? (Niko).

Pošto privodimo pretres kraju, predlažem da, u smislu člana 15. odlukom o Privremenom poslovnom redu, zaključimo pretres prostim prelaskom na sledeću tačku dnevnog reda. Ovaj predlog obrazlažem ukratko time što su diskusija u Veću i diskusija u odborima potvrdile da nema divergentnih stavova u pogledu što bržeg donošenja takvog zakona koji bi regulisao materiju zaštite na radu. Različita mišljenja koja su došla do izražaja u Veću, mislim da su dalji doprinos rasvetljavanju pojedinih problema, i čini mi se da danas nismo u stanju da donosimo o njima čvrste zaključke, ali svakako oni su osnov za dalje diskusije i rad na samom zakonu o zaštiti na radu.

Da li se Veće slaže sa ovim predlogom? (Svi se slažu).

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga osnovnog zakona o povećanju penzija.

Obaveštavam Veće da sednici prisustvuju, u vezi sa pretresom Predloga osnovnog zakona o povećanju penzija, kao predstavnik Saveznog izvršnog veća drug Albreht Roman, zamenik saveznog sekretara za rad, a kao poverenik drugarica Veroslava Mičić, savetnik u Saveznom sekretarijatu za rad.

Ovaj Predlog zakona razmatrao je Odbor ovog Veća za organizaciju i finansiranje socijalnog osiguranja.

Predlog zakona pretresala je i Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine, a izveštaj je dostavljen ovom Veću.

Ima reč Katica Kušec, izvestilac Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine.

Katica Kušec, izvestilac Zakonodavno-pravne komisije:

Na današnjoj sednici Zakonodavno-pravna komisija razmatrala je Predlog zakona o povećanju penzija i napravila neke izmene u njemu. Zakonodavno-pravna komisija smatra da bi član 2. trebalo podeliti, s obzirom na to da reguliše dve materije, pa je stala na stanovište da prvi deo ostane član 2, koji govori o tome ko nema pravo na povećanje, a da član 3. bude novi član, koji reguliše pitanje: šta ulazi u lični dohodak? Iz člana 2, koji vi imate pred sobom, Komisija je smatrala da bi trebalo izbrisati »zaposlenih uživalaca invalidnine«, jer se i u članu 1. o njima ne govori, pa bi onda član 2. izgledao ovako: »Izuzetno od člana 1. ovog Zakona ne povećavaju se penzije zaposlenim uživa-

vaocima penzije kojima se isplaćuje samo određeni deo penzije ili im se penzija ne isplaćuje, kao ni uživaocima penzije koji žive u inostranstvu».

To je potrebno izbrisati jer ni član 1. ne govori o tome da se uživaocima penzije isplaćuje dodatak. Razumljivo, stvar je Veća da odluči da li će i kako to prihvatiti. Novi član 3. reguliše pitanje obračuna, pa se smatra da bi to, pošto se radi o dve materije, mogao biti novi član, koji bi izgledao ovako: »Pri utvrđivanju ličnog dohotka, prema kome se osiguranik razvrstava u osiguranički razred radi utvrđivanja penzijskog osnova, prosečni mesečni iznosi ličnih dohodaka, ostvareni posle 1. avgusta 1964. godine računaju se umanjeni za 1.500 dinara na ime povećanja ličnih dohodaka, ako su lični dohoci uvećani najmanje za taj iznos«.

Zakonodavno-pravna komisija je smatrala da treba ubaciti ovu reč »najmanje« da se ne bi u radnim organizacijama možda postavilo pitanje obračuna ličnih dohodaka i ovog minimalnog povećanja, jer su neke radne organizacije već imale povećanje.

Ono što bi možda bilo sporno, Komisija smatra da bi ovih 400 dinara (o kojima se govori dalje u tekstu) trebalo brisati, jer već postoji odluka koja reguliše to pitanje i ne bi je trebalo ponavljati.

Svi ostali članovi se pomeraju: član 3. postaje član 4, član 4. postaje član 5. itd.

Izuzev ovog, nije bilo drugih predloga.

Predsednik Olga Vrabich:

Čuli ste izveštaj Zakonodavno-pravne komisije o Predlogu zakona.

Konstatujem da je Zakonodavno-pravna komisija prekoračila svoje nadležnosti upuštajući se u materiju za koju nije nadležna. Pošto se s takvim izmenama u tekstu saglasio i poverenik Saveznog izvršnog veća u Zakonodavno-pravnoj komisiji, postavljam pitanje predstavniku Saveznog izvršnog veća, drugu Albreht Romanu da li prihvata takvu izmenu teksta.

Ima reč predstavnik Saveznog izvršnog veća, drug Albreht Roman, zamenik saveznog sekretara za rad.

Albreht Roman, zamenik saveznog sekretara za rad:

Prihvatam predlog Zakonodavno-pravne komisije u svim tačkama. Jedino se ne slažem sa zahtevom da se briše tekst o 400 dinara na ime povećanja ličnih dohodaka. Izdvajanjem ovog teksta mogla bi se komplikovati čitava tehnika obračuna. Taj član reguliše metod obračuna i iz tih razloga je ovaj deo amandmana neprihvatljiv.

Predsednik Olga Vrabich:

Čuli smo mišljenje predstavnika Saveznog izvršnog veća, druga Albrehta Romana.

Otvaram pretres teksta Predloga zakona.

Ima reč poslanik Dolfka Boštjančič, izvestilac Odbora ovog veća za organizaciju i finansiranje socijalnog osiguranja.

Dolfka Boštjančič:

Odbor Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine za organizaciju i finansiranje socijalnog osiguranja, razmatrajući Predlog zakona o povećanju penzija i Predlog odluke o dopuni Odluke o isplati jednokratnog dodatka na penzije u 1964. godini na sednici od 12. oktobra 1964. godine, konstatovao je sledeće:

Položaj penzionera u vezi sa poskupljenjem troškova života nameće potrebu da se što hitnije usvoji Predlog zakona o povećanju penzija i Predlog odluke o dopuni Odluke o isplati jednokratnog dodatka na penzije u 1964. godini, mada je Odbor mišljenja da ovakvo rešenje ne odgovara potrebi sistematskog rešavanja problema ni realno izučenom stvarnom materijalnom položaju penzionera.

Dalje, Odbor je u diskusiji, detaljno razmotrio probleme postojećeg penzijskog sistema i stao na stanovište da je nemoguće i neodrživo rešavanje materijalnog položaja penzionera na administrativan način, pa ističe potrebu što hitnijeg donošenja novog penzijskog sistema.

Dalje, Odbor smatra da je potrebno da nov penzijski sistem stupi na snagu 1. januara 1965. godine, pošto je uočio da sve mere preduzete u 1964. godini poboljšavaju materijalni položaj penzionera samo do 1. januara 1965. godine. Odbor je konstatovao da prilikom prevođenja penzija po novom penzijskom sistemu položaj penzionera ne bi smeo biti gori od položaja koji je stvoren ove godine Zakonom o povećanju penzija i Odlukom o isplati jednokratnog dodatka na penzije.

Polazeći od navedenih konstatacija i hitnosti slučaja, Odbor za organizaciju i finansiranje socijalnog osiguranja predlaže Veću da usvoji predložene propise.

Predsednik Olga Vrabich:

Pre nastavka pretresa predlažem da, u smislu člana 43. Odluke o privremenom poslovnom redu, vršimo pretres teksta Zakona u celini.

Da li se Veće slaže sa takvim načinom pretresa? (Svi se slažu).

Ko se dalje javlja za reč u vezi sa pretresom Zakona?

Ima reč savezni poslanik Ignjac Nagode.

Ignjac Nagode (Izborna jedinica Novo Mesto):

Molim drugaricu predsednika da mi dozvoli da se dotaknem i materije o kojoj ćemo diskutovati u vezi sa trećom tačkom dnevnog reda.

Prvo, materijalni položaj penzionera nije dovoljno analiziran i zato rešenje o dodatku od 1.500 dinara nije adekvatno porastu životnih

troškova. Završna analiza sprovedena u Sloveniji je pokazala koliki je indeks porasta troškova života i ličnih dohodaka, na jednoj, i primanja penzionera, na drugoj strani.

Smatralo se da materijalni položaj penzionera nije jednak u celoj zemlji, pa smo predložili izmenu u Predlogu zakona, da se povećanje izvrši najmanje za 1.500 dinara.

Drugo, hteli smo da aktivno uključimo organe društvenog upravljanja u rešavanju tog ozbiljnog problema, pa je predloženo da se omogućiti skupštinama republičkih zajednica socijalnog osiguranja da mogu odlučivati o konkretnoj visini tog dodatka, u skladu sa porastom životnih troškova na jednom području koje obuhvata zajednica socijalnog osiguranja.

Time bismo povećali odgovornost organa socijalnog osiguranja, a, u isto vreme, dali i materijalnu osnovu samoupravnim organima.

Ukratko, hteli smo osigurati minimalno povećanje i, u isto vreme, aktivirati organe samoupravljanja da prate realno povećanje penzija i da snose odgovornost za fondove socijalnog osiguranja. No, diskusija u Saveznom veću, Upravnom odboru Saveznog zavoda i drugim organima pokazala je da je za poboljšanje materijalnog položaja penzionera potrebno u celoj zemlji povećati novčanu naknadu od 1.500 na 3.000 dinara, kao što je rečeno i u preporuci Upravnog odbora Saveznog zavoda za socijalno osiguranje.

Novi Predlog zakona o dodatku i Odluka o dopuni Odluke o jednokratnom dodatku za 1964. godinu ozbiljno rešava stvari, neusklađene odnose i materijalni položaj penzionera samo za ovu godinu i zato podržavam konstataciju Odbora da je potrebno što hitnije doneti zakonske predloge. Zbog toga, u ime grupe poslanika, povlačim predloženi amandman, iako imam primedaba, naročito u odnosu na tehniku sprovođenja, kao i na mogućnosti aktivnijeg i odgovornijeg učešća samoupravnih organa socijalnog osiguranja.

Podržavam novi Predlog i konstataciju Odbora, ali se ne možemo složiti sa obrazloženjem Predloga zakona u odnosu na povećanje od 3.000 dinara u 1965. godini, u tako kratkom vremenu, ukoliko se uzme kao osnov 3.000 dinara mesečno. Smatram da Veće može dozvoliti da se prevođenjem u idućoj godini pogorša materijalni položaj pojedinih penzionera.

Isto tako, slažem se s konstatacijom Odbora o potrebi sistemskog rešavanja ovog problema i zato predlažem da zadužimo organe državne uprave i službe socijalnog osiguranja da nam još ove godine pruže analizu materijalnog položaja penzionera, koja će pokazati efekat predloženih mera, kako na penzionere, tako i na fondove, ali ne u proseku za celu zemlju, već na kategorije penzionera i za pojedina tipična područja Jugoslavije.

Drugo, treba što pre utvrditi kakva će penzijska primanja biti u januaru iduće godine, da ne bismo došli u situaciju u kakvoj smo bili ove godine.

Predsednik Olga Vrabčič:

Ko se javlja za reč? Ima reč poslanik Dante Jasnič.

Dante Jasnič:

Postaviću dva pitanja u vezi sa Predlogom zakona.

Naše Veće je u maju razmatralo Predlog odluke o jednokratnom dodatku i inicijativu da taj dodatak iznosi više od 8%. Tada je dato objašnjenje Veću da zbog nedostatka sredstava nismo u stanju da položaj penzionera izmenimo izvan onoga što je u Predlogu. Pitam: na koji je način došlo do toga da mesec ili dva kasnije čitava jugoslovenska štampa donosi podatke o rezervi u socijalnom osiguranju od 12 ili 15 milijardi dinara. U veću je bilo rečeno da uopšte nema sredstava, a kasnije se pisalo o toj rezervi.

Drugo, u nekim dokumentima Saveznog veća i Privrednog veća je pisalo da u socijalnom osiguranju postoje rezerve i da doprinos u idućoj godini treba smanjiti. Gde smo sada? S jedne strane, nema sredstava za poboljšanje položaja penzionera, a s druge, govorimo o tome da se doprinosi smanje. Imam utisak da se argumenti iznose bez ozbiljnih i detaljnih analiza, a to nas neće odvesti na pravi put.

Moje mišljenje je da velike rezerve u socijalnom osiguranju ne nastaju zbog visokih doprinosa, nego obrnuto, visoke rezerve nastaju zbog niskih davanja osiguranicima, naročito penzionerima. Kada bismo popravili položaj penzionera, onda bi i te rezerve bile manje. Postavljam pitanje i molim da mi se odgovori: na osnovu kojih argumenata je rečeno da nema sredstava?

Isto tako, ja sam član Odbora za penzijski sistem, a još do danas ne znam u kom stadijumu je priprema zakona. Govori se da ćemo već 1. januara preći na novi zakon. Kao član Odbora nisam još video nijedan nacrt, osim što smo imali raspravu o Tezama. Ne znam kojim ćemo tempom ići, ali mislim da ubrzani postupak neće biti u interesu kvaliteta zakona. Molim da mi se odgovori na ova pitanja.

Predsednik Olga Vrabčič:

Molim predstavnika Saveznog izvršnog veća da se izjasni, da li je spreman da da odgovor na ova dva pitanja koja je postavio savezni poslanik, drug Dante Jasnič.

Albreht Roman:

Spreman sam da odgovorim.

Predsednik Olga Vrabčić:

Za reč se javio drug Pašaga Mandžić, pa molim druga Romana Albrehta da govori posle reči poslanika Pašage Mandžića.

Ima reč poslanik Pašaga Mandžić.

Pašaga Mandžić (Izborna jedinica Sarajevo Novo):

Drugarice i drugovi, kao predsednik Odbora za donošenje zakona o penzijama postavio bih pitanje: šta je sa zakonom o penzijama? Naime, iz štampe vidimo da je Savezno izvršno vijeće usvojilo Prijedlog zakona o penzijama, pa se čak i interpretiraju postavke Prijedloga zakona. Međutim, ja kao predsednik Odbora nemam nikakav tekst, a mislim ni drugi poslanici ovog Vijeća.

Pošto je to važan zakon koji donosi naše Vijeće, odnosno Savezna skupština, da li ćemo imati vremena da ga temeljno proučimo i kada ćemo ga dobiti? Takav zakon ne bismo smjeli na brzinu da donesemo, jer bi to išlo na štetu kvaliteta pretresa.

Zato, kao predsednik ovog Odbora postavljam pitanje: kada ćemo imati mogućnosti da vidimo taj prijedlog zakona i da ga pretresamo?

Predsednik Olga Vrabčić:

Da li se još neko javlja za reč? Ima reč drugarica Tatjana Jelača.

Tatjana Jelača (Izborna jedinica Prijedor):

Htjela sam da kažem da mi obrazloženje Prijedloga zakona i Prijedloga odluke nije dovoljno jasno. Naime, iz obrazloženja uz Nacrt zakona o povećanju penzija i Nacrt odluke o dopuni Odluke proizilazi da bi trebalo ići na poboljšanje materijalnog položaja penzionera povećavanjem penzija za 1.500 dinara, a odmah iza toga stoji da postoje prijedlozi da povećanje bude 3.000 dinara mjesečno. Međutim, naglašava se, donošenje novog Zakona o penzijskom osiguranju i njegov politički značaj utječu na to da ipak povećanje bude 1.500 dinara, mada, prema sadašnjem stanju fondova, postoje svi uvjeti da povećanje bude 3.000 dinara mjesečno. Za mene bi bilo logično da se usvoji povećanje od 3.000 dinara, jer se u obrazloženju Prijedloga zakona govori da za to ne postoje nikakve prepreke.

Jedan drug je maloprije rekao da je sva jugoslavenska štampa izvijestila o stavu Saveznog izvršnog vijeća. Međutim, nije stvar u tome što su data takva obavještenja, nego što penzioneri, a osobito oni sa manjim primanjima, čvrsto vjeruju da će Savezna skupština usvojiti takav stav, jer je to bilo na Saveznom izvršnom vijeću, a složio se i Upravni odbor Saveznog zavoda za socijalno osiguranje. Pitam vas: kako će to izgledati kada konačno zakon utvrdi da povećanje bude 1.500 dinara? Kako ćemo to moći da objasnimo posle onakvog izvještaja u

štampi i na radiju, tim pre što se ne kaže da nema sredstava u fondovima socijalnog osiguranja?

Pri donošenju ove odluke moramo biti vrlo pažljivi i ne smijemo stvarati među penzionerima izvjesnu nesigurnost, bez obzira da li se radi o onima koji imaju mala ili onima koji imaju veća primanja. Danas Savezno izvršno vijeće i naše Vijeće trebalo bi da imaju u tom pogledu jedinstvene stavove i da ne menjamo te stavove svaki čas. To su veoma osjetljiva pitanja. Kada kažemo da penzioneri imaju relativno mala primanja, ne govorimo to iz nekih sentimentalnih pobuda, nego što stvarno postoji određen procenat penzionera koji primaju nezadovoljavajuće male iznose penzija.

Zato predlažem da, pre nego što odluči, Vijeće prodiskutuje o ovoj mogućnosti koja je stvarno potekla sa sednice Saveznog izvršnog vijeća, a s kojom se složio i Upravni odbor Saveznog zavoda za socijalno osiguranje.

Predsednik Olga Vrabčić:

Dajem reč predstavniku Saveznog izvršnog veća, drugu Albrehtu Romanu.

Albreht Roman, zamenik saveznog sekretara za rad:

Drugarice predsedniče, drugarice i drugovi poslanici, povodom amandmana koji je bio podnet Saveznom veću i ovom Veću na Predlog zakona o povećanju penzija, Savezno izvršno veće ponovo je razmatralo mogućnosti za povećanje penzija i poboljšanje materijalnog položaja penzionera još u ovoj godini, tj. pre donošenja novog zakona o penzijskom osiguranju. Prilikom razmatranja ovih pitanja vodilo je računa posebno o predlogu Upravnog odbora Saveznog zavoda za socijalno osiguranje za povećanje penzija i o materijalu koji je izrađen u Zavodu, a koji ilustruje sadašnje stanje penzija i ukazuje na posledice povećanja penzija za 1.500 dinara, odnosno za 3.000 dinara.

Imajući u vidu činjenicu da su penzije u poslednje tri godine rasle sporije od ličnih dohodaka i da se kompenzacionim dodatkom od 1.500 dinara ne utiče na poboljšanje materijalnog položaja penzionera, Savezno izvršno veće predlaže da se, osim donošenja Zakona o povećanju penzija za 1.500 dinara, što odgovara povećanju troškova života, izazvanom poznatim odlukama Saveznog izvršnog veća, dopuni Odlukom o isplati dodatka na penzije u 1964. godini, u kojoj bi se predvidelo da se isplati jednokratni dodatak u iznosu od 7.500 dinara. U fondovima invalidsko-penzijskog osiguranja ostvarena su sredstva koja omogućavaju ovakvo povećanje penzija. Dodatkom na penziju, ustanovljenim odlukom Savezne skupštine u maju, koji u proseku iznosi oko 8% ukupnih godišnjih primanja penzionera, zatim, kompenzacionim povećanjem penzija od 1.500 dinara

i predloženim jednokratnim dodatkom od 7.500 dinara, penzijska primanja bi u ovoj godini, u odnosu na prošlu godinu, znatno porasla. Na dan 31. decembra 1963. godine prosečna lična penzija bila je oko 23.000 dinara. Ako ovaj iznos označimo indeksom 100, onda bi u decembru ove godine penzija sa svim ovim dodacima bila 28.000 ili 21% više nego u decembru prošle godine. Prosečna invalidska penzija bila bi povećana za 30%, a porodična za 34%.

Ovakvim povećanjem penzija kompenzira se porast troškova života, a u izvesnoj meri obezbeđuje se i realni porast penzija.

Na osnovu predloženog rešenja relativno se više povećavaju niže penzije, što, bez sumnje, ublažava položaj uživalaca tih penzija. Sredstva za isplatu kompenzacionog dodatka od 1.500 dinara, kao i jednokratnog dodatka od 7.500 dinara, obezbeđena su kao što sam već istakao u fondovima invalidsko-penzijskog osiguranja. Prema podacima Saveznog zavoda za socijalno osiguranje, višak prihoda nad rashodima za prvih osam meseci ove godine iznosi oko 28 milijardi dinara. Prema tome, u ovoj situaciji povećanje penzija ne bi nametalo nove obaveze ni društveno-političkim zajednicama ni radnim organizacijama u vezi sa doprinosom za invalidsko-penzijsko osiguranje. Jedino Crna Gora ne bi imala potrebna sredstva za isplatu ovih dodataka u fondovima invalidsko-penzijskog osiguranja. O tome će Savezno izvršno veće naknadno doneti rešenje, s obzirom na njegovu obavezu prema zajedničkom fondu rezerve pri Saveznom zavodu za socijalno osiguranje.

Na osnovu izloženog proizilazi da se kompenzacionim dodatkom od 1.500 dinara i jednokratnim dodatkom izlazi u susret predloženom amandmanu. Predloženim rešenjem se, naime, penzijska primanja za ceo period od 1. avgusta povećavaju za 3.000 dinara. Savezno izvršno veće smatra da se predloženim načinom povećanja penzija rešavaju izvesni problemi koji postoje u sadašnjim odnosima između penzija pojedinih kategorija penzionera, imajući u vidu predloge i stavove u odnosu na novi zakon o penzijskom osiguranju, koji je u obliku Teza razmatrao i ovaj predstavnički dom.

Predložena rešenja nisu imala zadatak da prejudiciraju rešenja u novom zakonu o penzijskom osiguranju. Ova rešenja imaju privremeni karakter i samo su tekuće mere u cilju regulisanja materijalnog položaja penzionera. Ona se javljaju kao rezultat zauzetih stavova u Saveznoj skupštini i stavova Saveznog izvršnog veća prilikom donošenja Odluke o isplati jednokratnog dodatka za 1964. godinu da se u toku godine prate kretanja troškova života i penzija i donesu parcijalne mere, ako troškovi života budu toliko porasli da bi ugrozili realni nivo penzija.

Na osnovu tih načelnih napomena smatram za svoju dužnost da odgovorim na pitanja postavljena u ovom Veću.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća nije izjavio kao da u fondovima socijalnog osiguranja postoje sredstva koja bi dozvoljavala veću stopu povećanja penzija, već je ukazao na to da će se donošenjem novog zakona stvoriti mnogo veće obaveze na planu socijalnog osiguranja pa je stoga i ukazao na potrebu da se racionalnije koriste ta sredstva, kako bismo prevođenje penzionera mogli ekonomski efikasno da sprovedemo.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća je ukazao i na to da se može očekivati da će u toku 1964. godine doći još do nekih pomeranja cena, jer su takve promene bile nagoveštene poznatom Rezolucijom Savezne skupštine o daljem razvoju privrednog sistema. Prema tome, i mogućnost daljeg pomeranja cena zahteva da se u fondovima penzijskog osiguranja stvore određene rezerve kojima bismo, ukoliko dođe do povećanja troškova života, očuvali realni nivo penzija.

Zbog toga, Savezno izvršno veće je svojom Odlukom iniciralo donošenje zakona o kompenzaciji penzije od 1.500 dinara, a na osnovu kasnijih ispitivanja predložilo još jedan dodatak, što u suštini odgovara Preporuci ovog Veća da se u toku godine prate kretanja penzija i troškova života. Savezno izvršno veće nije zvanično postavilo predlog da se smanji stopa doprinosa za socijalno osiguranje odnosno za fondove.

Drugo pitanje se odnosi na stanje priprema zakona. U svojim većima i telima Savezna skupština je razmotrila Teze za novi zakon o penzijama, na osnovu kojih je bilo potrebno napraviti detaljne studije za osnovna institucionalna rešenja koja predviđa zakon. Ova rešenja se odnose na način finansiranja socijalnog osiguranja koji treba, prema Tezama, da bude iz osnova drukčiji od dosadašnjeg načina finansiranja i na sam osnov osiguranja i stvaranja osnova za alimentiranje fondova socijalnog osiguranja. Značajan problem je, svakako metod prevođenja.

Posle razmatranja Teza, ova pitanja su bila predmet veoma opsežnih diskusija u svim društvenim organizacijama, zainteresovanim stručnim službama, Sindikatima, u Saveznom odboru SSRNJ. Savezno izvršno veće je nekoliko puta razmatralo Teze pa su na osnovu tih rasprava izrađena do te mere kvalifikovana rešenja da Savezno izvršno veće može sa svojim predlozima da izađe pred Saveznu skupštinu. Očekuje se da će Savezni sekretarijat za rad, koji je zadužen da napravi predlog, najdalje do 20. oktobra uputiti Saveznoj skupštini i njenim telima predlog zakona sa potpunom dokumentacijom o institucionalnim problemima. Svesni

smo da je kraj godine za donošenje zakona kao rok veoma kratak. Mi bismo hteli samo da ukažemo na to da je u prethodnim operacijama, u razmatranjima osnovnih institucionalnih pitanja, obavljen ipak veoma obiman posao, koji će, svakako, olakšati rad predstavničkom telu. Namera predlagača je bila da pred predstavnički dom ne izađe samo sa predlogom zakona već i sa detaljno obrađenim osnovnim institucionalnim promenama u zakonu. Taj materijal će biti dostavljen Skupštini do 20. oktobra 1964. godine.

Ukoliko drugovi poslanici žele detaljno obrazložiti stanja fondova, predstavnik Saveznog zavoda za socijalno osiguranje mogao bi da da bilansno stanje fondova.

Predsednik Olga Vrabich:

Ko se dalje javlja za reč? (Niko). Nastavljamo sa pretresom.

Pre svega, pitam savezne poslanike, druga Dantea Jasnića i druga Pašagu Mandžića da li imaju da postavie dopunska pitanja u vezi sa odgovorima?

Dante Jasnić:

Nisam zadovoljan sa odgovorom na prvo pitanje, ali ne želim da postavim dopunsko pitanje. Zadovoljan sam sa odgovorom na drugo pitanje.

Pašaga Mandžić:

Samo neka se ispune rokovi.

Predsednik Olga Vrabich:

Ko želi reč? Ima reč poslanik Zagorka Pešić-Golubović.

Zagorka Pešić-Golubović (Izborna jedinica Beograd Zvezdara):

Drugarice i drugovi poslanici, htela bih da ukažem samo na dva momenta. Možda ću ponoviti nešto što je do sada već rečeno, ali izgleda mi da stojimo pred veoma ozbiljnim zadatkom i da do sada istaknuta pitanja pokazuju da ćemo se teško odlučiti za glasanje i donošenje odluke. Zbog toga, možda bi trebalo još razmisliti o dva problema.

Kao što je drugarica, koja je malopre govorila, naglasila, obrazloženje je do te mere nejasno da stvarno ne daje osnovu nama, poslanicima, da zauzmemo stav. Ako se kažu na pojedinim mestima različite stvari, onda se ne može očekivati da na osnovu takvog materijala poslanici glasaju za ili protiv predloga. Mislim da bi bilo neophodno da se stvarno raščiste neke stvari. Ne zadovoljava me obrazloženje koje je malopre dato, jer znam da je na jednoj od sednica našeg Veća diskutovano o priličnim rezervama u fondovima socijalnog osiguranja. Obrazloženja koja su data tada takođe nisu mogla da zadovolje mnoge poslanike, jer je rečeno da je to nastalo usled dobrog poslovanja

zavoda za socijalno osiguranje. Mislim da ima osnova da se zapitamo: zašto, u situaciji u kojoj se stvarno nalaze penzioneri, i to veliki deo penzionera, na žalost, takve detaljne analize nisu izvršene? Mi, uglavnom, znamo situaciju i ona govori da bi bilo neophodno da postojeće rezerve uzmemo u obzir kada odlučujemo o ovom problemu.

Mislim da je sasvim dobro što su neki drugovi poslanici povezali pitanje povećanja penzija sa donošenjem novog zakona o penzijama. Imam utisak da je u odborima i u komisijama, koje su radile na ovom Predlogu, zauzeto stanovište da treba odstupiti od prvobitnog predloga da povećanje iznosi 3.000 dinara, pretpostavljajući da će novi penzijski zakon biti dosta lako i brzo prihvaćen od strane skupštinskih organa, pošto je ostalo vrlo malo vremena, ako se pretpostavlja da 1. januara penzijski zakon treba da stupi na snagu.

Čini mi se da su drugovi, koji su pravili predloge, malo potcenili ulogu skupštinskih organa u donošenju tako važnih odluka ili nas stavili pred svršen čin da, zbog hitnosti rešenja pitanja položaja starih penzionera, po svaku cenu i na brzinu donesemo jedan zakon koji stvarno zahteva veliku odgovornost i ozbiljnost u odlučivanju.

Prema tome, želim da ukažem na to da ne donosimo prebrzo ovakve odluke i da bi možda trebalo saslušati i izveštaj drugova o fondovima socijalnog osiguranja, o mogućnostima da se pomoću njihovih rezervi reši ovo pitanje.

Jer, ako novi penzijski zakon ne bi stupio na snagu 1. januara, onda će penzioneri biti pogođeni, 7.500 dinara neće biti ekvivalent za onih umanjanih 1.500 dinara. Samo pod pretpostavkom da će zakon biti donet 1. januara 1965. godine, mogli bismo reći da je to samo na izvesan način isto rešenje.

Molim da se još razmotre ova pitanja kako bismo bili u stanju da učestvujemo u donošenju odluke.

Predsednik Olga Vrabich:

Ko se dalje javlja za reč? (Niko).

Postavljam pitanje drugarice saveznom poslaniku Tatjani Jelača: da li ona želi da svoj predlog formuliše kao amandman, jer to iz njene diskusije nismo mogli dobro da vidimo?

Tatjana Jelača:

Ja sam imala nameru da skrenem pažnju Vijeću, svima nama ovdje, da ozbiljno razmotrimo cijelo ovo pitanje prilikom odlučivanja. Međutim, sada smatram da bi se ova moja diskusija i prijedlozi mogli smatrati kao amandman na predloženi Nacrt zakona o povećanju penzija i na Nacrt ove odluke.

Predsednik Olga Vrabich:

Da li predlažete amandman?

Tatjana Jelača:

Predlažem.

Predsjednik Olga Vrabich:

Onda molim da ga formulišete.

Prekidam sednicu.

(Posle odmora)

Predsjednik Olga Vrabich:

Zbog problema koji su nastali u vezi sa podnetim amandmanom, obavještavam Veće da prekinemo prepodnevnu sednicu i da nastavimo sa radom posle podne, u 17 časova.

(Sednica je prekinuta u 13 č 55 min).

Nastavak sednice u 17 č 30 min

Predsjednik Olga Vrabich:

Nastavljamo pretres druge tačke dnevnog reda.

Ko želi reč? Ima reč poslanik, drugarica Tatjana Jelača.

Tatjana Jelača (Izborna jedinica Prijedor):

Prije podne obavjestila sam Vijeće da ću svoje prijedloge formulisati pismeno, kao amandman. Međutim, obavještена sam da predstavnik Saveznog izvršnog vijeća želi da podnese amandman na Prijedlog odluke o dopuni Odluke o isplati jednokratnog dodatka, kojim se usvajaju primjedbe iznijete u Vijeću. Zbog toga nisam podnijela pismeno amandman, s tim što će predstavnik Saveznog izvršnog vijeća upoznati vijeće sa novom formulacijom Prijedloga odluke i novim stavom člana 2. ovog Prijedloga, kojim se uglavnom, ne u cjelini, rješavaju ona pitanja o kojima je bilo riječi u diskusiji.

Predsjednik Olga Vrabich:

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam na glasanje predlog zakona o povećanju penzija zajedno sa izmenama i dopunama koje je predložila Zakonodavno-pravna komisija, a sa kojima se složio predstavnik Saveznog izvršnog veća.

Ko je za, molim da digne ruku. (Glasovi: nije jasno). Ne znam u čemu je nejasnoća. Amandman se odnosi na Predlog Odluke koji je treća tačka dnevnog reda, a diskusija je zapravo prešla okvire samo ove tačke dnevnog reda i obuhvatila je i diskusiju o Odluci i o izmeni zakona.

Ko se javlja za reč? Ima reč poslanik Miodrag Filipović.

Miodrag Filipović (Izborna jedinica Kragujevac):

Ja sam shvatio da je predstavnik Saveznog izvršnog veća odbacio predlog Zakonodavno-pravne komisije, a ne da ga je usvojio.

Predsjednik Olga Vrabich:

Prema onome što je izjavio predstavnik Saveznog izvršnog veća, usvojene su ove izmene:

Prvo, u članu 2. stav 1. četvrti red brišu se reči: »zaposlenih uživalaca invalidnine« i reči u petom redu: »ili invalidnine«. Međutim, predstavnik Saveznog izvršnog veća nije prihvatio izmenu koja se predviđa u Predlogu da se izdvoji poseban novi čl. 3: »Pri utvrđivanju ličnog dohotka, prema kome se osiguranik razvrstava itd... radi određivanja penzijskog osnova, prosečni mesečni iznosi ličnih dohodaka ostvareni posle 1. avgusta 1964. godine računaju se umanjeni za 1.500 dinara na ime povećanja ličnih dohodaka ako su lični dohoci uvećani najmanje za taj iznos«.

Kao što se sećate, predstavnik Saveznog izvršnog veća nije usvojio tekst čl. 3. izmene Zakona, već insistira na prethodnoj formulaciji u Predlogu zakona koji je dostavljen poslanicima.

Prema tome, izmene Zakonodavno-pravne komisije odnose se samo na član 2, stav 1. na reči »zaposlenih uživalaca invalidnine« ili »invalidnine« koje se brišu.

Da li je sada jasna izmena?

Ko želi reč? Ima reč poslanik Tatjana Jelača.

Tatjana Jelača:

Kao treću tačku dnevnog reda imamo pretres Prijedloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima.

Predsjednik Olga Vrabich:

Dnevni red je izmenjen.

Molim, da ponovim još jednom dnevni red koji je Veće usvojilo.

Veće je usvojilo ovaj dnevni red:

1. Razmatranje Teza za zakon o zaštiti na radu;
2. Pretres Predloga zakona o povećanju penzija;
3. Pretres Predloga odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penzije u 1964. godini;
4. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima.

Prelazimo na glasanje o Predlogu zakona o povećanju penzija. To je druga tačka dnevnog reda. Ko je za, molim da digne ruku. (Većina diže ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava? (Od glasanja se uzdržava jedan poslanik).

Konstatujem da je Predlog zakona o povećanju penzija usvojen većinom glasova.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Pretres Predloga odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penzije u 1964. godini.

Obaveštavam Veće da sednici prisustvuje, u vezi sa pretresom Predloga odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penzije u 1964. godini, kao predstavnik Saveznog izvršnog veća, drug Albreht Roman, zamenik saveznog sekretara za rad a kao poverenik drugarica Veroslava Mičić, savetnik u Saveznom sekretarijatu za rad.

Ovaj Predlog odluke razmatrao je Odbor ovog Veća za organizaciju i finansiranje socijalnog osiguranja. Predlog odluke pretresala je i Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i o tome je dostavila izveštaj ovom Veću. Zakonodavno-pravna komisija u pogledu ovog zakonskog propisa nema nikakvih primedaba.

Otvaram pretres teksta Predloga odluke.

Ima reč predstavnik Saveznog izvršnog veća, drug Albreht Roman.

Albreht Roman, zamenik saveznog sekretara za rad:

Slobodan sam da konstatujem da je današnja vrlo plodna diskusija o problemu koji je na dnevnom redu ipak pokazala da imamo isti stav, ocenjujući da materijalni položaj penzionera nije zadovoljavajući i da ga ni predložima o kojima danas raspravlja ovo Veće potpuno ne rešavamo. Međutim, osnovna nerazumevanja proizašla su iz predloga da se povećanje penzija u visini od 3.000 dinara izvrši na dva načina. Predlaže se da se za polovinu povećanja, a to znači za 1.500 dinara povećaju mesečna primanja, a da se 1.500 dinara isplati u vidu jednokratnog dodatka sve do kraja godine.

U diskusiji se postavilo, po mome mišljenju sasvim opravdano pitanje: šta će se desiti ako se problem prevođenja penzionera itd. na osnovu zakona koji će Skupština doneti, ne reši do 1. januara 1965. godine; da li to znači da penzioneri od 1. januara 1965. godine gube polovinu dodatka o kome danas diskutujemo na osnovu dva akta?

Mi smo i ranije ukazivali da je svim penzionerima do kraja godine obezbeđeno primanje u iznosu od 3.000 dinara. Međutim, rešenje koje smo mi predložili da polovina bude u obliku zakonskog povećanja penzija, a druga polovina u vidu dodatka koji se praktikuje već dve godine, napravili smo zbog toga da ne bi smo prejudicirali neka rešenja u budućem zakonu.

Pošto će Savezna skupština, a i ovo Veće donositi plan za 1965. godinu i naredne godine, pošto će ovo Veće donositi zakon o penzijskom osiguranju, verujem da nema nikakve bojazni da raspoloženje koje je došlo i sada do izražaja neće biti prisutno i u raspravama o budućim zakonskim aktima. Za slučaj da se prevođenje penzionera ne reši do 1. januara 1965. godine, predlažem u ime Saveznog izvršnog veća da se

Odluka dopuni novim tekstom, koji bi se dodao kao nova tačka 3a: »Do prevođenja penzija po novom Zakonu o penzijskom osiguranju, ovim uživaocima isplaćivaće se ukupna mesečna penzija, penzijska primanja i dodatak u iznosu od 1.500 dinara mesečno i to od 1. januara 1965. godine pa nadalje«. Mislim da se ovim amandmanom izišlo u susret intencijama koje su bile izražene u diskusiji.

U ime Saveznog izvršnog veća molim da Veće prihvati ovaj amandman.

Predsednik Olga Vrabich:

Čuli ste izlaganje predstavnika Saveznog izvršnog veća i amandman koji je podnelo Savezno izvršno veće. Napominjem da je time amandman postao sastavni deo Predloga odluke i prelazimo na diskusiju o Odluci, zajedno sa amandmanom Saveznog izvršnog veća.

Ko se javlja za reč? Ima reč drugarica Dolfka Boštjančič.

Dolfka Boštjančič (Izborna jedinica Ljubljana I):

Ja, kao izvestilac Odbora, ne mogu da zauzimam stav u vezi s novonastalom situacijom, pošto je Odbor zauzeo određen stav da se ovo rešenje ostvari do 1. januara 1965. godine. Ukoliko bismo ušli u novu godinu s nerešenim sistemom, trebalo bi da razmotrimo šta će biti posle nove godine. Zbog toga, mene ne zadovoljava ovo rešenje. Postavlja se pitanje, naročito za onaj deo penzionera koji bi bili eventualno pogođeni prevođenjem, jer imaju jedan deo uklopljen u penziju kao osnov, a drugi kao dodatak: da li će ući u novu godinu sa tim ukupnim sredstvima? Mislim da treba prihvatiti ovaj Predlog Odluke i da Veće treba obavezati da u decembru, kao krajnji rok, usvoji novi penzijski sistem.

Predsednik Olga Vrabich:

Nisam dobro razumela predlog.

Dolfka Boštjančič:

Želela sam da kažem da je dodatak od 1.500 dinara rešenje za 1965. godinu, a šta će biti u slučaju da ne usvojimo novi penzijski sistem?

Predsednik Olga Vrabich:

Upravo, drugarice Boštjančič, ovaj amandman rešava tzv. »sadašnji dodatak«, koji se isplaćuje od 1. januara do prevođenja penzija po novom Zakonu.

Dolfka Boštjančič:

Ja se slažem s tim, ali postavlja se pitanje: da li samo to ili jedan deo onoga što smo dali kao dodatak?

Predsednik Olga Vrabich:

Ovo odlučivanje je podeljeno u dva dela. Prvi deo jeste povećanje od 1.500 dinara.

Mi smo prihvatili u prethodnoj tački dnevnog reda, izmenom Zakona, da ovih 1.500 dinara ulazi u penziju, i to nije sporno ni za 1965. godinu.

Međutim, ostalo je sporno: šta će biti posle 1. januara 1965. godine sa 1.500 dinara koje mi priznajemo u Odluci kao jednokratni dodatak. Ovaj amandman nastoji da odgovori na pitanje: šta će biti u 1965. godini u slučaju ako se 1. januara ne stvore uslovi da svaki penzioner primi rešenje o prevođenju.

Dolfka Boštjančič:

To mi nije bilo jasno.

Predsednik Olga Vrabčić:

Ko se javlja za reč? Ima reč poslanik Dante Jasnič.

Dante Jasnič:

Ja želim da mi se objasni šta je sa Odlukom o 8% koju smo prihvatili u maju i da li će ona važiti za iduću godinu? Za mene nije sporno 1.500 dinara, nego je sporno onih 8%, koji važe samo do 31. decembra. Šta će onda biti 1. januara?

Predsednik Olga Vrabčić:

Da li želi predstavnik Saveznog izvršnog veća da objasni?

Albreht Roman, zamenik saveznog sekretara za rad:

Ja smatram da je još jednom potrebno da ukažem da ipak diskutujemo o dva problema.

Jedan problem je opšti materijalni položaj penzionera. Drugo su tekuća rešenja koja mi donosimo našim materijalnim odlukama. Dodatak od 8% je jednokratna odluka i ona je konzumirana. Može da se postavi zahtev, predlog ili amandman da ga ponovo razmotrimo, ali takav predlog do sada nije postojao. Diskusija je vođena o tome kakva je sudbina one druge polovine 3.000 dinara, o kojoj sada odlučujemo.

Ovlašćen sam da u ime Saveznog izvršnog veća preporučim predloženu soluciju. Želeo bih samo da kažem da su odluke koje se ovde donose odluke Savezne skupštine. Mi smo u saveznom izvršnom veću i upravnim organima obavezni da prilikom donošenja odluka ukažemo na materijalnu situaciju. Nama se čini da su predložene računice o fondovima socijalnog osiguranja ipak suviše optimističke. Mi smatramo da bi trebalo, prilikom prevođenja obezbediti i novim i starim penzionerima da budu prevedeni na nivo 85% njihovih ličnih dohodaka. Sada određene kategorije penzionera primaju penzije u okviru od 60% ili 58% ličnih dohodaka, dok se druge penzije kreću na nivou od 100% do 120% ličnih dohodaka. I pomoću najprostijih računica može se doći do saznanja da će sa-

mo prevođenje penzionera konzumirati sve one fondove o kojima inače optimistički diskutujemo.

Duboko sam ubeđen da ćemo zajedničkim naporima i organa uprave i društvenih i drugih organizacija, sa ovim visokim Domom na čelu, doneti novi Zakon, možda još nepotpun, možda sa izvesnim nedostacima, koje ćemo u narednom periodu ispravljati da bismo uspešno i na zadovoljavajući način rešili i regulisali položaj penzionera u okviru naših materijalnih i društvenih mogućnosti i tako rešili problem koji nam zadaje velike političke i materijalne teškoće.

Zato vas molim da u interesu penzionera, u interesu poboljšanja njihovog materijalnog položaja izglasamo predloženo rešenje, jer svakako drugo zahteva nova ispitivanja, nove računicе itd., a to bi via facti samo otežalo položaj penzionera, čiji status moramo i onako rešiti 1. januara 1965. godine.

Predsednik Olga Vrabčić:

Želim da podsetim poslanike da je upravo ovo Veće, povodom Odluke o posebnom dodatku u maju, ukazalo da je takav način rešavanja položaja penzionera poseban slučaj i da bi trebalo ubrzano raditi na donošenju novog propisa. Mislim da su poslanici, drug Dante Jasnič i drugarica Dolfka Boštjančič bili predlagači takvog stava i takve orijentacije Veća. Čini mi se da stvarno ne bi bilo umesno da sada raspravljamo o proširenju vanrednih mera za 1965. godinu, jer smo svi ubeđeni da će 1. januara stupiti na snagu novi zakon o penzijskom osiguranju, koji će rešiti materijalni položaj penzionera kako ova Skupština bude našla za shodno.

Ko se javlja za reč? Ima reč poslanik Katica Kušec.

Katica Kušec (Izborna jedinica Zagreb I):

Smatram da treba prihvatiti Prijedlog odluke, zajedno sa amandmanom Saveznog izvršnog vijeća, jer ćemo, kada budemo diskutovali o novom zakonu o penzijskom sistemu, imati mogućnosti da diskutujemo i o materijalnom položaju penzionera.

Prema tome, podržavam prijedlog druge rice predsjednika. Predložila bih da se, ako se prihvati pasus 6. koji kaže da će se isplaćivati ovaj dodatak za novembar 1964. godine i koji će sa čisto tehničke strane dovesti službe u vrlo komplikovanu situaciju, umesto »za novembar« kaže »u novembru«. Danas je 13. oktobar, dok Odluka stupi na snagu proći će još nekoliko dana. Likvidacija penzija se sigurno nalazi već 80% u banci pa bismo, prema tome, morali preduzeti neke vanredne korake koji bi bili tehnički neizvodljivi.

Predsednik Olga Vrabich:

Ko se javlja za reč? Ima reč poslanik Zagorka Pešić-Golubović.

Zagorka Pešić-Golubović:

Mislim da bi jedno pitanje trebalo razjasniti. Naime, novom Odlukom, kako sam ja razumela, kao Zakonom izglasano povećanje, smatra se 1.500 dinara, a predloženo je da se još 1.500 dinara kao jednokratni dodatak isplaćuje sve do prevođenja. To znači da je samo 1.500 dinara za sada osnova koja će se uzeti prilikom prevođenja? Da li je to tako?

Albreht Roman:

Nije tako.

Predsednik Olga Vrabich:

Mi još ne znamo kada će biti prevođenje.

Zagorka Pešić-Golubović:

Drugarica, koja je pre mene diskutovala, kazala je da će Veće imati priliku da, razmatrajući predlog zakona o penzijama, postavi pitanje materijalnog položaja penzionera. Predložila bih da se ne kaže ovako pogodbeno: moći će, trebalo bi itd., nego da to postavimo kao zadatak Veću. To znači da se na ovu odluku moramo još jednom vratiti i kategorički postaviti ovo pitanje. Predloženo rešenje je samo kompromis, jer je jasno da između odluke koja je sada predložena i između amandmana koji je bio pripremljen ima velike razlike. Mi bismo mogli da prihvatimo ovaj kompromis obavezujući se da ovo pitanje prilikom diskusije o zakonu postavimo na dnevni red.

Predsednik Olga Vrabich:

Jedno objašnjenje. Sistem prevođenja penzija je sastavni deo novog penzijskog zakona, koji će usvajati ovaj Dom i, prema tome, nije uopšte sporno da li će ovo Veće imati priliku da kaže svoje mišljenje i svoje stavove ili ne.

Ko se dalje javlja za reč? (Niko).

Htela bih, u vezi sa istupanjem drugarice Katicice Kušec da podsetim na to da je u duhu Odluke o privremenom poslovnom redu, predlog trebalo da bude dat u obliku amandmana.

Molim drugaricu da se izjasni da li će dati amandman ili ne? Želim da ukažem da je situacija koju je drugarica iznela u vezi sa datumom isplate bila poznata i predlagračima i da je o tome diskutovano i u našem Odboru. Rok je veoma kratak i ne bi bilo oportuno da mi određenim amandmanima još prolongiramo isplatu ovog dodatka, tim pre, što verujemo da će služba socijalnog osiguranja uložiti sve snage da što brže obavi ovaj zadatak.

Katica Kušec:

Mislim da ne bi trebalo službe socijalnog osiguranja stavljati u takvu situaciju, pa želim

da moj prijedlog ostane ne kao amandman, već kao prigovor.

Predsednik Olga Vrabich:

Nastavljamo diskusiju. Ko se dalje javlja za reč? (Niko).

Pošto se više niko ne javlja za reč, stavljam Predlog odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penzije u 1964. godini, zajedno sa amandmanom koji je podnet na sednici, na glasanje. Ko je za, molim neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Konstatujem da je Predlog odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penzije u 1964. godini usvojen u Veću jednoglasno.

Prelazimo na četvrtu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima.

Obaveštavam Veće da je Savezno izvršno veće, u vezi sa Predlogom zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima, odredilo kao predstavnika druga Momu Markovića, saveznog sekretara za zdravstvo i socijalnu politiku, a kao poverenika druga Milenka Brmbotu, višeg savetnika u Saveznom sekretarijatu za zdravstvo i socijalnu politiku. Sednici prisustvuje drug Milenko Brmbota, poverenik Saveznog izvršnog veća.

Ovaj Predlog zakona razmatrao je Odbor ovog Veća za probleme boraca i ratnih vojnih invalida. Predlog zakona pretresala je i Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i o tome dostavila izveštaj ovom veću.

Pošto izveštaj Komisije nije podeljen, molim izvestioca Komisije, poslanika Katicu Kušec da podnese izveštaj.

Katica Kušec, izvestilac Zakonodavno-pravne komisije:

Zakonodavno-pravna komisija stavila je samo jednu primedbu na član 3. Smatra da ne bi trebalo tehničke stvari unositi u Predlog odluke i da bi trebalo brisati: »putem bančine uputnice«, pa bi član 3. glasio: »jednokratni dodatak isplatiće po službenoj dužnosti opštinski organ uprave koji vrši isplatu invalidskog dodatka, odnosno materijalnog obezbeđivanja bez donošenja rešenja«.

Predsednik Olga Vrabich:

Da li se sa ovim predlogom slaže predstavnik Saveznog izvršnog veća?

Milenko Brmbota, poverenik Saveznog izvršnog veća:

Slažem se.

Predsednik Olga Vrabich:

Otvaram pretres teksta Predloga zakona. Dajem reč izvestiocu Odbora, poslaniku Đorđu Matiću.

Dorđe Matić (Izborna jedinica Trstenik)
(Čita):

»Izveštaj Odbora Socijalno-zdravstvenog veća za probleme boraca i ratnih vojnih invalida o razmatranju Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima, Predloga odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima i Predloga zakona o izmeni Zakona o pomoći članovima porodica čiji se hraniooci nalaze na obaveznoj vojnoj službi.

Odbor socijalno-zdravstvenog veća za probleme boraca i ratnih vojnih invalida na sednici od 12. oktobra ove godine razmatrao je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima. Odbor je prihvatio Predlog zakona bez primedaba i predlaže Socijalno-zdravstvenom veću da ga usvoji.

Odbor je takođe razmatrao Predlog odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima. Odbor je prihvatio Predlog odluke bez primedaba i predlaže Socijalno-zdravstvenom veću da ga usvoji.

Povodom razmatranja Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima i Predloga odluke o isplati jednokratne pomoći, Odbor je istakao potrebu i doneo zaključak da se od Saveznog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku zatraži da pripremi informaciju o kretanju invalidskih primanja, problemima koji se s tim u vezi pojavljuju i predlozima za kompleksnije rešavanje ovog pitanja. Informacija sa stavovima Saveznog sekretarijata o ovom pitanju treba da bude dostavljena Veću najkasnije do 20. ovog meseca u cilju prioritarnog razmatranja u Odboru za probleme boraca i ratnih vojnih invalida.

Odbor je razmatrao i Predlog zakona o izmenama Zakona o pomoći članovima porodica čiji se hraniooci nalaze na obaveznoj vojnoj službi. Odbor je prihvatio Predlog zakona bez primedaba i predlaže Socijalno-zdravstvenom veću da ga usvoji.»

Drugarice i drugovi poslanici, molim vas, u ime Odbora, da prihvatite podneti izveštaj.

Predsednik Olga Vrabčić:

U vezi sa članom 43. Odluke o privremenom poslovnom redu našega Veća, predlažem da se pretres teksta Predloga zakona vrši u celini. Da li Veće prihvata takav način pretresa? (Prihvata).

Nastavljamo pretres.

Ko želi reč? (Niko).

Pošto niko ne želi da učestvuje u diskusiji, stavljam predlog na glasanje. Ko je *za*, molim neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržao od glasanja (Niko).

Konstatujem da je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima usvojen u Veću jednoglasno.

Prelazimo na petu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima.

Obaveštavam Veće da je, u vezi sa pretresom Predloga odluke, Savezno izvršno veće odredilo iste predstavnike kao i za prethodnu tačku dnevnog reda.

Ovaj Predlog odluke razmatrao je, kao što smo čuli, i Odbor za probleme boraca i ratnih vojnih invalida.

Predlog odluke pretresala je i Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i dostavila izveštaj ovom Veću da nema primedaba na taj zakonski predlog.

Isto tako, predlažem, kao i u prethodnoj tački dnevnog reda, u smislu člana 43. Odluke o privremenom poslovnom redu, da Veće pretresa tekst Predloga odluke u celini.

Da li se Veće slaže sa takvim postupkom? (Slaže se).

Ko se javlja za reč? (Niko).

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam Predlog odluke na glasanje. Ko je *za*, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržao od glasanja? (Niko)

Konstatujem da je Predlog odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima usvojen u Veću jednoglasno.

Prelazimo na šestu tačku dnevnog reda: Pretres predloga zakona o izmeni Zakona o pomoći članovima porodica čiji su hraniooci na obaveznoj vojnoj službi.

Obaveštavam Veće da su predstavnici Saveznog izvršnog veća i po ovoj tački dnevnog reda isti kao i za prethodne.

Ovaj Predlog je, isto tako, pretresao Odbor za probleme boraca i ratnih vojnih invalida i Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i ona nema primedaba.

Ponavljam predlog da i pretres teksta ovog zakonskog predloga vršimo u celini.

Da li se Veće slaže sa takvim načinom pretresa? (Slaže se).

Ako se slaže, molim ko želi reč? (Niko).

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam Predlog na glasanje. Ko je *za*, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja (Niko).

Konstatujem da je Predlog zakona o izmeni Zakona o pomoći članovima porodica čiji su hraniooci na obaveznoj vojnoj službi usvojen u Veću jednoglasno.

Prelazimo na sedmu tačku dnevnog reda: Pretres Predloga zakona o prestanku važenja Uredbe o donošenju republičkih propisa o organizaciji, upravljanju i finansiranju socijalnih ustanova.

Obaveštavam veće da sednici prisustvuje, u vezi sa pretresom Predloga ovog zakona, kao predstavnik Komisije Savezne skupštine za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih

propisa sa Ustavom drugarica Branka Savić, pomoćnik saveznog sekretara za zdravstvo i socijalnu politiku.

Ovaj Predlog zakona pretresala je Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i nije stavila nikakve primedbe.

Predlažem da se pretres ovog Zakona vrši u celini.

Da li se Veće slaže sa ovakvim načinom? (Slaže se).

Otvaram pretres? Ko se javlja za reč? (Niko).

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam Predlog na glasanje. Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Konstatujem da je Predlog zakona o prestanku važenja Uredbe o donošenju republičkih propisa o organizaciji, upravljanju i finansiranju socijalnih ustanova usvojen u Veću jednoglasno.

Prelazimo na osmu tačku dnevnog reda: Pretres Izveštaja Mandatno-imunitetske komisije povodom traženja odobrenja za vođenje krivičnog postupka protiv člana Veća, dr Mustafe Ajanovića.

Obaveštavam Veće da je Mandatno-imunitetska komisija ovog veća pretresala ovaj zahtev.

Molim izvestioca Mandatno-imunitetske komisije da podnese Veću izveštaj Komisije o razmatranju zahteva.

Dajem reč izvestiocu Komisije dr Jožefu Vencelu.

»Izveštaj Mandatno-imunitetske komisije Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine povodom razmatranja zahteva za odobrenje vođenja krivičnog postupka protiv člana Veća dr Mustafe Ajanovića.

Mandatno-imunitetska komisija Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine na svojoj sednici, od 12. oktobra 1964. godine, razmatrala je zahtev Okružnog suda u Sarajevu da se, u smislu čl. 202 Ustava SFRJ, da odobrenje za vođenje krivičnog postupka protiv poslanika Socijalno-zdravstvenog veća, dr Mustafe Ajanovića.

Na osnovu pretresa, Mandatno-imunitetska komisija je donela zaključak da predloži Veću da se ne odobri pokretanje krivičnog postupka protiv poslanika dr Mustafe Ajanovića.

Obrazloženje

Okružni sud u Sarajevu aktom broj. Kio-250 i 251/64. od 8. septembra 1964. godine zatražio je odobrenje od Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine da se dozvoli vođenje krivičnog postupka protiv člana Veća, dr Mustafe Ajanovića po privatnoj tužbi Jove Mijatovića, zemljoradnika iz sela Zagajeva, opština Rogatica, koga zastupa dr Stevo Jikanović, advokat iz Sarajeva.

U privatnoj tužbi Jovo Mijatović ističe da je u članku pod naslovom: »Ko je u stvari Jovo Mijatović«, objavljenom u listu »Oslobođenje« od 24. jula 1964. godine poslanik dr Mustafa Ajanović dao izjavu u kojoj se ističe »da Mijatović nije nikakav čudotvorac, već običan varalica i šarlatan«, dodajući tome »da je poznat u svom kraju još od ranije kao čovek sklon raznim porocima«. Smatrajući da data izjava ne od-

govara istini o njemu kao čoveku i da može škoditi »časti i ugledu«, Okružni sud traži saglasnost Veća da se odobri vođenje krivičnog postupka protiv dr Mustafe Ajanovića za krivično delo iz člana 169/2 Krivičnog zakonika.

Mandatno-imunitetska komisija Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine, razmatrajući materijale u vezi sa ovim slučajem, konstatovala je sledeće:

Na osnovu mišljenja stručne komisije Sreskog zdravstvenog centra u Sarajevu dokazano je da u lečenju travama Jove Mijatovića ne postoje nikakvi naučno dokazani rezultati uspešnog lečenja, koje savremena medicina već ne poznaje. Naprotiv, spomenuta Komisija je konstatovala da je u lečenju upotrebljavao i neke otrovne biljke i metale, kao što su bakar i čisti čelik.

S obzirom na to što Jovo Mijatović živi na terenu na kome deluje Dom zdravlja iz Rogatice, čiji je upravnik već deset godina poslanik dr Mustafa Ajanović, imao je priliku da neposredno prati i upozna štetnost delovanja Jove Mijatovića. Činjenica da se u poslednje vreme Jova Mijatović reklamira kao »čudotvorac« u lečenju malignih neoplazmi i leukemije dovela je do toga da jedan broj neupućenih ljudi, iz raznih krajeva zemlje, traži od njega medicinsku pomoć, iako je stručna komisija Sreskog zdravstvenog centra u Sarajevu dokazala da njegovo lečenje nema nikakve farmakološke vrednosti. Naprotiv, dolazak priličnog broja teških bolesnika, koji su izloženi raznim vremenskim nepogodama, dugim čekanjima, uz nepostojanje nikakvih higijenskih uslova pri smeštaju, dovodi čitav kraj u opasnost od izbijanja raznih epidemija.

U ovakvoj situaciji poslanik dr Mustafa Ajanović, kao zdravstveni i društveno-politički radnik, smatrao se najodgovornijim da preduzme neophodne mere kako bi nadležne organe i javnost upoznao sa postojećim stanjem, u cilju otklanjanja opasnosti od ovakvog rada Jove Mijatovića.

Svojim stavom poslanik dr Mustafa Ajanović upoznao je i Republički sekretarijat za zdravlje, nadležne organe gonjenja i javnost putem štampe. Međutim, do danas Mandatno-imunitetskoj komisiji Socijalno-zdravstvenog veća nije poznato da su odgovarajući organi preuzeli efikasne mere za sprečavanje ovakvih pojava.

Naprotiv, neki naši listovi (»Sport i svet« i drugi) preko senzacionalnih članaka doprineli su popularnosti delovanja u lečenju Jove Mijatovića, što ima štetne posledice u obaveštavanju javnosti.

Imajući u vidu da naša društvena zajednica odvaja ogromna sredstva za potrebe zdravstvene zaštite našeg stanovništva i da je kroz to zdravstvenoj službi omogućeno da u lečenju primenjuje najnovija dostignuća savremene medicije, ovakva pisanja u nekim listovima nekorisna su i samo štetno deluju. Komisija smatra da bi nadležni organi trebalo da više deluju u smislu povećane odgovornosti uredništva navedenih listova.

S obzirom na to da pojava Jove Mijatovića nije usamljen slučaj, u cilju suzbijanja sličnih pojava, Mandatno-imunitetska komisija Socijalno-zdravstvenog veća smatra da bi ovo Veće trebalo da preduzme odgovarajuće mere u cilju donošenja propisa koji bi preciznije regulisali ko i pod kakvim uslovima može da se bavi lečenjem.

Isto tako, Mandatno-imunitetska komisija smatra da bi odgovarajući društveno-politički činioци trebalo da brže i efikasnije deluju na suzbijanju ovakvih i sličnih društveno-negativnih pojava koje su naročito karakteristične za određene zaostale krajeve zemlje.

Na osnovu izloženog, Mandatno-imunitetska komisija Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine predlaže Veću da donese odluku da se ne dozvoli pokretanje krivičnog postupka protiv člana Veća, dr Mustafe Ajanovića.

Predsednik Olga Vrabčić:

Otvaram pretres po izveštaju Mandatno-imunitetske komisije. Ko želi reč? Ima reč poslanik Radojko Ilić.

Radojko Ilić (Izborna jedinica Prokuplje):

Unapred izjavljujem da ću glasati za predlog Komisije.

Međutim, želim da istaknem da je neodgovorno pisanje štampe dovelo dotle da se naše Veće i čitava naša javnost mora da bavi pitanjem Jove Mijatovića, koga je štampa popularisala kao stručnjaka. Zbog toga mi smo primorani da diskutujemo danas o našem poslaniku da li će biti gonjen ili ne.

Trebalo bi izostaviti formulaciju iz zaključka, koja glasi: »S obzirom na to što pojava Jove Mijatovića nije usamljen slučaj, a u cilju suzbijanja sličnih pojava, Mandatno-imunitetska komisija Socijalno-zdravstvenog veća smatra da bi ovo Veće trebalo da preduzme odgovarajuće mere u cilju donošenja propisa koji bi presudnije regulisali ko i pod kakvim uslovima može da se bavi lečenjem«, jer je to kod nas zakonom regulisano i nadrilekarstvo nije dozvoljeno. Ali ne treba prećutati štetnu ulogu štampe, čije ankete ovim i drugim pitanjima ostavljaju političke posledice.

Predsednik Olga Vrabčić:

Ko se dalje javlja za reč? Ima reč poslanik dr Ante Jamnicki.

Ante Jamnicki (Izborna jedinica Mostar):

I ja se pridružujem predlogu Mandatno-imunitetske komisije.

Međutim, hteo bih da kažem da danas postoji stotine slučajeva za koje se tačno zna da im Jova Mijatović nije pomagao nego da im je čak škodio, pa ima i tragičnih slučajeva. Prema tome, štampa bi trebalo da vodi računa o tome da ne populariše sumnjive izjave, nego da prikuplja izjave ljudi koje govore o tome da se radi ne samo o jednom šarlatanu i nadrilekaru nego i o čoveku koji na najjednostavniji način pljačka narod i dovodi ga u veoma tešku situaciju.

Istina je kao što je drug Ilić rekao, da je u Zakonu to već formulisano, ali bi trebalo tražiti da društvena intervencija u slučajevima nadrilekarstva bude efikasnija jer se drug Ajanović već dve godine, koliko je meni poznato, bori da spreči štetno delovanje Jove Mijatovića, pa ipak do intervencije nije došlo, a mi danas moramo da raspravljamo o tome da li ćemo dozvoliti vođenje krivičnog postupka protiv dr Mustafe Ajanovića?

Predsednik Olga Vrabčić:

Ko se dalje javlja za reč? Da li želite Vi, duže Vencel, kao izvestilac Mandatno-imunitetske komisije da kažete nešto?

Jožef Vencel:

Kada smo formulisali ove zaključke, presresli smo zakonske propise. Namerno smo stavili ovaj deo koji govori o tome da treba odrediti ko i pod kakvim uslovima može da se bavi lečenjem, da bismo mogli da konstatujemo da li je neko nadrilekar ili ne. Međutim, ako neko leči travama i kaže se da je travar, mi nemamo zakonskih mogućnosti da ga gonimo. Tu bi trebalo precizirati šta je to lečenje i ko sme da se bavi time.

Predsednik Olga Vrabčić:

Ko se javlja za reč? Ima reč poslanik dr Mustafa Ajanović.

Mustafa Ajanović (Izborna jedinica Gorazde):

Drugarice i drugovi, moram se izviniti što vam sada oduzimam vreme, ali hteo bih da objasnim jednu pojavu koja je prilično interesantna za čitavu našu zemlju, jer ovo nije jedini, a ni usamljeni slučaj pojave nadrilekarstva.

Ja na ovom terenu već devet ili deset godina vodim borbu protiv nadrilekarstva. Da bi vam bilo jasno koliko su neefikasne sve mere koje preduzimaju organi gonjenja, ja ću vam samo navesti da je 1951. godine ovaj nadrilekar suđen i osuđen, da je 1955. godine suđen i osuđen, da nije izdržao kaznu nego je pomilovan, 1962. godine ponovo je suđen i osuđen, ali je Okružni sud u Sarajevu promenio ovu odluku tako da od 1962. godine do danas proces nije obnovljen.

Podstaknut pisanjem »Sporta i sveta«, a naročito neodgovornim pisanjima i izjavama pojedinih intelektualaca i malog broja lekara, ja sam u razgovoru sa novinarima izneo svoje mišljenje. Pored toga, taj čovek dobro poznaje propise. Dok je 1955. godine tvrdio da leči na osnovu duhova i nekakve natprirodne snage, posle suđenja 1962. godine tvrdi da on ne postavlja dijagnoze, da on ne leči ljude, da je on samo travar, da poznaje trave i da ih ljudima preporučuje na osnovu lekarskih nalaza.

Sve to govori da i organi gonjenja i oni kojima sam se ja obraćao, nisu bili efikasni, nisu blagovremeno preduzimali sve mere, tako da veliki broj ljudi iz Vojvodine, istočne Srbije, Sandžaka, iz Makedonije dolazi danas kod ovoga čoveka.

Prošlog petka uveče u njegovoj kući je umro jedan pacijent koji je došao da traži lek, a od čega i kako, to će ispitivati organi gonjenja.

Prema tome, pojavu nadrilekarstva ne treba jednostrano shvatiti. Ima pojava nadrilekarstva i u okolini Timoka, u Vojvodini, ali mi nemamo efikasnih mera ni zakonskog propisa na osnovu kojih bismo mogli energičnije suzbijati ove pojave.

Predsednik Olga Vrabčić:

Ko se dalje javlja za reč? Ima reč drug Milomir Čeriman.

Milomir Čeriman (Izborna jedinica Prijeplje):

Iako danas odlučujemo o odobrenju za vođenje krivičnog postupka, interesuje me šta će biti sa drugom Ajanovićem kada mu prestane poslanički mandat. Jasno je da je drug Ajanović pokušao da spreči delovanje ovog nadriplekara, što organi gonjenja, kao najpozvaniji nisu učinili. Međutim, sada se na osnovu zakonskih propisa goni čovek koji se najviše suprostavlja nadriplekarstvu?

Predsednik Olga Vrabčić:

Ko se javlja za reč? (Niko).

Ako se niko više ne javlja za reč, stavljam predlog Mandatno-imunitetske komisije da se odbije zahtev za odobrenje vođenja krivičnog postupka protiv poslanika dr Mustafe Ajanovića na glasanje.

Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku) Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava (Niko).

Konstatujem da je Veće jednoglasno odbilo zahtev Okružnog suda u Sarajevu za odobrenje vođenja krivičnog postupka protiv poslanika dr Mustafe Ajanovića.

Pre nego što zaključimo ovu tačku dnevnog reda, kao rezime diskusije koja je vođena povodom pretresa izveštaja Mandatno-imunitetske komisije uzela bih na sebe zadatak da se ispituju problemi koji su istaknuti u diskusiji i da vidimo da li je potrebno formirati grupu poslanika koja bi detaljnije proučila ovo pitanje i predložila Veću odgovarajuće mere.

Da li se Veće slaže sa ovim zaključkom? (Slaže).

Pošto pre prelaska na dnevni red nismo saslušali sve odgovore na poslanička pitanja, stavljam na dnevni red odgovor na pitanje saveznog poslanika Ivana Matušina.

Kao što se sećate, poslanik Ivan Matušin postavio je pitanje: »Da li postoji mogućnost da se, prilikom usklađivanja Zakona o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja sa Ustavom SFRJ, kao i sa predstojećim zakonom o organizaciji i finansiranju zdravstvene službe, konkretnije odredi obavezno izdvajanje dela sredstava za preventivnu zdravstvenu zaštitu; da li postoji, u cilju sprovođenja kućnog lečenja tuberkuloznih bolesnika, mogućnost određivanja posebnog dodatka za poboljšanje ishrane«.

Molim predstavnika Saveznog sekretarijata za rad da odgovori na poslanička pitanja.

Ima reč drug Roman Albreht.

Albreht Roman, zamenik saveznog sekretara za rad:

Savezni poslanik Ivan Matušin uputio je ovo pitanje: »Da li postoji u cilju sprovođenja kućnog lečenja tuberkuloznih bolesnika mogućnost

određivanja posebnog dodatka za poboljšanje ishrane?« U obrazloženju za ovo pitanje istaknuto je da postoji opravdanje da se izuči mogućnost određivanja pomoći ovim osobama, s obzirom na troškove lečenja tuberkuloznih bolesnika u stacionarnim ustanovama.

Na postavljeno pitanje dajem ovaj odgovor:

Prema odredbama Zakona o zdravstvenom osiguranju ne postoji mogućnost da se osiguranicima — tuberkuloznim bolesnicima, koji se nalaze na kućnom lečenju, isplaćuje, pored pripadajuće naknade ličnog dohotka, još i poseban dodatak za poboljšanje ishrane. Sva prava na osnovu zdravstvenog osiguranja utvrđena su isključivo Zakonom i nema mogućnosti da se bilo kojim drugim aktima ustanovljavaju nova prava u okviru opšteg obaveznog, jedinstvenog, zdravstvenog osiguranja.

Prava i vidovi zaštite koji nisu utvrđeni Zakonom mogu se obezbeđivati proširenim osiguranjem, na osnovu posebnih ulaganja, na dobrovoljnoj osnovi za osiguranike onih zajednica socijalnog osiguranja čije skupštine odluče da uvedu prošireno osiguranje i obrazuju za to poseban fond, saglasno odredbama Zakona o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja.

Napominjem da je pitanje mogućnosti obezbeđenja pojačane ishrane tuberkuloznim bolesnicima isticano i razmatrano i ranije, u diskusijama vođenim prilikom razmatranja zakonskih nacrti i predloga o regulisanju prava iz zdravstvenog osiguranja.

Međutim, uočeno je mnogo problema i teškoća u vezi sa zakonskim regulisanjem prava na obezbeđenje pojačane ishrane tuberkuloznim bolesnicima, a naročito što se takvo pravo ne bi moglo ograničiti samo na ove bolesnike, jer postoje i drugi bolesnici čije je pitanje odmah pokrenuto, kao što je problem dijabetičara, kod kojih kvalitet ishrane predstavlja značajan činiac za uspeh lečenja.

S obzirom na to, smatramo da bi rešenje za uvođenje takvih vidova zaštite trebalo tražiti u okviru uvođenja i razvijanja proširenog zdravstvenog osiguranja od samih zajednica socijalnog osiguranja.

Na pitanje: »Da li postoji mogućnost da se, prilikom usklađivanja Zakona o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja sa Ustavom SFRJ, kao i sa predstojećim zakonom o organizaciji i finansiranju zdravstvene službe konkretnije odredi obavezno izdvajanje dela sredstava za preventivnu zdravstvenu zaštitu?« dajem ovaj odgovor:

Obavezno izdvajanje određenog procenta od doprinosa za zdravstveno osiguranje radi obrazovanja namenskih sredstava posebnog fonda za preventivnu zdravstvenu zaštitu, ukinuto je stupanjem na snagu Zakona o zdravstvenom osiguranju i Zakona o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja iz 1962. godine. Do

ukidanja sredstava za preventivu omogućuje neracionalno trošenje tih sredstava i podržava liniju odvajanja preventivne od kurativne delatnosti u zdravstvenoj službi. Takvi su bili argumenti za donošenje zakonskih odredaba.

Zakonom o zdravstvenom osiguranju iz 1962. godine konstituisano je pravo osiguranih lica na razne vidove individualne preventivne zdravstvene zaštite i to su postale obaveze fonda jednako kao i pružanje medicinske pomoći u slučaju oboljenja. Međutim, u pogledu mera i akcija opšte zdravstvene preventive, Zakon o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja odredio je novi kurs u tom smislu da se raspoloživa sredstva fondova socijalnog osiguranja i njihovih rezervi, kao i viškovi utvrđeni završnim računom mogu koristiti za unapređivanje preventivne i druge zaštite osiguranika samo kao kreditna sredstva za koja je obezbeđeno ukamaćivanje i povraćaj u određenim rokovima. Sekretarijat smatra da problemi koji se javljaju u vezi sa finansiranjem zdravstvene preventive proizlaze uglavnom iz toga što se u ovom kratkom vremenu koje je proteklo od prve godine poslovanja fondova socijalnog osiguranja

po novom režimu finansiranja, zajednica socijalnih osiguranja i ostali zainteresovani činioci još nisu mogli dovoljno snaći u korišćenju svih mogućnosti kreditnog finansiranja preventive koje novi Zakon daje, pa se pojavljuju i tendencije vraćanja na raniji režim formiranja i trošenja sredstava namenjenih za preventivnu zdravstvenu službu. Međutim, Sekretarijat ne smatra da je u ovom slučaju u pitanju usklađivanje Zakona sa Ustavom.

Predsednik Olga Vrabčić:

Da li poslanik Ivan Matušin želi da postavi dopunsko pitanje predstavniku Saveznog sekretarijata za rad?

Ivan Matušin (Izborna jedinica Koprivnica):

Ne želim da postavim dopunsko pitanje, ali nisam u potpunosti zadovoljan odgovorom na prvo pitanje.

Predsednik Olga Vrabčić:

Ovim je dnevni red iscrpen.

Zaključujem sednicu.

(Sednica je zaključena u 18 č 40 min).

PRILOZI

IZVEŠTAJ

ODBORA ZA PROBLEME REHABILITACIJE I ZAŠTITE NA RADU SOCIJALNO-ZDRAVSTVENOG VEĆA SAVEZNE SKUPŠTINE O TEZAMA ZA ZAKON O ZAŠTITI NA RADU

Odbor Socijalno-zdravstvenog veća za probleme rehabilitacije i zaštite na radu na svojoj sednici od 25. septembra 1964. godine razmatrao je Tezu za zakon o zaštiti na radu. Tom prilikom Odbor je pozitivno ocenio težnju da se zaštita na radu reguliše posebnim zakonom i u načelu prihvate koncepcije Teze za izradu zakona o zaštiti na radu. Odbor je naročito podvukao da je zaštita na radu jedan od osnovnih i stalnih zadataka privrednih, odnosno radnih organizacija, tim pre što je postavljena tako da pretpostavlja saradnju svih zainteresovanih organa — društveno-političkih zajednica, privrednih i ostalih radnih organizacija, zdravstva i ostalih stručnih službi.

Pošto je zaštita na radu do sada bila uglavnom regulisana u više zakonskih propisa, a najvećim delom u Zakonu o inspekciji rada i pravilnicima o higijensko-tehničkoj zaštiti na radu po granama delatnosti, Odbor je mišljenja da bi kod izrade novog zakona trebalo određenije i potpunije definisati pojam zaštite na radu. Ovo naročito i zbog toga da se ne bi zaštita na radu svodila samo na zadatke koji proizilaze iz zadataka službe inspekcije rada. Odbor je isto tako podvukao da kod definisanja zaštite na radu treba razraditi i više mesta dati socijalno-zdravstvenim problemima radnih ljudi, jer su oni u Tezama nedovoljno istaknuti, a nivo zaštite na radu tesno je povezan sa socijalno-zdravstvenim problemima koji utiču na produktivnost rada.

Polazeći od činjenice da je zaštita na radu u sadašnjem razvoju bila zapostavljena i da zaostaje za privrednim i društvenim razvikom i stvarnim potrebama za takvom zaštitom, Odbor je mišljenja da bi sa izradom nacrtu zakona o zaštiti na radu treba požuriti. Izrada ovog zakona hitna je i sa stanovišta zaštite zdravlja radnika što se može videti i iz sledećih činjenica:

- da u Jugoslaviji ima 312.000 invalida rada;
- da 274.000 prima invalidsku penziju;
- da je još uvek veliki procenat izostajanja sa posla;
- da je zbog toga u 1963. godini privreda izgubila preko 50 milijardi dinara;
- da je samo u 1963. godini broj povreda na radu iznosio 284.839 slučajeva;
- da se profesionalna oboljenja šire i da ih je u 1963. godini bilo 54,7 odsto više nego u 1962. godini;
- da je u poljoprivredi i šumarstvu zabeležen porast smrtnih slučajeva na radu, itd.

Razmatrajući Teze za zakon o zaštiti na radu Odbor je šire diskutovao problematiku zaštite na radu i ukazao na najvažnija principijelna pitanja sistematskog karaktera koja su od posebnog interesa za preduzimanje zaštitnih mera, obračunajući pažnju pre svega saniranju i efikasnijem rešavanju socijalno-zdravstvenih problema. I pored toga što koncepcije Teza postavljaju buduću zaštitu na radu na široj osnovi, i uvode princip uzajamnog delovanja društveno-političkih zajednica, radnih organizacija i organa radničkog upravljanja, Odbor smatra da u Tezama nije u dovoljnoj meri naglašena uloga zaštitnih mera na radu sa stanovišta saniranja uzroka koji uslovljavaju pojavljivanje niza socijalno-zdravstvenih problema. Posledice neefikasne zaštite na radu negativno se odražavaju na produktivnost rada, a pored troškova lečenja i obaveza socijalnog osiguranja u isplati naknada umesto dohotka i invalidskih penzija, predstavlja i gubitak u nacionalnom dohotku.

Odbor je istakao i značaj zdravstvene stanice u privrednim organizacijama u rešavanju problema zaštite na radu. Ukazujući na ovaj problem, Odbor podvlači da zdravstvene stanice imaju važnu ulogu u sprovođenju sistema zaštite na radu. Odbor je podvukao da bi one u svom budućem radu morale tačnije da sarađuju sa službama zaštite na radu u privrednim organizacijama i da svoju delatnost usmere u pravcu preventivnih mera. Ova orijentacija zdravstvene stanice u privrednim organizacijama na preventivnu delatnost morala bi da bude sastavni deo preventivnih mera u zaštiti na radu uopšte, koje su nedovoljno u Tezama za zakon o zaštiti na radu istaknute. Pod preventivnim merama u zaštiti na radu Odbor podrazumeva akcije u širem smislu počev od brige o stanovanju, prevozu, društvenoj ishrani, saniranju određenih socijalnih problema, pa do upotrebe raznih zaštitnih sredstava.

Na Odboru je diskutovano i o zadacima sanitarnih inspekcija u ovoj oblasti i istaknuta potreba za tešnjom saradnjom sanitarne inspekcije i inspekcije rada.

U diskusiji istaknut je interes društva za primenu naučnoistraživačkog rada u ovoj oblasti sa stanovišta zdravlja radnih ljudi kao i sa stanovišta funkcionalnosti efikasnije primene zaštitnih sredstava u procesu rada. Ovo zbog toga što su u krajnoj liniji sve komponente zaštitnih mera na radu sastavni deo proizvodnog procesa i utiču na regulisanje proizvodnje i s tim u vezi na produktivnost u radu. Zbog toga je mišljenje Odbora da u budućem zakonu treba da se jače istakne uloga i značaj naučno istraživačkog rada u ovoj oblasti.

Odbor je podržao proces osnivanja stručnih službi i u ovoj oblasti — zavodi za zaštitu na radu — i ukazao na njihov značaj u daljem unapređenju zaštite ukazujući stručnu pomoć radnim organizacijama i u naučnoistraživačkom radu u ovoj oblasti. Istovremeno Odbor je ukazao na potrebu za tešnjom saradnjom ovih zavoda sa zavodima za produktivnost rada, službama medicine rada i ostalim zdravstvenim službama. Iako se u budućem zakonu o zaštiti na radu neće bliže propisivati zadaci ovih stručnih službi, Odbor stoji na stanovištu da bi trebalo istaći značaj i potrebu za stručnim službama u ovoj oblasti koje bi se bavile naučnoistraživačkim radom.

Odbor je prihvatio informaciju da znatan broj lica koja se staraju o zaštiti na radu nisu dovoljno stručni za obavljanje poslova i da je često pojava da kadrovi nemaju potrebnu stručnu spremu za to radno mesto, što se razumljivo, negativno odražava na sprovođenje zaštite na radu. Odbor je isto tako istakao da u velikom broju radnih organizacija ne postoji služba za zaštitu na radu. Ukazano je da je ovaj problem od posebnog značaja za pojedine privredne grane delatnosti kao što su: rudarstvo, elektroindustrija, nafta i naftni derivati, gde najčešće dolazi do masovnih nesreća na poslu.

Odbor smatra da u nacrtu zakona treba posvetiti veću pažnju problemu stručnosti kadrova koji rade u ovoj oblasti, a Saveznom sekretarijatu rad sugerira preduzimanje mera u cilju osposobljavanja tog kadra i tehničkog obrazovanja radnika, što bi imalo za cilj pojačavanje zaštite radnika na radnom mestu i poboljšanje zdravstvenog stanja, a s tim u vezi i podizanje produktivnosti rada.

Odbor je ukazao na potrebu zdravstvenog prosvetljavanja radnika u kolektivu koje bi obuhvatilo objašnjavanje uslova na radu, rukovanje materijalima posebno štetnim za zdravlje, rukovanje zaštitnim sredstvima i sredstvima za proizvodnju itd. Tom prilikom Odbor je istakao potrebu jačeg angažovanja službe inspekcije rada u korišćenju zaštitnih sredstava na radu, jer ima pojava da su zaštitna sredstva nedobna i da se ona nedovoljno koriste.

S obzirom na značaj normativnih akata koja treba da se donesu na osnovu zakona o zaštiti na radu, a

koja su brojna, Odbor sugerira Saveznom sekretarijatu za rad da uporedo sa izradom nacрта zakona radi i na izradi ostalih normativnih akata za koja je nadležna federacija. Tom prilikom Odbor je podvukao da je u dosadašnjoj zakonskoj delatnosti u ovoj oblasti veliki nedostatak bio nepostojanje normativa koji se odnose na zaštitu na radu. Nepostojanje ovih normativa imalo je za posledicu pasivan odnos velikog broja radnih organizacija u sprovođenju mera za zaštitu na radu, nemanje potrebnih zaštitnih sredstava, kao i nedovoljna kontrola uslova na radu i korišćenje zaštitnih sredstava. Podvučeno je da ovim normativnim aktima treba da se regulišu brojna pitanja iz oblasti

zdravlja radnika i time pruži veća mogućnost inspekcijskim službama, društveno-političkim zajednicama i organima radničkog samoupravljanja za bolje i organizovanije sprovođenje zaštite na radu. Napomenuto je da je dosadašnja česta praksa bila da zbog nepostojanja određenih normativa kod zaštite na radu, inspektor rada bio je taj koji je odlučivao da li je zaštita na radu postavljena kako treba. Ovakva praksa slobodne ocene o nivou zaštite na radu od strane inspektora rada, teže se u praksi odražava ako se ima u vidu činjenica da služba inspekcije rada niti je mogla niti će moći da ima tako kvalifikovane inspektore koji bi mogli da ulaze u ovakve procene.

SAVEZNO VEĆE

17. SEDNICA

OD 19. OKTOBRA 1964. GODINE

S A D R Ž A J

Pre dnevnog reda:

1. Usvajanje zapisnika;
2. Saopštenja;
3. Usvajanje dnevnog reda;
4. Poslanička pitanja;
5. Usvajanje da se povodom prve tačke dnevnog reda sasluša ekspozé na zajedničkoj sednici sa Privrednim većem;
6. Usvajanje da se povodom druge tačke dnevnog reda pretres održi na zajedničkoj sednici sa Prosvetno-kulturnim većem;

Dnevni red:

1. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964.
2. Razmatranje problema naučnoistraživačkog rada i pretres Prednacrta rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada (pretresano na zajedničkoj sednici sa Prosvetno-kulturnim većem);
3. Pretres Predloga zakona o povećanju penzija;
4. Pretres Predloga odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penzije u 1964. godini;
5. Pretres Predloga odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima jednokratnog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima;
6. Pretres predloga za imenovanje članova Odbora za nagradu Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije.

Govornici: Filip Bajković, Veljko Križnik, Selmo Hašimbegović, Kiro Gligorov, Đorđije Peruničić, Slavko Komar, Viktor Repić, Zvonko Brkić.

PREDSEDAVAO

PREDSEDNIK

MIJALKO TODOROVIĆ

Početak u 9 č 10 min

Predsednik Mijalko Todorović:

Otvaram 17. sednicu Saveznog veća Savezne skupštine. Konstatujem da postoji kvorum i da Veće može punovažno da odlučuje.

Članovima Veća dostavljen je zapisnik sa 16. sednice Saveznog veća, zapisnik sa 11. zajedničke sednice Saveznog veća i Privrednog veća i zapisnik sa 7. zajedničke sednice Saveznog veća i Organizaciono-političkog veća, od 14. i 15. septembra ove godine.

Da li ima primedaba na ove zapisnike? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnici će biti overeni.

Obaveštavam članove Veća da su na današnju sednicu pozvani da prisustvuju predstavnici Saveznog izvršnog veća, koji su određeni po pojedinim predlozima zakona i odluka koje se nalaze na dnevnom redu ove sednice.

Predlog dnevnog reda dostavljen je članovima Veća. Da li ima kakvih drugih predloga za izmenu ili dopunu predloženog dnevnog reda današnje sednice? (Nema).

Pošto nema drugih predloga, ja bih predložio da dnevni red današnje sednice dopunimo Predlogom za imenovanje Odbora za nagradu Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije. Da li se prihvata ovaj predlog? (Prihvata se).

Prema tome, objavljujem da je utvrđen ovaj dnevni red:

1. Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama za 1964. godinu;
2. Razmatranje problema naučnoistraživačkog rada i pretres Nacrta rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada;

3. Predlog zakona o povećanju penzija;
4. Predlog odluke o isplati dodatka na penzije u 1964. godini;
5. Predlog Odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima;
6. Predlog za imenovanje Odbora za nagradu Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije.

Pre prelaska na dnevni red, predlažem članovima Veća da saslušamo odgovor predstavnika Saveznog izvršnog veća na dopunsko poslaničko pitanje koje je postavio poslanik Bajram Golja na jednoj od prošlih sednica, kao i na pismeno pitanje poslanika Pavla Krtenića.

Da li se Veće slaže sa ovim predlogom? (Slaže se).

Ima reč predstavnik Saveznog izvršnog veća Filip Bajković.

Filip Bajković, savezni sekretar za industriju:

Na sednici Saveznog veća, koja je održana 14. i 15. septembra 1964. godine, predstavnik Saveznog izvršnog veća nije odgovorio na dopunsko pitanje saveznog poslanika Bajrama Golje, koje glasi:

»Usled zakašnjenja u nabavci reprodukcionog materijala desiće se da istekne garantni rok opreme, pre nego što se deo pogona stavi u probnu proizvodnju, i jugoslovenska privreda ne bi dobila 300.000 tona čelika, kako je to planom predviđeno.

Kakav će odraz imati za jugoslovensku privredu, neostvarivanje planom predviđene proizvodnje čelika u toku 1965. i 1966. godine?»

Odgovor na dopunsko pitanje:

U toku 1962. i 1963. godine Željezara Skopje zaključila je ugovore sa domaćom mašingradnjom i elektroindustrijom za čelične konstrukcije i opremu, po kojima Željezara nema nikakvih obaveza za obezbeđenje reprodukcionog materijala izvođačima radova.

Izvođači radova nisu se držali ugovorene obaveze i kao glavni razlog neodržavanja rokova isticali su nedostatak reprodukcionog materijala. Proizvođači su bili dužni da na vreme obezbede reprodukcioni materijal, jer su se ugovorom obavezali da izvrše ovaj posao.

Međutim, oni to nisu učinili na vreme, nego kada je uvozni kontingent bio iscrpen ukazali su Željezari da nemaju reprodukcionog materijala. Iz tih razloga, Željezara je tražila da ona bude nosilac kontingenta uvoza reprodukcionog materijala za potrebe ovog objekta. S time su se složili Savezni sekretarijat za industriju i Jugoslovenska banka za spoljnu trgovinu. Uvoz za prvu fazu izgradnje iznosi 10.500 tona valjanih proizvoda, a za drugu fazu 14.000 tona.

Količina od 10.500 tona za prvu fazu trebalo je da se nabavi najkasnije do prvog polugodišta 1964. godine, a ostatak od 14.000 tona za drugu fazu do kraja 1964. godine. Jugobanka je dala saglasnost uvozniku (»Tehnopromet«, Beograd) da uveze 10.500 tona valjanog materijala. Međutim, iako je Jugobanka dala saglasnost uvozniku, do realizacije uvoza ovih 10.500 tona nije došlo, jer nije bilo deviznih sredstava za otvaranje akreditiva. U toku maja, ugovorena je sa Italijom isporuka 4.000 tona limova, od koje je količine do kraja avgusta isporučeno oko 3.000 tona, dok ostatak nije isporučen, jer još nije bio otvoren akreditiv. Za ostatak, Jugobanka nije dala saglasnost za uvoz, pošto je jugoslovenski kontingent za čelične proizvode od 500.000 tona za 1964. godinu već bio iscrpen. Tek po dobijanju saglasnosti od Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu da se poveća kontingent uvoza za 17.000 tona i to za potrebe Željezare Skoplje, Jugobanka je odobrila 16. jula 1964. godine nabavku tih 17.000 tona. Od ovih 17.000 tona dosada je fiksno zaključeno sa Italijom 11.000 tona, a u toku ovog meseca biće zaključeno daljih 4.833 tone. Rok isporuke je predviđen za oktobar, novembar i decembar 1964. godine i manje količine za januar 1965. godine.

Zbog ovakve situacije u pogledu uvoza valjanih proizvoda, izvođači kasne, a naročito kod konvektorskog dela čeličane i unutrašnjih vodoova. Prema sadašnjoj proceni, zakašnjenje puštanja u pogon prve faze biće oko šest meseci. U vezi sa pitanjem obezbeđenja valjanih proizvoda za drugu fazu, svakako će ovo zakašnjenje imati posledica, ali, ukoliko izvođači u toku 1965. i 1966. godine ulože odgovarajuće napore, ovo zakašnjenje moći će se, ako ne u potpunosti, ono bar delimično nadoknaditi. Zakašnjenje prve faze izgradnje nesumnjivo za sobom povlači i gubitak proizvodnje, što se može nadoknaditi jedino uvozom valjanog materijala.

Poslanik Saveznog veća Pavle Krtenić postavio je pitanje o problemu uglja, s molbom da se na prvoj narednoj sednici Saveznog veća dâ odgovor (čita):

»Ove godine u čitavoj zemlji postoji deficit u energetici i ima izgleda da će potrajati još nekoliko godina, pa ga u vezi s tim interesuje šta se predviđa za ovu i za naredne godine da se ovaj deficit otkloni.

Ovo pitanje naglašavamo — postavljamo jer su sada u vrlo teškoj situaciji dva najveća industrijska objekta iz Sremske Mitrovice, tj. Fabrika celuloze i papira »Matroz« i Fabrika šećera, koje imaju zajedničku energiju i koja do sada ni ugovorima do kraja godine nije obezbeđena sa 5.000 vagona uglja kalorične vrednosti od 2.700 do 3.500 kalorija (granulacija uglja je od praha do oraha). Ova dva objekta ne mogu da nadu nijedan rudnik u zemlji koji bi im isporučio do kraja godine ovu količinu uglja. Prema tome, ako se ova količina uglja ne obezbedi do kraja godine nastupiće velike štete za privredu, koja snabdeva fa-

briku šećera sa šećernom repom, za šećeranu i za Fabriku celuloze i papira.

Zajednička energana celuloze i šećerane kapaciteta je 140 t/h vodene pare i 18 MW električne energije. Kotlovi su projektovani na ugalj iz Kolubare i Kreke. Međutim, rudnici Kolubara sada nisu u stanju da isporuče potrebnu količinu uglja, za koju su se pismeno obavezali prilikom projektovanja kotlova. Ovako relativno velika dva industrijska objekta gradila su se od 1959. pa zaključno sa ovom godinom. Smatramo da su najviši savezni organi, koji postavljaju proporcije za razvoj privrede, morali voditi računa da se grade ove dve, kao i druge nove fabrike, i da se dugoročnim bilansima energetike obezbede novi kapaciteti potrebnom energijom. Ova energana godišnje troši oko 24.000 vagona uglja.

Posebno naglašavamo da je prerada šećerne repe kampanjskog karaktera, da je podložna kvaru u mesecu septembru i oktobru, dok su dani topliji i kada propada za nekoliko dana, i da zbog toga mogu da nastanu velike materijalne štete sa velikim reperkusijama za buduće gajenje šećerne repe. Srez Sremska Mitrovica sa 3/4 svoje teritorije obezbeđuje pun kapacitet rada šećerane za godinu dana, koji iznosi 20.000 vagona šećerne repe. Vrednost ove repe je oko 2,5 milijardi dinara.

Odgovor:

Brži razvoj privrede u toku poslednje dve godine, naročito industrijske proizvodnje, zahtevao je i odgovarajuće povećanje potrošnje uglja. Međutim, kapaciteti runika uglja znatno zaostaju za porastom potrošnje, pošto se nije blagovremeno otpočelo sa obimnijim proširenjem ovih kapaciteta.

U 1961. godini i sve do jeseni 1962. godine proizvodnja je bila veća od potrošnje, tako da su rudnici uglja imali ozbiljnih problema u plasmanu, pa su preduzimane i posebne mere radi smanjenja njihovih prekomernih zaliha. Od tog vremena, potrošnja uglja je brzo rasla, tako da se već u jesen 1963. godine pojavljuje veća potrošnja od mogućnosti proizvodnje, a u 1964. godini deficit uglja znatno se povećao.

Društvenim planom za 1964. godinu predviđena je potrošnja od 28.420.000 tona, od toga za potrebe industrije i rudarstva 17.700.000 tona. Ocenjuje se da će stvarna potrošnja iznositi 30.250.000 tona, a samo u industriji 19.500.000 tona.

Brži porast potrošnje uglja u 1964. godini od predviđanja po Društvenom planu je nastao u prvom redu, usled nepovoljnih hidroloških uslova, što je zahtevalo, puno korišćenje kapaciteta termoelektrana, kao i visoke stope rasta industrijske proizvodnje. Ocenjuje se da će proizvodnja uglja do kraja ove godine biti za milion tona veća od planirane i da će se iz uvoza obezbediti oko 450.000 tona. Međutim, ova količina neće biti dovoljna za redovno snabdevanje svih potrošača, jer ne obezbeđuje dinamiku potrošnje. Treba istaći da se predviđa da će se u ovoj godini utrošiti i zalihe rudnika uglja koje su preostale iz ranijeg perioda. Radi toga, očekuje se da pojedini potrošači ne

budu u potpunosti obezbeđeni potrebama ugljem. Ovo tim pre, što dinamika proizvodnje i uvoza, kako u celini, tako i u pogledu pojedinih vrsta i asortimana nije uvek usklađena s potrebama potrošača, te se i nadalje može dogoditi da se pojedini potrošači neće moći blagovremeno zadovoljiti, a takođe ni u pogledu asortimana.

Sredinom ove godine doneta je Odluka Saveznog izvršnog veća, kojom je predviđeno da se otpočne finansiranje izgradnje kapaciteta uglja pre donošenja sedmogodišnjeg plana, s tim da Savezna skupština naknadno donese svoju odluku o visini sredstava za učešće federacije u finansiranju ovih objekata. Rok za podnošenje zahteva investitora određen je za 15. septembar ove godine. Do toga roka javio se veliki broj investitora. Jugoslovenska investiciona banka radi intenzivno na izboru najpovoljnijih lokacija i čim ovaj posao završi daće predlog Saveznom izvršnom veću o visini potrebnih sredstava. Ukoliko bi se brzo donele odluke o finansiranju izgradnje kapaciteta uglja, računa se da će se ovom izgradnjom izbalansirati rastuća potrošnja i proizvodnja uglja do 1970. godine.

U pogledu snabdevanja ugljem Fabrike šećera i Fabrike celuloze i papira iz Sremske Mitrovice, ovakva je situacija:

Fabrici šećera potrebno je ukupno 50.000 tona uglja za preradu ovogodišnje šećerne repe. Sa rudnikom Kreka ugovorila je 33.000 tona. Predstavnici ovog rudnika obećali su da će im isporučiti i ostatak od 17.000 tona za koji ne postoji ugovorena obaveza;

Fabrici celuloze i papira potrebno je do kraja godine ukupno 145.000 tona. Do sada je obezbeđeno 85.000 tona i to:

	tona
ugovoreno sa rudnikom „Vreoci“	28.000
obećana isporuka iz rudnika „Vreoci“	15.000
ugovoreno sa rudnikom iz Bogovine	10.000
isporučeno iz Kreke van ugovora	32.000
prema tome, ostalo je neobezbeđeno još	60.000 tona.

Fabrika celuloze i papira dogovorila se sa rudnikom uglja „Obilić“ da joj posle puštanja u pogon nove sušare isporučuje do kraja godine celokupnu svoju proizvodnju. Ukoliko bi se održao rok puštanja sušare u pogon, koji se predviđa za 20. novembar 1964. godine, može se smatrati da će i Fabrika celuloze i papira, uglavnom biti snabdevena ugljem do kraja godine.

Zalihe uglja u Fabrici postoje za rad energane do 20 dana. Međutim, ukazujemo da je u ovom konkretnom slučaju odgovornost za neobezbeđenje potrebnim količinama uglja u sa-

mim fabrikama, koje nisu blagovremeno zaključile ugovore sa rudnicima o isporuci potrebnih količina uglja.

Ocenjuje se da će u 1965. godini situacija u snabdevenosti uglja biti još ozbiljnija, iako se predviđa veća proizvodnja u odnosu na ocenjenu proizvodnju za 1964. godinu za oko 2 miliona tona i uvoz kamenog uglja u količini od oko 750.000 tona. Teškoće u pogledu snabdevanja ugljem pojavljivaće se sve dotle, dok se izgradnja energetskih kapaciteta, uključujući i rudnike uglja, ne ostvari u predviđenom obimu, za šta se predviđaju i obimna savezna sredstva.

Predsednik Mijalko Todorović:

Čuli ste odgovore saveznog sekretara za industriju, Filipa Bajkovića. Da li neko od članova Veća želi da postavi kakvo usmeno pitanje? (Niko se ne javlja).

S obzirom da će i Privredno veće takođe danas održati zasedanje i imati na dnevnom redu Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o privrednim planskim merama za 1964. godinu to, u sporazumu s predsednikom Privrednog veća, predlažem Saveznom veću da na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Privrednog veća, u vezi sa ovom tačkom dnevnog reda, saslušamo ekspozu predstavnika Saveznog izvršnog veća.

Takođe, predlažem da Savezno veće i drugu tačku dnevnog reda — Razmatranje problema naučnoistraživačkog rada i pretres Nacrta rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada — pretrese na zajedničkoj sednici sa Prosvetno-kulturnim većem, koje će se održati sutra, 20. oktobra, u ovoj sali, u 9,15 časova.

Da li Veće usvaja ove predloge o zajedničkoj sednici? (Usvaja).

Pošto je Veće usvojilo ove predloge, objavljujem da će zajednička sednica sa Privrednim većem biti u ovoj sali kroz 15 minuta.

Nastavak sednice

Predsednik Mijalko Todorović:

Nastavljamo sa radom. Pošto smo saslušali ekspozu predstavnika Saveznog izvršnog veća, produžavamo sa radom u vezi sa prvom tačkom dnevnog reda, tj. Predlogom zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća je Kiro Glagorov, savezni sekretar za finansije, a poverenik Dragomir Miljković, pomoćnik saveznog sekretara za finansije.

Predlog ovog zakona je pretresala Zakonodavno-pravna komisija i svoj izveštaj dostavila Veću, koji je podeljen poslanicima.

Obaveštavam članove Veća da su na ovaj Predlog zakona podneti amandmani Odbora Sa-

veznog veća za društveni plan i finansije, Odbora za društveno-ekonomske odnose i Odbora za socijalno-zdravstvena pitanja, kao i Odbora Privrednog veća za razmatranje tekućih problema privrede. Na ovaj predlog podneti su i amandmani poslanika Branka Jovanovića i Radmile Babić, kao i poslanika Milene Balej i Dragutina Plašča. Isti amandman predložila je grupa poslanika u Privrednom veću, i to: Franja Matijašević, Dušan Relić, Rajka Zečević i Stjepan Jureković. Svi ovi amandmani dostavljeni su članovima Veća.

Otvaram pretres. Ko se javlja za reč u pretresu predloga u načelu?

Ima reč poslanik Veljko Križnik.

Veljko Križnik (SR Slovenija):

Konstatujem da se najnovijom analizom privrednih kretanja, za razliku od ranijih, mnogo šire i realnije sagledavaju neki ključni problemi našeg privrednog razvitka i predlažu pravci rešavanja. Podaci ove analize navode na zaključak da ove godine nećemo ostvariti planom postavljene ekonomske ciljeve, odnosno nećemo ih ostvariti u onakvim okvirima i proporcijama kakve su Planom predviđene.

Uzroke ovakvom stanju ne možemo tražiti u nerealnosti postavki u planu, niti u planskoj nedisciplini privrednih organizacija, nego u činjenici da merama tekuće ekonomske politike i institucionalnim okvirima privrednog sistema nismo obezbedili realizaciju planskih zadataka. S jedne strane, mi smo odustali od direktivne i operativne funkcije plana tj. od administrativnog i centralističkog vođenja privrede, jer je to nespojivo sa našim ustavnim principima. S druge strane, još nismo izgradili novi privredni sistem do kraja čiji mehanizam treba da usmerava privredna kretanja u željenom pravcu.

Analiza privrednih kretanja ukazuje na negativne strane ovakvog karaktera razvoja, koji bazira na nenormalno visokoj konjunkturi, prozrokovanoj u osnovi prevelikom eksoanzijom kupovne snage, iznad naših materijalnih mogućnosti.

U celini podržavam orijentaciju ka stabilnom razvoju privrede u narednoj godini, jer smatram da se neki ekonomsko-politički ciljevi, utvrđeni za naredni period, kao na primer: povećanje standarda, povećanje društvene produktivnosti rada i uključivanje naše privrede u međunarodnu podelu rada — mogu postići samo u uslovima stabilnog razvoja privrede i odnosa na tržištu.

Konjunktura zasnovana na inflacionom finansiranju finalne tražnje iskrivljava normalne ekonomske kriterije u privređivanju i usmerava težnje privrednih organizacija, suprotno ciljevima koje želimo postići u razvoju privrede. Ona omogućuje rentabilno poslovanje manje-

-više svakom proizvođaču i onima koji normalno, zbog niske produktivnosti rada, ne bi imali uslove. Time se, u krajnjoj liniji, smanjuje društvena produktivnost rada i otežava normalno i ravnopravno uključivanje naše privrede u međunarodnu podelu rada.

U ovakvim tržišnim uslovima, kolektivi nastoje povećati svoj dohodak, pre svega, najlakšim putem — povišenjem cena, umesto da se okrenu svojim unutrašnjim problemima: povećanju produktivnosti rada, boljem korišćenju proizvodnih kapaciteta, poboljšanju organizacije rada i tehnologije. U ovakvoj situaciji, na tržištu objektivno ne postoji ekonomska prinuda koja bi poduprla željenu preorijentaciju, privrede od ekstenzivnog privređivanja i povećanja proizvodnje na intenzivno.

U toj konjunkturi, odnosno klimi koju ona stvara u poslovnim odnosima, mnogo je privrednih organizacija sklono da traže samo kratkoročne poslovne uspehe, dok su dugoročni interes i ciljevi zapostavljeni. I u tome moramo tražiti uzroke problema na području integracije, ugovorne discipline i slabog poslovnog morala u našoj privredi. Inflaciono kretanje novčane mase utiče na stalnu utrku između cena i ličnih dohodaka i, u krajnjoj liniji, izaziva opadanje realne vrednosti dinara. Naši građani baš to i najviše kritikuju, jer žele da današnji dinar i sutra vredi isto toliko.

U takvoj inflacionoj situaciji ispoljile su se u nas neke nenormalne i ekonomski veoma štetne pojave. Ništa novo neću reći ako iznesem neobično »mišljenje« koje vlada u nas, da je dobar privrednik i gospodar onaj koji ima što više dugova. Ovakvo mišljenje, koje je možda malo karikirano izrečeno, zaista postoji i u građana i u privrednim organizacijama. Ono ima sasvim realnu podlogu, naime, opadanje vrednosti dinara. Izražava se u tendenciji da se novac što pre utroši, da se uzima što više potrošačkih i investicionih kredita, da se stvari kupuju na kredit, a ne da se novac štedi, pa onda troši. U osnovi, to izražava jednu negativnu pojavu, koja se u nas uveliko proširila, naime, težnju da se troši već danas na račun budućeg rada i dohotka, ali sa jasnom špekulacijom da se može danas kupljena roba na kredit platiti sutra po nominalno istoj, ali realno mnogo nižoj ceni. Drukčije rečeno, više se isplati kupiti danas na kredit i platiti kamata, jer će roba do sutra poskupiti više nego što iznosi kamata. Na kraju, iz toga proizlazi neobičan zaključak da je zaduživanje momentano veoma rentabilna stvar.

Uzroci ovakvog širokog fronta investicija, započinjanja građenja bez osiguranih sredstava, investiranja na rate, ne nalaze se samo u težnji za bržim razvojem, bržim od realnih mogućnosti. Njih treba tražiti i u činjenici pred kojom

stoje privredne organizacije, naime, da ulaganja na rate, onoliko koliko privredne organizacije imaju novaca svake godine, dođe jeftinije i rentabilnije, nego akumuliranje celokupne potrebne sume i normalna gradnja celog objekta odjednom.

Nisam ubeđen da bi u ovakvim uslovima normalno mogao da funkcioniše naš novi sistem finansiranja proširene reprodukcije koji bazira na ekonomskoj koncentraciji sredstava, putem bankarskog mehanizma. On pretpostavlja interes kolektiva da štedi i oročava sredstva, dok ih ne bude dovoljno za planiranu investiciju. Takav interes može doći do izražaja samo u stabilnim ekonomskim uslovima, čiji efekat treba da se odrazi i u stabilizaciji vrednosti dinara.

Sadašnji veliki obim oročavanja, koji ovu moju tvrdnju na prvi pogled demantuje, nema toliko osnova u zdravom interesu za štednju sredstava, nego je omogućen — i to posredstvom banaka — prelivanjem obrtnih kredita u investiciona, a ostvaren je, ne tako retko i putem političkog pritiska na privredne organizacije.

Nabrojao bi još neke negativne posledice inflatornih kreditiranja koje stvaraju prilične probleme, kao, na primer: stalni raskorak između nominalnog i realnog pariteta dinara, koji se promenom kursa ne može trajno rešiti; potreba stalne valorizacije amortizacije, penzija i drugih dugoročnih ulaganja ili otplata i, konačno, dinar, u sistemu robne proizvodnje, u takvim uslovima ne može normalno obavljati funkciju sintetičkog pokazatelja i merila uspeha rada.

U takvim uslovima ne možemo od kontrole i politike cena očekivati zadovoljavajuće rezultate. Nedovoljni robni fondovi moraju se bilansirati sa novčanom masom povišenjem cena. Politika plafoniranja ili zadržavanja cena čak onemogućava da se primarnom raspodelom bar delimično ublažavaju određene disproporcije, prelivanjem sredstava između grana i grupacija. Ona, donekle, i zaoštrava te disproporcije, jer su cene, na primer, energetskih i sirovinskih grupacija mnogo više, pod uticajem društva, a to znači stabilne, nego cene prerađivačke industrije. Time se onemogućava, ili bar ograničava mogućnost prelivanja sredstava iz prerađivačkih grupacija u sirovinske putem porasta cena i rešavanja disproporcija normalnim ekonomskim tokovima na tržištu.

Kao najnegativnija ostaje činjenica da ovakva inflatorna kretanja onemogućavaju realizaciju zaokreta ka intenzivnijem privređivanju. Ona pothranjuju tendencije ka daljem ekstenzivnom širenju proizvodnje, a to znači i nisku produktivnost rada, niske lične dohotke i sve

drugo što je s time povezano. Sve to samo potkrepljuje potrebu uvođenja stabilizacione ekonomske politike, kako je nagovešteno u predloženim materijalima.

Ekspanzija finalne potrošnje iznad materijalnih mogućnosti, koja je pored strukturalnih neusklađenosti uzrok nestabilnosti u privredi, pokazuje se, pre svega, na sektoru investicija, a njezino poreklo potiče od slabosti u oblasti kreditno-monetarne politike. Hipertrofija investicione potrošnje prouzrokovana je nekim još nedovoljno raščišćenim pitanjima u oblasti finansiranja proširene reprodukcije.

Jedan od osnovnih ciljeva kreditne politike za 1964. godinu, formulisan u Društvenom planu — »obezbeđivanje potrebnog sklada između ponude i potražnje, kao i opšte stabilnosti u privredi« — nije postignut zbog prevelikog obima finansiranja investicija iz kreditne emisije.

Predloženim zakonom ukidamo kredite za »posebne poslove«, koji su u prošloj godini pomogli u »aktiviranju nedovoljno korišćenih činioca proizvodnje i veće produktivnosti rada«, dakle, u oživljavanju privredne aktivnosti. Oni su svoju funkciju prošle godine dobro obavili. Ove godine nije bilo potrebe za tim, bar ne u obimu četiri puta većem nego prošle godine. Zbog toga, smatram da je trebalo brže reagovati i već ranije smanjiti mogućnosti finansiranja investicija iz emisije i time uticati na stabilizaciju privrede.

Ovim još nisu zatvoreni svi ventili ekspanzije investicija finansiranjem iz kreditne emisije. Još postoje neke mogućnosti u oblasti kratkoročnog kreditiranja.

Za treći cilj kreditne politike: »snabdevanje privrede sredstvima potrebnim da se proizvodnja, raspodela i razmena ostvari u odnosima predviđenim planom«, u nekim analizama pročitao sam ocenu da ima, u odnosu na stabilnost tržišta neutralan karakter. Time se ne bih složio ni sada, kada zaoštavanjem kriterijuma o oročavanju i kratkoročnom kreditiranju sužavamo mogućnosti prelivanja tih kredita u investicije, što je do sada bio slučaj.

Problemi ulaganja u proširenu reprodukciju ograničavaju se najčešće samo na finansiranje osnovnih sredstava, dok problem finansiranja trajnih obrtnih sredstava u praksi nije adekvatno rešen. Postoji načelo da porast zaliha treba finansirati iz akumuliranih sredstava, a ne iz emisije. Prema podacima analize iz maja ove godine samo 21% povećanja zaliha po ZR 63 pokriven je iz akumuliranih sredstava, dok je ostatak pokriven opet bankarskim kreditima.

Kreditna politika je, naročito u privrednom sistemu koji razvijamo, tako važan instrument usmeravanja privrede, da bi o njemu Savezna

Skupština trebalo mnogo temeljitije raspravljati i konkretnije odlučivati nego do sada.

Kreditna politika, u uslovima još nedograđenog novog privrednog sistema, možda zaista nije bila potpuno samostalan činiac koji bi uticao na smanjenje disproporcija, kao što se kaže u analizi, ali ona će biti čim sistem počne da funkcioniše.

Zbog toga se ne bih mogao složiti sa zahtevom u analizi da organima monetarne politike treba dati više samostalnosti u odlučivanju. Naprotiv, potrebno je da Savezna skupština, kao najviši organ vlasti, mnogo konkretnije određuje okvire te politike, da stalno prati kretanja na tom području i da brzo i blagovremeno reaguje na ispoljene tendencije, u skladu sa postavljenim ciljevima ekonomske politike.

U dokumentaciji Saveznog sekretarijata za finansije i Narodne banke uz Društveni plan za 1964. godinu u pogledu metodologije kreditnog planiranja ističe se da treba i u 1964. godini zadržati načelo da se »ne može predviđati iznos porasta bankarskih kredita ili novčane mase, da treba postaviti ciljeve i načela kreditiranja kao i instrumentarij za njihovo sprovođenje«. Ovakav stav je loš i doveo je do toga da moramo sada donositi tako nepopularne administrativne mere, kojima lečimo posledice nedoslednog sprovođenja kreditne politike.

Možda, zaista, ne možemo određivati granicu nove emisije kredita, jer bi to vodilo nužno do njihove administrativne distribucije. Obim emisije treba predviđati u skladu sa planiranim porastom proizvodnje, pa onda ekonomskim merama obezbediti da ga u praksi ne predemo.

U vezi s tim, kamatna stopa za kredite trebalo bi da dobije mnogo značajnije funkcije. Njena visina trebalo bi da bude regulator odnosa ponude i potražnje u oblasti kredita, činioc bilansiranja tih odnosa, što ona sada nije. Sada bilansiramo te odnose administrativnim ograničavanjem ili češće povećavanjem volumena kredita, što svakako utiče na stabilnost odnosa na tržištu.

Stabilizacija privrede, u krajnjoj liniji realne vrednosti novca, veoma je delikatan zadatak, koji neće proći bezbolno za privredu. Baš zbog toga, svaka nestrpljivost u donošenju mera i očekivanju rezultata više je štetna nego korisna. Probleme treba rešavati veoma promišljeno i postepeno i to merama sa dugoročnim efektom.

Treba imati u vidu posledice stabilizacione politike na proizvođače koji posluju već sada na ivici rentabilnosti. Time ne mislim reći da treba odustati od te politike zbog teškoća u kojima će se ovakvi proizvođači naći. Postepenim i sve jačim dejstvom poduzetih ekonomskih mera, treba ostaviti mogućnost ovakvim kolektivima da se pripreme i pronađu sopstvene mogućnosti,

da mobilizacijom unutrašnjih rezervi pariraju dejstvo tih mera na njihov položaj.

Ovo naglašavam radi toga što zaokret ka racionalnom privređivanju, koji je nužna posledica stabilizacije ekonomske politike, u mnogim našim preduzećima zavisi od rešavanja problema latentnog viška radne snage, a naročito u onima koja već sada posluju na ivici rentabilnosti, ili sa gubitkom. Taj je problem gorući u preduzećima gde je sticajem okolnosti ponekad bio važniji socijalni momenat zaposlenosti, nego poslovni rezultat. Nerešen problem nedovoljno iskorišćene radne snage česti je uzrok pritiscima, koji žele postići izuzimanje od dejstva instrumenata raspodele, individualne olakšice, što često samo konzervira ekstenzivno privređivanje, nisku produktivnost, nedovoljnu rentabilnost i niske lične dohotke. Zbog toga bi se, naročito komore, a i drugi činici, morali angažovati u rešavanju ovih problema, da bude što manje negativnih efekata u pogledu smanjivanja proizvodnje i što manje likvidacija, iako će se i to dešavati tamo gde privredna organizacija ne bude sposobna da živi u datim uslovima.

Preraspodeli nacionalnog dohotka u korist lične potrošnje pridaje se negde značaj odlučujućeg činioca u povećanju standarda. Ne mislim time da negiram opravdanost preraspodele, ali mislim da treba jasno naglasiti da je njezin cilj pre svega „poskupljenje” rada, a time i racionalnije trošenje rada u procesu proizvodnje, dok rešenje realnog standarda treba tražiti, pre svega, u povećanju produktivnosti rada i povećanju proizvodnje tj. raspoloživih robnih fondova. Zato bi politiku povećanja udela lične potrošnje u nacionalnom dohotku trebalo u tom smislu definisati, kako se ne bi ponegde stvarale iluzije da realne mogućnosti povećanja standarda leže u oblasti raspodele, umesto proizvodnje. U sklopu te politike ipak će se brže povećavati nominalna masa ličnih dohodaka, nego što će rasti materijalne mogućnosti povećanja realnog standarda. Razliku između porasta nominalnih ličnih dohodaka i porasta robnih fondova, tj. realnog povećanja standarda, morali bismo brže kanalisati u one oblasti u kojima su do sada cene bile depresirane zbog čuvanja standarda (stanovi, komunalne usluge). Time bismo apsorbirali robno nepokrivenu kupovnu snagu, a selektivno povećanje depresiranih cena određenih usluga sprečilo bi inače nužno opšte povećanje cena i obezbedilo unošenje ekonomskih kriterijuma u trošenju tih usluga, kao i normalizovao proces njihove reprodukcije.

Zbog toga je potrebno da porast realnog standarda usklađujemo sa povećanjem robnih fondova na tržištu koji će opet zavisiti, ne samo od proizvodnje, nego i od povećanja izvoza i

stvaranja materijalnih rezervi. Nominalnim povećanjem ličnih dohodaka iznad tog okvira treba što pre omogućiti uvođenje normalnih ekonomskih odnosa u oblasti korišćenja stambenog fonda, komunalnih i drugih usluga.

Selmo Hašimbegović (Izborna jedinica Novi Pazar):

Drugarice i drugovi poslanici, Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini, je značajan doprinos u otklanjanju neuravnoteženih privrednih kretanja, izraženih u ovoj godini. Predložene mere, upravo se koncentrišu na one tačke privredne aktivnosti na kojima su težnje i želje za bržom privrednom ekspanzijom ne samo izašle iz okvira naših objektivnih mogućnosti, nego su počele da ugrožavaju normalan uspon proizvodnje, naročito njene strukture, prvenstveno one proizvodnje na kojoj leži dalji porast cele privrede.

Polazeći od osnovnog i neposrednog uzroka nastalih neuravnoteženih materijalnih kretanja, predložene mere usmerene su, pre svega, u pravcu svođenja investicione potrošnje u realne okvire i u pravcima koji odgovaraju aktuelnim potrebama i interesima razvoja one proizvodnje koja će doprineti skladnijem razvoju cele privrede.

Podržavajući u celini predložene mere, smatram za potrebno da ovom prilikom istaknem neka reagovanja koja su se ovih dana mogla čuti (povodom najavljenih mera. Smisao ovih komentara mogao bi se svesti na to da mere imaju administrativni naglasak; postavlja se pitanje: nije li to vraćanje na stare metode rukovođenja privredom i koliko je umesno da se u toku godine „odozgo” vrše takve intervencije koje mogu izazvati pometnju u privredi i slično?

Sušтина ovakvih komentara svodi se na to da se zadrži i dalje stara praksa na području investiranja, da se oteža proces jačanja da nosioci društvenih sredstava samostalno raspolažu tim sredstvima i da se investicione kombinacije prave u užem krugu, uz formalnu saglasnost privrednih organizacija. U predlogu mera polazi se sa pozicija sužavanja mogućnosti birokratskih metoda privređivanja naročito na području investicione potrošnje. Zbog toga su mere i okrenute prema onim činocima koji, u ime proizvođača, njihovim sredstvima konstituišu investicionu politiku. Osim toga, ovim merama uskraćuju se i ona sredstva koja su angažovana van okvira tekućih prihoda i planom predviđenih bilansa angažujući i ona sredstva koja su nezakonito prisvajana i trošena.

Pripisivanje administrativnog obeležja predloženim merama značilo bi odreći se usmeravanja tokova privrednog života, a to znači be-

žanje od rešavanja problema čije je regulisanje u interesu same privrede. Iako predložene mere imaju obavezu zakona, one su u suštini ekonomske, jer otklanjaju divergentne pojave u privredi i usmeravaju materijalna kretanja u onim pravcima koji odgovaraju interesima skladnijeg razvoja ukupne privredne aktivnosti i svih oblika potrošnje. To je, uostalom, najakutelniji zadatak, ne samo naše tekuće, nego i buduće privredne politike.

Sigurno je da se predloženim merama ne rešavaju mnoga pitanja, odnosno problemi koji postoje u sadašnjem sistemu investiranja. Međutim, pogrešno bi bilo u ovom momentu zahtevati takve pretenzije. Mere su rezultat postojeće prakse, odnosno stanja i na osnovu takvog stanja one su i donete i imaju prvenstveno značaj tekućih mera.

Podržavajući neophodnost predloženih mera ne znači negiranje i činjenice da na području reprodukcije imamo nerešenih krupnih problema u sistemu, naročito još snažnih ostataka etatizma i neizgrađenosti bankarsko-kreditne organizacije, odnosno mehanizma investicija u celini.

Na planu intencija predloženih mera bilo bi takođe korisno što pre izvršiti dopune i izmene Zakona i Uredbe o investicionom građenju. Neke odredbe ovih propisa su prevaziđene, odnosno neke se i nalaze već sada u suprotnosti sa ovim merama. Zbog toga, bilo bi neophodno usaglasiti postojeće propise o investicionoj izgradnji sa ovim merama.

Takođe, bilo bi celishodno ispitati znatne viškove prihoda socijalnog osiguranja i banaka i podvesti trošenje ovih sredstava pod režim mera opšte potrošnje. Prema nepotpunim podacima, ovi viškovi, u prvih osam meseci, iznosili su oko 50 milijardi dinara.

Efikasnost mera zavisiće, pre svega, od njihovog doslednog sprovođenja. U toku ove godine imali smo mnogo propisa i odluka, ali su ipak mnoge nezakonite privredne radnje pravljene u širem obimu i široj praksi.

Znači da smo bili obezbeđeni propisima i odlukama, a da se ipak nisu sprovodile u život donete odluke i smernice. Svako kolebanje u tom pogledu i diskusije, kao što su: da je trebalo doneti ove mere ranije ili da nisu dovoljno selektivne i sl., mogu samo još više ugroziti naše opšte napore u pravcu stabilizacije materijalnih kretanja, odnosno otežati stabilnije uslove privređivanja.

Predsednik Mijalko Todorović:

Da li se još neko javlja za pretres Predloga zakona u načelu? (Niko se ne javlja). Prelazimo na pretres teksta Predloga zakona. Da li se neko javlja za reč? (Niko).

Pre nego što pređemo na glasanje, potrebno je da Veće odluči o podnetim amandmanima na Predlog ovog zakona koje ste dobili.

Molim predstavnika Saveznog izvršnog veća da se izjasni o podnetim amandmanima. Ima reč drug Kiro Gligorov, savezni sekretar za finansije.

Kiro Gligorov, savezni sekretar za finansije:

Podneto je nekoliko amandmana, koje smo u pauzi zajedno s predstavnicima pojedinih odbora i samim predlagračima razmotrili, pa bih, u vezi s tim, o obostranoj saglasnosti hteo istaći:

Amandmanom u članu 38ž. tačka 10, zahteva se da se proširi oslobođenje od obaveznog stvaranja 25% rezerve i na kapacitete za industrijski način građenja, proizvodnju elemenata i osnovnih materijala. Posle izmene gledišta saglasili smo se da se ovaj stav ne menja, jer ono što je predloženo sa odgovarajućim tumačenjima daje, u stvari, još šire mogućnosti za rešenje pitanja koje je ovim amandmanom trebalo da se reši. Znači da bi ovaj amandman otpao.

U pogledu člana 38. tačka 13. saglasili smo se da se od ovog amandmana usvoji samo da se proširi oslobođenje na sladare. Prema tome, tom rečju dopunio bi se ovaj stav.

I u vezi sa tačkom 19. istog člana, saglasili smo se da se povuče amandman o proširenju ovog oslobođenja na zrakoplovne luke.

Isto tako, saglasili smo se da ne usvojimo amandman na član 38. tačka 21, koji se odnosi na oslobođenje onih objekata, odnosno rezervi za one objekte koji služe smeštaju poljoprivrednih prehrambenih proizvoda, skladišta veštačkog đubriva itd., jer je u amandmanu istaknuto da su svi poljoprivredni objekti oslobođeni kada je reč o poljoprivredi, a kada je reč o industriji i o trgovini na malo onda ne bismo mogli praviti ove izuzetke.

Takođe, saglasili smo se da se u članu 38. tačka 24. proširi formulacija kojom se oslobađa stambena izgradnja od obaveznih stvaranja rezervi, s tim da se istakne da to važi za objekte vodovoda i kanalizacije i za rashode potrebne za pripremu zemljišta za stambenu izgradnju. Ovim bi bio rešen problem i onog amandmana drugog Odbora koji je tražio da se svi komunalni objekti oslobode.

U pogledu člana 38. tačka 26. saglasili smo se da se umesto opšte formulacije „Svi zdravstveni objekti i objekti socijalne zaštite“, da uže značenje „Ambulantne, polikliničke zgrade i dispanzeri i objekti dečje zaštite“.

Istovetnost gledišta je izražena i u pogledu tačke J istog člana i zauzet stav da se briše

oslobođenje za sudske zgrade čime smo prihvatili predlog ovog amandmana.

Na kraju, predloženo je da se usvoji amandman na član 4. i da se na kraju drugog stava doda: „s tim da se krediti prioritarno odobravaju radi korišćenja postojećih uslova proizvodnje, u slučajevima kada sa manjim ulaganjima ostvaruje u kraćem vremenu povećanje proizvodnje za izvoz.” Predlagač je Odbor Saveznog veća za društveno-ekonomske odnose. Ja prihvatom taj amandman.

Predsednik Mijalko Todorović:

Čuli ste stav Saveznog izvršnog veća u vezi sa predloženim amandmanima. Ko se javlja za reč? Ima reč poslanik Đorđije Peruničić.

Đorđije Peruničić (SR Crna Gora):

Vjerovatno zbog toga što je amandman Odbora Saveznog vijeća za saobraćaj kasno dostavljen drugovima iz Saveznog izvršnog vijeća predstavnik Saveznog izvršnog vijeća se nije osvrnuo na njega, niti je o njemu dao mišljenje.

Radi se o tome da je, u principu, ceo saobraćaj oslobođen od restrikcija, osim aerodroma i puteva koji se ne finansiraju iz saveznih sredstava. Odbor Saveznog vijeća za saobraćaj razmatrao je ovaj problem, analizirao ga i došao do zaključka da treba da, u obliku amandmana, iznese pred vijeće da se u tački 20. člana 38.ž, gdje se nabraja koji se putevi izuzimaju od restrikcije, da se sve to briše i da se ostavi samo „puteve”. To znači da nema restrikcija na finansiranje izgradnje puteva.

Navešću razlog za ovakvo mišljenje. Odbor je tražio od organa uprave Saveznog izvršnog vijeća, pošto su proizvodnja cementa i gvožđa u razvoju, koliko bi se moglo uštedeti konkretno ovom mjerom, ako bi se usvojila ova restrikcija na ostalim putevima. Tom prilikom dobijeni su od Saveznog sekretarijata za saobraćaj i veze podaci koji pokazuju da bi se uštedelo oko 200 tona gvožđa i 2.000 tona cementa. Odbor Saveznog vijeća za saobraćaj smatra da je ovo minimalna količina koja bi mogla da poboljša položaj u čuvanju proporcija između materijala i investicija, a s druge strane mogle bi nastati vrlo krupne posljedice za iduću godinu. Savezno vijeće je raspravljalo u ovoj godini i ocijenilo da je ceo saobraćaj kritičan i ograničavajući činilac u cijeloj privredi Jugoslavije, među kojima i putevi. Prema tome, s obzirom na to da se minimalno ušteduje građevinski materijal koji je kritičan i da je vrijeme u kome se donose ove mjere, pa je vjerovatno da je mnogo materijala, gvožđa i cementa i nabavljeno, trebalo bi puteve, dosljedno ovim drugim, osloboditi od restrikcije, jer nije bitno ko investira, nego da li se međusobno povezuju i da li mogu funkcionalno da djeluju u narednom periodu,

onako kako se to zahtjeva od saobraćaja. Molim vijeće da ovaj amandman primi i da ga tretira kao i ove druge amandmane.

Predsednik Mijalko Todorović:

Samo da postavim jedno pitanje. Kada je upućen ovaj amandman?

Đorđije Peruničić:

Amandman je upućen jutros.

Predsednik Mijalko Todorović:

Amandman treba da se podnese najmanje 24 sata pre sednice, a ukoliko to nije, članovi Veća mogu da ga podnesu i za vreme sednice, samo onda mora da ih podrži 9 članova.

Đorđije Peruničić:

Ovo je amandman Odbora Saveznog vijeća za saobraćaj.

Predsednik Mijalko Todorović:

Molim predstavnika Saveznog izvršnog veća da se izjasni i o ovom amandmanu. Ima reč drug Kiro Gligorov, savezni sekretar za finansije.

Kiro Gligorov, savezni sekretar za finansije:

Nisam imao amandman u rukama, ali o ovom problemu je vrlo mnogo diskutovano, a posebno je bilo predloga i u samom Saveznom izvršnom veću. Mislim da bi trebalo prvo konstatovati da mi, u stvari, sada, u ovom periodu, gradimo više puteva nego što uopšte možemo prema našim snagama da izgradimo, što ni najmanje ne negira potrebu, možda i još većih izgradnji puteva. Time nije negiran uopšte problem saobraćaja, njegove težine, jer ga svi naglašavamo i u nizu izveštaja konstatujemo, ali je činjenica da je gradnja puteva preširoka.

Ovaj Predlog zakona mogao bi da se kritikuje, po mome mišljenju, sa suprotne strane, da se njime nastavlja sa izgradnjom većeg broja objekata za koje nemamo dovoljno sredstava za efikasno građenje: Jadranski put, Put Bratstvo—Jedinstvo, Put Niš—Dimitrovgrad, Put Zupanja—Sarajevo—Metković i svi ostali javni putevi u čijoj se izgradnji i rekonstrukciji ne upotrebljavaju cement i betonsko gvožđe.

Ne bih hteo da naglašavam da je i u vezi sa ovim i vrlo ozbiljan problem ekstenzivnog zapošljavanja, usled čega takođe dolazi do ovakve ekspanzije ličnih dohodaka, do pritiska na robne fondove naročito na fondove građevinskog materijala od kojih su neki i deficitarni (cement) i slično. Pojedinačno kada se posmatra svaka od ovih stvari verovatno ne traži mnogo cementa, ali, kada se sve skupa sabere, ostaje činjenica da smo ove godine za sve naše potrebe morali da uvezemo 500.000 tona cementa iz inostranstva. Bez obzira na sve druge napore koje

činimo u zemlji, ipak ne možemo zadovoljiti tekuću tražnju.

Iz svih ovih razloga, ne negirajući uopšte težinu problema saobraćaja u nas, hteo bih da istaknem da se radi o izvesnom usporavanju gradnje na svim drugim putevima, koji nisu ovde predloženi. Prema tome, ovo nije zabrana izgradnje, nego obavljanje 25% sredstava. U krajnjoj liniji, možemo da gradimo sve što smo započeli ali je činjenica da usled toga nastaje skok cena. Ovih 25% u stvari predstavlja rezervu koju kasnije možemo upotrebiti. Najzad ovo može da doprinese povećanju cena. Prema tome, to su naše mogućnosti izbora.

Iz svih ovih razloga, ja ne bih mogao da se složim sa ovim amandmanom, jer ne vidim da će nastati neke velike teškoće zbog nešto sporije, ali ipak vrlo ubrzane izgradnje puteva u nas.

Predsednik Mijalko Todorović:

Da li možda predstavnik Odbora Saveznog veća za društveni plan i finansije želi da se izjašnjava o ovome?

Slavko Komar (Izborna jedinica Osijek):

Slažem se u potpunosti sa izlaganjem predstavnika Saveznog izvršnog vijeća.

Predsednik Mijalko Todorović:

Pošto predstavnik Saveznog izvršnog veća ne usvaja amandmane, nama ostaje da Veće odluči putem glasanja o ovom amandmanu, a zatim ćemo preći na amandmane o kojima je malopre bilo reči.

Prelazimo na amandman koga je podneo poslanik Đorđije Peruničić u ime Odbora za saobraćaj. Savezno izvršno veće izjasnilo se protiv toga amandmana.

Stavljam amandman na glasanje. Ko je za amandman, neka dignu ruku? (Nekoliko poslanika diže ruku). Ko je protiv? (Velika većina diže ruku). Da li se ko uzdržava? (Niko).

Utvrdjujem da je većina glasala protiv amandmana. Prema tome, odbačen je amandman Odbora Saveznog veća za saobraćaj.

Prelazimo na amandmane koji su ranije dostavljeni i o kojima smo čuli stav Saveznog izvršnog veća. Čuli smo izlaganje druga Kire Gligorova u vezi s tim i sporazume koji su postignuti sa podnosiocima amandmana.

Da li posle ovog izveštaja koga je podneo drug Kiro Gligorov želi neko da se javi za reč, ili bi možda bilo bolje da sada čitamo jedan po jedan tekst amandmana. Molim druga Viktora Repića, sekretara Saveznog veća da pročita konačni tekst, kako bi bio formulisan svaki od ovih članova o kojima je bilo reči.

Viktor Repić, sekretar Saveznog veća:

Član 38ž. tačka 10. ostaje u prvobitnom tekstu „Objekte za proizvodnju prefabrikovanih elemenata za zidanje”.

Tačka 13. istog člana, novi tekst: „Objekte u oblasti poljoprivrede, uključujući i objekte za proizvodnju stočne hrane, sladare i uljare”.

Tačka 19. u prvobitnom tekstu „Morske luke”.

Tačka 21. u prvobitnom tekstu.

Tačka 24. „Stambene zgrade sa pripremom zemljišta za njihovu izgradnju, objekti vodovoda i kanalizacija i školski objekti”.

Tačka 27. kao nova, iza tačke 26. „Objekte ambulantne, polikliničke i dispanzerske institucije i ustanove dečije zaštite”.

Član 38. J briše se.

U članu 4. posle drugog podstava dodaje se tekst koji je predložen: „s tim da se krediti prioritetno odobravaju radi korišćenja postojećih uslova proizvodnje, u slučajevima kada se manjim ulaganjima ostvaruje u kraćem vremenu povećanje proizvodnje za izvoz”.

Predsednik Mijalko Todorović:

Čuli ste, u vezi s amandmanima, kako bi izgledali konačni tekstovi.

Da li se ko javlja za reč? (Niko). Prema tome, pošto su ovi amandmani usvojeni od strane Saveznog izvršnog veća, u tekstu kako je pročitao drug Viktor Repić, postaju sastavni deo Predloga zakona.

Stavljam zakonski predlog sa amandmanima na glasanje.

Ko je za, molim da dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Prema tome, objavljujem da je Veće usvojilo Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Predlog zakona o povećanju penzija.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća po ovom zakonskom predlogu je Rista Džunov, savezni sekretar za rad, a poverenik dr Veroslava Mičić, savetnik u istom Sekretarijatu.

Predlog je pretresala Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i dostavila svoj izveštaj Veću. Izveštaj je podeljen poslanicima.

Obaveštavam članove Veća da je Socijalno-zdravstveno Veće Savezne skupštine na svojoj sednici od 13. oktobra usvojilo Predlog zakona o povećanju penzija i Predlog odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penziju u 1964. godini.

U toku pretresa ovih predloga na sednici Socijalno-zdravstvenog veća poslanici su istakli

mogućnost da se može desiti da 1. januara 1965. godine ne dođe do prevođenja penzija po novom zakonu o penzijskom osiguranju, a posledica toga bi bila da penzije ponovo zaostanu za troškovima života.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća je podneo amandman na Predlog odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penzije u 1964. godini, koji imate pred sobom, i koji je sastavni deo Predloga ove odluke. Intencija amandmana je da se mere preduzete u 1964. godini, u vezi sa visinom penzijskih primanja, produže sve do prevođenja penzija po novom penzijskom sistemu.

Ovaj Predlog odluke zajedno sa amandmanom usvojilo je Socijalno-zdravstveno veće i prema tome takav predlog je i pretresan.

Ko se javlja za reč u pretresu u načelu? (Niko.) Prelazimo na pretres teksta. Ko se javlja za reč (Niko).

Stavljam predlog na glasanje. Ko je za, neka digne ruku? (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Veće usvojilo Predlog zakona o povećanju penzija.

Prelazimo na četvrtu tačku dnevnog reda: Predlog odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penziju u 1964. godini. Predstavnik Saveznog izvršnog veća i po ovoj tački dnevnog reda je Rista Džunov, savezni sekretar za rad, a poverenik dr Veroslava Mičić, savetnik u istom Sekretarijatu. I ovaj Predlog odluke pretresala je Zakonodavno-pravna komisija i nema primedaba.

Da li se neko javlja za reč u pretresu u načelu? (Niko). Prelazimo na pretres teksta. Da li neko želi reč? (Niko). Stavljam na glasanje Predlog ove odluke, zajedno sa amandmanom. Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Veće usvojilo Predlog odluke o dopuni Odluke o isplati dodatka na penziju u 1964. godini.

Prelazimo na petu tačku dnevnog reda: Predlog odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća po ovom Predlogu je Moma Marković, savezni sekretar za zdravstvo i socijalnu politiku, a poverenik Branka Savić, pomoćnik saveznog sekretara za zdravstvenu i socijalnu politiku.

I ovaj Predlog odluke pretresla je Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i

dostavila svoj izveštaj Veću. Izveštaj vam je podeljen.

Otvaram pretres u načelu. Da li se neko javlja za reč? (Niko). Da li neko želi reč u pretresu teksta? (Niko). Stavljam na glasanje Predlog ove odluke. Ko je za, molim da digne ruku? (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržao od glasanja (Niko).

Objavljujem da je Veće usvojilo Predlog odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima.

Prelazimo na šestu tačku dnevnog reda: Predlog za imenovanje članova Odbora za nagradu Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije.

Dajem reč Zvonku Brkiću, predsedniku Komisije Savezne skupštine za pitanja izbora i imenovanja.

Zvonko Brkić (SR Hrvatska):

Na osnovu člana 208. stav 3. Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i člana 6. Zakona o Nagradi Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije, Komisija Savezne skupštine za pitanja izbora i imenovanja na svojoj 10. sednici od 19. oktobra 1964. godine, zaključila je da Saveznom veću Savezne skupštine podnese predlog da se u Odbor za nagradu Antifašističkog Veća narodnog oslobođenja Jugoslavije imenuju, i to: za predsednika Vidmar Josip, a za članove: Blažević Jakov, Butozan Vaso, Danon Oskar, Davičo Oskar, Filipovski Georgi, Kuprešanin Milan, Malinska Veselinka, Nimani Džavid, Osredkar dr Milan, Popović Dragoslav, Planojević Mileva, Radauš Vanja, Šoškić Budo i Vukotić Dušan.

Za izvestioca Komisije na sednici Saveznog veća određuje se Zvonko Brkić, poslanik Saveznog veća.

Predsednik Mijalko Todorović:

Čuli ste predlog. Ko se javlja za reč? (Niko). Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam predlog na glasanje. Ko je za ovaj predlog, molim da digne ruku? (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Veće usvojilo Predlog za imenovanje članova Odbora za Nagradu Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije.

Ovim je dnevni red današnje sednice iscrpen.

Zaključujem sednicu.

(Sednica je zaključena u 12 č).

PRILOZI**IZVEŠTAJ****ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O PRIVREDNO-PLANSKIM MERAMA U 1964. GODINI****SAVEZNA SKUPŠTINA**

Zakonodavno-pravna komisija

AS br. 146

8. juli 1964. godine

Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE**Beograd**

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine, na svojoj sednici od 3. jula 1964. godine, razmatrala je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini, koji je Skupštini podnelo Savezno izvršno veće.

Pošto je razmotrila ovaj predlog, Komisija predlaže Veću da se u pogledu Zakonske obrade u njemu izvrši sledeća dopuna:

U uvodnom delu člana 1 posle reči: »godini« do-
daju se reči: »Službeni list SFRJ, br. 52/63«.

Sa ovom dopunom saglasio se i poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik Borislav Stančić.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Dordije Peruničić s. r., Borislav Stančić s. r., Dragutin Stanković s. r., Dragutin Bošković s. r., Vojin Morača s. r., dr Milan Brkić s. r., Gojko Garčević s. r.

A M A N D M A N**ODBORA PRIVREDNOG VEĆA ZA TEKUĆA PRIVREDNA PITANJA NA PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O PRIVREDNO-PLANSKIM MERAMA U 1964. GODINI**

1) Član 38ž. tačka 13. treba da se dopuni tako da se posle reči: »stočne hrane« doda: »klanice, mlekare, sladare i uljare«.

Izmenjena tačka treba da glasi:

»objekte u oblasti poljoprivrede, uključujući i objekte za proizvodnju stočne hrane, klanice, mlekare, sladare i uljare«.

2) Član 38j. da se briše.

Obrazloženje

Amandmanom na član 38ž. tačka 13. predlaže se da se izuzmu od ograničenja investicije za klanice, mlekare i sladare iz razloga što naša privreda još uvek ne raspolaže dovoljnim kapacitetima ove vrste i što izgradnja ovih objekata predstavlja sastavni deo mera za unapređenje poljoprivrede i stabilizaciju tržišta.

Amandmanom na član 38j. predlaže se da se ograničenje odnosi i na sudske zgrade, jer Odbor smatra da ne postoje razlozi da se ova vrsta objekata izuzima od ograničenja koje je predviđeno za alternativne zgrade uopšte.

Predsednik Odbora

Ilja Tepavac s. r.**A M A N D M A N****ODBORA ZA DRUŠTVENI PLAN I FINANSIJE SAVEZNOG VEĆA NA PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O PRIVREDNO-PLANSKIM MERAMA U 1964. GODINI**

Na sednici Odbora za Društveni plan i finansije Saveznog veća koja je održana 16. oktobra 1964. godine, poslanici su stavili sledeće amandmane na predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini.

1. Član 38ž. tačka 10 treba da se menja i da glasi:

»Kapaciteti za industrijski način građenja, proizvodnju elemenata i osnovnih materijala;«

Predstavnik Saveznog izvršnog veća prihvatio je amandman s tim što je rezervisao mišljenje za dodavanje reči »Osnovnih materijala«.

U istom članu tačka 24. menja se i glasi:

»Stambeni, školski, zdravstveni i komunalni objekti i priprema zemljišta za građenje;«

Predstavnik SIV-a se složio da se izmeni tekst tačke 24. ali je rezervisao mišljenje o potrebi unošenja i »zdravstvenih objekata«.

2. Poslanici su takođe predložili da se član 38j. briše.

Predstavnik SIV-a je o tome rezervisao mišljenje.

A M A N D M A N**ODBORA ZA SOCIJALNO-ZDRAVSTVENA PITANJA SAVEZNOG VEĆA NA PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O PRIVREDNO-PLANSKIM MERAMA U 1964. GODINI****SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE****Beograd**

Odbor za socijalno-zdravstvena pitanja Saveznog veća Savezne skupštine, dana 17. oktobra ove godine razmatrao je predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini i predlaže sledeći

Amandman

na predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini i to:

u članu 38ž. posle tačke 26 da se doda tačka 27 koja treba da glasi:

»Objekte za zdravstvenu i socijalnu zaštitu«.

Obrazloženje

U dosadašnjim diskusijama na sednicama Odbora kao i u materijalima Saveznog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku i materijalima u vezi sa društvenim planom za 1964/70 godinu, konstatovano je da zdravstvena i socijalna zaštita zaostaje za opštim i privrednim razvojem zemlje.

Dosadašnjim investicijama koje su u zdravstvu godišnje prosečno iznosile 20—25 milijardi u zadnje tri godine nisu se mogle obezbediti i najneophodniji kapaciteti, tako da pojedina područja nemaju obezbeđenu ni osnovnu zdravstvenu zaštitu.

Preventivne ustanove i preventiva uopšte znatno zaostaju a oseća se i veliki nedostatak u kapacitetima za lečenje od tuberkuloze, psihijatriju i drugo.

Pošto je dosadašnji nivo investicija bio nedovoljan, prema orijentacionim predviđanjima investicije bi trebale u zdravstvu godišnje prosečno da iznose 37,5 milijardi da bi se obezbedili najneophodniji kapaciteti. Međutim, ni sadašnji nivo investicija ne može se postići zbog manjeg učešća socijalnog osiguranja u investiranju.

Pored toga, sada se nalazi veliki broj objekata brivo van sezone njegove upotrebe ili da obustavljaju proizvodnju u pojedinim periodima (slučaj ove godine sa nekim fabrikama superfosfata).

Pored toga, sada se nalazi veliki broj objekata brivo van sezone njegove upotrebe ili da obustavljaju proizvodnju u pojedinim periodima (slučaj ove godine sa nekim fabrikama superfosfata).

Slično stanje je i u pogledu ustanova za socijalnu zaštitu. Oseća se veoma veliki nedostatak u kapacitetima za smeštaj dece, starih osoba itd.

Ukoliko se primene predložene nove mere, bez predloženog amandmana, objekti koji su započeti u dogledno vreme neće se moći završiti, što bi imalo znatne privredne i zdravstvene posledice.

Predsednik Odbora
Vera Aceva s. r.

A M A N D M A N

**ODBORA ZA SAOBRAČAJ SAVEZNOG VEĆA NA
PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA
ZAKONA O PRIVREDNO-PLANSKIM MERAMA U
1964. GODINI**

ODBOR ZA SAOBRAČAJ
SAVEZNOG VEĆA

SAVEZNOG VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Odbor za saobraćaj Saveznog veća ulaže Amandman na Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini.

Odbor predlaže da tačka 20. člana 38ž. glasi: »puteve«.

Obrazloženje

Veću je poznato da je čitav saobraćaj postao usko grlo u našoj privredi i da je zbog toga ograničavajući faktor daljeg razvika naše privrede.

Odbor napominje da su minimalne količine cementa i gvožđa koje bi se mogle uštedeti ako bi se usvojila tačka ž člana 38, jer prema izveštaju Sekretarijata za saobraćaj i veze teoretski bi bilo moguće da se uštedi oko 200 tona gvožđa i oko 2.000 tona cementa, ali kad se uzme u obzir da su uglavnom svi objekti zbog kraja godine na putevima za koje se predlaže ograničenje, izgrađeni već mostovi i propusti ili se nalaze u završnoj fazi, to je stvarna ušteda cementa i gvožđa na ovim objektima minimalna.

Kad se ima u vidu kolike bi mogle štete nastati nezavršavanjem pojedinih deonica puta za saobraćaj u narednoj godini, očigledno je da bi štete bile daleko veće nego što se može predloženom merom u Predlogu zakona postići.

A M A N D M A N

**BRANKA JOVANOVIĆA I RADMILA BABIĆ NA
PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA
ZAKONA O PRIVREDNO-PLANSKIM MERAMA
U 1964. GODINI**

Član 38ž. tačka 21. treba da se dopuni tako da se posle reči prehrambenih proizvoda doda skladišta veštačkih đubriva.

Izmjenjena tačka treba da glasi:

»Objekte za smeštaj poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, skladišta veštačkih đubriva i prodajnog prostora za trgovinu na malo«.

Obrazloženje

Obzirom da se poljoprivreda đubrivima uglavnom snabdeva u periodu jesenje i prolećne setve, to su proizvođači i trgovina prinuđeni da skladištu du-

brivo van sezone njegove upotrebe ili da obustavljaju proizvodnju u pojedinim periodima (slučaj ove godine sa nekim fabrikama superfosfata).

Problem skladišnog prostora za veštačka đubriva je veoma akutan i može da se neposredno odrazi kako na poslovanje proizvođača (smanjenje proizvodnje sa svim posledicama koje iz toga proizilaze), tako isto i na poljoprivrednu proizvodnju (nedostatak đubriva u sezoni setve).

Niska akumulativnost i trgovine i proizvođača veštačkih đubriva nisu omogućavali do sada da se izvrše potrebna ulaganja u skladišni prostor za veštačka đubriva.

Izostavljanjem ovih objekata iz grupe objekata koji ne bi bili obavezni na izdvajanje 25% sredstava na posebnom računu, dovelo bi do obustavljanja izgradnje i onako malih skladišnih objekata čija je izgradnja u toku ili za čiju se izgradnju vrše pripreme.

Branko Jovanović s. r., Radmila Babić s. r.

A M A N D M A N

**MILENE BALLEY I DRAGUTINA PLAŠĆA NA
PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA
ZAKONA O PRIVREDNO-PLANSKIM MERAMA U
1964. GODINI**

PREDSJEDNIKU SAVEZNOG VEĆA SAVEZNE
SKUPŠTINE

Drugu Todorović Majalku

Beograd

Predmet: Primjedbe na prijedlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim mjerama u 1964. godini.

Sagledavanjem dosadašnjeg razvoja sadašnjeg stanja i problema komunalnih djelatnosti, uočava se sve veća zaostalost u odnosu na razvoj privredne i stambene izgradnje, iako je razvoj komunalnih djelatnosti preduvjet za normalno privredivanje u ostalim granama privrede, a i važan faktor koji direktno utječe na životni standard građana.

Ovakvu situaciju u komunalnim djelatnostima uslovio je dosadašnji sistem osiguranja sredstava za investicionu komunalnu izgradnju. Poznata je činjenica da je komunalna privreda bila usmjerena u pogledu financiranja investicija na samofinanciranje iz poslovanja poduzeća ili drugim riječima, sredstva su se osiguravala preko naknada koje su plaćali građani za komunalne usluge, a u neprivrednim investicijama sredstva su se osiguravala iz budžeta, te komunalnog i stambenog fonda. Mogućnost dobivanja dugoročnih kredita za komunalne investicije bila je isključena, iako ova ulaganja nisu predstavljala investicije koje su se mogle u potpunosti koristiti, već investicionu izgradnju za 50 i više godina (na pr. izgradnja vodo-vodne mreže i sl.).

O zaostajalosti komunalnih službi najbolje govore podaci o opskrbljenosti sa osnovnim komunalijama u pojedinim gradovima. Tako na primjer u gradu Zagrebu danas je svega 69% građana snabdjeveno vodom, 64% opskrbljeno sa kanalizacionom mrežom, cestovna mreža ne odgovara ni izdaleka savremenom i naglom povećanju saobraćaja (slaba kvaliteta kolovoza, mnoga križanja, pomanjkanje parkirališnog prostora, nedovršenosti izgradnje važnih saobraćajnica i dr.), a da se ne spominju i ostale službe, može se zaključiti u kakvom se stanju nalaze komunalije ovoga grada.

Ovakva situacija u komunalijama nametnula je potrebu, da su pojedini gradovi već u ovoj godini povećali naknade za usluge u najkritičnijim komunalnim službama. Sva povećana sredstva od povećanih cijena i tarifa uglavnom su usmjeravana na investicionu izgradnju. Prema tome, sredstva koja se danas

ulažu u komunalnu investicionu izgradnju predstavljaju najvećim dijelom akumulirana sredstva građana, koji očekuju rezultate ovog povišenja. Svaka mjera koja bi ograničila mogućnost korišćenja ovako osiguranih sredstava negativno bi se odrazila na poboljšanje komunalnih službi, a time i na standard građana.

U prijedlogu Zakona nije u izuzeću od obračuna 25%/o-tnog iznosa na isplaćene investicije obuhvaćena i izgradnja zrakoplovnih luka. Međutim, u daljnjim navodima pod red. br. 22. člana 38. predviđeno je, da se neće obračunavati obaveze izdvajanja sredstava na izgradnju rekonstrukcije objekata koji imaju neposredni utjecaj na unapređenje turističke privrede, a time i turistički promet stranaca. Neobuhvatanjem u izuzećima pod tač. 19. i zrakoplovnih luka nije u potpunosti predviđena mogućnost olakšica za turističku privredu, jer je stepen izgrađenosti luka jedan od važnih faktora za turistički promet sa strancima.

Da se omogući daljnji nastavak radova na komunalnim investicijama, kao i na izgradnji zrakoplovnih luka predlaže se

A m a n d m a n

1) Na tačku 24. člana 38.ž. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o privredno-planskim mjerama u 1964. godini, kojim se predviđaju izuzeća od 25%/o-tnog izdvajanja iznosa na poseban račun investicija time, da izmjenjena tačka ovog člana glasi:

»24. stambene zgrade, komunalne investicije i školske objekte.

2) Na tačku 19. člana 38.ž. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o privredno-planskim mjerama u 1964. godini, da izmjenjena tačka ovog člana glasi:

»19. morske i zrakoplovne luke.

Milena Bailey s. r., Dragutin Plašč s. r.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O PRIVREDNO-PLANSKIM MERAMA U 1964. GODINI

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS br. 164

17. X 1964. godine

Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Zakonodavno-pravna komisija na svojoj sednici od 17. oktobra 1964. godine razmatrala je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini.

Pošto je razmotrila ovaj Predlog zakona, Komisija predlaže da se u njemu izvrše sledeće izmene i dopune:

1. U članu 38a. posle reči: »nemogu od« stavlja se brojka »20«.

2. U članu 38b. stav 1. počinje: »Od 20...«

U stavu 2. posle reči: »započela pre« stavlja se brojka: »20«.

3. U članu 38v. posle reči: »izvršene do« dodaje se brojka: »20«.

4. U članu 38g. u prvom redu brišu se reči: »st. 1. i 2.«, a na kraju stava umesto reči: »(akreditivni i sl.« stavlja se reči: »(Službeni list FNRJ«. br. 53/61)«.

5. U članu 38d. u trećem redu umesto reči: »38d.« stavlja se reči: »38d.«.

Posle stava 2. dodaje se novi stav 3. koji glasi:

»Troškovi konzerviranja radova iz stava 2. ovog člana padaju na teret investitora«.

6. U članu 38e. u trećem redu stava 1. umesto reči: »38a.« stavlja se reči: »38b«, a reči: »(alternativa: Savezno izvršno veće)« brišu se.

7. U članu 38k. u poslednjem redu reči: »kad se smatra da otpočinje njihova izgradnja« zamenjuju se rečima: »šta se smatra otpočinjanjem njihove izgradnje«.

8. U članu 38l. u prvom redu briše se reč: »privrednoj«, a reči: »po potrebi« stavlja se posle reči: »donose«.

9. Član 7. menja se i glasi:

»Ovaj zakon stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu SFRJ«.

Sa ovim izmenama i dopunama saglasio se i poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik Dragutin Bošković.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Liljana Maneva s. r., Đorđije Peruničić s. r., Milutin Morača s. r., Dragutin Bošković s. r., Gojko Garčević s. r., dr Zoran Antonijević s. r., dr Milan Brkić s. r., dr Dražen Sesardić s. r.

I Z V J E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ZAKONA O POVEĆANJU PENZIJA

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS br. 154/2

17. X 1964. godine

Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 13. oktobra 1964. godine razmatrala je Predlog zakona o povećanju penzija, koji je Saveznoj skupštini podnelo Savezno izvršno veće.

Pošto je razmotrila predlog ovog zakona Komisija predlaže Saveznom veću da se u isti u pogledu pravnotehničke obrade unesu sledeće izmene:

1. U članu 2. stav 1. u četvrtom redu reči: »za-pošljenih uživalaca invalidnine« kao i u petom redu reči: »ili invalidnine« — brišu se.

2. Dosadašnji stav 2. člana 2. postaje novi član 3. i njegov tekst menja se tako da glasi:

»Član 3.

Pri utvrđivanju ličnog dohotka prema kome se osiguranik razvrstava u osiguranički razred radi određivanja penzijskog osnova, prosečni mesečni iznosi ličnih dohodaka ostvareni posle 1. avgusta 1964. godine računaju se umanjeno za 1.500 dinara na ime povećanja ličnih dohodaka ako su lični dohoci uvećani najmanje za taj iznos.

3. Dosadašnji čl. 3, 4, 5. i 6. postaju novi čl. 4, 5, 6. i 7.

Sa prednjim izmenama saglasio se poverenik Saveznog izvršnog veća.

Na sednici Socijalno-zdravstvenog veća od 13. X 1964. godine nije prihvaćen predlog Komisije o bri-

sanju iz novog člana 3 reči: »i za 400 dinara na ime povećanja ličnih dohodaka do tog dana u smislu tačke 7. stav 2. Odluke o uvođenju posebnog dodatka na penzije («Službeni list FNRJ», br. 52/61, 22/62 i 53/62)«. Isto tako Veće je na ovoj sednici usvojilo i amandman po kome se u novom članu 3. dodaje na kraju nova rečenica koja glasi: »Do prevođenja penzija po novom zakonu o penzijskom osiguranju ovim uživaocima isplaćivaće se uz ukupna mesečna penzijska primanja i dodatak u iznosu od 1.500 dinara mesečno i to od 1. januara 1965. godine pa nadalje«.

Zakonodavno-pravna komisija na svojoj sednici od 17. oktobra 1964. godine razmotrila je prednje izmene koje je usvojilo Socijalno-zdravstveno veće i u vezi sa tim izveštava Savezno veće da na iste nema primedaba.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik Liljana Maneva.

Predsednik
Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Liljana Maneva s. r., Đorđije Peruničić s. r., dr Vera Spasojević s. r., Gojko Garčević s. r., dr Dražen Sesardić s. r., dr Milan Brkić s. r., dr Zoran Antonijević s. r.

A M A N D M A N

DOLFKE BOŠJANČIĆ, SAŠE LUZARA, DANTEA JASNIČA, IGNACA NAGODE I MARIJE KAMBIČ NA PREDLOG ZAKONA O POVEĆANJU PENZIJA

član 2. trebalo bi da glasi:

(Prvi stav)

Mesečni iznosi ukupnih penzijskih primanja (penzije ličnih, porodičnih i invalidskih, zajedno sa ostalim dodacima i povećanjem od 400 dinara prema posebnim propisima) povećavaju se za najmanje 1.500.— dinara.

(Druga stav nov)

Republičke skupštine socijalnog osiguranja socijalističkih republika mogu ovaj iznos da povećaju, uzimajući u obzir životne troškove u svojim republikama i mogućnostima fondova penzijskog i invalidskog osiguranja.

Predloženi drugi stav i treći stav člana 2. Predloga zakona ostaju nepromenjeni.

Predlagaoči amandmana

Dolfka Bošjančić s. r., Saša Luzar s. r., Dante Jasnić s. r., Ignac Nagode s. r., Marija Kambič s. r.

Obrazloženje

Predlog zakona o povećanju penzija određuje jedinstveno povećanje penzija od 1. avgusta 1964., pa

dalje i to za 1.500 dinara mesečno. Ovo povećanje se određuje zbog formiranja novih cena za neke proizvode lične potrošnje. Iznos je izračunat za ukupno povećanje izdataka zbog poskupljenja onih proizvoda, kojima je od jula pa dalje odredilo cenu Savezno izvršno veće. Međutim, ovaj iznos nije uzeo u obzir povećanje cena i drugim proizvodima, koje se pojavilo u vezi sa zvanično određenim višim cenama nekim proizvodima. Zbog toga je iznos od 1.500 dinara mesečno nedovoljan da pokrije povećanje životnih troškova porodice penzionera. Pri tom, valja napomenuti, da je i inače materijalni položaj penzionera vanredno težak i da se pogoršao poskupljenjima u toku poslednjih meseci. Osim toga, povećanje životnih troškova dosta je različito u pojedinim socijalističkim republikama. Obzirom na to, opravdan je amandman, na osnovu kog bi republičke skupštine socijalnog osiguranja mogle da povećaju jedinstven iznos i iznad 1.500 dinara mesečno, ukoliko bi utvrdile da su životni troškovi veći.

Delimično prepuštanje u nadležnost republičkim skupštinama socijalnog osiguranja da uskladuje nivo penzija s povećanim životnim troškovima je u celini u skladu s načelnim stavovima, usvojenim još ranije, od strane Saveznog i Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine, prema kojima bi u budućem penzijskom sistemu trebalo penzije usklađivati s rastućim životnim troškovima i to putem odluka skupština republičkih zajednica socijalnog osiguranja. Takav stav je izražen i u poslednjem nacrtu zakona o penzijskom osiguranju. Pošto je predloženi nacrt zakona o povećanju penzija prelaznog karaktera, čiji je cilj da uskladi visinu penzija s povećanim životnim troškovima do usvajanja novog zakona o penzijskom osiguranju, logično je i svrsishodno da se gore pomenuta načela o ovom pitanju bar delimično uzmu u obzir i u predloženom zakonu o povećanju penzija. Usvajanjem amandmana na predloženi zakon, odredilo bi se kao stvarni minimum 1.500 dinara, dok bi socijalističke republike dodavale i druge iznose povećanja u slučajevima ako bi utvrdile da su životni troškovi penzionera porasli više od pomenute jedinstvene svote. Pri tom bi, razume se, socijalističke republike morale da vode računa i o tome da li u fondovima penzijskog i invalidskog osiguranja postoje adekvatna pokrića.

Položaj penzionera je vrlo kritičan. Statistički podaci govore da su životni troškovi u Sloveniji u poslednjoj godini porasli za 19 od sto, dok bi povećanje penzija za 1.500 dinara i jednokratni dodatak na penzije, koji će se ove godine isplatiti u dva obroka, predstavljalo u proseku povećanje samo za oko 9%. Kakav je materijalni položaj penzionera ilustrativno govore podaci o tome u kakve su grupe bili svrstani penzioneri prilikom isplate prvog obroka jednokratnog dodatka. Navodimo podatke za Sloveniju, smatrajući da je položaj u drugim našim republikama isti, ili još slabiji.

Iznos penzije	broj penzionera i procent. struktura					
	Invalidske		Lične		Porodične	
—13.000	14.420	52,0%	8.797	14,1%	18.312	54,7%
13.001—15.000	12.520	9,1%	2.989	4,8%	4.975	14,9%
15.001—20.000	5.335	19,2%	15.255	24,5%	7.822	23,4%
20.001—25.000	4.199	15,1%	19.926	31,9%	1.857	5,5%
25.001—30.000	592	2,1%	8.712	14,0%	298	0,9%
30.001—35.000	293	1,1%	3.868	6,2%	85	0,2%
35.001—40.000	170	0,6%	1.154	1,8%	59	0,2%
preko 40.000	220	0,8%	1.690	2,7%	71	0,2%

Kod ovakvog stanja povećanje samo za 1.500 dinara ne predstavlja rešenje, jer bi se penzioneri našli u još težem položaju, nego što su bili pre postupljenja nekih proizvoda.

Usled sadašnjeg izrazito teškog materijalnog položaja penzionera neke opštinske skupštine u SR Sloveniji bile su prinuđene da same priznaju posebne dodatke, dodeljujući ih iz vlastitih sredstava onim penzionerima koji imaju najniže penzije. Zato je razumljivo što neke opštinske skupštine usvajaju zahteve da treba položaj penzionera što pre adekvatno poboljšati. Opštinske skupštine su skoro svuda i ljudima, kojima daju pomoć, priznale povećanje opštinskih pomoći i to iznad 1.500 dinara.

Smatramo da povećanje od 1.500 dinara treba tretirati kao minimum, jer se i u predloženom zakonu o izmenama i dopunama zakona o ratnim vojnim invalidima predviđa za najteže invalide i korisnike porodičnih invalidnina, povećanje za 2.500 dinara mesečno, dok bi se samo lakšim invalidima invalidnine povećale za 1.500 dinara mesečno. Iz predloženih dopuna i izmena pomenutog zakona možemo da zaključimo da i predlagači ovog poslednjeg pomenutog zakona smatraju da je neophodno da novo povećanje treba da iznosi više od 1.500 dinara, s obzirom na postupljenje životnih troškova.

U vezi s navodima u obrazloženju, smatramo da je amandman utemeljen.

I Z V E Š T A J

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ODLUKE O ISPLATI JEDNOKRATNOG DODATKA I MATERIJALNOG OBEZBEĐENJA ZA VREME PROFESIONALNE REHABILITACIJE PO ZAKONU O RATNIM VOJNIM INVALIDIMA

SAVEZNA SKUPŠTINA

Zakonodavno-pravna komisija

AS br. 162/1

13. X 1964. godine

Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 13. oktobra 1964. godine razmatrala je Predlog odluke o isplati jednokratnog dodatka uživaocima invalidskog dodatka i materijalnog obezbeđenja za vreme profesionalne rehabilitacije po Zakonu o ratnim vojnim invalidima, koji je Saveznoj skupštini podnelo Savezno izvršno veće.

Pošto je razmotrila predlog ove odluke Komisija predlaže Saveznom veću da se u isti u pogledu pravnotehničke obrade unese sledeća izmena:

U tački 3. u trećem i četvrtom redu brišu se reči: »putem bančine uputnice«.

Sa prednjom izmenom saglasio se poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik Liljana Maneva.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Dordije Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., dr Vera Spasojević s. r., Katica Kušec s. r., dr Dražen Sesardić s. r., dr Milan Brkić s. r.

PRIVREDNO VEĆE

16. SEDNICA

OD 19. OKTOBRA 1964. GODINE

S A D R Ž A J

Pre dnevnog reda:

1. Usvajanje zapisnika,
2. Saopštenja,
3. Usvajanje dnevnog reda,
4. Usvajanje da se povodom prve tačke dnevnog reda sasluša ekspozé na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem,
5. Poslanička pitanja.

Dnevni red:

1. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama u 1964. godini,
2. Diskusija o ulozi i razvoju naučno-istraživačkog rada sa Nacrtom rezolucije,
3. Opšti pretres organizacije tela Veća.

Govornici: Hakija Pozderac, Husni Vela, Trajče Gruski, Vojislav Savić, Albreht Roman, Ilija Tepavac, Nikola Karanović, Paško Romac, Đorđe Strizak, Osman Karabegović, Hakija Pozderac, Ilija Tepavac, Franjo Matijašević, Rajka Zečević, Branko Karanović, Danilo Protić, Đorđe Savićević, Majda Škerbić, Džemal Muminagić, Paško Romac, Osman Karabegović, Branko Zeželj, Dušan Bogdanov, Vasilije Skendžić, dr Zlatko Plenković, Dragutin Bošković, Ferdo Medl, Branko Karanović, Paško Romac, Sreten Jelišavčić, Vladimir Vujović

PREDSEDAVAO

PREDSEDNIK

OSMAN KARABEGOVIĆ

Početak u 9 č 10 min

Predsednik Osman Karabegović:

Otvaram 16. sjednicu Privrednog vijeća Savezne skupštine. Konstatujem da postoji kvorum da Vijeće može punovažno odlučivati.

Zapisnici sa 15. sjednice Privrednog vijeća i 11. zajedničke sjednice Saveznog vijeća i Privrednog vijeća od 14. i 15. septembra 1964. godine dostavljeni su članovima Vijeća. Da li ima primjedaba na zapisnik? (Nema). Pošto nema primjedaba zapisnik će biti overen.

Molim da čujete saopštenja. Poslanici Stjepan Puklek, Ivan Martonja, Veber Norbert, Krsta Bosanac, Ana Šumajić i Zorka Peršić obavijestili su Vijeće da su usljed bolesti ili službenog puta spriječeni da prisustvuju ovoj sjednici i molili su da im se odobri odsustvo. Da li se Vijeće slaže sa traženim odsustvom? (Slaže se).

Prijedlog dnevnog reda za ovu sjednicu dostavljen je članovima Vijeća. U vezi sa predloženim dnevnim redom hteo bih dati neka objašnjenja.

Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o privredno-planskim mjerama u 1964.

godini, koji je predložen kao prva tačka dnevnog reda, je jedna od mjera koje se predlažu u vezi sa sprovođenjem zaključaka Saveznog vijeća i Privrednog vijeća od 14. i 15. septembra 1964. godine, o aktuelnim problemima na području tržišta i cijena.

Pored ovoga zakona, Savezno izvršno vijeće je preduzelo i druge mjere u okviru svoje nadležnosti, prvenstveno na području kreditno-monetarne politike, spoljnotrgovinske razmjene i snabdjevanja tržišta. Takođe, u pripremi su i neke druge mjere, a naročito one koje se odnose na dalji razvoj privrednog sistema, u skladu sa Rezolucijom o daljem razvoju privrednog sistema.

U materijalima koji su dostavljeni poslanicima dat je pregled mjera koje se preduzimaju u vezi sa donošenjem zaključaka Skupštine. Pored objašnjenja koja su o ovim mjerama data u materijalima, predstavnik Saveznog izvršnog vijeća daće posebna objašnjenja o Prijedlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o privredno-planskim mjerama u 1964. godini i drugim propisima koji su u pripremi. U pretresu,

u vezi sa prvom tačkom dnevnog reda, bilo bi korisno da poslanici iznesu svoja mišljenja, ne samo o predloženom zakonu, nego i o drugim mjerama koje se preduzimaju u vezi sa zaključcima Skupštine, u cilju uspostavljanja što stabilnijih odnosa u privrednim kretanjima.

O društvenom planu za 1965. godinu, sa analizom završnih računa za 1963. godinu, Vijeće bi raspravljalo posebno, na jednoj od narednih sjednica.

Druga tačka dnevnog reda predložena je u vezi sa Nacrtom rezolucije o ulozi i razvoju naučnoistraživačkog rada, koji je takođe dostavljen poslanicima. O ovom problemu i predloženom Nacrtu rezolucije, na sutrašnjoj zajedničkoj sjednici raspravljaju Savezno i Prosvetno-kulturno vijeće u čiju nadležnost spada donošenje ove rezolucije. Na pripremi Nacrta rezolucije o naučnoistraživačkom radu učestvovali su i predstavnici Privrednog vijeća, odnosno grupa poslanika Privrednog vijeća za naučnoistraživački rad. Pošto su ovi problemi od velikog značaja za privredu, naročito zbog sprovođenja usvojene politike intenzifikacije i modernizacije poslovanja u privredi, potrebno je da ovu problematiku načelno razmotri i naše Vijeće.

Pored ove dve tačke dnevnog reda, predložio bih da na današnjoj sjednici obavimo opšti pretres o organizaciji tela Vijeća u vezi sa dosadašnjim iskustvima i zadacima koji pred Vijećem stoje u narednom periodu. Kao što vam je poznato, u »Dnevniku« Savezne skupštine od 9. o. m. objavljen je Nacrt orijentacionog programa rada Vijeća do kraja ove godine. Obimnost zadataka koji stoje pred Vijećem nalaže da, u cilju efikasnijeg rada Vijeća u pogledu izvršenja narednih zadataka, razmotrimo i pitanje organizacije tela Vijeća. Zato, predlažem da se na ovoj sjednici unese kao treća tačka dnevnog reda: Opšti pretres organizacije tela Vijeća, odbora i grupa.

Slaže li se Vijeće sa ovim prijedlogom? (Slaže se).

Ima li još kakvih primjedaba i prijedloga za dnevni red? (Nema).

Da li Vijeće usvaja ovaj dnevni red? (Usvaja). Objavljujem da je usvojen slijedeći dnevni red:

1. Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o privredno-planskim mjerama u 1964. godini;

2. Uloga i razvoj naučnoistraživačkog rada, sa Nacrtom rezolucije;

3. Opšti pretres o organizaciji tela Vijeća.

Pre prelaska na dnevni red, obavještavam poslanike da je prva tačka dnevnog reda u isto vreme na dnevnom redu i Saveznog vijeća. U dogovoru sa predsjednikom Saveznog vijeća, i predstavnikom Saveznog izvršnog vijeća, predlažem da na zajedničkoj sjednici sa Saveznim

vijećem saslušamo ekspozice predstavnika Saveznog izvršnog vijeća o predloženom zakonu i ostalim mjerama koje Savezno izvršno vijeće priprema u vezi sa sprovođenjem zaključaka Skupštine, s tim da pretres o ovim zakonskim prijedlozima obavimo na odvojenoj sjednici Vijeća.

Prihvata li Vijeće ovaj prijedlog? (Prihvata).

Prije nego što prekinemo sjednicu, molim da saslušamo odgovore predstavnika nadležnih saveznih organa na poslanička pitanja koja su podnijeta na ranijim sjednicama.

Poslanik Vela Husni postavio je ovo pitanje:

»Zašto tekstilna industrija nije obuhvaćena Zakonom o oslobođenju od doprinosa iz dohotka, kad se zna da su zahvati zajednice u ovoj grani tako visoki da ostatak čistog prihoda obezbeđuje skoro najniže lične dohotke u privredi.«

Molim druga Hakiju Pozderca, saveznog sekretara za opšte privredne poslove da odgovori na pitanje poslanika Vele Husni.

Hakija Pozderac, savezni sekretar za opšte privredne poslove:

Drugarice i drugovi poslanici, savezni poslanik Vela Husni postavio je ovo pitanje: »Zašto tekstilna industrija nije obuhvaćena Zakonom o oslobođenju od doprinosa iz dohotka.«

Predlažući Saveznoj skupštini na sjednici od 16. juna 1964. godine donošenje Zakona o oslobođenju od plaćanja doprinosa iz dohotka, ostvarenog vršenjem određenih djelatnosti, Savezno izvršno vijeće rukovalo se smjernicama Savezne skupštine o daljem razvoju privrednog sistema, imajući u vidu prvenstveno, i u datim uslovima, potrebu poboljšanja odnosa u raspodjeli ostvarenog dohotka privrednih organizacija onih djelatnosti gdje se otežani ekonomski položaj pojavljuje kao posljedica depresiranih cijena njihovih proizvoda i usluga u odnosu na proizvode i usluge privrednih organizacija ostalih djelatnosti. U oblasti industrijske proizvodnje, takvi uslovi privređivanja uglavnom su se ispoljavali u privrednim organizacijama koje se bave djelatnostima ekstraktivne i sirovinske industrijske proizvodnje, pa su se prvi prijedlozi o oslobođenju od doprinosa iz dohotka, pored već ranijih koji su pojedine djelatnosti uživale, odnosili na ove grane industrije.

Savezno izvršno vijeće je, u cilju poboljšanja ekonomskog položaja preduzeća djelatnosti tekstilne industrije, polovinom ove godine snizilo stope poreza na promet za veći broj proizvoda tekstilne industrije, ocjenjujući da će na ovaj način doprinijeti poboljšanju položaja takvih preduzeća tekstilne industrije i time dati podstreka radnim organizacijama da postižu veće privredne rezultate i višu produktivnost rada.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li poslanik Vela Husni traži još neka dopunska razjašnjenja? (Ne traži).

Poslanik Vojislav Savić, postavio je ova pitanja:

»1. Kakvo je pravo tumačenja Uredbe o cenama komunalnih proizvoda i usluga, jer dok Savezno izvršno veće objašnjava da privredne organizacije slobodno odlučuju hoće li koristiti usluge komunalnih ustanova, dotle sudovi zauzimaju stav da preduzeća moraju da prihvate ove usluge, a ako ih odbiju dužna su da plaćaju cenu, kao da su im usluge izvršene.

2. Ima li osnova da se preduzeća koja rade sa opasnim i štetnim materijama (prerađivači eksploziva i dr.) prinudavaju da transport i uništavanje otpadaka takvih materijala poveravaju komunalnim ustanovama koje nemaju ni sredstva ni znanja za vršenje ovakvih specifičnih poslova?

3. Da li bi bilo celishodno u Zakonu o radnim odnosima izvršiti izmene koje bi dovele do utvrđivanja maksimalnog roka trajanja disciplinskog postupka pred drugostepenim organima po ulozenim žalbama, kako disciplinski predmeti ne bi zastarevali?»

Na prvo pitanje poslanika Vojislava Savića daće odgovor savezni sekretar za zakonodavstvo i organizaciju Trajče Grujoski.

Trajče Grujoski, savezni sekretar za zakonodavstvo i organizaciju:

Drugarice i drugovi poslanici, na pitanje poslanika Vojislava Savića: »Da li privredne organizacije slobodno odlučuju hoće li koristiti usluge komunalnih preduzeća i ustanova, odnosno ako o tome ne mogu odlučivati, na koji način mogu uticati na obim, kvalitet i cenu tih usluga« dajem ovaj odgovor:

Prema odredbi člana 2. stava 2. Uredbe o cenama komunalnih proizvoda i usluga koje koriste privredne organizacije, državni organi i ustanove ne može se propisati da privredne organizacije i državni organi, ustanove i druge organizacije kao potrošači proizvoda, odnosno korisnici usluga, za proizvode i usluge komunalnih privrednih organizacija ili komunalnih službi, plaćaju naknade ako ne koriste te proizvode i usluge. Ova Uredba može se razumeti samo tako da opštinska skupština ne može svojom odlukom obavezati privredne organizacije, državne organe i ustanove da plaćaju naknadu za određene komunalne usluge koje im komunalno preduzeće, odnosno komunalna služba stvarno ne vrše. Međutim, ovo ne bi moglo da važi za slučajeve kad do nevršenja usluga dolazi zbog toga što pomenute organizacije i organi odbijaju korišćenje pojedinih usluga. Ova odredba ne bi mogla da se shvati ni tako da je to stvar subjektivne ocene i slobodnog izbora korisnika, odnosno da li će koristiti određene usluge komunalnog preduzeća, odnosno službe ili će sam organizovati njihovo vršenje za svoje potrebe.

Postoje određene komunalne usluge koje su od opšteg značaja, kao što su, na primer, iznošenje smeća, čišćenje dimnjaka, deratizacija itd.

Pored toga, postoje i komunalne usluge koje nemaju takav značaj i za čije vršenje važe opšti propisi kojima se reguliše vršenje privrednih delatnosti. U pogledu pomenutih komunalnih usluga koje su od opšteg značaja opštinska skupština može propisati da na teritoriji opštine ovakve komunalne usluge isključivo vrše određena komunalna preduzeća, odnosno službe, da bi se obezbedila zaštita narodnog zdravlja, bezbednost imovine i ljudi. Da ovakve usluge mogu vršiti samo određena komunalna preduzeća, odnosno službe, proizlazi i iz same prirode ovih usluga, bez obzira da li je to propisom izričito određeno, jer za njihovo vršenje moraju biti ispunjeni i određeni higijensko-sanitarni uslovi.

Ovlašćenje opštinske skupštine da propisuje vršenje određenih komunalnih usluga isključivo preko komunalnih preduzeća, odnosno službi proizlazi i iz važećih propisa, kojima se određuje opšti odnos između organa opštine i komunalnih preduzeća. Po važećim propisima, opštinska skupština ima i posebna ovlašćenja u odnosu na komunalna preduzeća, jer ona može propisati način poslovanja komunalnih preduzeća i određivati cene za usluge koje vrše. Ovakvo ovlašćenje opštinske skupštine u skladu je i sa odredbom Ustava, prema kojoj opština određuje opšte uslove za vršenje delatnosti komunalnih organizacija. Donošenje Uredbe o cenama komunalnih proizvoda i usluga koje koriste privredne organizacije, državni organi i ustanove imalo je za cilj da se uredi odnosi pri određivanju cena komunalnih usluga. Uredbom je utvrđeno načelo da se naknade za određene komunalne usluge ne mogu propisivati ako ih komunalno preduzeće, odnosno služba faktički ne vrši, zato što nisu organizovali vršenje ovih usluga.

Međutim, ovo načelo ne znači pravo korisnika da odbiju korišćenje takvih usluga i plaćanje propisane naknade i kad je komunalno preduzeće organizovalo njihovo vršenje, tj. kada je ono obezbedilo mogućnost njihovog faktičkog korišćenja. Ako se radi o materijalima opasnim ili štetnim po zdravlje ili poverljivim materijalima za koje zbog njihove ovakve prirode postoji dužnost određenih organizacija i organa (organi bezbednosti, organi Jugoslovenske narodne armije, zdravstvene ustanove), da sami organizuju njihov transport i uništavanje, onda ovakve organizacije i organi ne bi bili obavezni da koriste usluge komunalnih preduzeća i da za te materijale plaćaju propisane naknade.

Međutim, ako komunalno preduzeće, odnosno služba koja je osnovana za vršenje određenih komunalnih usluga nije organizovala vršenje određenih komunalnih usluga, usled čega ne postoji faktička mogućnost za njihovo korišćenje, onda privredne organizacije i ostali korisnici ne bi mogli biti obavezni na plaćanje propisane naknade za takve usluge, s obzirom

da su u tom slučaju prisiljeni da sami organizuju njihovo vršenje.

Po našem mišljenju, u ovakvim slučajevima plaćanje naknade moglo bi biti predmet spora pred sudom, jer ona, u stvari, predstavlja cenu za vršenje određenih usluga, pa bi sud bio ovlašćen da utvrđuje da li je u konkretnom slučaju postojala faktička mogućnost za korišćenje usluga i u kojoj meri, da li je bio obezbeđen određeni kvalitet usluga i druge činjenice koje su odlučujuće za utvrđivanje obaveze na plaćanje propisane naknade. To znači da bi sudovi u pojedinim konkretnim slučajevima zauzimali i određena pravna stanovišta u pogledu iznetih pitanja.

Na kraju, treba istaći da je usklađivanje važećih propisa sa Ustavom u toku i da će se tom prilikom regulisati i karakter delatnosti određenih komunalnih preduzeća i njihovog statusa i zauzeti konačan stav, u skladu sa odredbama Ustava. Tom prilikom raspraviće se i pitanje da li je mogućnost propisivanja cena komunalnih usluga od strane opštinske skupštine i uticaj društvenih činilaca van komunalnih preduzeća na cene i kvalitet određenih komunalnih usluga, kao i eventualno proglašavanje delatnosti određenih komunalnih preduzeća za delatnosti od posebnog društvenog interesa, u smislu člana 9. stav 3. i člana 90. stav 2. Ustava SFR Jugoslavije. U ovom poslednjem slučaju, u upravljanju određenim komunalnim preduzećima, predvidelo bi se i učešće predstavnika zainteresovanih građana i organizacija, čime bi se obezbedio i njihov uticaj pri utvrđivanju cena određenih komunalnih usluga.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li poslanik Vojislav Savić traži i neka posebna razjašnjenja?

Vojislav Savić (Izborna jedinica Kruševac):

Drugarice i drugovi poslanici, ja sam ovo pitanje postavio, pre svega, radi toga što je u praksi dolazilo do različitih tumačenja i nejednobraznih postupaka od pojedinih komunalnih preduzeća. Smatrao sam za potrebno da se u jednom ovakvom forumu, kao što je Savezna skupština, da razjašnjenje koje bi poslužilo daljnjoj praksi sudova i svih drugih činilaca koji, prilikom razmatranja ovog pitanja, nailaze na teškoće. Međutim, iz objašnjenja proizlazi da ovu materiju treba doraditi, jer ima puno nepotrebnih elemenata koji još unose nejasnoću i loše odnose između pojedinih privrednih organizacija. Konkretno, kada se radi o komunalnim uslugama, mislim da je potrebno da se ostavi potpuno pravo privrednim organizacijama da mogu da utiču na kvalitet i vrstu usluga koje im se čine, što dosadašnjim propisima uopšte nije regulisano. Ima privrednih organizacija koje nemaju potrebe za iznošenjem smeća, ali imaju potrebe da im se, recimo, operu ulice, putevi itd. Međutim, komunalne ustanove

često odbijaju da obave ove poslove, iako imaju sredstva. One, uglavnom, žele da iznose smeće, a skoro svaka privredna organizacija ima svoje službe. Ovde se, u prvom redu, radi o većim privrednim organizacijama koje vrše komunalnu higijenu unutar fabrika, unutar preduzeća, pa, prema tome, često, i u najvećem broju slučajeva, komunalne organizacije dolaze do sredstava bez vršenja stvarnih usluga i bez uložnog rada, što je suprotno i sa nekim načelima našega Ustava, u kome se ističe da se bez rada u našem društvu ne može živeti.

Ne tražim, inače, trenutno, nikakva razjašnjenja, ali, smatram, da treba ove propise dopuniti i proširiti, kako bi privredne organizacije mogle i u toj oblasti da utiču i na kvalitet i na obim usluga.

Predsednik Osman Karabegović:

Na drugo pitanje poslanika Vojislava Savića daće odgovor savezni sekretar za opšte privredne poslove Nakija Pozderac.

Hakija Pozderac, savezni sekretar za opšte privredne poslove:

Možda je odgovor i bespredmetan, pošto se i ja slažem sa poslanikom Vojislavom Savićem, kao i onim delom izlaganja druga Trajča Grujoskog koji naglašava da bi trebalo cijelu stvar preispitati, doraditi i usaglasiti s našim privrednim sistemom.

Akceptirajući da treba celu stvar preispitati i doraditi u duhu našeg privrednog sistema, mi se sada, uglavnom, oslanjamo na sudsku praksu. Postavljajući navedeno pitanje poslanik Vojislav Savić poziva se na konkretan sudski spor. Prema podacima i rezultatu dokaza utvrđenih u sporu, ovdje se radi o pružanju usluga za održavanje čistoće u gradovima. U vezi s tim, pitanje se, u stvari, svodi na tumačenje odredbe člana 2. stava 2. Uredbe o cenama komunalnih proizvoda i usluga koje koriste privredne organizacije, državni organi i ustanove (»Službeni list FNRJ« br. 16/58 i »Službeni list SFRJ«, br. 41/63).

U tumačenju navedene odredbe, sudska praksa je stala na stanovište da su korisnici tih usluga dužni da plate njihovu cijenu, ukoliko se radi o pružanju usluga za održavanje čistoće u gradovima, o čemu je ovdje upravo i riječ, i u slučaju da usluga nije pružena, ako je komunalna ustanova bila spremna i voljna da je pruži. Stanovište je zauzeto u sporu iz nadležnosti privrednih sudova, a sa tim stanovištem složio se i Vrhovni sud Jugoslavije, uz izvesnu dopunu, tj. da su korisnici komunalnih usluga ovlašćeni da sami obave posao održavanja čistoće, odnosno iznošenje otpadaka, ali uz uslov da su organizovali vršenje te usluge na propisan način i uz odobrenje nadležnog organa. Samo u tom slučaju korisnici usluge ne bi bili dužni da plate njenu cijenu, pa ni onda ako je

komunalna ustanova bila spremna da pruži tu uslugu. Mislim da ovo stvarno zaslužuje da se detaljno preispita i usaglasi s našim privrednim sistemom.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li poslanik Vojislav Savić želi još neko razjašnjenje? (Ne želi).

Mislim da bi bilo dobro ove odgovore drugova sekretara objaviti u dnevnoj štampi, jer bi to služilo kao neka orijentacija u razmatranju tih pitanja pred sudovima.

Na treće pitanje poslanika Vojislava Savića daće odgovor zamjenik saveznog sekretara za rad, Albreht Roman.

Albreht Roman, zamenik saveznog sekretara za rad:

Postupak po žalbi na odluku disciplinske komisije traje do 7 meseci. Kazna koja se izvršava po isteku tog vremena — treba uzeti u obzir i vreme prvostepenog postupka — u mnogo slučajeva gubi svoju svrhu. Dešava se da postupak traje više od godinu dana od dana izvršenja dela, što prema tumačenju sudova dovodi do apsolutne zastarelosti disciplinskog postupka i gonjenja. Ovo se najčešće dešava za najteža dela povrede radne discipline.

Problem dugog trajanja postupka pred opštinskim disciplinskim sudovima protiv odluka disciplinskih komisija u radnim organizacijama zaista postoji. Ovo pitanje već je pokrenuto u diskusionom materijalu za pripremu novog zakona o radnim odnosima koji će biti upućen ovih dana odborima Savezne skupštine. Međutim, u traženju rešenja, bar kako nama izgleda do sada, neće se moći izmenama i dopunama odgovarajućih zakonskih normi naći zadovoljavajuće rešenje u celini. Naime, putem zakonske norme kao jedino rešenje nameće se da se odredi krajnji rok u kojem se po žalbi mora doneti rešenje. Međutim, takva norma bila bi teška i sistemski neprikladna, jer složenost slučaja ili prenatrpanost poslovima koji se inače imaju rešavati po redosledu često bi onemogućavala da se jedna takva stvar pravilno i u fiksiranom roku reši.

Znači, izlagalo bi se riziku da trpi kvalitet rešavanja po žalbama. Najzad, norma o takvom oročavanju izaziva postavljanje druge — da se žalba ima smatrati bilo prihvaćenom ili, eventualno, odbijenom, što je sistematski teško prihvatljivo, ako o roku nije doneto rešenje. Takođe, postavlja se pitanje koliko bi takvo zakonsko rešenje bilo celishodno s obzirom da je poznato da je samo delimičan broj podnetih žalbi drugostepenom organu stvarno osnovan. Prema tome, a na osnovi naših dosadašnjih proučavanja, rešenje bi trebalo prvenstveno tražiti na planu kadrovske politike, i to prvenstveno u radnim organizacijama, gde kadrovsku službu treba osposobiti za pružanje pravne pomoći, da se stvari pojedinaca objektivno i zakonito rešavaju

unutar radnih organizacija i da se unutar radnih organizacija nađu adekvatna rešenja. I disciplinske organe komuna potrebno je popuniti odgovarajućim kadrovima, a i pojačati uticaj i opštinske skupštine na te organe u pogledu njihove ekspeditivnosti i savesnosti u radu. Opšta i konkretna inicijativa za takav uticaj opštinske skupštine može i treba da potiče od društvenih organa, sindikata i drugih društveno-političkih organizacija, kao i zainteresovanih organizacija. Čini nam se da bi to bila najadekvatnija orijentacija za rešavanje ove problematike, za postizanje krajnjih ciljeva institucije disciplinske odgovornosti, tj. da izrečene kazne imaju vaspitni uticaj na izvršioca povrede radne dužnosti. Ako bi izricanje kazne i njihovo izvršavanje bilo vršeno nakon dužeg isteka vremena od izvršenog dela povrede radne dužnosti tako da ono postane zaboravljeno, kako od izvršioca, tako, pogotovu, od okoline u njegovoj radnoj zajednici, onda takva kazna — u celini se slažemo sa stavom poslanika Vojislava Savića — i njeno izvršenje sigurno bi promašilo cilj institucije disciplinske odgovornosti.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li poslanik Vojislav Savić traži još neka razjašnjenja?

Vojislav Savić:

Uz izvinjenje što vas zadržavam, postavio bih pitanje: kako da privredna organizacija postupi kada se radi, recimo, o takvom čoveku koji je iscrpeo sve postupke predviđene našim demokratskim sistemom unutar radne organizacije i kada je čitav kolektiv uveren u to da odnosni radnik ili službenik, član radne organizacije, treba da napusti radnu organizaciju i kažnjava ga tom najtežom kaznom? Međutim, raznim pravnim smicalicama — da tako kažem — stvar se odugovlači tako da prođe godinu dana, kada nastupa apsolutna zastarelost dela. Ako se posle godinu dana predmet ponovo vrati u preduzeće, dovoljno je da takav čovek istakne zastarelost predmeta pa da ostane nekažnje unutar kolektiva. Znači, iako je prethodno isključen iz tog kolektiva, zbog zastarelosti sada nemate pravo da mu izreknete ni najobičniju disciplinsku kaznu.

Ja bih se složio sa odgovorom, ukoliko bi i ovo pitanje bilo rešeno na taj način da ni posle godinu dana predmet nije zastareo, odnosno da postoji mogućnost za dalje gonjenje onih koji su krivi. Ako se ostavi mogućnost zastarevanja, a to današnji propisi omogućavaju, onda prema odgovoru koji je dat izgleda da je to opet kretanje u krug, kao i do sada, ukoliko, razume se, ne donesemo nove propise.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li drug Albreht Roman u vezi sa ovim želi nešto da kaže?

Albreht Roman:

U vezi sa pripremama materijala, odnosno teza za novi zakon o radnim odnosima, ispitana je i institucija prestanka radnog odnosa o kojoj je govorio poslanik Vojislav Savić. Dosadašnja sudska praksa postavila je pred nas stvarno dilemu: da li da se u slučaju spora pred sudom i radnik vraća u radnu organizaciju ili ne.

Dalje, otvoreno je pitanje ko treba da donosi odluku o otpuštanju radnika iz radne organizacije. Pitanja o kojima je govorio poslanik Vojislav Savić za nekoliko dana biće uglavnom predmet rasprave u odborima Savezne skupštine. I u diskusionim materijalima inicirana su mnoga rešenja, pre svega, u pogledu efikasnosti postupka i jačanja samoupravnosti u donošenju odluka i jače uloge u donošenju konačnih odluka.

Predsednik Osman Karabegović:

Povodom zaključka Vijeća od 16. juna o. g. da se obavi poseban pretres o pitanju poslanika Huse Sušića u vezi sa izvoznim kursovima za rezanu građu, obavještavam članove Vijeća da je na moj prijedlog Odbor Privrednog vijeća za razmatranje tekućih problema privrede, na svojoj sjednici od 17. oktobra o. g. obavio pretres o tome. Molim predsjednika Odbora, Iliju Tepavca da obavesti Vijeće o pretresu ovog pitanja na sjednici Odbora.

Ilija Tepavac (Izborna jedinica Sombor):

Odbor za razmatranje tekućih problema privrede na svojoj sednici od 17. oktobra ove godine pretresao je pitanje poslanika Huse Sušića u vezi sa izvoznim kursovima za rezanu građu.

U toku pretresa, predstavnik Saveznog sekretarijata za finansije izjavio je da Savezni sekretarijat za finansije prihvata predlog i obrazloženje poslanika Huse Sušića da novi kursevi za rezanu građu važe od 1. jula 1963. godine, umesto od 6. novembra ove godine, kako je to određeno propisima od 30. januara i 4. februara ove godine.

Saglašavajući se sa predlogom poslanika Huse Sušića, Savezni sekretarijat za finansije je istakao da je u principu protiv primene propisa sa retroaktivnim dejstvom. Međutim, pošto je u ovom slučaju već učinjen presedan time što je važnost novih kurseva bila od 6. novembra 1963. godine, a ne od vremena donošenja propisa početkom ove godine, ne bi postajalo dovoljno opravdanja da se ne priznaju novi kursevi za izvoz rezane građe od 1. jula 1963. godine, pogotovu što su sa važnošću od toga datuma učinjene izmene i u porezu na promet rezane građe. Zbog tih izuzetnih razloga Savezni sekretarijat za finansije prihvatio je predlog poslanika Huse Sušića i u tom smislu sprovede se izmene u propisima.

Time je ovo pitanje rešeno u smislu predloga poslanika Huse Sušića.

Predsednik Osman Karabegović:

Pošto više nema pitanja na koja bi trebalo dati odgovor na ovoj sjednici, pitam članove Vijeća: da li ko ima da uputi kakvo pitanje Saveznom izvršnom vijeću, državnim sekretarima i drugim funkcionerima, koji rukovode radom saveznih organa?

Ima riječ poslanik Branko Karanović.

Branko Karanović (Izborna jedinica Bjelovar):

Zamolio bih da nadležni organi u federaciji razmotre i obavjeste Vijeće dokle se došlo sa razradom sistema osiguranja, putem zajednice osiguranja, od određenih rizika za cjelokupnu oblast poljoprivredne proizvodnje, o čemu su 1962, 1963. i 1964. godine vođene diskusije. Mislim da ništa bliže nije urađeno osim ono od pre tri godine.

Vama je poznato da intenziviranje proizvodnje u poljoprivredi za sobom povlači ogromna ulaganja, a da je upravo poljoprivreda oblast proizvodnje, gdje je utjecaj nepovoljnih prirodnih činilaca izuzetno naglašen i veliki. Od toga organizacije imaju velike ekonomske štete, pa smatram da je radi toga rješavanje ovoga pitanja hitno i ozbiljno. Primjeri posljednjih godina ukazuju da je potrebno ažurirati ovaj posao i da se decidirano sa rokovima cjelokupan ovaj problem razradi i iznese pred Saveznu skupštinu.

U nas godinama rade velike farme peradi od po par miliona brojlera, a od zaraznih bolesti nema osiguranja. Imamo velike koncentracije u proizvodnji ribljeg mesa, a riba u ribnjacima nije osigurana. Dugogodišnji zasadi gdje smo uložili mnogo novaca, voćnjaci i vinogradi nijesu osigurani prije roda. Zajednica osiguranja ne osigurava od rizika koji prate ove intenzivne proizvodnje. Smatram da doprinos izgradnji privrednog sistema, a posebno naprima za unapređenje poljoprivredne proizvodnje, ako ne želimo ekonomske štete, zaslužuju da se ovom problemu prida izvanredan značaj. Molim Vijeće da uvaži ovo moje pitanje i druga predsjednika da obezbijedi preko nadležnih organa federacije da dobijem odgovor i, prema potrebi, u tom pravcu preduzmu odgovarajuće mjere.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li još neko želi da postavi pitanje? Ima riječ poslanik Paško Romac.

Paško Romac (Izborna jedinica Kikinda):

Drugarice i drugovi poslanici, postavio bih jedno pitanje saveznom sekretaru za spoljnu trgovinu. Već nekoliko godina postoje politički stavovi najviših foruma o konkurenciji naših preduzeća na spoljnom tržištu. Bez obzira što

se već nekoliko godina o tome govori i u našoj javnosti, još ima i takvih pojava da preduzeća konkurišu jedno drugome na spoljnom tržištu. Ja bih zato zamolio da nas Savezni sekretarijat za spoljnu trgovinu obavesti koje najefikasnije mere može preduzeti da bi se to sprečilo.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li još neko želi da postavi pitanje? Ima riječ poslanik Đorđe Strizak.

Đorđe Strizak (Izborna jedinica Kraljevo):

U materijalima i u diskusijama zauzet je stav da se postepeno ukine porez na promet za one proizvođače i industrijske grane koji proizvode reprodukcioni materijal. »Magnohrom« iz Kraljeva plaća porez na promet na prodaju u zemlji po stopi od 28%, iako su mu cene pod kontrolom, odnosno pod evidencijom i određene još 1954. godine. Ovo preduzeće ostvaruje od izvoza dohodak od 89%, dve trećine svojih proizvoda izvozi, a jednu trećinu prodaje u zemlji i stvara dohodak u ukupnoj masi od svega 11%. Bio je podnet zahtev Saveznom sekretarijatu za opšte privredne poslove i Saveznom sekretarijatu za finansije da se taj problem reši. Međutim, do danas preduzeće nije dobilo odgovor. Pošto se radi o proizvođaču reprodukcionog materijala, mislim, da je preduzeću trebalo dati bar neki odgovor.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li još neko želi da postavi pitanje? (Ne želi).

Na ova pitanja odgovor će se dati na narednim sjednicama Vijeća. Hteo bih samo da upozorim, ne želeći ni malo da umanjim razmatranje ovih problema, da prilikom postavljanja pitanja moramo biti koncizni. Isto tako, i razjašnjenja treba da se daju koncizno, a dalje traženje razjašnjenja opet se mora postaviti u obliku pitanja i u manjem obimu.

Mislim da je institucija postavljanja pitanja i odgovora u Saveznoj skupštini vrlo važan i da nju treba negovati, razvijati, ali da u tome moramo biti koncizni.

Prekidam sjednicu i molim poslanike da posle kraće pauze pređu u veliku salu da bi saslušali ekspozu predstavnika Saveznog izvršnog vijeća.

(Sednica je prekinuta u 9 č i 40 min).

Nastavak sednice

Predsednik Osman Karabegović:

Nastavljamo rad. Prelazimo na pretres prve tačke dnevnog reda: Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o privredno-planskim mjerama u 1964. godini. Za ovu tačku dnevnog reda poslanicima je dostavljen Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o privredno-planskim mjerama u 1964. godini, »Informa-

cija Odbora Saveznog vijeća za društveni plan i finansije o rezultatima i problemima u poslovanju privrednih organizacija, na bazi završnih računa 1963. godine i rezultati poslovanja privrednih organizacija u prvom polugodu 1964. godine, prema podacima iz periodičnih obračuna«, kao i »Kretanje privrede u 1964. godini i opšti okviri ekonomske politike za 1965. godinu«. U vezi sa ovim zakonskim prijedlogom Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine dostavila je svoje prijedloge za izmjenu i dopunu predloženog zakona koji su sadržani u izvještaju Zakonodavno-pravne komisije. Materijal je jutros podijeljen poslanicima.

Sa ovim prijedlozima Zakonodavno-pravne komisije saglasio se i povjerenik Saveznog izvršnog vijeća, pa kao takvi oni predstavljaju sastavni dio predloženog zakona. Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća o ovom zakonskom prijedlogu je Hakija Pozderac, savezni sekretar za opšte privredne poslove, a poverenik Milan Mihajlović, pomoćnik saveznog sekretara za opšte privredne poslove.

Pre prelaska na opšti pretres, obavještavam Vijeće da je na ovaj zakonski prijedlog podneto više amandmana od poslanika Privrednog vijeća i Saveznog vijeća.

Pošto se radi o Prijedlogu zakona čije donošenje spada u zajedničku nadležnost Saveznog vijeća i Privrednog vijeća, naše Vijeće treba da se izjasni o podnetim amandmanima.

Odbor Privrednog vijeća za tekuća privredna kretanja podneo je dva amandmana na ovaj zakonski prijedlog, koji su jutros podijeljeni poslanicima. U jednom amandmanu se predlaže izmena člana 38.ž) tačka 13. u tome smislu da izuzeće od predviđenog ograničenja investicija važi i za klanice, mljekare i sladare.

Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da se izjasni o ovom amandmanu.

Ima riječ predstavnik Saveznog izvršnog vijeća, Hakija Pozderac.

Hakija Pozderac, savezni sekretar za opšte privredne poslove:

Savezno izvršno vijeće smatra da je ovaj zakon nužan da bi se naše tržište investicione potrošnje sredilo. Sigurno, generalno uzevši, teško je odabrati neke djelatnosti koje treba izuzeti. Ako bi se rukovodili nekom logikom da ovo ili ono treba donijeti ili dodati i da li su kriterijumi najbolje pogođeni, došli bismo u situaciju da skoro ništa ne bi trebalo da se izuzme. Imajući osnovne principe kojima se Savezno izvršno vijeće rukovodilo, što je dato i u obrazloženju Prijedloga ovoga zakona, kao i u ekspozu saveznog sekretara za finansije, druga Kire Gligorova, smatram da bi, u vezi sa ovim amandmanom, tačka 13. trebalo da glasi: »Objekti u oblasti poljoprivrede, uključujući i objekte za proizvodnju stočne hrane, sladare i uljare«. Sa ovim prijedlogom, koji je dat u

zakonu, svi objekti u oblasti poljoprivrede su izuzeti od ograničenja sredstava. Radi toga, smatramo da bi u tački 13. ograničenje trebalo zadržati na ovim djelatnostima, odnosno da se tačka 13. proširi i na sladare, s obzirom da se grade sladare koje treba da izvrše supstituciju uvoza slada za proizvodnju piva.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li predstavnik Odbora Privrednog vijeća za tekuća privredna pitanja odustaje od podnetog amandmana, odnosno da li se slaže sa prijedlogom koji je učinio predstavnik Saveznog izvršnog vijeća da se u objekte koji se mogu finasirati računaju i sladare.

Ima riječ poslanik Ilija Tepavac.

Ilija Tepavac:

Na sednici Odbora, raspravljajući o ovom pitanju, predložili smo da u ovaj amandman uđu pored sladara, mlekare i klanice. Međutim, predstavnici Saveznog izvršnog veća, koji su prisustvovali sednici Odbora, kao i sada drug Hakija Pozderac obrazložili su da je potrebno da se svi objekti iz oblasti klanične industrije, mlekare itd., u okviru poljoprivrede, izuzmu od ovih mera. Predlažem da se prihvati amandman onako kako ga je drug Hakija Pozderac izneo, tj. da u amandman uđu objekti poljoprivrede, uključujući i objekte za proizvodnju stočne hrane, uljare i sladare, a da iz amandmana koji smo podneli otpadne klanična industrija i mlekare.

Predsednik Osman Karabegović:

Postojeći tekst u Prijedlogu zakona u 13. tački dopuniće se rečju »sladare«.

Drugim amandmanom Odbora Privrednog vijeća za tekuća privredna pitanja predloženo je brisanje člana 38 j). Time bi se ograničenje investicija trebalo da odnosi i na sudske zgrade. U istom smislu podnijet je amandman i Odbora Saveznog vijeća za društveni plan i finansije, koji je takođe jutros podijeljen poslanicima.

Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća druga Hakiju Pozderca da iznese gledište Saveznog izvršnog vijeća o ovom pitanju.

Hakija Pozderac:

Kako je radi ove namene obrazovan posebni fond za izgradnju sudskih zgrada, mislimo da bi trebalo prihvatiti amandman, u duhu intencija svih ovih mjera, i u tom cilju brisati član 38. j).

Predsednik Osman Karabegović:

Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća predlaže, odnosno saglašava se da se briše član 38. j). Da li Veće prihvata? (Prihvata). Dakle, član 38. j) briše se iz teksta zakona.

Poslanici Privrednog vijeća Šćepan Matijašević, Dušan Reljić, Rajka Zečević i Stjepan Ju-

reković podnijeli su amandmane, čiji je tekst juče podijeljen poslanicima. Iste amandmane podnijeli su poslanici Saveznog vijeća Milena Balej i Dragutin Plašč.

U prvom amandmanu predlaže se da se u članu 38. ž) tačka 24, pored stambenih zgrada i školskih objekata izuzmu od ograničenja investicija i komunalni objekti. Odbor Saveznog vijeća za društveni plan i finansije u svom amandmanu, koji je takođe jutros podijeljen poslanicima, isto tako predlaže da se od ograničenja izuzmu investicije za komunalne objekte i pripremu zemljišta za građenje.

Prijedloge o ovim amandmanima pretresao je Odbor Privrednog vijeća za tekuća privredna pitanja na sjednici od 17. ovog mjeseca i zauzeo stav da ovaj amandman ne bi trebalo prihvatiti, jer se time umanjuju željeni efekti u smanjenju investicija.

S obzirom na brojne i vrlo razgranate komunalne objekte koji se grade, kako je izneto u objašnjenju predstavnika Saveznog izvršnog vijeća u toku pretresa u Odboru, u prijedlogu je predviđeno izuzeće od ograničenja za školske zgrade i stambene objekte, što pretpostavlja da se ograničenja ne odnose na objekte koji su neposredno vezani za stambenu izgradnju, kao što su vodovod i slično.

Zbog toga je Odbor izrazio mišljenje da ovaj amandman ne bi trebalo usvojiti. Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da se izjasni o amandmanima.

Ima riječ drug Hakija Pozderac.

Hakija Pozderac:

Usvajajući gledište izraženo u Odboru, a da ne bi bilo nejasnoća u tumačenju ove uredbe, smatram da bi na strani 4, tačka 24. člana 38. ž) trebalo da glasi: »Stambene zgrade sa pripremom zemljišta za stambenu izgradnju, školski objekti i vodovod i kanalizacija«.

Predsednik Osman Karabegović:

Pitam podnosioca amandmana: da li se slažu sa ovim prijedlogom predstavnika Saveznog izvršnog vijeća ili ostaju pri predloženom amandmanu.

Ima riječ poslanik Franjo Matijaščić.

Franjo Matijaščić (Izborna jedinica Zagreb IV):

Iako mislimo da ima vrlo mnogo opravdanih razloga da se ne prave restrikcije za komunalne službe, ipak, ispred predlagača, prihvatamo ovakve prijedloge kao što je predstavnik Saveznog izvršnog vijeća iznio, s tim da se u zakon unese formulacija kao što je iznijeta.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li se Vijeće slaže sa prijedlogom koji je učinio predstavnik Saveznog izvršnog vijeća i

da li prihvata izmenu ovog amandmana? (Prihvata).

O drugom amandmanu iste grupe poslanika Privrednog vijeća i Saveznog vijeća predlaže se da se u članu 38. ž) tačka 19, doda i »zrakoplovne luke«, to jeste, da izužeće od ograničenja investicija predviđeno za morske luke važi i za zrakoplovne luke i aerodrome.

I ovaj amandman pretresao je Odbor Privrednog vijeća za tekuća privredna pitanja i zauzeo gledišta da amandman ne bi trebalo prihvatiti, jer bi to, s obzirom na već postojeći broj aerodroma, značilo umanjenje efekta ograničenja investicija i stvaralo presedan za slične zahteve.

Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da se izjasni o ovom amandmanu.

Hakija Pozderac:

Savezno izvršno vijeće ne slaže se sa predloženim amandmanima na član 38. ž) tačka 19, da se doda još »zrakoplovne luke«, jer bi se to koristilo za dalje proširenje pista, a tu se radi o velikim potrošačima cementa. S obzirom da ove godine uvozimo velike količine cementa, Savezno izvršno vijeće smatra da bi kao osnovno trebalo da bude dejstvo na velike potrošače cementa. Iz tih razloga, Savezno izvršno vijeće se ne slaže sa predloženim amandmanom.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li predlagači amandmana ostaju pri predloženom amandmanu? Molim da se izjasne. Ima riječ poslanik Rajka Zečević.

Rajka Zečević (Izborna jedinica Zagreb II):

Prilikom predlaganja ovog amandmana imali smo u vidu tačku 22. koja glasi: »izgradnju i rekonstrukciju objekata kojima će se obezbediti povećanje smještaja, ishrane, prevoza i drugih usluga kojima se unapređuje turistički promet stranaca.«

Poznato je da se upravo stranci i to oni iz sjevernih zemalja i prekomorskih zemalja, veoma mnogo služe avionskim prevozom. Imajući u vidu potrebu za povećanjem turizma i turističkih priliva, kao jednog od vidova povećanja i naše platne bilance, smatrali smo da i pitanju prevoza, posebno avionskog prevoza treba dati odgovarajuće mjesto. Nije nam jasno zašto se objekti željezničkog, rečnog, poštanskog saobraćaja, morske luke i brodovi za pomorstvo prihvataju, a avionski saobraćaj, odnosno objekti, zrakoplovne luke za saobraćaj ne prihvata.

Zbog toga, zamolili bismo, ako je moguće, da se ovo pitanje još jednom razmotri, što znači da ostajemo pri svom amandmanu.

Predsednik Osman Karabegović:

Stavljam amandman drugova poslanika, kojim se traži da izužeća od ograničenja investi-

cija predviđena za morske luke važe i za zrakoplovne luke, na glasanje. Čuli smo mišljenje predstavnika Saveznog izvršnog vijeća, koji se ne slaže s tim izmjenama.

Ko je za, neka digne ruku? (Manjina diže ruku). Ko je protiv? (Većina diže ruku). Prema tome, amandman je odbačen.

Odbor Saveznog vijeća za društveno-ekonomske odnose podneo je amandman čiji je tekst jutros podijeljen poslanicima. U ovom amandmanu se predlaže dopuna stava 2. člana 4. predloženog zakona u tom smislu da se iz sredstava predviđenih ovim članom, odobravaju prioritetno krediti za proizvodnju, u slučaju kada se manjim ulaganjima ostvaruje, u kraćem vremenu, povećanje za izvoz.

Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da se izjasni o ovom amandmanu.

Hakija Pozderac:

Savezno izvršno vijeće prihvata predloženi amandman, iz razloga što u današnjoj situaciji sigurno ima opravdanih investicija koje se ulažu za povećanje roba za izvoz.

Predsednik Osman Karabegović:

Amandman postaje sastavni dio teksta zakona.

Odbor Saveznog vijeća za socijalno-zdravstvena pitanja podneo je amandman čiji je tekst jutros podijeljen poslanicima. U ovom amandmanu se predlaže da se u članu 38. ž) posle tačke 26. doda nova tačka 27, koja treba da glasi: »Objekti za zdravstvenu i socijalnu zaštitu«. Znači da se izužeće od ograničenja investicija odnosi i na ove objekte. Odbor Saveznog vijeća za društveni plan i finansije, u amandmanu koji je jutros podijeljen poslanicima, takođe predlaže da se od ograničenja investicija izuzmu gradski objekti.

Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da se izjasni o ovim amandmanima.

Hakija Pozderac:

Mislim da nema potrebe obrazlagati da su investicije u zdravstvu sigurno nužne i da je teško postaviti se u poziciju Saveznog izvršnog vijeća ili ma koga od nas da obrazlaže da bi se restriktivne mjere trebalo da odnose na zdravstvene objekte, što nije predviđeno da se restriktivne mjere odnose i na zdravstvene objekte. To ne znači da je to nerazumijevanje predlagača o potrebi izgradnje zdravstvenih objekata i nesagledavanje situacije u kojoj se nalazimo, kao i nesagledavanje razvitka ove zdravstvene mreže. Imajući u vidu ove okolnosti, Savezno izvršno vijeće predlaže da se izužeće od restriktivnih mjera u zdravstvu primjeni na dispanzere i poliklinike i sve institucije dečje zaštite. Znači, potrebno je dodati jednu tačku kojom se neće obuhvatati svi objekti u

zdravstvu, nego tačno odrediti objekte — dispanzere, poliklinike i ustanove dečje zaštite.

Predsednik Osman Karabegović:

Ja sam razumio predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da se dispanzeri, poliklinike i ustanove dečje zaštite izuzmu od restriktivnih mjera. Time bi se udovoljilo jednom dijelu amandmana. Ne bi bilo izuzeća za sve zdravstvene objekte, već za dispanzere, poliklinike i objekte dečje zaštite.

Slaze li se Vijeće sa ovim prijedlogom? (Svi se slažu). Da li su predlagači amandmana zadovoljni ili ostaju pri amandmanu. (To su poslanici Socijalno-zdravstvenog veća). (Slažu se).

Poslanici Saveznog vijeća, Branko Jovanović i Radmila Babać podnijeli su amandman kojim predlažu da se tačka 21. člana 38. ž) dopuni u tom smislu da se pored predviđenih objekata izuzmu od ograničenja i skladišta za veštačka đubriva. Tekst ovog amandmana podijeljen je juče poslanicima. Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća Hakiju Pozderca da se izjasni o ovom amandmanu.

Hakija Pozderac:

Što se tiče ovog amandmana naglašavam da su objekti za smeštaj poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, što se tiče poljoprivrede, izuzeti od ograničenja. Znači, i magazinski prostor za umjetna gnojiva u poljoprivredi spada u grupu ovih objekata, kao i magazinski prostor koji podižu proizvođači umjetnog gnojiva. Znači, taj problem je riješen tačkom 8, gdje se navodi: »Objekti za proizvodnju sumporne kiseline, veštačkih đubriva svih vrsta«. Znači, tu se uključuje i magazinski prostor, a pod tačkom 13. su objekti u oblasti poljoprivrede, znači svi objekti u oblasti poljoprivrede itd. Prema tome, izuzeće za ove magazine predloženo je već u samom tekstu zakona.

Predsednik Osman Karabegović:

Prema tome, podrazumijeva se da su izuzeti od ograničenja od investicija i magacini za umjetna gnojiva.

Odbor Saveznog vijeća za društveni plan i finansije podneo je amandman čiji je tekst jutros podnijet poslanicima.

Ima riječ poslanik Branko Karanović.

Branko Karanović:

Da ne bi u sprovođenju restriktivnih mera bilo nejasnoća, htio bih da se razjasni problem hladnjača. Zbog krize koju imamo, dobili smo relativno skromna, ali ipak značajnija sredstva, prvi put iz posebnih sredstava, u iznosu od 5 milijardi i 200 miliona dinara. Nama je najkritičniji problem upravo prihvata poljoprivrednih proizvoda, njihova dorada i plasman na tržištu.

Ja bih zamolio da se u vezi sa ovim amandmanom, gdje se govori o skladištenju, razradi

detaljnije problem hladnjača. Predlažem da se od ovih restrikcija izuzmu i hladnjače.

Hakija Pozderac:

U tački 21. teksta predloženog zakona dato je objašnjenje na ovo pitanje. Naime, u objekte za smeštaj poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda spada i smeštaj poljoprivrednih proizvoda i hladnjače.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li je poslanik Branko Karanović zadovoljan odgovorom? (Jeste). Prema tome, od ograničenja od restrikcija izuzimaju se i hladnjače.

Odbor Saveznog vijeća za društveni plan i finansije podneo je amandman čiji je tekst jutros poslanicima podijeljen. U ovom amandmanu predlaže se da se tačka 10. člana 38. ž) predloženog zakona izmeni tako da glasi:

»Kapaciteti za industrijski način građenja i proizvodnju elemenata i osnovnih materijala«. Ovaj amandman razmatrao je Odbor Privrednog vijeća za tekuća privredna pitanja i zauzeo gledište da ovaj amandman ne bi trebalo prihvatiti, s jedne strane, zbog toga što je postojeća formulacija u tački 10. člana 33. ž) jasnija i preciznija od ove koja se predlaže. S druge strane, ovom formulacijom koja se predlaže ne menja se suština pitanja.

Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća, druga Hakiju Pozderca, da se izjasni o ovom amandmanu.

Hakija Pozderac:

U potpunosti dijelim mišljenje izraženo u obrazloženju Odbora Privrednog vijeća za tekuća privredna pitanja i smatram da je formulacija »u objekte za proizvodnju prefabrikovanih elemenata za zidanje«, mnogo bolja, jasnija i neće stvarati zabune kao što bi mogla stvoriti ova druga formulacija. Zato, molim da se zadrži predloženi tekst navedene tačke ovoga člana.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li se Vijeće slaže sa prijedlogom predstavnika Saveznog izvršnog vijeća. (Svi se slažu). Prema tome, ovaj amandman se odbacuje.

Odbor Saveznog vijeća za saobraćaj podnio je amandman, koji je jutros podijeljen poslanicima. U amandmanu se predlaže da se u tački 20. člana 38. ž) dodaju riječi »i putevi«.

Predsednik Osman Karabegović:

Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da se izjasni o ovom amandmanu.

Hakija Pozderac:

Prilikom formulisanja odredbe ovog člana želelo se da se, s obzirom na veliko učešće niskogradnje u 1964. godini, izuzimanje od ograničenja investicija svede stvarno na ono što je izuzetno i nužno potrebno da se izuzme (Ja-

dranski put, Put Bratstvo-jedinstvo). Došli smo u situaciju da smo morali imenovati Put Niš-Dimitrovgrad, Županja-Sarajevo-Metković, tj. one puteve koji se finansiraju iz međunarodnih zajmova, jer Međunarodni put Niš-Dimitrograd povezuje Jugoslaviju sa Bugarskom, a Put Županja-Sarajevo-Metković već četiri godine je planiran u društvenom planu i ove godine učestvuje s jednim inicijalnim sredstvima da se idućih godina nastavi sa ubrzanijom izgradnjom.

Kada smo dalje razmatrali ovaj problem, prvo smo ostali pri ovaj formulaciji. Međutim, situacija i potrebe naše zemlje u proširenju ove mreže dovelo nas je do ideje da onda formuliramo sledeću misao: »kao i ostali javni putevi u čijoj se izgradnji i rekonstrukciji upotrebljava cement i betonsko gvožđe«, što znači da su obuhvaćeni svi putevi. Ovde smo morali napraviti izuzeće za ove puteve, zbog čisto nužnih potreba zemlje, a to je što uvozimo velike količine cementa. Postavlja se, međutim, pitanje: da li sada možemo naše puteve u ovakvoj situaciji da gradimo na uvoznom cementu ili morali smo izuzeti betonsko željezo zbog toga što ove godine nismo postigli uvoz od oko 600 hiljada do 700 hiljada tona čelika, odnosno čeličnih proizvoda. Očito je da nismo mogli prihvatiti nikakvu drugu formulaciju od ove kako je u tekstu odredbe tačke 21. naznačeno. Savezno izvršno vijeće ne bi moglo prihvatiti ovakav amandman.

Predsednik Osman Karabegović:

Pitam Vijeće: da li prihvata amandman Odbora Saveznog vijeća za saobraćaj, ovako kako je predviđeno? Ima riječ poslanik Danilo Protić.

Danilo Protić (Izborna jedinica Sarajevo — Centar):

Ja se slažem sa obrazloženjem druga Hakije Pozderca. Ali, napominjem da nema nijednoga puta na kome se vrši rekonstrukcija, a da nije upotrebljena izvjesna količina cementa. Ima puteva gdje će se upotrebiti možda pet tona, a ima gdje će se upotrebiti nekoliko hiljada tona. Sada će biti takva situacija da na nekom putu na kome se vrši rekonstrukcija 10 kilometara i gdje treba utrošiti 30 do 40 tona cementa, oni koji vrše kontrolu reći će da ne može da se gradi jer se upotrebljava cement. Prema tome, trebalo bi odrediti koja je to količina cementa po kilometru minimalna, koja se još dozvoljava. Tada će stvar biti mnogo jasnija.

Predsednik Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik Đorđe Savićević.

Đorđe Savićević (Izborna jedinica Tito-grad):

Mislim da ovako postavljena formulacija nije najbolja. Prvo, zbog toga što bi bilo smiješno

da u našim zvaničnim dokumentima stoji da se grade putevi koji nemaju betona i gvožđa, jer takvih puteva nema. To znači da bismo ovakvom zakonskom odredbom stimulirali izgradnju seoskih puteva i proglašavali ih javnim putevima. To je, po mome mišljenju, neodrživa formulacija.

Drugo, kada se radi o betonu i betonskom gvožđu da su u pitanju iole ozbiljnije količine, ja bih odmah za to glasao. Međutim, činjenice su sledeće: u 1964. godini od ukupno oko 64 milijarde dinara koje se ulažu u izgradnji puteva, za ovu vrstu puteva koja se izuzima, pošto su posebnim članom izuzeti i putevi koje gradi Jugoslovenska narodna armija, u pitanju je svega 400 tona betonskog željeza i svega 1.800 tona betona. Prema tome, smatram da to ne bi trebalo ovdje tretirati i izazivati pometnju tamo gdje ne treba, gdje se radi o jednoj maloj količini.

Predsednik Osman Karabegović:

Molim vas da se razumemo šta se traži.

Đorđe Savićević:

Što je ovdje navedeno to je potpuno u redu. Ovdje se navodi »ostali javni putevi, u čijoj se izgradnji i rekonstrukciji ne upotrebljavaju cement i betonsko gvožđe.« Ako izbrisemo ovo cement i betonsko gvožđe, onda je sasvim jasan prijedlog podnosioca amandmana. I pošto su ovi podaci dobijeni od Saveznog sekretarijata za saobraćaj smatram da nema nikakvoga razloga da zbog ovakve male količine donosimo ovakvu zakonsku odluku.

Predsednik Osman Karabegović:

Mene interesuje da li vi insistirate da ostane ovdje »i ostali javni putevi« bez »čija izgradnja i rekonstrukcija«.

Ima riječ drug Hakija Pozderac.

Hakija Pozderac:

Priznajem da je vrlo teško naći adekvatnu formulaciju koja može zadovoljiti, da u njoj ne bude nejasnoća, ali je naša intencija bila vrlo jasna. Znači, da se onemogućiti izgradnja puteva, osim ova četiri, koji upotrebljavaju znatne količine cementa i betonskog željeza. Nije tačno što navodi poslanik Đorđe Savićević da se betonski čelik upotrebljava samo za gradnju puteva, već se tu radi o mostovima i propustima. Tako, kada se govori o tome onda se misli da se ne moraju u isto vreme graditi svi propusti i mostovi, da se mora podesiti način izgradnje prema mogućnostima koje zemlja ima. I, ako insistiramo da se ostane pri ovoj formulaciji, onda treba da se donese jedno bliže tumačenje, uputstvo za rad Službe društvenog knjigovodstva, koja će moći da primenjuje i da kontroliše da li se određene zakonske odredbe sprovode u život ili ne. Ovo treba investitorima da bude poznato da bi vršili od-

ređeno pregrupisavanje sredstava i njihovu racionalniju upotrebu.

Ja zato molim da se ostane pri postojećoj formulaciji koja uključuje i donošenje detaljnijeg objašnjenja i uputstva na bazi ovoga.

Predsjednik Osman Karabegović:

Ako se briše »čija izgradnja i rekonstrukcija zahtijeva da se upotrebljava cement i betonsko gvožđe« onda treba ostaviti »putevi« i onda amandman tačno glasi »putevi«, jer se počinju u celom tekstu.

Pošto se predstavnik Saveznog izvršnog vijeća ne slaže s amandmanom, stavljam amandman Odbora, gdje se cijeli tekst 20. tačke zamjenjuje rečju »putevi«, na glasanje. Ko je za amandman, da umjesto ovog teksta stoji »putevi«, molim da digne ruku? (Za amandman glasalo 19 poslanika). Molim, ko je protiv amandmana, neka digne ruku? (Protiv je glasalo 38 poslanika). Prema tome, amandman sa tekstom »putevi« nije prihvaćen. Dakle, tekst ostaje kako stoji u prijedlogu zakona. Više nema amandmana na ovaj zakonski tekst.

Otvaram opšti pretres u vezi sa prijedlogom ovog zakona. Da li se neko javlja za riječ u opštem pretresu?

Ima riječ poslanik Danilo Protić.

Danilo Protić (Izborna jedinica Sarajevo — Centar):

Jedan od uzroka poremećaja na našem tržištu je visoko nenormalan porast investicija. Nenormalni i neusklađeni porast investicija izaziva nestašicu investicionog materijala na tržištu, skok cijena koji ima lančanu reakciju, a što je najglavnije, i pored povećane proizvodnje, može lako da se desi da produktivnost stagnira ili čak opada. U takvoj situaciji nemoguće je redovno se snabdjevat potrebim reprodukcijom materijalom, jer ga nema. Česti prekidi zbog nedostatka potrebnih materijala, pri jednoj napregnutoj proizvodnji, neminovno dovode do smanjenja porasta produktivnosti.

Disciplini i uvođenju reda u investicijama moramo posvetiti posebnu pažnju, jer posljedice su, kao što se vidi, vrlo teške i uvijek se mora pribjegavati izvjesnim administrativnim mjerama koje nijesu u skladu s našim privrednim sistemom, niti su popularne. Nedisciplina i neodgovornost u investicionoj izgradnji nijesu se prvi put sada pojavile. Takvih slučajeva bilo je i ranije i uvijek su se preduzimale neke paliativne mjere, a nije se tražio pravi uzrok tih pojava. U takvim slučajevima donošene su izvjesne administrativne mjere, kao što su: blokiranje sredstava i mjere protiv prekršilaca i traženi su formalni krivci, a ne suštinski.

Po našim propisima i već ustaljenoj praksi za ove pojave nikada ne odgovara glavni i suštinski krivac, a čitava oštrica biva uperena

protiv onog ko je najmanje, ili samo formalno kriv.

Da je to tačno navešću nekoliko primjera. Zakonom o investicionoj izgradnji predviđa se da, bez odobrenja za izgradnju, investitor ne može da pristupi izgradnji i da će, ukoliko to uradi, biti kažnjen i izvođač i isporučilac opreme. Odobrenje za izgradnju daje nadležni državni organ na osnovi dokumenata i potvrde o obezbjeđenim sredstvima. Prema ovom Zakonu potpuno je jasno ko odgovara, pa prema tome i ko je krivac, ako se pokaže da nema sredstava. To je svakako investitor, odnosno državni organ koji je izdao »odobrenje o građenju«. Izvođač i isporučilac opreme biće odgovorni i krivi jedino ako su otpočeli izvođenje bez dozvole.

Danas se slobodno može reći da je vrlo mali broj, u finansijskom smislu, objekata koji se grade bez odobrenja. Međutim, ispostavilo se da i pored toga što investitori imaju odobrenje za izvođenje, koje su dobili od nadležnih državnih organa, nijesu mogli uredno da plaćaju jer nijesu bila obezbijeđena ili regulisana potrebna sredstva. Umesto da se odmah preduzmu mjere i da se u začetku, tj. na izvoru spriječi nezakonitost i pozovu na odgovornost prekršitelji, a to su: ili investitori i svi oni koji stoje iza njega, ili državni organi, koji su izdali odobrenje za izvođenje bez ispravnih dokumenata.

Umesto svega toga, donosi se nova Uredba o obezbjeđenju plaćanja, koja je, po mome mišljenju, u izvjesnoj suprotnosti sa Zakonom o investicionoj izgradnji i po kojoj se, praktično, odgovornost da li investitor ima sredstava ili ne, prebacuje na izvođača, odnosno isporučioca opreme, što, po mome mišljenju, nije u redu. Šta se u stvari dešava? Na traženje izvođača da mu investitor, u smislu Uredbe o obezbjeđenju plaćanja, da odgovarajuću potvrdu od banke, investitori donose potvrdu od banke kojom se garantuje na ovaj ili onaj način da će sredstva biti obezbijeđena. Većinu tih garancija Služba društvenog knjigovodstva ne priznaje, jer navodno nisu propisne. Pri tom stvorila se tolika pometnja da u mnogim slučajevima niko ne zna da li je dotična garancija ispravna ili ne. Kad postavite to pitanje banci i investitoru, oni tvrde da je sve u redu, dok Služba društvenog knjigovodstva tvrdi da nije. Za sve to ispada kriv izvođač i on se poziva na odgovornost. Ni jedna banka nije pozvana na odgovornost što je izdala nepropisnu garanciju, iako je prilikom izdavanja znala za koje se svrhe izdaje.

Želio bih ovdje samo da napomenem da ako se traži neki kredit ili zajam od banke onda se zna kakva treba da bude garancija koju mora da da privredna organizacija za taj kredit. Formular je unaprijed odštampan. Treba samo da ga potpišu predsjednik radničkog savjeta, predsjednik upravnog odbora i direktor preduzeća. Za garancije koje treba da da banka radi obez-

bijedenja plaćanja investicija nema formulara i banka daje onakve garancije kakva njoj ili investitoru konvenira. Za to niko ne odgovara.

Interesantno je naglasiti da je, iako ima 26% nepokrivenih investicija, njihova isplata vršena do sada dosta uredno i bolje nego prošlih godina. Znači, sredstva su isplaćivana iako ih nije bilo. Postavlja se sada pitanje: kako je to moglo da se desi kada čitavi platni promet ide preko Službe društvenog knjigovodstva? Članom 25. Zakona o Službi društvenog knjigovodstva izričito se zabranjuje da investitor može bilo šta da isplati ako nema obezbijedena sredstva onako kako to zahtijevaju postojeći propisi, uključujući i Uredbu o obezbijedenju plaćanja. Zašto Služba društvenog knjigovodstva nije primjenjivala ovu odredbu Zakona? Da ju je primjenjivala već na samom početku izvođenja radova, radovi bi odmah bili obustavljeni i vjerovatno ne bi došlo do ovakvog velikog probijanja investicija. Nije li Služba društvenog knjigovodstva isto tako odgovorna za ovo stanje?

Sve ovo, što sam iznio naprijed, nema za cilj da nekog brani ili napada, a još manje da se osuđuju preduzete mjere koje sada sprovodi Služba društvenog knjigovodstva. Naprotiv, smatram da treba još jače i rigoroznije sprovesti ove mjere i tražiti pravog krivca. Iznoseći sve ovo, hoću da kažem da smo našim propisima, pa ako hoćete i već formiranim shvatanjem, toliko rasplinuli i skinuli odgovornost sa onih koji najviše treba da odgovaraju za nedisciplinu u investicijama i prebacili na one koji su najmanje odgovorni, ali koji najviše trpe štetu od toga.

Tako, na primjer, Služba društvenog knjigovodstva nagovještava da će već sada obustaviti sve isplate tamo gdje investitori nemaju sređeno finansiranje prema postojećim propisima. Jedini koji će to stvarno osjetiti biće radnici izvođača i isporučioća opreme, a investitor, koji je počeo posao bez sredstava ili njihovo trošenje nije usaglasio sa postojećim propisima, državni organ koji je izdao dozvolu za izvođenje, banka koja je dala nepropisnu garanciju, Služba društvenog knjigovodstva koja nije na samom početku primjenjivala to što sada želi, a bila je dužna da to učini — svi oni neće osjetiti posljedice tih mjera.

A glavna odgovornost za nedisciplinu u investicijama leži baš u tome, što smo one koji su najodgovorniji, a to su nosioci investicija — investitori i svi oni koji na ovaj ili onaj način stoje iza tih investicija, u suštini oslobodili odgovornosti i odgovornost prebacili na izvođača ili isporučioća opreme. Ako ovako ostane, onda ćemo uvijek, bilo za godinu, dvije ili tri imati istu situaciju sa investicijama, moraćemo preduzimati administrativne mjere sa svim posljedicama koje one izazivaju.

Nama predstoji donošenje društvenog plana za iduću godinu i sedmogodišnjeg plana, tako da moramo riješiti ovo pitanje. Time bi se stalo na put nedisciplini u investicijama i zaista pozivao na odgovornost onaj koji treba da odgovara. Ako je potrebno treba menjati i propise. Možda bi trebalo da se sve garancije koje izdaju banke, u smislu Uredbe o obezbijedenju plaćanja, još pre nego što otpočnu radovi usaglase sa zahtjevima Službe društvenog knjigovodstva u pogledu njihove ispravnosti. Tada bi se izbjegle sve nesuglasice koje se danas događaju.

Majda Škerbic (Izborna jedinica Maribor):

Materijal »Kretanje privrede u 1964. godini i opšti okviri ekonomske politike za 1965. godinu« koji smo primili od Saveznog sekretarijata za opšte privredne poslove, materijal Saveznog veća i Privrednog veća Savezne skupštine i materijal Službe društvenog knjigovodstva »Analiza poslovanja privrednih organizacija u 1963. godini prema završnim računima« daju zaokruženu celinu.

Analizom i konstatacijama postavljeni su zaključci i delimično dati predlozi za poboljšanje privređivanja. Osnovna karakteristika privrede u 1964. godini je visoka i dinamična privredna aktivnost koja se odrazila u povećanoj proizvodnji od oko 15%. Kako se vidi iz materijala »Kretanje privrede u 1964. godini i opšti okviri ekonomske politike za 1965. godinu« polovina povećane proizvodnje je rezultat poboljšanja produktivnosti, a druga polovina je nastala zbog povećanja zaposlenosti. U 1963. godini taj odnos je bio povoljniji, jer je 75% od povećane proizvodnje došlo kao rezultat poboljšanja produktivnosti a 25% od povećane proizvodnje došlo kao rezultat povećanja broja zaposlenih.

U vezi sa ovim konstatacijama stojim na stanovištu da svaki uloženi dinar mora doneti povećanje dohotka, jer je inače investicija nerentabilna. Ovo pravilo ne važi samo za nove investicije, već i za postojeće rekonstrukcije u proizvodnji. Na primer, navešću studiju Zavoda za unapređenje produktivnosti rada (Zagreb) kojom se konstatuje da postoji mogućnost (u 1963. godini) da se boljim iskorišćavanjem kapaciteta i sa 15% povećanja zaposlenosti u industriji postigne za 43% i veći ukupni dohodak. To bi imalo za posledicu da se na 100 dinara osnovnih sredstava ostvari 278 dinara ukupnog prihoda, umesto 195 dinara koliko je ostvareno. Ukoliko se izvrše dodatna manja ulaganja radi otklanjanja uskih grla u proizvodnji, ukupni prihod bi se još znatno više povećao.

Smatram da je pitanje boljeg korišćenja kapaciteta u nas premalo obrađeno i da bismo se morali više baviti intenzivnim privređivanjem, a ne da kao jedini izvor veće proizvodnje budu nove investicije. Radi toga, potrebno je da se pristupi što konkretnijoj obradi ovih pitanja:

— intenzivnijem korišćenju postojećih kapaciteta, imajući pri tome u vidu rad u dve i tri smene u svim granama;

— sprovođenju podele rada na bazi specijalizacije i kooperacije proizvodnje;

— uvođenju savremene organizacije u tehnološke postupke;

— analiziranju dosadašnjih investicionih ulaganja i njihovog rentabiliteta, da bi se izbegle ranije greške i u buduće postiglo bolje i rentabilnije ulaganje.

Treba naglasiti da je potrebna što veća stručnost u poslu i individualna odgovornost za stručnu obradu problema. Potrebno je zaoštriti osećaj za individualnu odgovornost, jer svako treba da bude odgovoran za svoj rad.

U nas postoji niz inspeksijskih službi (inspekcija za rad, tržišna inspekcija itd.), što je svakako pravilno. Ali, isto tako, treba naglasiti da postoji organ koji bi bio poslovni partner privredne organizacije prilikom usmeravanja i ostvarenja investicija, jer poslovne banke taj svoj zadatak još nisu ostvarile u punoj meri.

Postavlja se pitanje: da li su uložena sredstva pravilno upotrebljena, da li je zaštićen interes zajednice i interes kolektiva — jer smo, konačno, u kolektivu, kao proizvođači odgovorni za ekonomično i rentabilno poslovanje, pošto smo sredstva na upravljanje dobili od zajednice? Za sve to potrebne su analize radi proučavanja pojedinih problema. To znači da partner, koji obrađuje problematiku uložених sredstava, mora poznavati uticaj ulaganja i rezultat koji investicija mora proizvesti. Ne radi se o administrativnom ili birokratskom uticaju, već o stručnoj obradi, pomoći i usmeravanju.

Nedavno je objavljen u listu »Ekonomika politika« prigovor Službe društvenog knjigovodstva specijalizovanoj banci da troškovi izrade studija i analiza za proučavanje pojedinih problema u pogledu kreditiranja, ili naučno-istraživačkog rada ne spadaju u redovno poslovanje banke. Moje je mišljenje da banka, kao poslovni partner, baš treba da se bavi takvim problemima. Ovo iz razloga što kao proizvođači radimo poslovničke na osnovi stručnih merila i, u to sam uverena, takva saradnja donela bi bolje rezultate i sredstva bi se ulagala sa više odgovornosti.

U daljem svom izlaganju govoricu o nekim problemima našeg platnog bilansa i o merama koje su predviđene u tome smislu. Polazim od činjenice da nesklad između uvoza i izvoza loše deluje na naš spoljnotrgovinski bilans, pa zato podržavam mere koje su u vezi s tim predložene. Uverena sam da će striktno sprovođenje vezivanja uvoza sa izvozom doneti uspeh. Kao primer navela bih tekstilnu industriju (koju najbolje poznajem) koja je obavezna da ove godine 40% potreba u pamuku pokrije izvozom,

a u vuni 30%. Ova grana svoje sirovine pretežno dobija iz uvoza. Za tekstilnu industriju to je obaveza i dužnost i ona je ispunjava. Iz podataka Savezne privredne komore vidi se sledeće:

% učešće tekstilne industrije u jugoslovenskom izvozu		pokriće uvoza izvozom
1952. godine	1,51%	0,8%
1960. godine	5,9%	38,5%
1963. godine	7,8%	55,5%
1964. godine	oko 10% preko 50%	

Istina početak je bio težak. Počelo se još 1962. godine i taj se kurs sve više sprovodio. Međutim, i sada ima još problema, naročito u kvalitetu koji je slabiji zbog zastarelog mašinskog parka. To prouzrokuje teškoće za uključivanje u međunarodnu podelu rada.

Predviđeno je da se sistem vezivanja uvoza sa izvozom proširi i na sve ostale grane, što je pozitivno. Ali, isto tako, potrebno je sistem, kao takav, obraditi, a preduzeća moraju biti pravovremeno obavestena i upoznata sa sistemom. Vremena nema mnogo — nova poslovna godina je već skoro na pragu, a pripreme ovih mera zahtevaju dosta vremena, kao i pripreme za uključivanje u izvoz. Zato ne smemo čekati, već je potrebno što pre pristupiti izradi sistema i propisa, u kojima treba predvideti prioritarno snabdevanje onih proizvođača koji svoje izvozne obaveze izvršavaju. Ove propise treba strogo sprovesti.

Drugo, želim nešto da kažem i o sistemu premiranja izvoza. Znam da je teško govoriti o povećanju koeficijenta, ali je opravdan zahtev za diferencijacijom izvoznog prima, jer nije svedjedno da li izvozimo sirove ili doradene tkanine, pa je iz tih razloga potrebno izvršiti drukčiju diferencijaciju u korist doradenih tkanina. Smatram da se ne radi samo o tekstilu, već i o ostalim granama, jer treba forsirati izvoz finalnih proizvoda. Potrebno bi bilo da nadležni organi to prouče.

Na kraju, nešto ću reći o tekstilnoj industriji. Položaj tekstilne industrije nešto se poboljšao usled sniženja poreza na promet. Oslobođena sredstva su donekle kompenzirala povećanje poslovnih troškova, koji su u porastu još od 1961. godine, ali to nije dovoljno za otklanjanje svih nerešenih pitanja u toj grani, a naročito sredstava za proširenu reprodukciju.

Deo sredstava postignutih smanjenjem poreza na promet korišćen je za poboljšanje ličnih dohodaka, jer su lični dohoci u tekstilnoj grani među najnižim i dostižu oko 80% proseka ličnih dohodaka jugoslovenske industrije. Posledica toga je sve veća fluktuacija radne snage (muške) iz tekstilne industrije.

U dostavljenom materijalu dati su, takođe, i opšti okviri za izmene u privrednom sistemu, koje će biti sprovedene u skladu sa smernicama Rezolucije Savezne skupštine o daljem razvoju privrednog sistema. Dosledno sprovođenje ovih smernica treba da osigura da radne organizacije postanu osnovni nosioci procesa proširene reprodukcije, da se postave trajnije osnove za ujednačavanje uslova rada i sticanja dohotka u raznim granama.

Tekstilna industrija danas, i pored sniženja poreza na promet, nema te mogućnosti. Iz podataka Službe društvenog knjigovodstva »Analiza završnih računa u 1963. godini«, na strani 110, vidi se da su otplate (anuiteti) veće od amortizacije i sredstava izdvojenih u poslovne fondove. To pokazuje da tekstilnoj industriji ne ostaju sredstva za proširenu reprodukciju, iako je mašinski park zastareo. Pored toga, razvoj tehnike zahteva uvođenje savremenih tehnoloških postupaka, jer je to preduslov za izvoz.

Zato je potrebno da rešimo probleme razvoja tekstilne industrije, jer iako su smanjenjem poreza na promet učinjeni prvi koraci u tome pravcu, ne smemo se zaustaviti na pola puta.

Od oslobođenja zemlje tekstilna industrija je dala veliki doprinos u izgradnju industrije, tako da se ona danas nalazi među prvim u ostvarenju izvoza. Potrebno je obezbediti njen dalji razvoj.

U ostvarenju doprinosa zajednici tekstilna industrija učestvuje sa 6% kamata na poslovni fond, dok je prosek u industriji 4,2%; 15% doprinosa iz dohotka, dok je prosek u industriji 11,29%, a porez na promet još je znatan u prodajnoj ceni tekstilnih proizvoda.

Ovo sam navela iz razloga što postoje mogućnosti za rešenje problema te grane. Savezni sekretarijat za opšte privredne poslove i Savezni sekretarijat za finansije treba da prouči i da predloži Saveznom izvršnom veću mere koje će biti predviđene u okviru ekonomske politike za 1965. godinu.

Džemail Muminagić (Izborna jedinica Sarajevo Novo):

Drugovi i drugarice savezni poslanici, učestvujući u pretresu Prijedloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-plan-skim mjerama u 1964. godini, želim prije svega, da izrazim svoju saglasnost sa predloženim mjerama. Smatram da su predložene izmjene i dopune Zakona u skladu sa zauzetim stavovima, kako u Rezoluciji o osnovnim smjernicama za daljni razvoj našeg privrednog sistema, tako i sa zaključcima septembarskog zasjedanja Savezne skupštine, povodom pretresa materijala »Aktuelni problemi u vezi sa promjenama cijena nekih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja«.

Na septembarskom zasjedanju Skupštine konstatovano je, na bazi razmatranja osmornje-

sečnih kretanja naše privrede, da jedan od osnovnih uzroka nekih negativnih pojava u našim privrednim kretanjima leži u vrlo značajnom prekoračenju investicija iznad planiranih, te da to, skupa sa povećanjem uvoza, zaostajanjem izvoza, povećanjem obima proizvodnje na bazi povećanja radne snage, a ne na bazi produktivnosti rada, unosi elemente nemira i nestabilnosti u našu privredu, a time i smetnju da se Društvenim planom utvrđena politika realizuje.

Iako se sa predloženim izmjenama i dopunama Zakona o privredno-plan-skim mjerama u 1964. godini, u osnovi, slažem, želim da u vezi s tim Prijedlogom, kao i u vezi sa materijalima koji su nam uz njega dostavljeni, iznesem neka svoja zapažanja.

U vezi sa materijalima o privrednim kretanjima u ovoj godini neprekidno se nameće pitanje: gdje su uzroci negativnih pojava u tim kretanjima, ko snosi odgovornost za takvo stanje, zašto smo kasno reagovali na pojave koje tako ozbiljno utiču na stabilnost naše privrede itd.?

Naime, iz materijala se jasno vidi, konkretno kada se radi o investicijama, da se vrši značajno probijanje planom predviđenih investicija, još od početka godine i to iz mjeseca u mjesec. Služba društvenog knjigovodstva upozorava na tu činjenicu već više mjeseci. I do ovih dana svi smo mi, i po mnogim linijama upozoravali, apelovali i preduzimali mjere, ali se situacija nije (bitnije) mijenjala i investicije su i dalje rasle.

U materijalu »Kretanje privrede u 1964. godini i opšti okviri ekonomske politike za 1965. godinu« na strani 30. daje se odgovor na ova pitanja. Navodim: »Sve napred navedene pojave posebno ukazuju na postojeće nedograđenosti u našem privrednom sistemu, u mehanizmu funkcionisanja naše privrede, kao i na nedovoljnu razrađenost sredstava i metoda ekonomske politike kojima se utiče na privredna kretanja«. Prihvatajući postojanje ovih razloga kao objektivnu činjenicu, uostalom, radi toga i vršimo izmjene u našem privrednom sistemu i mehanizmu njegovog funkcionisanja, uzimajući ih čak kao najbitnijim uzrokom ovih pojava, u odnosu na postavljena pitanja, ne smijemo zaboraviti na ulogu, mjesto i odgovornost subjektivnih snaga našega društva u sprovođenju utvrđene politike našega privrednog razvoja, a čijim se djelovanjem, ukoliko je ono u skladu sa usvojenom politikom, mogu u dobroj mjeri ublažiti, a ponekad i otkloniti neke slabosti sistema. Ovako, tražeći za sve slabosti uzroke u »nedograđenosti sistema« zatvaramo oči upravo pred uzrocima na koje, pod određenim pretpostavkama, možemo brzo i efikasno uticati, a time i mnoge nevolje našeg privrednog razvitka ublažiti.

U prilog ovom mišljenju, dozvolite mi drugarice i drugovi, da iznesem neke konstatacije Službe društvenog knjigovodstva iznesene u »Informaciji o preduzetim mjerama u julu i avgustu 1964. godine u oblasti investicija«.

Iznoseći mjere koje je Služba društvenog knjigovodstva u toku jula i avgusta ove godine preduzela radi otklanjanja uočenih pojava i nepravilnosti u formiranju i korišćenju sredstava za investicije, u »Informaciji« se ukazuje i na mjere, stavove i na odnos drugih organa u pogledu rješavanja ispoljenih problema. Tu nalazimo i ovakve konstatacije:

»Medutim, u celini gledano, nadležni organi se nisu u dovoljnoj meri angažovali na preduzimanju potrebnih mera. A neki organi, kao i pojedine organizacione jedinice Službe društvenog knjigovodstva nisu gotovo ništa preduzeli u ovom periodu«; ili:

»... neki organi su često vrlo tolerantni prema investitorima i izvođačima radova koji se ne pridržavaju propisa o obezbeđenju sredstava za investicije, pa se ne preduzimaju mere za kažnjavanje odgovornih lica iz raznih organizacija«; ili, govoreći o radovima koje je trebalo obustaviti jer nijesu obezbeđena sredstva:

»... radovi su obično obustavljeni na sitnim, malim mahom neprivrednim i komunalnim objektima...« ili:

»... mnoge banke, društveno-političke zajednice, tužilaštva, građevinska inspekcija i organizacione jedinice Službe nisu preduzele sve što je bilo potrebno, a na pojedinim područjima nije ništa preduzeto za otklanjanje nepravilnosti u oblasti investicione potrošnje«; ili:

»... može se izvući zaključak da je u znatnoj meri izostala uloga društveno-političkih zajednica na svojim područjima — što se neposredno odražavalo na obim i efekat preduzetih mera od strane ostalih organa«.

Ako bismo i dalje navodili vidjeli bismo da i »brojne organizacione jedinice Službe društvenog knjigovodstva nepotpuno i nedosljedno sprovode propise i uputstva«; da »nije mali broj društveno-političkih zajednica koje u proteklom periodu nijesu ništa preduzimale u ovoj oblasti«; da su »stavovi organa građevinske inspekcije u pogledu preduzimanja konkretnih mjera bili veoma neujednačeni na pojedinim područjima«; da je (ranije) od organa javnog tužilaštva »veliki broj prijava bio odbacivan sa objašnjenjem da su to masovne pojave i da prestupi ove vrste ne predstavljaju veću društvenu opasnost«; da se ni »poslovne banke nisu u dovoljnoj mjeri angažovale na rješavanju ispoljenih problema u formiranju i korišćenju sredstava za investicije« i tome slično.

Iz svega ovoga proizlazi nedvosmislen zaključak da uzroke za ovako značajno probijanje investicija, preko planom predviđenih, ne mo-

žemo isključivo tražiti u »slabostima sistema« nego i u stavu i odnosu onih snaga i organa našega društva koji su odgovorni za sprovođenje planom utvrđene politike.

Smatram da je ovo potrebno istaći i imati u vidu, naročito sada kada ulažemo ogromne napore da privredna kretanja u našoj zemlji svedemo u okvire koji će obezbediti stabilnije odnose u našoj privredi još do kraja ove godine i kada treba da odredimo opšte okvire naše ekonomske politike u 1965. godini, kao i u toku cjelokupne naše djelatnosti na razvoju privrednog sistema.

Rad na donošenju propisa i mjera usmjerenih na razvoj i usavršavanje našega privrednog sistema, koji će u narednih nekoliko mjeseci biti vrlo intenzivan, kako u ovom Domu, republikim i ostalim skupštinama društveno-političkih zajednica, tako i u organima uprave, treba da bude praćen još aktivnijim sadržajnim političkim radom i uticajem svih društveno-političkih činilaca i organizacija. I to kako u političkom objašnjenju tih mjera sa stanovišta našeg daljeg privrednog razvitka, tako i u razvijanju odgovornosti za njihovo dosljedno sprovođenje u život. To je, po mome mišljenju, u našem društvenom sistemu jedino ispravni put, koji može obezbijediti uspješno i adekvatno sprovođenje mjera koje ćemo donositi. Zato, izjašnjavajući se za predložene mjere u Prijedlogu zakona kao realne i jedino moguće u ovoj situaciji, u isto vrijeme želim da obratim pažnju i na ovu stranu problema koji se pred nama nalazi.

Problemi našega spoljnotrgovinskog bilansa su takođe jedan od najznačajnijih elemenata poremećaja i nestabilnosti u našim privrednim kretanjima. Nemam namjeru da se ovdje upuštam u analizu uzroka takvog stanja u ovoj oblasti našega privređivanja, jer je o tome dosta rečeno u materijalima kojima raspolažemo. Bitno je da se mjerama koje se najavljuju ide ka odlučnom otklanjanju dosadašnjih slabosti i anomalija u tome poslovanju. Osnovna koncepcija, koja se u poslovanju Jugobanke već djelimično primjenjuje, da svaki proizvođač svoj uvoz mora pokriti izvozom i da će prednost u podmirivanju potreba u uvozu imati one privredne organizacije koje ostvaruju svoje obaveze u izvozu, da za privredne organizacije koje ostvaruju veći izvoz praktično ne smije biti problema deviznih sredstava (jasno u granicama ostvarenja izvoza), da će uzajamne obaveze banka — privredna organizacija biti regulisane čvrstim ugovornim obavezama i da će biti predviđene oštre sankcije za neispunjavanje preuzetih obaveza, je jedini put kojim se unosi više reda i odgovornosti svih zainteresovanih u ovoj oblasti.

Sa svih ovih razloga, u osnovi sam saglasan sa najavljenim mjerama i smatram da je nađen pravilan put za rješavanje ovog krupnog vi-

šegodišnjeg problema u našem privrednom sistemu.

Međutim, smatram da, ne dirajući u osnovnu koncepciju, treba bar za jedan period vremena omogućiti minimum elastičnosti u sprovođenju ovakve politike, gledajući na ovaj problem ne samo sa stanovišta momentalne situacije i teškoća, nego koliko je god realno moguće i sa stanovišta perspektivnih uslova i mogućnosti pojedinih grana, grupacija ili preduzeća. Naime, smatram da je nužno izvršiti detaljnu i objektivnu analizu realnih mogućnosti za izvoz pojedinih grana, grupacija i preduzeća i to, kako po obimu, tako i regionima, pa, u skladu sa interesima zemlje u cjelini i utvrđenom politikom, zauzimati stavove i u pogledu zahtjeva za izvozom i u pogledu obezbijedenja deviznih sredstava za uvoz.

Ovaj stav ću kratko objasniti na primjerima mašinske industrije. Već duže vreme ovoj industriji postavljamo zadatak da se odlučnije angažuje u izvozu, da izvoz usmjerava na područja čvrste valute, da se osposobljava za konkurentsku borbu sa odgovarajućim industrijama ostalih zemalja i tome slično. Međutim, ova industrija je, i pored izvjesnih uspeha, iz godine u godinu na udaru naših kritika, jer ne izvršava preduzete obaveze i ne ostvaruje naša očekivanja u pogledu izvoza.

Neosporno je da su uzroci ovakvom stanju i u subjektivnim slabostima privrednih organizacija, ali, svakako, ima i objektivnih uzroka, pa i nerealnih zahtjeva. S obzirom da je ova oblast naše industrije mlada, da joj nedostaju potrebne tradicije i s obzirom na još nizak tehnološki nivo dostignut u proizvodnji, razne probleme u vezi sa cijenama domaćeg repro-materijala itd., teško je pretpostaviti da ta naša mlada i, može se reći, nova industrija može ravnopravno da se bori na inostranom tržištu sa odgovarajućim industrijama razvijenih zemalja, a još manje na tržištima samih tih zemalja. Poznato mi je da je više preduzeća ove industrije, u cilju obezbijedenja potrebnih deviznih sredstava za uvoz repro-materijala za normalan tok proizvodnje i obezbijedenja deviznih sredstava sa područja čvrstih valuta, spremno i na određene žrtve, da svoje proizvode daje i po znatno nižim cijenama od ekonomsko opravdanih, ali da se i pored toga teško uklapaju u cijene koje inostrano tržište priznaje.

Sve ovo iznosim isključivo u cilju da ukazem na potrebu realnog sagledavanja naših mogućnosti u pogledu izvoza i to kako po oblastima i granama, tako i po grupacijama i čak većim preduzećima, te da realno postavljamo i zadatke u našim planovima i preduzećima i, u skladu sa tim, da im se obezbeđuju i potrebna sredstva za uvoz repro-materijala i za uvoz neophodne opreme za razvoj preduzeća.

Isto tako, smatram da, u cilju davanja više podsticaja onim privrednim organizacijama ko-

je ulažu veće napore u smislu usklađivanja cjelokupnog svog poslovanja sa opštim interesima zajednice, u sistemu selekcioniranja treba uzeti u obzir i neke druge elemente. Tako, na primjer, potrebno je u raspodjeli deviznih sredstava, bar do određene mjere, priznavati izvoz na područja takozvane meke valute, naročito ako je po obimu značajan i ako ima dugoročniju perspektivu, pa bez obzira što uvozi repro-materijal sa područja čvrste valute i to u slučajevima kada uvoz srazmerno nisko učestvuje u vrijednosti izvezenog proizvoda. Ovo radi toga, što se izvozom stvaraju uslovi za povećanje serija u proizvodnji, a time i za pojeftinjenje proizvoda, kroz koje se osposobljavamo za konkurentsku borbu sa industrijama razvijenih zemalja.

Mislim da ne bi bilo loše stimulisati i one privredne organizacije koje istupaju na tržište sa vlastitim konstrukcijama, brže osvajaju svoje proizvode i time se i brže oslobađaju licencne zavisnosti i uvoza, koje vrše bržu preorijentaciju u pogledu uvoza neophodnog repro-materijala na zemlje sa kojima imamo pozitivan platni saldo itd.

Smatram da iznesena mišljenja ne protivreče najavljenom kursu u našem deviznom poslovanju i da, ukoliko se bude s mjerom i objektivno primjenjivali, mogu samo doprinijeti uspješnom rješavanju akutnog problema našeg platnog bilansa. Isključivo s tim ciljem ih ovdje i iznosim.

Predsjednik Osman Karabegović:

Da li još neko želi riječ u opštem pretresu? Ima riječ poslanik Paško Romac.

Paško Romac (Izborna jedinica Kikinda):

Ja ne bih diskutovao o problemima koji su pred nama. Više bih skrenuo pažnju na tričetiri problema koji su u vezi sa predloženim izmenama i dopunama zakona.

Prvo, ja mislim da ovo Veće može samo da da podršku ovim merama, jer bi to bio pravi izražaj onoga o čemu se govorilo 14. i 15. septembra ove godine. U današnjim diskusijama dosta smo čuli o tome da su restrikcije nepogodna stvar. Zatim, postavlja se pitanje gde će nas to dovesti itd. To su svakako tačna zapažanja. Čim je potrebno sprovesti restrikciju, sigurno da nije najbolje stanje. Ali, postavlja se pitanje: šta je od dva zla gore? Da li je gore ići putem kojim se išlo, ili treba izvršiti restrikcije? Restrikcija se mora preduzeti zato što smo dovedeni u takvu situaciju vođenjem investicione politike u 1963. a i 1964. godini. Zato, mislim da naše Veće treba zaista da pruži punu podršku merama Saveznog izvršnog veća i to je jedini izraz onoga o čemu smo raspravljali 15. i 16. septembra ove godine.

Drugo, znam da ovim što ću da kažem, u vezi sa drugim pitanjem, neću mnogo pomoći.

Ali, prosto da naglasim da u buduće vodimo računa kada budemo donosili ovakve mere i možda neće biti na odmet, da kažem da bi odgovarajući sekretarijati ipak trebalo da vode o tome računa, razume se, kada se radi o jednoj generalnoj politici, generalnoj liniji u ovome pravcu. Naime, za poslednjih 10, 15 ili 20 godina, u izgradnji socijalizma prošli smo kroz razne faze i sprovodili razne mere, počev od otkupa pa do investicija. Imamo i jedno iskustvo koje nam je pokazalo da smo i prema onima koji su probijali sve moguće plafone, i zbog kojih smo bili prisiljeni da preduzimamo razne restriktivne mere, i prema onima koji su se kretali u dozvoljenim, zakonskim okvirima, primenjivali mere na isti način. Mislim da, koristeći ranije iskustvo u sprovođenju ovih mera, treba voditi računa o onim privrednim organizacijama koje su svoje privređivanje vodile u okvirima postojećih zakona, društvenog plana itd. Ovo sigurno neće biti lako. Ne mislim time da kažem da ovde nešto treba menjati. Ali, čini mi se da činimo jednu malu nepravdu prema onima koji su disciplinovani i koji se pridržavaju zakona itd., jer ako njih pogađaju restriktivne mere isto kao i one koji su probijali plafone, onda je to, u stvari, stimulans da i oni u buduće to čine. Govori se: »Isto mi se hvata — i ako probijem i ako ne probijem plafon« — itd.. Naime, ovo napominjem radi toga što mislim da je to realnost i da o tome odgovarajući sekretarijati, koji treba da obezbede sprovođenje ovih mera u granicama mogućnosti, treba da vode računa.

Mislim da bi sekretarijati trebalo da obezbede da se ovaj zakon ne tumači onako kako se kome dopada, kao što smo do sada u našoj praksi imali slučajeve. Donese se neki zakon, pa ga svako tumači prema svom nahođenju i koristi ga kako najbolje ume ili može, odnosno prema tome koliko su sposobni ljudi koji se bave odgovarajućim pravnim problemima u preduzeću i političko-teritorijalnoj zajednici itd.

Iz tih razloga želim da naglasim da bi odgovarajući sekretarijati trebalo da obezbede da se ovaj zakon ne tumači onako kako kome odgovara, jer ćemo opet doći u istu situaciju. Sprovodili smo restriktivne mere i posle govora druga Tita u Splitu, i posle Pisma Centralnog komiteta SKJ, i posle IV plenuma SKJ. Međutim, kada bi nam vreme dozvoljavalo da sumiramo sve što je tom prilikom kritikovano i šta danas faktički imamo, ne znam da li bi se videla velika razlika i uočilo šta smo i koje slabosti uspjeli da suzbijemo. Zato se ja zalažem da odgovarajući sekretarijati obezbede da ovaj zakon ne tumači svako na svoj način.

Treće, sekretarijati bi trebalo da obezbede da poslovne banke ne ispoljavaju samovolju, kao što se dešava. Naime, ima banaka koje obustavljaju, pod vidom restrikcije, i izgradnju objekata za koje smo već stupili u određene

obaveze prema inostranstvu i gde je federacija investirala sredstva, što znači da su sredstva data partneru u inostranstvu. Pa ipak, izgradnja i takvih objekata se obustavlja jer ih obustavljaju neke naše poslovne banke, a to može da stvori vrlo velike političke i ekonomske štete. Zato bi ovo trebalo nekako regulisati.

Četvrto, potrebno je da se stvarno osigura praćenje sprovođenja ovoga zakona i da sve prekršioce, po mome mišljenju, treba iznositi u Saveznoj skupštini. O takvim negativnim pojavama i prekršiocima treba upoznavati javnost, a o nekim markantnijim slučajevima pisati i u štampi. Ali, u Skupštini ih svakako treba iznositi. Neka se ovde vidi onaj koji je napravio prekršaj koji nije u skladu sa odredbama zakona.

Peto, i u ovom materijalu se ističe da se restriktivne mere neće odnositi na one objekte u koje se ulaže, a koji treba da daju devizne efekte. Mislim da je vreme da nam odgovarajući sekretarijati na kraju godine stave na uvid sve objekte u koje se ulaže da bi postigli devizne efekte. Prvo, da znamo koji su to objekti, drugo, koliko je sredstava uloženo u njih, odnosno koliko je tih objekata i kakvi su efekti postignuti. Jedanput moramo da počnemo od toga da vidimo kakve smo devizne efekte postigli, a ne samo da ulažemo, a da deviznih efekata nema. Potrebno je da jedanput izađemo pred ovaj Dom i da sasvim otvoreno o tim problemima govorimo.

Poslednje o čemu sam hteo da govorim nije usko vezano sa ovim. To je ono o čemu su drugovi već govorili, o kažnjavanju izvesnih lica koja vrše prekršaje itd.

Mislim da u nas nema dvojbe kada se radi o kažnjavanju ljudi koji čini prekršaje u našem privređivanju. Ali, hteo bih da naglasim da se zaista zalažem za stvarno kažnjavanje, tj. da se kažnjava onaj koji je kriv. Ako ne budemo obezbedili da se kažnjavaju stvarni krivci, dovedemo i naše pravosuđe u, po mome mišljenju, nezavidnu situaciju, a takođe i naše privređivanje.

Ovih dana sam slušao dosta, i štampa o tome piše, o situaciji i stanju oko novosadskog preduzeća za proizvodnju furfurola. Recimo, suđenje se u štampi na različite načine tumači i piše, pa se ljudi pitaju: šta je to, kome se to sudi? Da li je to suđenje furfurolu ili je suđenje stručnjacima? Takvih pojava u nas ima podosta, a ovaj primer je nekako najsvježiji. Znači, moramo da kažnjavamo stvarne krivce, a ne da gonimo samo ljude koji su izvršili nečije naređenje, mada i njih treba goniti, pa neka takav čovek kaže ko ga je materao, da bi i taj kao stvarni krivac odgovarao.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li još neko želi da se u opštem pretresu javi za riječ?

Ima riječ poslanik Branko Karanović.

Branko Karanović (Izborna jedinica Bjelovar):

Ja ću glasati za predloženi zakon o izmjeni Zakona o privredno-planskim mjerama u 1964. godini. Mislim da je realno odmeren i da obezbjeđuje stvarni razvoj grana koje su imale teškoća i da je maksimum što se u ovim uvjetima može napraviti.

Donošenjem ovog zakona ipak ne bismo smijeli da precenjujemo njegovo dejstvo u otklanjanju problema, koji su osnovni motiv njegovog donošenja i koji su predmet naše rasprave.

Smatram da bi nam bila potrebna jedna mnogo kompleksnija analiza uzroka nesigurnosti naše privrede i našeg tržišta, a posebno u onom dijelu gdje se govori o problemima stabilnosti našega kreditnog sistema i problema monetarne stabilnosti.

Moje mišljenje je da je potrebno da se vrlo pažljivo, prilikom donošenja društvenog plana razvoja za iduću godinu, sve ovo prouči i sagleda. Prilikom donošenja ovoga zakona mislim da bi bilo značajno angažovati cjelokupan politički i društveni autoritet i zakonodavne mogućnosti Skupštine, da se pruži najšira politička podrška i da se ostvari maksimalan aktivan odnos svih činilaca koji mogu da utječu na uspješno sprovođenje ovoga zakona. Mislim da bi, u vezi s tim, bilo korisno reći još nešto.

Naime u nas se vrlo mnogo diskutuje oko utjecaja kreditnog mehanizma i poslovanja banaka na sadašnje stanje. Smatram da treba pažljivo proučiti i sagledati svu društvenu i poslovnu odgovornost tih specifičnih institucija na sadašnje stanje i probleme koji u toj oblasti postoje.

Značajno bi bilo uočiti jednu činjenicu. Naša zajednička intencija, prilikom donošenja zakona o privredno-planskim mjerama za 1964. godinu, posebno u njegovom dijelu koji tretira probleme kreditne politike, bila je u odluci o mjerama kreditne politike u 1964. godini, odnosno u potrebi da stvorimo takav kreditni mehanizam koji će, razvijajući poslovnost banaka, pružiti široke mogućnosti partnerima da sa potrebnom količinom novca utječu na one privredne tokove koji mogu obezbijediti maksimalan porast proizvodnje i druge pozitivne procese koji se očekuju. Dakle, pretpostavljajući zakonitost u smislu provođenja mjera kreditne politike i pridržavanje zakonitosti koja proističe iz Zakona o privredno-planskim mjerama.

Ovim zakonom ide se za tim da partneri u poslu razvijaju posao na principima koji garantuju pozitivne maksimalne efekte. Ide se ka tome da se partneri bore za pozitivnu stranu koju je taj elastični mehanizam pružao i privredi i bankama. Nije se pretpostavljalo da će biti pojava zloupotrebe mehanizma i širokih

mogućnosti da se on u jednom dijelu izvrne u svoju suprotnost. Mislim da je, upravo, to bila najšira praksa i da tu treba tražiti odgovor na mnoge od ovih teškoća koje danas imamo.

Zato insistiram da se pažljivo sagledaju ove činjenice. Ako negujemo i sasvim svjesno podržavamo kršenje zakonitosti i planske discipline, principe kreditne discipline i svi prećutno uzimamo to kao gotovu stvar, jer iza svake od tih poslovnih konstrukcija stoji odgovarajući aktiv političkih ljudi, protagonista dotične investicije, i ako nitko ne odgovara za takove postupke, a to je u našoj zemlji javna tajna, onda smatram da ovakove stvari ni u budućnosti nećemo moći uspješnije svršavati.

Ako dozvolite, ja bih zato sasvim decidirano postavio pitanje lične i kolektivne, materijalne i krivične odgovornosti za djela koja mogu da se inkriminiraju kao krivična djela i koja možete naći u biltenima Službe društvenog knjigovodstva i u dokumentima s kojima raspolaže Komisija Savezne skupštine za društveni nadzor. U vezi s tim, molio bih druga predsjednika Vijeća da insistira da se Vijeće obavijesti o tim mjerama, preko našeg zajedničkog odbora, preko komisija za društveni nadzor i određenih organa za gonjenje.

Pored toga što ne treba precenjivati daleko-sežnost ovih mjera i njihov utjecaj, mislim da bi bilo korisno sagledati još nešto.

Stvar nije kvantificirana, a mislim da ju je teško kvantificirati, i trebalo bi biti realan u odmjeravanju ovoga problema i njegovog dejstva baš radi toga, što već danas u javnosti i u radnim organizacijama postoje relativno jasne i oštre primjedbe da procjene o kojima smo govorili, prilikom zauzimanja određenih stavova i donošenja određenih mjera, naročito na liniji promena u primarnoj raspodjeli i oko politike cijena, nijesmo dobili efekte koje smo očekivali. Mislim da bi na toj liniji trebalo uočavati stvari. Po mome mišljenju, ovim zakonom bi trebalo da se, pored mjera o njegovom provođenju, prati i ispitivanje praktične politike radnih organizacija i banaka usmjerenih na ocjenu efekata investicija, naročito u onom dijelu gdje su te investicije bile usmjerene na znatno brže i ozbiljnije intenziviranje proizvodnje u poljoprivredi i razvijanje kapaciteta i podizanje produktivnosti rada.

Smatram da bi trebalo da, upravo sada, još pažljivije analiziramo naše spoljnotrgovinske platne bilance, kao i određene devizne aranžmane sa inostranstvom i njihov utjecaj na nas, jer u svakom slučaju mjerama restrikcije ne bi trebalo da budu pogođene grane koje sasvim solidno izdržavaju poslove izvoza i koje su ostale u okviru planskih proporcija uvoza. Naime, u pogledu razvijanja jače poslovne saradnje sa stranim partnerima. A znate šta za nas znači, recimo, provjeravanje platnih naloga i otvara-

nje akreditiva prema inostranstvu, zakašnjavanje, reperkusije, itd. Zato se pridružujem drugovima koji su istakli da treba biti odlučniji u zauzimanju stavova i da treba biti efikasniji.

I na kraju, mislim da bi bilo korisno, da, kada imamo slične stvari, ipak aproksimativno izvedemo i proračunamo ukupne efekte. Izražavam bojazan da se, pošto se uvijek u našoj praksi traže mogućnosti za ekspanziju, čemu je težila i naša današnja diskusija, može doći u situaciju u kojoj bi ovaj efekt, koji je sada na liniji stabilnosti, bio znatno umanjen.

Predsjednik Osman Karabegović:

Da li još ko želi učestvovati u opštem pretresu? (Niko se ne javlja).

Prelazimo na pretres teksta Prijedloga ovog zakona? Da li ko želi riječ? (Niko se ne javlja). Pošto se niko ne javlja za riječ, stavljam Prijedlog ovoga zakona na glasanje.

Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Da li ima neko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Privredno vijeće jednoglasno usvojilo Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o privredno-planskim mjerama za 1964. godinu, zajedno sa izvještajem Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine i amandmanima koji su usvojeni na ovoj sjednici.

Sada bih predložio da prekinemo sjednicu i da je nastavimo posle podne u 16 č 30 min.

(Sednica je prekinuta u 12 č 40 min)

Nastavak sednice

Predsjednik Osman Karabegović:

Nastavljamo sa radom. Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: Uloga i razvoj naučnoistraživačkog rada, sa Nacrtom rezolucije.

Za ovu tačku dnevnog reda poslanicima je dostavljen Nacrt rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada, izvještaj Koordinacionog tijela, odbora i grupa za naučnoistraživački rad Saveznog vijeća, Privrednog vijeća, Prosvetno-kulturnog vijeća i Socijalno-zdravstvenog vijeća Savezne skupštine, zatim, materijal Saveznog savjeta za koordinaciju naučnih istraživanja: »Problemi daljeg unapređivanja naučnoistraživačkog rada u Jugoslaviji« i materijal Privrednog vijeća Savezne skupštine: »Naučnoistraživački rad u oblasti privrede.«

Kako sam već napomenuo, naše Vijeće će obaviti opšti pretres i dati eventualne prijedloge i sugestije za izradu rezolucije, čije je donošenje u nadležnosti Saveznog vijeća i Prosvetno-kulturnog vijeća.

Takođe, obavještavam Vijeće da sam na sjednicu u vezi sa ovom tačkom dnevnog reda pozvao i predstavnike nekih radnih organiza-

cija koje se bave problemima naučnoistraživačkog rada u oblasti privrede. Oni su pozvani da kao predstavnici ovih organizacija iznesu svoje stavove o ovoj problematici. Sjednici prisustvuju: direktor Saveznog zavoda za geološka istraživanja inž. Vlado Vujović, direktor Naučnoistraživačkog instituta pri preduzeću »Rade Končar« u Zagrebu prof. Zlatko Plenković, direktor Naučnoistraživačkog instituta pri preduzeću »Galenika« iz Beograda inž. Lazar Kontino. Sjednici, takođe, prisustvuje član Saveznog izvršnog vijeća i predsjednik Savjeta za koordinaciju naučnoistraživačkog rada, drug Avdo Humo.

Uvodno obrazloženje, u vezi sa ovom tačkom dnevnog reda, daće predsjednik gupe poslanika Privrednog vijeća za naučnoistraživački rad, inž. Branko Žeželj.

Ima riječ poslanik inž. Branko Žeželj.

Branko Žeželj (Izborna jedinica Beograd — Vračar):

Osnovano je zajedničko Koordinaciono telo za naučnoistraživački rad Prosvetno-kulturnog veća, Odbora Saveznog veća za prosvetno-kulturna pitanja, Privrednog veća i Socijalno-zdravstvenog veća, sa zadatkom da razmotri probleme u vezi sa razvojem i ulogom naučnoistraživačkog rada u našoj zemlji.

Pored članova Koordinacionog tela i Saveznog savjeta za koordinaciju naučnih istraživanja u radu su učestvovali i predstavnici Saveznog zavoda za privredno planiranje, Saveznog sekretarijata za prosvetu i kulturu i drugih naučnih i društvenih ustanova iz cele zemlje.

Na sastanku od 20. marta o. g. iscrpno je tretirana problematika dosadašnjeg razvoja nauke u našoj zemlji. Uzimajući kao osnov elaborat Saveznog zavoda za koordinaciju naučnih istraživanja kao i mišljenje, sugestije i predloge iznete u toku diskusije, pristupljeno je izradi prednacrtu rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada. U tom cilju, Koordinaciono telo je formiralo redakcionu grupu kojoj je pridodato nekoliko stručnjaka.

Izrada prednacrtu trajala je sa manjim prekidima, sve do sada, a Koordinaciono telo razmatralo je i usmeravalo rad na svojim sednicama od 14. jula i 23. septembra o. g.

Na sednicama Koordinacionog tela postavljene su smernice za izradu rezolucije koje su se sastojale u tome da:

— rezolucija treba što određenije da postavi ulogu naučnoistraživačkog rada u našem razvoju, posebno ukazujući na stavove u pogledu institucione baze, kadra, finansiranja, programiranja, koordinacije i samoupravljanja;

— rezolucija treba da bude politički akt sa ocenom stanja i narednih zadataka u sklopu proizvodnog razvoja i društvenih odnosa u ovoj etapi;

— određujući načelne stavove društva prema naučnoistraživačkom radu rezolucija bi trebalo da obaveže odgovarajuće organe da konkretizuju politiku i posebnim instrumentima razrade organizacije naučnoistraživačkog rada;

— na osnovi rezolucije trebalo bi da uslede konkretne mere i akcije naučnih, privrednih, društvenih i državnih činilaca u sprovođenju postavki sadržanih u rezoluciji.

U skladu sa ovakvom koncepcijom radila je redakciona grupa.

Prvi prednacrt rezolucije dostavljen je na uvid poslanicima i zainteresovanim organizacijama da bi ovi dali svoje mišljenje i primedbe. Široka konsultacija prilikom izrade rezolucije došla je do punog izražaja. Više ustanova i organizacija dostavilo je pisane primedbe, koje su se u mnogo slučajeva pokazale korisnim i kao takve uzete su u obzir prilikom utvrđivanja teksta prednacrtu rezolucije.

Na sastanku Koordinacionog tela od 23. septembra o. g. izvršena su znatnija upotpunjavanja stavova i date sugestije za izradu rezolucije. Zahtevano je da se:

— određenje istakne uloga društvenih nauka;

— rezolucija uskladi sa intencijama izraženim u Rezoluciji o daljem razvoju privrednog sistema;

— prilikom tretiranja finansiranja u rezoluciji se ne mogu konkretizovati predlozi, već samo usmeriti u pravcu naglašavanja osnovnih odnosa i principa.

Na osnovu ovih smernica, a po ovlašćenju Koordinacionog tela, redakciona grupa je izradila ovaj Nacrt rezolucije.

O Nacrtu rezolucije danas diskutuje Privredno veće a sutra Savezno veće i Prosvetno-kulturno veće. Koliko su smernice pravilno postavljene od Koordinacionog tela i koliko je rad redakcione grupe uspešno obavljen oceniće poslanici. Međutim, u interesu bolje razrade stavova rezolucije, koji treba da postanu osnov iz kojeg jasno proizlaze određeni principi jugoslovenske naučne politike, na sutrašnjoj sednici Saveznog veća i Prosvetno-kulturnog veća neće biti doneta rezolucija, već samo vođena diskusija. Iz tih razloga ovaj Nacrt rezolucije treba smatrati prednacrtom, o kojem će se diskutovati u Skupštini i posle čega će se moći dati smernice za donošenje rezolucije.

Tretiranje problema daljeg razvoja naučnoistraživačkog rada, postavljanje principa i izgrađivanje koncepcija ima poseban značaj i za razvoj privrede. Razmatrana je čak i celishodnost da Privredno veće ovu problematiku posebno razmatra. Polazeći od principa jedinstva nauke, koja, bez obzira da li se razvija u okviru prosvete, kulture ili proizvodnje, čini društveno nedeljiv kompleks u kojem jedan

činilac ne može biti zanemaren na račun drugog, zauzet je stav da se, bez obzira što uslovi za uspešan razvoj naučnoistraživačkog rada u pojedinim delatnostima i oblastima nisu jednaki, niti mogu biti jednako rešavani, u rezoluciji pođe od zajedničkih stavova i principa kojima treba da se utvrde osnovne koncepcije jugoslovenske naučne politike.

Upravo zato što rezolucijom nisu mogli da se izraze nekad opravdani stavovi u pogledu otvaranja mogućnosti bržeg i plodnijeg razvoja istraživačkih snaga u pojedinim delatnostima, bilo je nužno da, u mnogim slučajevima, oni budu izvesni kao rezultanta pojedinačnih predloga. U ime članova Privrednog veća koji su sarađivali u redakcionoj grupi moram da kažem da su u mnogim slučajevima problemi osvetljavani upravo sa stanovišta privrede, ali kao takvi nisu mogli biti prihvaćeni, niti naći mesto u rezoluciji.

To nam ukazuje, s jedne strane, na izuzetnu složenost donošenja osnovnih stavova u rezoluciji i, s druge strane, da na osnovu zajednički usvojenih stavova treba pristupiti razradi rezolucije od Privrednog veća. Iz toga rada treba da proizađu mnogo određenije organizacione postavke, a kroz njih i zaduženja za sprovođenje donetih odluka.

Današnja diskusija mogla bi da se kreće možda više u pravcu isticanja novih problema i razrade postavljenih ili iniciranih stavova u rezoluciji. Bilo bi od najveće koristi da danas mnogo detaljnije obradimo i osvetlimo pojedina pitanja organizacije naučnoistraživačkog rada u privrednim delatnostima, ne gubeći iz vida ranije istaknuto jedinstvo nauke.

Ako ovom prilikom proanaliziramo značajnije stavove o programiranju, koordinaciji i povezivanju, institucionalnoj bazi, kadrovima, finansiranju, korišćenju rezultata i drugim pitanjima, onda ćemo doprineti da u daljem radu Privrednog veća budu razrađeni i postavljeni principi koji će u što kraćem vremenu dovesti do značajnijeg proširenja uticaja naučnoistraživačkog rada na razvoj proizvodnje i drugih privrednih delatnosti.

Dozvolite mi da se u cilju podsticanja diskusije osvrnem na neke probleme, kojom prilikom ću nastojati da ne ponavljam stavove već iznete u rezoluciji.

Nedovoljno određen i učvršćen društveni stav i odnos naše privrede prema nauci imo je do sada ozbiljnih posledica. Sagledavanje, konstatovanje i učvršćenje stava o prioritetau i nužnosti najšireg razvoja naučnoistraživačkog rada, kojim treba da bude prožet ceo dalji razvoj naše privrede, od najvećeg je značaja.

Na razvoj i korišćenje istraživačkog rada treba početi da se gleda kao na centralnu motornu snagu proizvodnje. Svako investiranje u

tome pravcu biće od najveće koristi i ekonomski neuporedivo opravdanje od svakog drugog ulaganja. Danas smo spremni da taj stav prihvatimo, ali nam iskustvo i dosada učinjeni propusti ukazuju da samo prihvatanje nije dovoljno, ako ne bi usledila organizovana akcija. Sigurno je da je interes proizvođača da se čvršće oslone i više ulažu u istraživanja. Međutim, to još nije dovoljno. Treba vrlo mnogo raditi na razvijanju i učvršćenju interesa proizvođača. Ne bi bilo razumno precenjivati, u sadašnjim uslovima, interes privrede za korišćenje rezultata naučnoistraživačkog rada. Usmeravanje privrede prema nauci susrećemo uglavnom samo onda kada se radi o velikim jugoslovenskim proizvođačima, mada i među njima ima zaostajanje za potrebama, dok se mala preduzeća za to malo interesuju. Komore ranije nisu dovoljno učinile na ovom organizacionom problemu, a rad privrednih komora još ne daje odgovarajuće rezultate.

Na osnovi ovih upozorenja može se zaključiti da treba otpočeti sa organizovanom akcijom koja bi usmerila i u prvi plan istakla nužnost korišćenja rezultata istraživačkog rada. U svakoj privrednoj delatnosti, u svakoj oblasti proizvodnje treba do detalja sagledati postojeće uslove i na osnovi toga postaviti rešenja odgovarajućeg razvoja naučnoistraživačkog rada i poduzeti odgovarajuće akcije koje često nisu materijalne prirode. U vezi s tim, ukazao bih na osnovnu potrebu razvijanja i produbljivanja saznanja naših proizvođača o korisnosti razvijanja i primene rezultata naučnoistraživačkog rada, što je svakako u njihovom interesu. Do sada je skoro izostalo nužno školovanje, da tako kažem, naših proizvođača u odnosu na istraživački rad i to počev od direktor, pa do svakog radnika. Ako radnik kao samostalni upravljač treba da donosi odluke u korist sve šireg oslanjanja na rezultate naučnoistraživačkog rada i ako on treba da odobrava ulaganje sredstava, onda treba i da jasno sagleda kako neposredne, tako i perspektivne koristi koje će iz toga proizići. Pred nama stoje otvorene i mnoge druge akcije koje se takođe moraju preduzeti i trajno i uporno sprovoditi.

U vezi s tim, u prvi plan se ističe nužnost organizovanog delovanja, u cilju ubrzanog uvođenja naučnoistraživačkog rada i preko njega uticanja na rešavanje problema.

Kao preduslov, nameće se nužnost čvrste programske akcije i postavljanje dugoročnog razvojnog plana. Naučnoistraživački rad podložan je, više nego druge delatnosti, dugoročnom planskom razvoju i planiranju. Moraju se unapred predvideti krupni dugoročni zadaci koje treba rešavati i unapred obezbediti i razviti dovoljna sredstva, i to ne samo finansijska. Naučna istraživanja moraju biti tretirana kao integralni deo procesa društvene reprodukcije i kao najbitniji činilac privrednog i društvenog

razvoja. Nije dopustivo da se podržavaju stavovi koji su do sada vladali u odnosu na naučnoistraživački rad, i koji su ga tretirali kao koštan, ali možda ne uvek primaran.

Pod programom se podrazumeva planiranje institucionalnog razvoja — materijalnog i kadrovskog — u privredi i izvan nje i planiranje adekvatnih instrumenata koji će stimulirati takav razvoj. Plan treba da utvrdi i definiše prioritete pravce istraživanja usmeravajući sredstva u tome pravcu.

U rezoluciji se tretiraju problemi institucionalne baze. Za privredu je, paralelno s razvojem istraživačkih kadrova, ovo jedno od najznačajnijih pitanja. U prvom redu postavlja se kao nužno da se organizovano sagleda i postavi celovita mreža istraživačkih i razvojnih organizacija u proizvodnji preko koje će se obezbediti, s jedne strane, uočavanje problema i isticanje zadataka koje treba rešavati i, s druge strane, preko kojih će se prihvatiti rešeni problemi i njihovo sprovođenje u praksi. To su složeni zadaci, osobito kada se ima u vidu da se korišćenje rezultata istraživačkog rada u privredi nalazi na početnom stupnju razvoja, da nedostaju iskustva i da su do sada izostale akcije pomoći.

Naučno tretiranje i rešavanje problema može biti rešavano u jakim naučnoistraživačkim organizacijama, specijalizovanim za pojedine oblasti ili grane proizvodnje. U rezoluciji je to jasno istaknuto. Za privredu nije bitno ko je osnivač naučnoistraživačke organizacije, već je bitno da ona bude sposobna da dobro rešava postavljene zadatke i da bude usmerena ka rešavanju zadataka privrede.

Mi nismo na početku osnivanja razvojno istraživačkih jedinica u proizvodnji. Naprotiv, neki podaci ukazuju da njih po broju ima čak i vrlo mnogo. Međutim, radi se najčešće o jedinicama koje nisu ni kadrovski, ni materijalno osposobljene za uspešan rad na razvojnom istraživanju. Treba da konstatujemo da je do sada izostala skoro svaka akcija pomaganja, osposobljavanja i usmeravanja rada ovih istraživačkih jedinica. Prepušteno je da ovo pitanje preduzeća sama rešavaju. Otvoreno je pitanje kako će se i ko će pristupiti organizovanoj akciji osposobljavanja ovih jedinica. Samo od sebe to neće moći, biće skoro, nedovoljno usmereno i nekoordinirano.

Možda je najosetljivije pitanje odnos rada između samostalnih instituta i razvojno-istraživačkih jedinica u proizvodnji. Na primer, ako istraživački kadar u razvojnim jedinicama bude želeo da rešava probleme koji prelaze njegove mogućnosti i zadatke, onda rezultati neće biti odgovarajući i biće izgubljeno vreme i znatna sredstva. Podela rada je tu od najvećeg značaja.

Dovoljan broj i sposobnost kadra naučnih i stručnih saradnika je životno pitanje daljeg razvoja proizvodnje i privrede u celini. Naučni kadar nedostaje, gledano u celini, a u privredi teškoće su još veće. Nameće se kao nužno da se sadašnji kadar koristi u potpunosti i na najracionalniji način. Ne žaleći sredstva, istraživačke organizacije treba naučne radnike da snabdeju savremenom istraživačkom opremom, preko koje se može postići znatno bolji efekt u naučnom radu. Instrumentari se mogu brzo nabaviti, potrebna su samo sredstva. Međutim, kadrovi se ne mogu brzo odgojiti, jer je za to potrebno dugo vreme i pitanje je kada ćemo biti u stanju da izravnamo zaostajanja u tome pravcu.

Drugi moćan instrument za bolje korišćenje postojećih kadrova postoji u blagovremenom informisanju o aktuelnom razvoju i dostignućima nauke u svetu. U tome smo nedovoljno i neadekvatno organizovani i to prepuštamo pojedinim organizacijama ili samom naučnom radniku, da sami dođu do informacija. Takav rad ne bazira na savremenim principima. U mnogim zemljama postoji visoko razvijen automatizam obaveštavanja o dostignućima nauke u svetu, a mi često nismo obavešteni o rezultatima ni unutar naših granica.

Nameće se kao nužno i organizovani odgoj i osposobljavanje novih naučnih i istraživačkih kadrova. Poslednjih godina zadovoljili smo se diskusijom o postdiplomskim studijama i postavili težište uglavnom na razvijanju drugog stepena univerzitetskih studija. Ovaj rad razvijao se do sada znatnim delom u pogledu odgoja budućeg nastavnog kadra za fakultete, visoke škole ili za sticanje visokih naučnih zvanja. Ne potcenjujući značaj ovoga rada, treba konstatovati da je razvoj naučnog kadra potrebnog za proizvodnju u zaostatku. Mora se pristupiti organizovanom odgoju naučnog i stručnog kadra u proizvodnji, koristeći sve mogućnosti — od postdiplomske nastave na univerzitetima, preko odgoja u institutima, na radnom mestu ili putem posebne organizovane nastave, a, isto tako, i preko velikih proizvodnih organizacija, koje mogu postati organizatori nastave za razvoj svojih kadrova. Kao hitno se postavlja i pitanje osnivanja posebnih instituta za osposobljavanje istraživačkih radnika i stručnjaka za savremeni razvoj tehnološkog procesa u proizvodnji.

Otvoreno pitanje je i položaj naučnih radnika. Treba omogućiti da naučni radnik može svu svoju sposobnost usmeriti ka rešavanju problema na kojima radi. Treba rešiti pitanje stimulanja naučnog kadra i posebno zainteresovati mlade stručnjake da se razvijaju kao naučnici. Danas je priliv ovih stručnjaka izuzetno mali. Istraživačke organizacije raspisuju konkurse na kojima se niko ne javlja. Zapaža se snažan odliv najboljih naučnih radnika u druge zemlje, te ovo pitanje ostaje otvoreno. Danas je konjunktura i velika potražnja za dobrim

stručnjacima, posebno za naučnim radnicima. Vrlo razvijene zemlje, koje su daleko ispred nas po broju naučnih radnika, bore se svim sredstvima da povećaju naučni kadar.

Osvrnuću se i na najosetljivije pitanje finansiranja. Pored održavanja dosadašnjih metoda finansiranja naučnoistraživačkog rada, u rezoluciji su istaknuti i neki novi momenti i drugi vidovi finansiranja, kao što su, na primer, finansiranje vezano za investiciona ulaganja. Svakom investiranju bi trebalo da prethode istraživački rad i studije, odnosno rad koji odgovara visini ulaganja (pri tome se ne misli na istražne radove i ekonomske elaborate koji su do sada zahtevani). Ovim putem mogu se ostvariti znatna sredstva za možda najkorisnije usmeren deo naučnog istraživanja. Sigurno je da bi tako uložena sredstva dovela do daleko većih ušteda i bolje usmerenog investiranja. Ovo pitanje trebalo bi razraditi i naći puteve za blagovremeno odvajanje ovih sredstava.

Predviđa se kreditiranje investicija u opremu namenenu istraživačkom radu. Ovo je značajno, ali i osetljivo pitanje, jer naučnoistraživačke organizacije ne mogu same da vrše proširenu reprodukciju. Naučnoistraživački rad ne može se posmatrati kao svaki drugi proizvod. Postoje bitne razlike između istraživačke i proizvodne organizacije, zato što se rad naučne organizacije ne može odmah izmeriti i što se on često u vidu rezultata javlja u složenom procesu. Ne bi bilo razumno principe rentabilnosti i mogućnosti proširene reprodukcije jednako posmatrati u naučnoj kao i u proizvodnoj organizaciji. Moraju se predvideti maksimalne olakšice prilikom dobijanja kredita i uslova otplate, što ne znači da će se to moći uvek učiniti.

Predviđa se finansiranje krupnih istraživačkih projekata putem kreditnog mehanizma, uz maksimalne olakšice uslova otplate. I to pitanje je od najvećeg značaja, koje postaje složeno u momentu kada rezultati istraživanja ne budu uspešni. U istraživačkom radu niko ne može garantovati rezultat.

Rezolucijom se svakako najviše očekuje od ulaganja samih privrednih organizacija. Smatram da nije u rezoluciji dovoljno konstatovati da će novi položaj proizvođača sam po sebi stvoriti povećan interes za ulaganja u istraživački rad. Ako se rezolucijom ovo pitanje ne može određenije rešiti, ostaje na samoj privredi kao celini da pronađe mogućnost koja ovo pitanje neće ostvariti proizvođaču kao pojedincu da ih rešava prema svome gledanju na naučni rad.

U odnosu na dosada razvijenu saradnju u oblasti naučnih istraživanja ne možemo biti zadovoljni. Paralelno sa pozitivnim procesom decentralizacije, prirodno je što se javljaju i štetni procesi koji slabe međusobnu saradnju. Za ostvarenje boljih zadataka naučnog istraživanja to je od najveće štete.

Rezolucijom se ističu problemi saradnje i integracije, ali ovo pitanje treba najdetaljnije razraditi i čvrsto ići ka organizovanom rešavanju jedinstvenog mehanizma saradnje na svim nivoima razvoja i primene naučnoistraživačkog rada.

Rezultat istraživačkog rada treba, u principu, širiti u okviru cele zemlje, uz opravdano priznanje onima koji su rezultate ostvarili. Ove rezultate ne treba kriti od drugih, jer to nije u skladu sa socijalističkim principima našega društvenog razvoja.

Pored integracionih zahvata unutar naučnoistraživačkog mehanizma treba sagledati veliku i jedinstvenu snagu krupnih istraživačkih institucija koje mogu oko sebe okupiti više proizvodnih organizacija, radeći na rešavanju neposrednih problema njihovog razvoja, njihove tehnologije savremene proizvodnje, kvaliteta rada i drugih. Na istraživački rad treba gledati kao na dvostruku snagu, koja, s jedne strane, kolektivu može ukazati na puteve savremene tehnologije, rentabilnijeg poslovanja, a time i poboljšanje ličnih primanja i životnog standarda i, s druge strane, kao na pokretača zdravih integracionih kretanja, zasnovanih na istraživačkim rezultatima i zajedničkim interesima na njihovoj primeni.

Tako posmatran istraživački i razvojni rad treba da postane osnovni zadatak svih naših komora, a prvenstveno sreskih.

Predsednik Osman Karabegović:

Otvaram pretnes u vezi sa ovom tačkom dnevnog reda. Ko se javlja za riječ? Ima riječ poslanik Dušan Bogdanov.

Dušan Bogdanov (Izborna jedinica Pančevo):

U svojoj diskusiji o Nacrtu rezolucije o daljem razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada osvrnuću se samo na neka pitanja.

Nacrt rezolucije je nesumnjivo veoma značajan dokument i usvajanje konačnog teksta ovog dokumenta doprineće daljem povoljnom razvoju naučnoistraživačkog rada i njegovom prisnijem povezivanju sa privrednim razvojem uopšte.

Značaj rezolucije proističe, između ostalog, i iz činjenice što se ona razmatra i donosi u periodu kada se u daljem razvoju i unapređenju privrede u uslovima društvenog samoupravljanja postižu sve vidniji rezultati. Brzi razvoj nauke i tehnike i nužnost da naučna i tehnička dostignuća sve više prožimaju sve oblasti života, a naročito privrednog života, kao i nužnost uklapanja naše privrede u međunarodnu podelu rada, zahtevaju danas i daleko adekvatniji razvoj naučnoistraživačkog rada.

Međutim, dosadašnji razvoj naučnoistraživačkog rada u nas još zaostaje za potrebama i ciljevima našeg celokupnog razvitka i još nije dobio onakav značaj kakav bi trebalo da ima.

Zbog toga je Nacrt rezolucije, nesumnjivo, veoma značajan dokument, jer doprinosi rešavanju mnogih pitanja čije pravilno postavljanje uslovljava i dalje uspešan razvoj naučnoistraživačkog rada. Smatram da Nacrt rezolucije doprinosi rešavanju postojećih nerešenih problema u oblasti materijalnih i društvenih odnosa, koji uslovljavaju i određuju okolnosti za brži i uspešniji razvoj i potpunije integrisanje naučnoistraživačkog rada i napora sa našim celokupnim privrednim i društvenim životom.

Ne upuštajući se u sve aspekte i probleme koji su tretirani u predloženoj rezoluciji, a podržavajući postavke, izneću samo neke sugestije i primedbe.

Mišljenja sam da u Nacrtu ove rezolucije nije u dovoljnoj meri istaknuta činjenica da dosadašnja raspodela društvenog proizvoda i nedovoljna stabilnost uslova privređivanja nije omogućavala mnogim radnim organizacijama, pa i celim privrednim granama, da odvajaju značajnija sredstva za ovu delatnost, niti im je davala dovoljno mogućnosti da sagledaju svoj dugoročniji razvoj, a samim tim da imaju i veći interes za odgovarajući naučnoistraživački rad. To je doprinelo pojavi nerazvijenosti programiranja naučnoistraživačkog rada, sporijem izgrađivanju sistema međusobne saradnje i povezivanja naučnoistraživačkih institucija i saradnji i povezivanju ovih institucija sa privrednim i drugim radnim organizacijama.

Potrebno je da se u Nacrtu rezolucije još više istakne uloga privrednih organizacija, kao osnovnih i neposrednih nosilaca društvene produkcije na ovom području. Ostvarivanjem ove pretpostavke doprinelo bi se da naše privredne organizacije, već dovoljno osamostaljene u sistemu samoupravljanja, vode racionalnu poslovnu politiku, odvajaju znatnija sredstva i ulažu još veće napore za naučnoistraživački rad, kao nužnu pretpostavku i svog progressa i društva u celini.

Nužnost programiranja naučnoistraživačkog rada u okviru celokupne naše zajednice, ne dirajući u samostalnost privrednih organizacija, javlja se nesumnjivo kao jedna od pretpostavki racionalnog korišćenja raspoloživih potencijala i brže postizanje ciljeva našeg opšte društvenog i ekonomskog razvoja na sadašnjoj etapi — što sve treba još više naglasiti u rezoluciji. Stoga sam mišljenja da bi u Nacrtu rezolucije trebalo još jače podvući potrebu orijentacije na jedinstvenije programiranje naučnoistraživačke delatnosti, jer bi se time stvorili uslovi za razvijanju međusobnu saradnju između naučnoistraživačkih institucija, kao i njihovu saradnju sa privrednim organizacijama.

Potrebno bi bilo, takođe, još jače naglasiti nužnost za što efikasnijim i racionalnijim korišćenjem raspoloživih potencijala, kako u pogledu kadrova, tako i u korišćenju onremla, što pretpostavlja prisnije povezivanje privrede i

naučnoistraživačkih institucija. U tome smislu treba oceniti neophodnost jasne perspektive u smislu saradnje, koordinacije i usmeravanja naučnih istraživanja. U vezi s tim, zahteva se od privrednih udruženja i komora da svojim radom, u zajednici sa drugim asocijacijama u privredi, doprinesu unošenju više organizovanih akcija u cilju sređivanja, pa i sprovođenja postavki i duha rezolucije.

U okviru nada komorskih organizacija i poslovnih udruženja dosad nije dovoljno sagledana problematika naučnoistraživačkog rada, pa je u daljem radu neophodno nastojati, između ostalog, da se što je moguće više i brže deluje u pravcu približavanja naučnoistraživačkog rada potrebama privrede. U vezi s tim, mislim da i Savezna privredna komora preko svojih saveza, preko svojih institucija, a u saradnji sa ostalim privrednim komorama, neposrednim angažovanjem stručnjaka, aktivnošću inženjersko-tehničkog i ostalog odgovarajućeg kadra privrednih organizacija, saradnjom sa naučnoistraživačkim institucijama, proučava i razrađuje mnoga pitanja sa ovog širokog područja. Na taj način, komore bi doprinele da se za privrednu problematiku zainteresuju mnoge naše naučnoistraživačke institucije i da time usmere svoj rad, kako na neposredne, tako i na trajne probleme u privredi.

Pored toga razvijanjem širokog sistema informisanja na svim područjima privredne aktivnosti, doprineće se i razvijanju smisla i konkretne aktivnosti radnih organizacija u oblasti unapređenja i razvoja, pa je u tome smislu neophodno da se sistem informisanja sve više razvija, kako bi se i na taj način doprinelo da se usmerava i aktivnost privrednih organizacija i naučnoistraživačkih organizacija.

Mislim da je u Nacrtu rezolucije, u ovom tekstu, dato određeno mesto i značaj privrednim komorama na ovom području, što će svakako predstavljati dalji doprinos za unapređivanje odgovarajućih odnosa.

Iznoseći ove sugestije i osvrst na neka pitanja, ne mislim da kritikujem Nacrt rezolucije. Naprotiv, ove sugestije sam dao u cilju njene dalje razrade i podrške. Potrebno je da se naše strane preporučimo Saveznom veću i Prosvetno-kulturnom veću da što hitnije dalje razrađuju ona pitanja koja proističu iz problematike, koja je istaknuta još u izradi ove osnovne rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada.

Predsednik Osman Karabegović:

Ko dalje želi riječ? Ima riječ poslanik inž. Vasilije Skendžić.

Vasilije Skendžić (Izborna jedinica Gospić):

Mislim da je pravilno što se u ovom Vijeću diskutira o naučnoistraživačkom radu, jer svi znamo da se jedan ogroman dio naučnoistraživačkog rada odnosi na privredu, privredna po-

duzeća i da su privredni uspjesi i uspjesi, kako proizvodnje, tako i uopšte poslovanja privrednih organizacija, vezani mnogo uz smisao i mogućnost naučnoistraživačkog rada i razvoja uopće.

Danas u svijetu ova kategorija postavlja takav stepen razvoja i integracije sa proizvodnjom, da se i program industrije ne može više zamisliti bez organizovanog i planskog naučnoistraživačkog rada i bez velikih ulaganja, kako u sama istraživanja, tako i u kadrove.

Ovo tim više važi za nas, jer se naš industrijski razvoj poslije rata odvijao u uvjetima minimalnih iskustava u istraživanjima, nerazvijenosti sistema školovanja i oskudnih kadrovskih snaga. Ovladavanje određenim tehnološkim riješenjima i konstrukcijama ostvareno je uglavnom iskustveno-rutinerskim razvojem, tj. određenim kopiranjem inostranih tehnoloških riješenja i konstrukcija i njihovim kombinovanjem sa kupovinom licenci u inostranstvu.

Značajnim usponom privrede i daljim razvojem socijalističkih društvenih odnosa u radnim kolektivima, a kroz to i borbom za viši kvalitet i veću produktivnost, povećano je neposredno interesiranje radnih organizacija za nauku i tehnološki rad. Istina, treba reći da je radničko samoupravljanje u nas uvedeno i počelo djelovati u fazi ne naročito visoke mehanizacije proizvodnje i osobito slabe automatizacije koje praktično skoro nije ni bilo. Postavlja se zato pitanje: da li radničko samoupravljanje ima snage da razvije sve veću, ne samo mehanizaciju, već i automatizaciju, tj. da se sukobi sa ogromnim problemima u pogledu uvođenja nove mehanizacije i automatizacije, tako i sa ljudskim činiocem obrazovanja kadrova itd.? Gledano još u perspektivi postavlja se pitanje: da li će radničko samoupravljanje ići do kraja sa uvođenjem visoke automatizacije, što će dovesti do znatnih promjena u radničkom samoupravljanju kao sistemu i još više u odnosima upravljanja u poduzećima i radnim kolektivima i to sa svim onim reperkusijama koje će uvjetovati visoka automatizacija koja tada bude u toku?

Ne upuštajući se u pretpostavku kako će biti u budućnosti, jer je to vremensko dostignuće teško sada odrediti, zadržao bih se na prvom dijelu pitanja, a to je: koliko je kroz sistem radničkog samoupravljanja moguće razviti naučnoistraživački rad, odnosno, da li je uopće moguće očekivati od radničkog samoupravljanja i koliko je ono u stanju da razvija nauku u vlastitoj proizvodnji? To se pitanje, čini mi se, postavlja zato što u Nacrtu rezolucije nije dovoljno istaknuto jedno krupno pitanje, a to je: ko treba da bude stvarni nosilac naučnoistraživačkog rada?

Naime, u Nacrtu rezolucije na 6. strani skromno se ukazuje da »Privredne organiza-

cije, kao nosioci proširene društvene reprodukcije, treba da, u skladu sa svojim ekonomskim interesima i proizvodnim zadacima, budu nosioci razvoja naučnoistraživačkog rada i primene rezultata naučnog istraživanja u proizvodnji sa ciljem stalnog unapređenja procesa proizvodnje itd.». Međutim, to se ističe tek na 6. strani, a i ranije i kasnije govori se o naučnoistraživačkom radu kao takvom. Čini mi se da u pogledu naučnoistraživačkog rada, bar u privredi, treba jasno definirati da nosilac naučnoistraživačkog rada treba da bude organ samoupravljanja i da puna integracija ili, da tako kažem, deatizacija naučnoistraživačkog rada u privredi mora da se sprovodi do kraja, ako želimo da naučnoistraživački rad, s jedne strane, bude najekonomičniji sa stanovišta finansijskih sredstava i, s druge strane, najefikasniji u pogledu konstrukcija i uspjeha koje će oni postići u primjenjenoj nauci. Zato, malo zbunjuje ono na šta se ukazuje na 4. strani: »Međutim, dosadašnji razvoj naučnoistraživačkog rada zaostajao je za potrebama i ciljevima našeg celokupnog razvika i još nije dobio onakav društveni značaj kakav mu pripada, institucionalna baza naučnoistraživačkog rada u celini još nije dovoljno razvijena, a sredstva koja zajednica odvađa za naučnoistraživački rad na svim nivoima nisu dovoljna itd.«.

Smatram da stepen razvika naučnoistraživačkog rada nije u skladu sa našim ciljevima. Trebalo bi nešto detaljnije definirati na kojem se nivou naučnoistraživačkog rada nalazimo, određenije reći i istaći gdje i na kojem području se to zbiva. Drugo, ne znam da li efikasnost naučnoistraživačkog rada treba da se povećava povećanjem njegove institucionalne baze. Vjerovatno, tu se misli na institute, na zavode i slično, ali zato bi i trebalo u Nacrtu rezolucije, u vezi s ovim prvim pitanjem kada se govori o nosiocima naučnoistraživačkog rada, to naglasiti preciznije i određenije.

Dalje, mislim da je takođe važno istaći da je vrlo velika razlika u naučnoistraživačkom radu u velikim i malim poduzećima i da se postavlja pitanje: na koji način zajednica tu treba da utiče. Da li to znači da malim poduzećima treba davati pomoć van njih, ili to znači da treba uzeti takav kurs da u naučnoistraživačkom radu djeluju svi oni činioci koji djeluju i inače u pravcu integracije, u pravcu da proizvodnja bude efikasnija. Meni se čini da treba djelovati u pravcu ovog drugog kursa. Svudje, tamo gdje su instituti, gdje je naučnoistraživački rad povezan u privrednim organizacijama, pokazalo je da u početku dosta teško ide sa fundamentalnim, dugoročnijim istraživanjima, da se i u institucijama velikih poduzeća traže neki brzi efekti. Međutim, kasnije se shvati i značaj fundamentalnih istraživanja, dugoročnih istraživanja itd. U malim poduzećima, koja ne mogu osnivati ovakve institucije, mislim

da će baš suradnja sa krupnim poduzećima u naučnoistraživačkom radu dovesti do toga da će ona izvršiti specijalizaciju. Na primjer, i u malim poduzećima koja kooperiraju u mašinogradnji, zatim, u drvenoj industriji itd., svuda tamo gdje rade za krupna poduzeća, u isto vrijeme ta krupna poduzeća, zapravo njihov naučnoistraživački zavod vrši za njih ispitivanja koja su im potrebna u pogledu materijala i drugog, pa čak i u ekonomskom pogledu, a ne samo u tehničko-tehnološkom smislu.

Iz tih razloga, ističem da naučnoistraživački rad treba unapređivati dalje, kako se i postavlja u Nacrtu rezolucije, ali, isto tako, bi trebalo definirati tko treba da bude nosilac, pa onda kroz tu prizmu postaviti i pitanje njegovog financiranja.

Drugo pitanje koje mislim da je važno, o kojem se u Nacrtu rezolucije ne govori, a koje bi trebalo jače podvući, je tko treba da bude komunikator u naučnoistraživačkom radu između mnogih naših poduzeća. Mislim da se tu komora javlja kao organizacija samostalnih privrednih organizacija i da bi u tome pogledu, kao komunikator u unutrašnjoj tehničkoj pomoći, u razmjeni iskustava, komora trebalo bi da ima još jači i više definirani stav u Nacrtu ove rezolucije. Hoću time da kažem da komora treba da bude organ preko kojeg će poduzeća moći da se dogovaraju šta treba i kako objavljivati, čije i kakove podatke koristiti itd., jer je dosadašnji način korištenja uspjeha i rezultata pojedinih poduzeća iako često na domaku, što se tiče blizine, pokazao da se u stvari moralo ići u inostranstvo zbog nekog podatka, jer se nije mogao dobiti u našoj zemlji.

Postavlja se pitanje: da li naučnoistraživački rad može potpuno da se iscrpljuje u privrednim organizacijama? Sigurno je da ne može. Mislim da pitanje samostalnih instituta, fakulteta, akademija itd., kako je postavljeno u Nacrtu rezolucije, ne dolazi u obzir, ali bi neke stvari svakako trebalo potcrtati i podvući, da bi se otklonio konflikt o kojem često čitamo i u novinama. Naime, dogodi se da ti instituti nemaju veze sa privrednim organizacijama i često nije moguća primjena onoga što oni uspevaju da stvore. Tako, na primjer, imamo dosta samostalnih instituta koji rješavaju neke tehnološke procese ili neka ispitivanja i za druge zemlje, kao što je bio slučaj u ornoj metalurgiji i slično, a u svojoj zemlji nijesmo mogli riješiti čitav niz stvari preko takvih institucija, jer se to komplikovalo i sa problemom kadrova, sa profilom kadrova koji treba na tome da rade, mislim na njihovu stručnost, i, kada se radi o sredstvima, uvjetima u koje su oni postavljeni.

Svakako je važno i pitanje kadrova u tim ustanovama. Često smo imali slučaj neuspjelog rada inženjera, ekonomista i drugih u poduzeću, odnosno uopće u privredi. Takav čovjek ode na rad u institut, u zavod, ili na fakultet, gdje

dobije veći lični dohodak, a kasnije vrlo teško ili nikako ne može da uhvati vezu sa dotičnim poduzećem, jer ga tamo znaju od ranije, a u tom institutu ili drugoj instituciji gdje je trenutno podržavaju ga.

Iako se govori da je nužna samostalnost instituta i o njihovim programima kao potrebnim, mislim da i tu, na tome području, veza između privrede i tih instituta treba da bude mnogostruka i veća, kako u pogledu programa, tako i u pogledu profila kadrova.

Na kraju, rekao bih da privredu svakako ne interesiraju samo tehnološka rješenja u proizvodnji, već i ekonomske analize i rješenja i to naročito na području tržišta, ekonomske analize i razna iskustva u tome pogledu. Mi smo razrađivali neke pokazatelje ili indikatore, po kojima bi se ispitivala rentabilnost pojedinih poduzeća, odnosno koliko su ona uspjela u toku godine dana da napreduju u svojoj ekonomici. Mogu da kažem da time što možemo da održavamo sastanke sa grupacijama itd., u savjetima komore i kroz komoru, nama instituti još ne mogu u tom pogledu dovoljno pomoći. Zato mi se čini da bi na području ekonomskog ispitivanja tržišta trebalo više ulagati i više se založiti i, čini mi se, da nosioci treba da budu privredne organizacije, što je moguće, i mislim da je pogodna forma da se ovo radi preko komore i kroz njene savjete.

Predsjednik Osman Karabegović:

Ima riječ prof. inž. Zlatko Plenković, direktor Elektrotehničkog instituta »Rade Končar«.

Zlatko Plenković:

Svima nam je jasno da sve veći broj istraživača, sve veće mogućnosti istraživačkih laboratorija i sve veća sredstva koja se u svijetu ulažu u istraživanja dovode do tako brzog napretka da pojedina i vrlo dobra tehnička rješenja zastare za svega nekoliko godina.

Onaj, tko nije u stanju da sam sudjeluje u tome razvoju, biće prisiljen da sa izvjesnim zakašnjenjem preuzima rješenja od onih koji su došli do novih koncepcija, i da kupuje odgovarajuće licence ili što je još češće, da kopira stara rješenja za koja se više nitko i ne uzrujava ako ih kopira. Jasno je da glavni dio profita ostaje onima koji su prvi uspjeli da realiziraju proizvode po novim, boljim koncepcijama.

Prema tome, za suvremenu proizvodnju istraživanje je neophodno i mjere koje ovdje treba predložiti moraju biti takove da stimuliraju istraživanja koja će našu proizvodnju što prije izvući iz zaostalosti.

Da li to znači da uz svako poduzeće moramo osnovati odgovarajući institut?

To bi bilo isto toliko krivo kao što je bilo krivo kad smo zbog deviznih poteškoća počeli proizvoditi sve i kad je jedini uvjet da se do-

biju sredstva za investicije za neku proizvodnju bio dokaz da će se tom proizvodnjom smanjiti uvoz.

Dva su razloga zbog kojih moramo oprezno pristupati formiranju pojedinih instituta i odabiranju pravaca istraživanja.

1) Ulagati u primjenjena istraživanja ima smisla samo onda, ako raspoložemo sposobnim konstruktorima i tehnolozima koji će biti u stanju da rezultat istraživanja — proizvod koji počiva na novim koncepcijama, ispravno konstruktorski i tehnološki oblikuju. I najbolji princip, na kojem počiva novi proizvod, nećemo biti u stanju primjeniti ako nemamo dobre konstruktore, tehnologe i sve ostale potrebne stručnjake, koji će ispravno dimenzionirati pojedine dijelove novog proizvoda, odrediti odgovarajuće tehnološke procese i organizirati suvremenu proizvodnju.

Ne bi imalo, na primjer, smisla studirati kako se može najoptimalnije riješiti hlađenje velikih generatora vodikom ili vodom, ako nemamo stručnjaka koji su pokazali da mogu proizvoditi generatore hlađene zrakom. Još manje ćemo imati koristi od financiranja fundamentalnih istraživanja, ako nemamo mogućnosti da rezultate tih istraživanja obradimo u vlastitim institutima za primjenjena istraživanja.

2) Drugi limitirajući činilac istraživačkog rada su sredstva za istraživački rad.

Danas se može računati da godišnji troškovi istraživanja po jednom istraživaču (diplomiranom stručnjaku) stoje oko 8,000.000 dinara godišnje. Teško je zamisliti da bi se efikasno mogao organizirati istraživački rad u institutu koji bi imao manje od 100 radnika, među kojima treba biti 30 do 40 diplomiranih stručnjaka. Troškovi takvog instituta iznose oko 300,000.000 dinara godišnje. Ako taj institut radi za proizvodnju čiji je godišnji bruto produkt 10 milijardi dinara biti će za financiranje tog instituta potrebno izdvajati 3% od vrednosti bruto produkta. To su već velika izdvajanja, iako bi se radilo o proizvodnji sa manjim bruto-produktom ona ne bi mogla financijski podnijeti troškove tog instituta. Ako bi se suviše skromnim sredstvima formirao suviše mali istraživački institut, stručnjaci tog instituta jedva bi dospjeli da prate potrebnu literaturu sa odgovarajućeg područja.

Prema tome, vlastitom razvojnom istraživanju mogu pristupiti samo velika financijski jaka poduzeća. U SAD 7% istraživanja i razvoja izvršeno je u poduzećima sa preko 5.000 zaposlenih.

U istraživačkom radu postoji, također, produktivnost koja, između ostalog, ovisi i o opremljenosti instituta. Kao što je danas nerentabilno započeti sa proizvodnjom, na primjer, automobila, ovde se ne isplati ni osnivati istraživačke

organizacije koje neće biti opremljene potrebnom opremom i u kojima neće biti dovoljno stručnjaka svih potrebnih struka: fizičara, kemičara, matematičara, inženjera, ekonomista itd. Dobro opremljeni i organizirani instituti biti će u stanju da rezultate svoga rada i izvoze putem prodaje licenci. Za neka druga područja rada biti će možda rentabilnije da se, umjesto financiranja skupih instituta, kupuju licence. Licence se ne kupuju samo radi tehničke zaostalosti. One se kupuju i zbog eventualne nerentabilnosti ulaganja u vlastiti razvoj. Švicarska je industrijski razvijena zemlja koja godišnje izvozi robe u vrijednosti od 10 milijardi franaka. Taj izvoz je sigurno dobrim dijelom rezultat ulaganja u istraživanje za koja Švicarska godišnje troši 450 milijuna franaka. Unatoč ovih dosta velikih ulaganja u istraživanja, Švicarska plaća za licence godišnje 300 milijuna franaka.

Osnovna sredstva Elektrotehničkog instituta »Rade Končar« dostižu već danas 1,5 milijarde dinara, a godišnji troškovi sumu od 600 milijuna dinara. Troškovi jednog sata ispitivanja u visokonaponskom laboratoriju i u laboratoriju za kratkospojna istraživanja iznose preko 20.000 dinara. Želimo li da u pogledu istraživačkih mogućnosti stanemo uz bok, na primjer, Poljskoj ili Čehoslovačkoj, potrebna su daljnja ulaganja u elektrotehnički institut od bar 3 milijarde dinara, a troškovi ispitivanja u laboratoriju za velike snage doseći će sumu od preko 100.000 dinara po jednom satu ispitivanja. Jasno je da su to ogromni troškovi i za relativno veliko poduzeće kao što je »Rade Končar« i ono je prisiljeno, da bi moglo da opstane na svjetskom tržištu, da izdvaja 3% od svoje bruto proizvodnje za financiranje naučnoistraživačkog rada, čime pokriva troškove istraživanja, ali nije u stanju da istodobno nađe sredstva za ogromne investicije koje su potrebne za izgradnju odgovarajućeg instituta.

Iz ovoga možemo zaključiti da je istraživački rad veoma skup, da ne mora biti u svakom slučaju rentabilan, da će on biti rentabilan i nužan na područjima gdje imamo dovoljno razvijenu proizvodnju i gdje će integrirana poduzeća moći sama da financiraju istraživački rad i da rezultate tog rada primjene na nedovoljno velik opseg proizvodnje. Za stvaranje institucionalne baze potrebno je poduzećima — osnivačima instituta — dati mogućnosti dobivanja dugoročnih beskamatnih zajmova.

Gdje treba da se organiziraju instituti za primjenjena istraživanja?

Poznato je da o tome postoje razne koncepcije. U Sovjetskom Savezu i nekim drugim socijalističkim zemljama organizirani su instituti za primjenjena istraživanja izvan industrijskih organizacija. Po mome mišljenju, to mora dovesti do odvajanja i do sve slabijeg poznavanja međusobnih problema. Pravi istraživač

je uvijek zainteresiran da istražuje nešto novo, za njega do tada nepoznato. Tek ekonomski razlozi moraju ga prisiliti da istražuje ono što je možda za razvoj nauke manje interesantno, ali što je od vitalnog interesa za razvoj poduzeća koje će primijeniti rezultate tog istraživanja. Uvjeravam vas da ovo usmjeravanje istraživanja nije lagano postići, jer istraživače uvijek interesira ono nepoznato, interesantno područje i nije im toliko stalo da li će se rezultati tog novog moći odmah primijeniti, pogotovo ako su plaćeni iz nekakvih državnih fondova.

Doktor ekonomskih nauka V. Ganštak piše u »Ekonomičnoj gazeti« od 29. avgusta da odgovornost naučnih radnika završava tek kad njihovi radovi daju rezultate u proizvodnji. On se zalaže za materijalnu odgovornost istraživačkih ustanova, tj. za izmjenu načina financiranja naučnih radova u SSSR. U 1962. i 1963. godini Ekonomska laboratorija Zapadno-uralskog Sovnarkhoza pri Permskom politehničkom institutu objavila je zanimljiv rad ispitivši efikasnost djelatnosti 13 naučnoistraživačkih organizacija. Bilo je razmotreno 473 istraživačkih poduhvata i pokazalo se da je samo polovina od njih iskorištena u proizvodnji.

Moje je mišljenje da naučnoistraživački instituti moraju biti integralni dio moderne proizvodnje. Industrija mora da financira i utvrđuje smjer istraživanja u odgovarajućim specijaliziranim institutima. Prilikom usmjeravanja istraživanja treba voditi računa o celokupnoj politici poduzeća, što znači da istraživanje mora biti usklađeno sa politikom ekspanzije poduzeća, kadrovskom politikom itd. Na upravu poduzeća pada velika odgovornost kada određuje koliko će sredstva odvojiti za istraživanje, koliko će od toga upotrebiti za primjenjena, a koliko za dugotrajna fundamentalna istraživanja, koje projekte treba forsirati, a koje potpuno napustiti.

Mi moramo stvoriti takova poduzeća koja će biti u stanju da se sama brinu za svoju budućnost, a ne da se o njihovoj budućnosti brine netko izvan poduzeća, da prati nauku i da im onda donosi recepte što će poduzeće sutra raditi, i na taj način postaje jedan od glavnih čimilaca o kojem ovisi sutrašnji dohodak poduzeća.

Po mome mišljenju, posve je nemoguće i nepotrebno da se programi primjenjenih istraživanja utvrđuju na bilo kakvim komisijama republičkih ili Saveznog savjeta za naučni rad, u kojima su, u pretežnom dijelu, zastupljeni samo naučni radnici koji će programe i nehotice sastaviti prema interesantnosti problema, a ne prema ekonomskim aspektima buduće proizvodnje. Komisijsko dodjeljivanje sredstava za pojedine projekte primjenjenih istraživanja dovodi do komplicirane birokracije, sukoba raznih interesa, a posljedice su događaji koji su se,

na primjer, odigrali u Komisiji za elektrotehniku u kojoj, usput da spomenem, iz poduzeća »Rade Končar« i Elektrotehničkog instituta »Rade Končar« nema ni jednog stručnjaka za područje elektrostrojstva.

Sredstva za naučnoistraživački rad nastaju u dohotku tekuće proizvodnje. Ta sredstva treba da neposredni proizvođači usmjere za one programe naučnog istraživanja koje će njima sutra osigurati rentabilnu proizvodnju i nismetani plasman na svjetskom tržištu.

Dozvolite da ponovim da je za suvremenu proizvodnju istraživanja neophodno:

1) ulagati u istraživanje ima smisla samo ako postoji proizvodnja koja će moći financirati istraživanje i iskoristiti rezultate istraživanja;

2) pošto suvremena primjenjena istraživanja zahtevaju skupu opremu, a i sama su veoma skupa, njih mogu financirati samo vrlo velika poduzeća i to pod povoljnim ekonomskim uvjetima;

3) neposredni proizvođači treba da utvrđuju pravce istraživačkih projekata.

Čini mi se da su ovi principi samo djelimično sadržani u Nacrtu rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada. Posebno, mislim da u onom dijelu rezolucije gdje se govori o financiranju naučnoistraživačkog rada i u kojem se predlaže da se predvide veća sredstva za naučnoistraživački rad, treba preciznije predvideti kojim putevima će se ta sredstva trošiti. Ja smatram da veći dio tih sredstava treba predvideti za stvaranje institucionalne baze instituta u prvom redu instituta za primjenjena istraživanja. Fond za naučni rad trebalo bi ta sredstva dodijeliti u obliku dugoročnih beskamatnih zajmova poduzećima ili grupaciji poduzeća koja žele da formiraju potreban istraživački institut i koja će biti u stanju da sama financiraju buduće troškove istraživanja u tom institutu. Do sada je veoma mali procent sredstava koje je zajednica izdvajala za naučni rad, a mnogo je više potrošeno za finansiranje tema i podizanje instituta koji se opet moraju finansirati iz zajedničkih sredstava.

Nacrtom rezolucije trebalo bi osigurati da se povećana izdvajanja, koja se traže za buduće fondove za naučni rad i koja treba da ovise o nacionalnom dohotku, ne proliju istim tokovima, već da određeni dio tih sredstava služi za dugoročne zajmove za izgradnju instituta čije će radove financirati privreda. To je minimum koji privreda očekuje od fondova za naučni rad i nadam se da tada neće biti potrebno da se, kao što je to situacija sada, mora obustaviti izgradnja već započetih objekata za institut kojim rukovodim, zbog nemogućnosti dobivanja kredita.

U predloženoj rezoluciji kaže se: »U okviru razrade mera novog sistema privređivanja u

privredi i društvenim službama treba dati maksimalni podsticaj i pružiti im odgovarajuće olakšice za što veća ulaganja u naučnoistraživački rad. U tom cilju potrebno bi bilo sredstava koje ove organizacije izdvajaju za naučna istraživanja osloboditi plaćanja obaveza prema društvenoj zajednici.«

Koliko je meni poznato ovo je postignuto već sadašnjim propisima i privredi, osim podsticaja i olakšica, treba omogućiti dobivanje sredstava za izgradnju instituta.

Predsednik Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik Dragutin Bošković.

Dragutin Bošković (Izborna jedinica Beograd — Zemun):

Drugarice i drugovi poslanici, Nacrt rezolucije o naučnoistraživačkom radu je značajan dokumenat, kako za dalji razvoj naučnoistraživačkog rada, tako i za dalji razvoj privrede i društva uopšte.

Funkcionalna veza i uslovljenost razvoja privrede i nauke, u nekoliko poslednjih decenija, postaju toliko izraziti da se već počinje govoriti o jednom novom dobu, o dobu naučno-tehnološke revolucije, koje, pored toga što stvara uslove za brže postizanje blagostanja u svetu, donosi i kvalitetnu izmenu odnosa između nauke i proizvodnje. U ovom dobu ne mogu se više zamisliti usamljeni naučnici koji u nekim malim laboratorijama istražuju oblasti koje ih interesuju, niti proizvodnja koja se odvija bez uticaja nauke. Danas su te delatnosti objedinjene u jedinstveni tehnološki proces stvaranja novog, u kojem naučna istraživanja prethode proizvodnji i u kojem proizvodnja postavlja zadatke nauci. Zahvaljujući ovoj povezanosti nauke i proizvodnje, savremeno društvo je stvorilo i stavilo na korišćenje svim zemljama ogromnu riznicu naučnih saznanja i dostignuća, a stvar je svake zemlje da nađe najbolji i najracionalniji put za korišćenje toga blaga radi sopstvenog razvoja. I naša zemlja, u tom pogledu, treba da nađe svoj put razvoja nauke i istraživanja, kako bi, u skladu sa potrebama i mogućnostima, najefikasnije iskoristila raspoložive potencijale i najbrže postigla željene ciljeve razvoja.

Sa ove polazne osnove danas pristupaju problemima razvoja naučnoistraživačkog rada sve zemlje u svetu, pa čak i one najveće i najbogatije. Razlozi za to su potpuno razumljivi. Pre svega, naučna istraživanja danas su vrlo skupa, a polje naučnih istraživanja je toliko veliko da ni u jednoj zemlji ne postoje tako velika materijalna sredstva, niti tako veliki broj naučnih i stručnih radnika, koji bi bili u stanju da to ogromno polje pokriju. Zbog toga se pitanje programiranja i planiranja naučnoistraživačkog rada smatra jednim od ključnih pitanja u ovoj oblasti. Polazna osnova za utvrđivanje progra-

ma je izbor oblasti istraživanja, shodno potrebama zemlje. Na primer: SSSR i SAD imaju u svojim programima vrlo naglašene oblasti vojnih istraživanja ili istraživanja kosmosa, dok druge zemlje to nemaju. Ali, one imaju, recimo, vrlo naglašene oblasti istraživanja vezane za privredni razvoj zemlje itd. U zavisnosti od ciljeva razvoja jedne zemlje određuju se oblasti istraživanja, a u zavisnosti od materijalnih i kadrovskih mogućnosti vrši se njihov izbor. Za izabrane oblasti utvrđuju se konkretni programi i vrši se koordinacija sa drugim oblastima. Za tako utvrđene programe, koji su najčešće kompleksni i dugoročni, utvrđuje se iznos potrebnih sredstava, broj ljudi i institucije za njihovo izvršavanje.

Pitanjima programiranja i planiranja naučnoistraživačkog rada danas se u razvijenim zemljama poklanja velika pažnja i već postoje mnoge naučne metode kojima se to planiranje vrši i koje pružaju mogućnosti za optimalni izbor.

S obzirom da su naše materijalne i kadrovske mogućnosti daleko manje nego u razvijenim zemljama i s obzirom na relativno velike potrebe da se razvoj naučnoistraživačkog rada ubrza, programiranje i planiranje naučnoistraživačkog rada postaje jedno od osnovnih pitanja koje bi trebalo rešiti u cilju optimalnog korišćenja naših raspoloživih mogućnosti. Pre svega, smatram da program i plan razvoja naučnoistraživačkog rada u nas treba da proizlazi iz planova društvenog i privrednog razvoja, odnosno treba da bude njihov sastavni deo. Međutim, u našoj dosadašnjoj praksi, prilikom izrade društvenih planova, istraživačko-razvojni rad nije tretirao kao planski činilac od koga zavisi ostvarenje planskih zadataka.

U srednjoročnim i dugoročnim društvenim planovima razvoja sagledavaju se i analiziraju uslovi koji moraju biti ispunjeni, da bi se fiksirani ciljevi razvoja dostigli. Sastavni deo tih planova su bilansi kojima se iskazuju potrebne količine električne energije, uglja, čelika, cementa, zatim potrebna ulaganja u osnovna i obrtna sredstva itd. Jasno je da se ovakve analize i bilansi moraju praviti i jasno je da će, ako samo jedan od potrebnih uslova ne bude ispunjen, ciljevi razvoja biti dovedeni u pitanje. U uslovima ekstenzivnog razvitka, ili u uslovima kada se kupuju licence iz inostranstva, onda su ovakve analize verovatno dovoljne. Međutim, ako se društvenim planovima predviđa intenzivni razvoj, odnosno rigorozna orijentacija na efikasnije korišćenje kapaciteta i unutrašnjih rezervi i ako se našoj privredi postavljaju zadatci da se efikasnije uklopi u međunarodnu podelu rada, onda se, pored analiza i bilansa o potrebnim količinama električne energije, gvožđa, čelika, cementa, itd., moraju sačiniti i analize koje u osnovi treba da kompariraju našu privredu, a posebno grane na koje

se računa kao na nosioce izvoza, sa privredom razvijenih zemalja. Tehnološki nivo na kome se nalazi privreda razvijenih zemalja, van sumnje, mora biti cilj našeg razvoja, ako želimo da se ravnopravno uklopimo u svetsku podelu rada. Zbog toga je potrebno da se sačine odgovarajuće analize, koje treba da pokažu koliko zaostajemo u pogledu cena i kvaliteta naših proizvoda u odnosu na zahteve svetskog tržišta. Tek na osnovi takvih analiza mogu se sa sigurnošću doneti odluke, gde i koliko treba ulagati i kako programski orijentisati naše kapacitete. Na primer: fabrika prenosnika — da li praviti klasične zupčaste prenosnike ili prenosnike na principu hidro-dinamičnog prenosa.

Takve analize su osnov za izradu programa i plana istraživačko-razvojnog rada, koji se mora obaviti da bi se dostigle svetske norme kvaliteta proizvoda i da bi se cene naših proizvoda izjednačile sa svetskim cenama. Postizanje ovih ciljeva je u isto vreme i preduslov za ostvarenje osnovnih ciljeva društvenog plana.

Prema tome, programiranje i planiranje naučnog i istraživačko-razvojnog rada je osnovni činilac koji se mora uzeti u obzir prilikom izrade društvenih planova. Zbog toga, smatram da je, prilikom dalje razrade osnovnih postavki ove rezolucije neophodno nastojati da se obezbedi čvrsto programiranje naučnoistraživačkog rada, što znači utvrđivanje istraživanja neophodnih za dostizanje ciljeva društvenih planova razvoja. Na osnovi toga, trebalo bi dalje izvršiti usaglašavanje programa rada naučnoistraživačkih organizacija, počev od fakultetskih, specijalizovanih, industrijskih do istraživačko-razvojnih laboratorija u privrednim organizacijama. Samo na taj način biće moguće stvoriti kompletan i usaglašen mehanizam naučnoistraživačkog rada, koji će obuhvatiti sve oblike i faze toga rada i izbeći autarhičnost, usitnjenosti i neracionalno korišćenje kapaciteta u ovoj oblasti.

Ovako utvrđeni programi rada bili bi osnova na kojoj bi se iscrpljivala delatnost odgovarajućih naučnoistraživačkih organizacija, a planovi njihovog rada proizlazili bi iz konkretnih ugovora koje bi sačinjavali sa poručiocima, odnosno korisnicima njihovoga rada.

S obzirom na veći broj nerešenih problema koji u ovoj oblasti postoje i na potrebu da se ona rešavaju u duhu našeg sistema i poštovanja samoupravnih prava, mislim da bi privredne komore, a posebno Savezna privredna komora, trebalo u tome da odigraju vrlo važnu ulogu i da budu mesta na kojima će se zainteresovane organizacije dogovarati o podeli rada u oblasti naučnih istraživanja i razvoja. Time će se u isto vreme ustanoviti i najšira osnova za odgovarajuće integracione zahvate i podelu proizvodnih programa.

Na kraju, izražavam svoju saglasnost sa osnovnim postavkama Nacrta rezolucije. Mada je

u rezoluciji načelno prihvaćen stav da razvoj naučnoistraživačkog rada treba da bude u skladu sa razvojem društva i privrede, ipak mislim da bi trebalo jasnije istaći potrebu planiranja i programiranja naučnoistraživačkog rada u planovima društvenog i privrednog razvoja. Ovim planom se, naravno, ne mogu detaljno utvrditi zadaci i ciljevi razvoja naučnoistraživačkog rada, ali se mogu definisati osnovni ciljevi u institucionom razvoju i programskoj orijentaciji i potrebna sredstva da se ti ciljevi ostvare. Time bi se stvorile čvršće osnove za dugoročnu orijentaciju naučnih i istraživačko-razvojnih institucija, da bi se ubrzala njihova sopstvena inicijativa i njihov privredni razvoj.

Predsednik Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik inž. Ferdo Medl.

Inž. Ferdo Medl (Izborna jedinica Murska Sobotaj):

Naučnoistraživački rad danas u svetu ima vrlo značajnu ulogu. Nema sumnje da razvijanje i jačanje nauke i istraživačkog rada ima prvenstveno za cilj bolja ekonomska dostignuća u svim društvenim delatnostima, osobito u privredi. Nauka i kontinuirana istraživanja u svim granama dovela su do značajnih dostignuća, a takođe i do bitnih promena u položaju, ulozi i mestu nauke u savremeni muslovima.

Nauka i istraživački rad se sve više uključuju u rešavanje ključnih i aktuelnih problema razvoja privrede i društva i međusobnim usklađivanjem različitih naučnih aktivnosti, kako privrednih tako i ostalih delatnosti, čine jedan od glavnih uslova razvoja proizvodnih snaga koje se danas ostvaruju i jačaju u svetu. Sa tog gledišta, uočava se da je nauka i istraživački rad u savremenim uslovima postao jedan od značajnih činilaca privrednog i društvenog razvoja i osnov za intenzivan razvoj opšteg napretka.

Danas je već činjenica da sve industrijski razvijene zemlje polažu vrlo mnogo pažnje jačanju i širenju naučnoistraživačkog rada u svim granama privrede, i to na svim nivoima, od najvećih instituta, do istraživačkih i razvojnih jedinica i grupa unutar privrednih organizacija.

Takođe, može se konstatovati da istraživački rad nije više rad samo u institutskim laboratorijama, već je našao mesto i ulogu i u industrijskim istraživačkim jedinicama koje se već danas služe najnovijim dostignućima, primenjujući naučne metode na širem polju istraživanja, pa tako omogućuju dalju specijalizaciju pojedinih područja, otkrivajući nove metode, tehnološke postupke i pronalaskе. Dakle, pogrešna su mišljenja pojedinaca da naučnoistraživački rad počinje i da se završava u institutima, bilo to samostalnih instituta, ili samo

u njihovim laboratorijama. Treba uvideti činjenicu da istraživanje ima širi značaj i da ga treba razvijati do razvojnih jedinica privrednih organizacija. Prema podacima kojima raspolažemo, u našoj zemlji već postoje samostalni instituti, instituti privrednih organizacija, koje su osnovale privredne organizacije, i istraživačke razvojne jedinice u sastavu privrednih organizacija.

Može se takođe konstatovati da je do danas osnivanje instituta i razvojnih grupa u privrednim organizacijama bilo u velikoj zavisnosti od toga kakav je bio afinitet grupe stručnjaka za istraživački i razvojni rad. U nekim slučajevima do osnivanja i rada istraživačkih jedinica u privrednim organizacijama došlo je planski, a u nekim sasvim spontano.

Sadašnji i budući razvoj naše privrede ukazuju na vrlo krupne i značajne zadatke u pogledu povećanja produktivnosti i korišćenja postojećih kapaciteta, osobito u kvalitativnom smislu.

Za postizanje što boljih privrednih rezultata i za plasman naših proizvoda na međunarodnom tržištu, potrebno je postepeno uvoditi savremena dostignuća u proizvodnju, čime će naši proizvodi dostići kvalitet na nivou međunarodnog tržišta.

Naučnoistraživačkim radom postignuta su već mnogo dostignuća u privredi koja su pozitivno uticala na privredne rezultate, ali u isto vreme on nije u celini bio zastupljen svuda gde su postojeće mogućnosti, nego samo u institutima i, poslednjih nekoliko godina, u nekim većim privrednim organizacijama.

Mislim da naučnoistraživački rad ne mora da bude ograničen samo na nekoliko grana privrede ili da se odvija samo u institutima i većim privrednim organizacijama, nego ga u buduće treba proširiti i na one privredne organizacije, koje su po obimu i po broju zaposlenih manje, i stvoriti uslove za osnivanje i razvoj istraživačkih jedinica, u skladu sa potrebama i mogućnostima odgovarajuće privredne organizacije. Posmatrano sa tog stanovišta, može se zaključiti, da će, u tome pogledu, naučnoistraživački rad odigrati širu i značajniju ulogu i u mnogome doprineti, kako produktivnosti, tako i kvalitetu i opštim privrednim uspesima.

Imajući u vidu takav značaj naučnoistraživačkog rada za potrebe razvoja privrede i, s tim u vezi, potrebe privrednih organizacija, kao jedan od osnovnih i važnih preduslova pojavljuje se kao neophodno potreba što bolje i tesnije saradnje povezivanje i usklađivanje svih delatnosti istraživačkog rada, počev od istraživačkih instituta, do istraživačkih razvojnih jedinica u privrednim organizacijama, s tim da orijentacija bude na potrebe privrednih organizacija i u skladu sa svim našim potrebama

i mogućnostima u datim okolnostima. S druge strane, neophodno je potrebno da naše privredne organizacije obrate posebnu pažnju na osnivanje i stalno usavršavanje sopstvenih istraživačkih i razvojnih jedinica, čiji rad treba da doprinese poboljšanju tehnoloških procesa i kvalitetu proizvoda i razvijanju postupaka i metoda proizvodnje.

Dalje, želim da naglasim da su, s obzirom na obim i značaj, potrebni bolja koordinacija i grupni rad na području istraživanja. Osim toga, potrebno je utvrditi principe o vrednosti naučnoistraživačkih projekata, kako u okviru radne organizacije, tako i šire društvene zajednice.

I pitanju finansiranja takođe treba pokloniti pažnju. Kako je naučnoistraživački rad sastavni deo našeg društvenog sistema, onda ga i u pogledu finansiranja isto tako treba i sagledati. Treba istaći, i uzeti u obzir, da će u skladu sa promenama u našem privrednom sistemu, naročito sa postepenim oslobađanjem doprinosa, radne organizacije imati u tom pogledu mnogo veća finansijska srdstva za naučna istraživanja, kako unutar organizacije, tako i za istraživanja koje se vrše van radne organizacije, tj. u istraživačkim institucijama.

Predsednik Osman Karabegović:

Određujem odmor od 15 minuta.

(Posle odmora)

Predsednik Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik Branko Karanović.

Branko Karanović (Izborna jedinica Bjelovar):

Ja se izvinjavam, može mi se zamjeriti što zbog profesionalne deformacije ponovo govorim o poljoprivredi. Htio bih, u vezi s tim, da kažem nekoliko riječi.

Mislim da je vrlo dobro da se ubrzanije radi na donošenju ovog skupštinskog dokumenta za ovu oblast našeg društvenog i privrednog razvitka. Takođe, smatram da je iz tog razloga ipak važno da se poljoprivreda kompleksno sagleda i da se sve ne završi samo na donošenju rezolucije, preporuke ili nekog drugog dokumenta Skupštine, a da kasnije bude neizvjesno kakva će biti sudbina ovih zahtjeva i kako će sve to biti ostvareno u praksi. Jer, ništa manje nego u industriji, ovako krupni efekti koji se očekuju, mogu da budu postignuti i u poljoprivredi.

U vezi sa ovim, ja bih govorio o dva aspekta, i to o istraživačkom radu u oblasti tehnoloških nauka i njihove primjene, sa posebnim osvrtom na ekonomiku koju nova tehnologija, građena na novim naučnim dostignućima, može da daje i o sociološkim problemima koji se

javljaju u procesu menjanja agrarne strukture naše zemlje.

Mislim da je od izuzetne važnosti konstituisanje i uspješnije programiranje istraživačkog rada u oblasti poljoprivrede, i to naročito u onim industrijskim grupacijama kao što su kemijska industrija, zatim, industrija poljoprivrednih traktora i mašina, za koje je poljoprivreda tržište i za koje intenziviranje poljoprivrede znači otvaranje većih perspektiva za njihov razvitak, a proizvodi ovih industrijskih grupacija, omogućavaju daleko veće ekonomske i druge efekte.

Pretpostavimo da se od ukupnih bruto investicija u Jugoslaviji poslednjih 12 godina preko 30% utrošilo za mehanizaciju poljoprivrede, što kvantitativno iznosi preko 256 milijardi dinara. Efekti koji u ovakvoj strukturi mehanizacije i njene primjene postoje, sa stanovišta produktivnosti su, slobodno mogu da kažem, porazni i ogledaju se u tome što smo u pogledu koncentracije sredstava na jedinicu površine u mehanizaciji dostigli nivo visokointenzivnih poljoprivreda, koja omogućava, uz kompleksnu mehanizaciju, proizvodnju na 100 hektara zemlje u ratarstvu sa svega tri radnika. U nas, uz ista ulaganja na 100 hektara zemlje u proizvodnji učestvuje 20 radnika (jugoslovenski prosek društvene poljoprivrede). Ako se uzme u obzir i činjenica da se u primjeni novih rješenja sa stanovišta produktivnosti sporo napreduje, onda se teško može i računati na bitniji uspjeh u povećanju ekonomike poslovanja poljoprivrednih organizacija, jer jedina plaćanja koja danas poljoprivreda ima su plaćanja po osnovi radnog odnosa. To, upravo, i jesu najveća plaćanja i ona su vrlo velika po jedinici površine. Nije, recimo, retka stvar da, iako postoji visokokonzentrovana aktivna materija veštačkih đubriva za primjenu u praksi, ipak transportiramo balast, jer smo proizvodne navike i psihologiju naših potrošača, kao i tehnološka saznanja u proizvodnji zadržali na nivou klasičnih đubriva, odavno poznatih, koja imaju nisku koncentraciju aktivne materije. Takođe, nije retka stvar, videti, na primjer, zimi ili u ravno proljeće kako se na ogromnim kompleksima društvenih imanja rukom razbacuje veštačko đubrivo. Na osnovi jedne materijalne pretpostavke, jednog aproksimativnog računa, koji polazi od toga da, u odnosu na nivo ukupne potrošnje đubriva u Jugoslaviji, ostvarivanje proizvodnih rezultata zbog nestručne primjene, rastura ili manipulacije smanjuje za 25%. To, u kvantitativnom proračunu na ukupnu ovu količinu, iznosi oko 50 milijardi dinara.

Ovo govorim radi toga što smatram da se moraju kroz istraživački rad, kroz razvojne službe naše industrije pronalaziti rješenja koja su racionalna.

Slično stanje je i u stočarstvu. Poznato je da je stočna hrana osnovna stavka u troškovi-

ma koštanja proizvodnje mesa i da se ona kreće za razne proizvode — da li se radi o podmlatku ili mesu, reprodukcijom materijalu ili mleku — od 70% do 78%. Određivanje optimalne strukture obroka koja u uslovima raspolaganja mehanografijom, pruža mogućnosti uspješnijih riješenja, recimo u Americi, u nacionalnim okvirima, snizila je troškove proizvodnje za istu količinu mesa na 20%. Na ukupnu vrijednost jugoslovenske stočarske proizvodnje, sniženje troškova proizvodnje je za 20%, a to su ogromna sredstva za radne organizacije. U nas se još taj problem nalazi na nivou aktivističkih parola, agitacije, ponegdje se pojavljuje u štampi, a nema jednog smelijeg zahvata da se ti problemi uspješnije i bolje, u našim uslovima, rješavaju.

Mislim da bi tu grupu pitanja u ovoj oblasti trebalo, upravo, sagledati u svjetlu onih sugestija koje se daju za industriju, jer smatram da za poljoprivredu jedino puna analogija, po konceptu koji pokazuje industrija, može u tom pravcu dati određene rezultate.

Takođe, kada se govori o ovoj oblasti ne bi se smela zapostaviti jedna grupa iz oblasti društvenih nauka koja je u nas mlada naučna disciplina. Ovdje mislim na ruralnu sociologiju, koja bi trebalo da da odgovore na procese u promjenama agrarne strukture naše zemlje. Naime, smatram da prilikom rješavanja osnovnog pitanja, financiranja naučnoistraživačkog rada, postoje grupe problema, recimo, sistemski problemi za privredu, koje takođe treba rješavati. Na primjer, problem privrednog prava od bitnog je značaja za funkcionisanje privrednog mehanizama. Ili, recimo, promene agrarne strukture i uopće istraživanja koja imaju širi društveni značaj neće biti predmet neposrednog financiranja radnih organizacija, jer prevazilaze njihove interese, već bi ona trebalo da bude financirana preko širih društveno-političkih zajednica, ali za ukupan obim tih istraživanja.

Meni je tu, prije svega, interesantno istraživanje iz oblasti proizvodno-ekonomske strukture sela, promjena u agrarnoj strukturi, demografskih karakteristika i socijalne pokretljivosti seoskog stanovništva, na primjer, životne aspiracije i orijentacije seoske omladine, tendencije socijalnih promjena na selu itd. Zašto ovo govorim? Mislim da se danas u selu odvijaju brze promjene strukture. One su direktno povezane za širenje društvenog sektora poljoprivrede, uz uvođenje ostalih grana privrede u selo, zapošljavanje seoskog stanovništva u nepoljoprivrednim djelatnostima i prelaz tog stanovništva u gradove. Privatni posjed se danas ili uključuje u društveni sektor ili sarađuje s njim, ali taj proces u pojedinim našim regionima se odvija vremenski nejednako i neravnomerno. Uporedo s tim, na selu su stvorene nove kategorije stanovništva, koje razbijaju klasičnu strukturu sela, mješovita, nepoljoprivredna domaćinstva itd. Materijalne pretpostavke ovom

stanju u oblasti ideoloških strujanja i kretanja na našem selu mogu se tražiti u izmjenama načina pribavljanja sredstava za život, načinu života, mišljenja itd. Zapošljavanje u nepoljoprivrednim djelatnostima je uvjetovalo i veću pokretljivost stanovništva, naročito na relaciji selo—grad. Najviše migriraju sa sela mlade generacije, direktnim ili indirektnim putem. Taj odlazak omladine izaziva u mnogim zemljama demografske i socijalne poremećaje. Ovo uslovljava pojavu mnogih tzv. staračkih domaćinstava i opći proces starenja sela. Ovi procesi se, isto tako, razvijaju različito.

Posleratni razvoj promenio je mnoge forme života na selu. Okretanje sela tržištu, razvijanje prirodne proizvodnje i potrošnje, razmjena robe sa ostalim sektorima proizvodnje, danas su bitni činioci koji utječu na promjenu života. Prodor modernih oblika društvenog života vezan je uz širenje elektrifikacije, komunikacija itd. Naročito su nagloj evoluciji izloženi porodični odnosi na selu. Velika patrijarhalna porodica definitivno iščezava. Naravno, ove navike se prenose u nove aglomeracije, tamo gdje se seli ovo stanovništvo. Odnosi roditelja i djece su evoluirali u smislu emancipacije mlađih generacija, a nešto sporije se mijenja i odnosi između muškaraca i žena. Seoska omladina se danas uglavnom sasvim orijentisala na život izvan sela. Ona smatra da na selu nema što da radi. Ankete vođene po školama pokazuju interesantne podatke u tome smislu i mogu se ocijeniti kao pozitivna ambicija omladine.

Socijalni procesi će se u neposrednom razdoblju nastavljati u dosadašnjem smeru, ali uz promjenu intenziteta i kvaliteta. Sigurno je, na primjer, da je u posljednje tri godine samo po osnovi povećanja cijena poljoprivrednih proizvoda povećan novčani priliv seoskom stanovništvu u iznosu od 250 milijardi dinara. Na selu će se mnogo snažnije nego dosad razvijati nepoljoprivredni oblici djelatnosti, zanatstvo kućna radinost, komunalne službe, infrastruktura općenito, a privatna poljoprivredna gazdinstva će sve više stupati u robno-novčane odnose. Dakle, u ovom narednom periodu postoji jedan značajan pokret za podruštvljenje sela.

Zašto ja ovo govorim? Mislim da su ovo bitne pretpostavke koje treba uzeti u obzir u našem planiranju, kako ekonomskog, tako i socijalnog razvoja sela, jer ranije se ispoljavaju nedostaci na tom planu u računima, koji često nijesu tačni. Naime, nije nam svejedno da li ćemo u planiranju našega razvoja u toj oblasti poći od realnih pretpostavki, realnih saznanja ili ćemo planirati ono što bismo htjeli da ostvarimo, a što nije realno da se ostvari. To se naročito ispoljava, recimo, u planovima za širenje površina društvenog sektora u poljoprivredi. Uzimaju se u obzir kvantitativne ekonomske realizacije, cijena zemlje, veličina društvenog

sektora, potrebe za poljoprivrednim proizvodima itd., a tek se sada prišlo sagledavanju socioloških elemenata koji su ranije bili zapostavljeni. Iako se ti elementi odražavaju kroz ekonomske kategorije, o kojima je bilo riječi, to ipak ne znači da se oni mogu jednostavno tretirati uz utvrđivanje naše politike i promjena. Mislim da bi naše predstave o tome trebalo kompletirati i da bi taj dio razvoja društvenih nauka koje se time bave trebalo odlučnije podržavati. Mislim da je to vrlo aktuelno.

Želio bih da upozorim na izraženo mišljenje druga dr Vladimira Bakarića u intervjuu »Ekonomske politike« koji analizirajući ove procese, kaže da mi veoma malo ili skoro nimalo ne poznajemo društvene i ekonomske prilike na našem selu, a već je postalo stereotipno da sve ono što se u društveno-ekonomskom pogledu dešava na selu, naziva brзом transformacijom, raspadanjem klasičnog sela i sva objašnjenja svode se na nekoliko globalnih podataka, koji su manje-više već zastarjeli ili netačni i nemilosredno se eksploatišu (naročito na onoj liniji odnosa poljoprivrednog i nepoljoprivrednog stanovništva (odnos 1:1), ili istraživanje posjedovanja društvenog sektora i slično). Mislim da moramo upoznati dublje sadržinu ovih procesa na selu, pa na osnovi toga da se usmjeravaju. Naravno, ako to ne poznajemo, a to je vrlo često, onda se kao rezultat, iako je generalna linija agrarne politike sasvim jasna, osjeća nedostatak koncepcije o agrarnoj politici, osobito tamo gdje se tretiraju problemi regionalnog razvoja. Iako su uvjeti pojedinih područja različiti, još se krećemo u okvirima globalnih šema, nijesmo u stanju da biramo najbolji instrumentarij ekonomskih, društvenih i političkih mjera za razrješavanje problema koji nijesu u svakodnevnoj praksi. Po mome mišljenju, za jednu praktičnu politiku, koju danas u toj oblasti zahtjeva industrija i privredni razvoj, a i poljoprivreda, neodrživ je ovaj elaboratski nivo naše dokumentacije, koji je manje-više praksa za naše naučnoistraživačke ustanove, kojem se pribegava velikim dijelom i zbog toga što treba da osiguraju osnovni prihod za pokriće elementarnih izdataka za plate itd. Zato postoji samo jedna prihvatljiva alternativa, a to je iniciranje naučnih istraživanja, ne samo u oblasti tzv. egzaktnih nauka, nego i u oblasti proučavanja i uopćavanja, uspješne sinteze i utvrđivanja zakonitosti u razvoju društvenih odnosa u našoj zemlji.

Ako se ovom pitanju sa tog stanovišta priđe, treba se bojati jedne druge krajnosti u koju često puta zapadamo osobito kada je riječ o zapostavljanju društvenih nauka. Napomenuo bih da su naše društvene, odnosno sociološke nauke u velikom zaostajanju za našom društvenom praksom, koja je mnogo dinamičnija. Istraživanje ovih društvenih odnosa mislim da je više nego nužno, pa bih još nešto istakao. Postavio

bih pitanje: zašto često nema razumijevanja i orijentacije u tom pogledu? Vrednosni ekvivalent ovakovih istraživanja i njihovih rezultata nije jednostavno izračunati i pokazati, kao što je to jednostavno, recimo, za izgradnju hidroelektrane ili projekciju neke druge studije. Upravo, to su stavke kada se od nauke traže riješenja koja impresioniraju one institucije i kadrove koji sada raspolažu novčanim sredstvima. Mislim da je u ovoj oblasti društvenih nauka neophodno da se to prevaziđe i da je važno saznanje da se ulaganje u ovu oblast isplati. Po mome mišljenju, ulaganja u istraživački rad predstavljaju najracionalniju investiciju po osnovu proširene reprodukcije određenih grupa, grana itd. Ovo ističem radi toga što smatram da u sistemu financiranja naučnoistraživačkog rada, u režimu, u cjelokupnom sistemu naše privrede, naučnoistraživački rad u privrednim organizacijama mora da dobije mogućnost da se materijalno pokriva. Tu se, na primjer, mogu izračunati i ti odnosi i ti »apstraktni« rezultati. Recimo, Stanislav Strumilin je izračunao, na osnovi kompleksnog računa, da će sredstva uložena za školovanje u SSSR-u, u razdoblju od 1924. do 1934. godine, koja su iznosila nešto oko 1.622 miliona starih rubalja, sovjetskom društvu donijeti novi nacionalni dohodak od 69.000 miliona rubalja, što svakako nije za potcenjivanje. Time se bavi i drug Janez Stanovnik u svome radu o ekonomskim proporcijama u svijetu.

Prema tome, agitovao sam u neku ruku za to da se u Nacrtu rezolucije, u dijelu koji se odnosi na kreditiranje naučnoistraživačkog rada i njegovo bespovratno financiranje obuhvati i ova oblast društvenih nauka.

U vezi s tim, rekao bih nekoliko riječi koje su manje-više i sugestije. Prvo, podvukao bih ovo što sam prethodno izjavio, da privreda treba da financira iz redovitih sredstava kojima se pokrivaju svi troškovi radnih organizacija, ulaganja u naučnoistraživački rad. Ja sam to i obrazložio. U našoj praksi to se danas ne toleriše. Banka koju vodim počela je da proučava mogućnosti za povećanje društvenih površina, ali sa stanovišta promjena u agrarnoj strukturi izazvanih pod utjecajem općeg privrednog i društvenog razvoja, s posebnim osvrtnom na te promjene u industrijskim centrima i velikim gradovima. Dalje, inicirala je regionalni razvoj i efektuiranje investicija na mediteranu i slične zahvate. (Uzgred da napomenem ono o čemu je poslanik Majda Škerbic juče govorila. Služba društvenog knjigovodstva osporava da banka može time da se bavi, sa obrazloženjem da u pristupu banke ima naučnih i studijskih elemenata, i da zbog toga to ne može biti redovan posao banke). Ako institucije koje treba da daju ova skromna investiciona sredstva našega društva lišimo mogućnosti da ih znanstveno, sa punom odgovornošću ulože radi ostvarenja kraj-

nje pozitivnih ekonomskih i društvenih efekata, onda dolazimo u jednu apsurdnu situaciju.

Po mome mišljenju, za nas je vrlo važno na koji se način formiraju sredstva na nivou političko-teritorijalnih zajednica, jer sam naglasio da postoje određene potrebe istraživanja za koje privreda neće pokazati odgovarajuće interesovanje.

Mislim da ne bi bilo korisno da bilo koji vid fiskalnog zahvata bude izvor ovih sredstava. Za mene je mnogo važnije ako se u sistemu zadrži, bilo kao neka kamata, koju plaća privreda, s obzirom na sredstva društva koja koristi, ili nekog drugog sigurnijeg izvora, koji nema fiskalni karakter nego karakter društvene akumulacije, koja treba da se formira u preraspodjeli nacionalnog dohotka na nivou federacije, neki izvor sredstava za financiranje naučnoistraživačkog rada.

Dalje, ja smatram da se naučnoistraživački rad za mnoge oblasti ne može komercijalizirati i da se kategorija bespovratnog financiranja naučnoistraživačkog rada mora poštovati i odrediti njeno mjesto.

Mislim da su, prije svega, radne organizacije i njihove stručne službe one koje treba da postavljaju zadatke za razvoj i za istraživanja, odnosno za programske zadatke istraživanja i da će one, u isto vrijeme, i stajati iza naučnih inicijativa, koje u težnji za daljim spoznajama daju naučni radnici. Po mome mišljenju, komora ima mogućnosti da objedini ovakav rad i ja bih se založio za drukčiju ulogu komore u čitavom ovom usmjeravanju, osobito po granama i grupacijama i da to manje bude praksa ranijih savjeta.

Ja se, takođe, krajnje zalažem za javnost ovoga rada. Po mome mišljenju, odsustvo javnosti u donošenju odluka iz kojih izvora i kome se daje novac za istraživački rad, razvija negativne tendencije u većem broju ovih institucija. Mislim da bi trebalo obezbijediti puno prisustvo javnosti, naučne javnosti koja može da predloži određena rješenja za određenu cijenu, uz punu odgovornost, što bi svakako dalo pozitivne rezultate.

Na kraju, ukazao bih i na, po mome mišljenju, jedno pitanje od posebnog značaja, a to je da kadrovi u naučnim institucijama, na fakultetima, kojima se ovdje pridaje poseban značaj, mora da prođu kroz praksu industrijskog načina proizvodnje, da nauče industrijski da misle i da znaju industrijski da rade. Onaj tko nije bio na imanju ili u industrijskom poduzeću, u rudniku, i nije radio, taj će teško moći da zadovolji zahtjeve revolucionisanja tehnologije i nove zahtjeve ekonomike u ovoj oblasti.

Mislim da s tog stanovišta treba riješiti i osnovne materijalne pretpostavke za ovaj rad. Ja ne bih ovdje govorio o stanovima i plätama, pretpostavljam da je ta stvar do te mjere jasna da mora da se riješi. Ne može se očekivati od

mladog čovjeka, od čovjeka koji ima ambicije da se bavi naučnoistraživačkim radom, da on, na uštrb elementarnih pretpostavki svojih materijalnih uslova života, radi u oblasti naučnog istraživanja, a da se špekulativno ne postavi prema konjunkturi koja vlada zbog potreba za visokokvalifikovanim radnom snagom i da ne napušta svoju instituciju. Ja mislim da je za privredu vrlo važno povjerenje i stalnost naučnoistraživačkih kadrova, osobito kadrova u koje sama investira, šta će oni dobiti za svoj rad. S tim u vezi, bilo bi potrebno da se mnoge stvari prouče. Recimo, u ovom materijalu statistički račun o stepenima zvanja u Jugoslaviji ne impresionira. Mene bi impresioniralo da se analizira šta se krije iza tih stepena zvanja kao doprinos jugoslovenskoj nauci, svjetskoj nauci i kao doprinos materijalnoj proizvodnji. Tu osobito imam u vidu doktorate nauka, kojih je vrlo mnogo, naročito u oblasti društvenih nauka, koji, moram reći, beže od naše prakse, a ona zaslužuje da dobije svoju socijalističku sintezu i da bude doprinos marksističkoj nauci. To ja mogu reći bar za ovo što se dešava u oblasti poljoprivrede.

Činjenica je da se mnogo bavimo problemima fakulteta. U Jugoslaviji treba stvoriti jednake uvjete za naučni razvitak i naučni rad. Recimo, ja mislim da bi reizbornost, dosledno sprovedena na fakultetima otvorila velike šanse za ljude koji će na osnovi svojih dostignuća u naučnoistraživačkom radu moći da napreduju. O tome je bilo mnogo govora, ali od toga u praksi nema ništa.

Smatram da bi, u isto vrijeme, posle donošenja rezolucije morala da slede konkretna organizovanja u privredi, koja će stvoriti materijalne pretpostavke i uspješnije objediniti snage i sredstva koja imamo radi postizanja većih efekata u ovoj oblasti.

Predsednik Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik Paško Romac.

Paško Romac (Izborna jedinica Kikinda):

Pošto se u ovom Domu o ovoj temi ne diskutuje tako često, izneo bih svoja razmišljanja o nekim pitanjima iz ove oblasti.

Prvo, naglasio bih da kada se slušaju diskusije o naučnoistraživačkom radu ili kada se prati pisanje štampe o naučnoistraživačkom radu, dobija se, po mome mišljenju, vrlo mučan i težak utisak, tako da jedan običan građanin koji nije upućen u tu problematiku ima utisak kao da nešto nije u redu. Mislim da nismo dovoljno realni i da ponekad zahtevamo više od onoga što možemo da damo. Kada se diskutuje o ovom problemu, čini mi se da treba da se polazi od toga šta je to što smo nasledili iz oblasti nauke. Podataka nema, ja sam ih tražio, ali i ono što ima, to je vrlo malo. Znači da je ono što smo nasledili u nauci beznačajno.

Drugo pitanje od koga treba poći i o kome naša javnost treba da zna je šta smo postigli u toj oblasti. Nama izgledaju skromni podaci da imamo 8.000 naučnih radnika ili 15.000 naučnih radnika sa saradnicima koji su na univerzitetima. To nije malo.

Dalje, kažemo da malo dajemo za nauku. Međutim, mi za nauku dajemo 35 milijardi dinara godišnje. Ni to baš nije tako malo!

Postavio bih i treće pitanje, a to je i kako smo organizovani u nauci. To je za mene bitnije pitanje nego koliko godišnje dajemo sredstva, pogotovo što smo u nauci nedovoljno organizovani. Molim vas, navedite zemlju koja ima drukčiji nacionalni dohodak i drugu materijalnu bazu nego što je naša, pa vidite da li ona ima 300 instituta! Uzmite bilo koju našu privrednu granu. Ovih dana sam čitao nešto o proizvodnji kotlova. Mi u našoj zemlji imamo tri preduzeća za proizvodnju kotlova. Svako od tih preduzeća ima svoje partnere u inostranstvu. Svako preduzeće se bavi i naučnim radom. Kako ono može da se bavi naučnim radom, kada ima šest inženjera ili šest ljudi koji se time bave, a njegov partner ima 500 ili 600. A to preduzeće u inostranstvu, s kojim mi imamo partnerske odnose, ima čitavu granu, jer ima monopol. Prema tome, ja mislim da zasluhuje diskusiju pitanje kako smo organizovali nauku. Ja ne znam o čemu će se sutra diskutovati na sednici dva veća. Ali mislim da to zasluhuje posebnu pažnju. Ovakva organizacija naučnog rada, ovakva usitnjenost, programska nepovezanost, nepostojanje veze između naučnih institucija i ljudi, u uslovima kada smo počeli da razvijamo naučni rad, ne može da postoji. Mislim da ovaj Dom, od koga se očekuje da kaže kolika treba da bude materijalna baza nauke, treba da kaže i kakava treba da bude i organizacija naučnoistraživačkog rada.

Nije mi dovoljno jasno zbog čega je naše Veće malo sporednije u pogledu učešća u diskusiji o rezoluciji, odnosno u donošenju rezolucije itd. (Jedan glas: mi nismo Veće koje treba da pretresa probleme nauke). Nauka traži novčana sredstva, zahteva da se obezbedi materijalna baza, a materijalna baza se može obezbediti samo iz privrede. Mislim da težište nauke, pre svega, treba da bude u privredi, jer privreda daje i treba da daje sredstva za razvijanje nauke itd. Prema tome, drugovi, mislim da bi trebalo da diskutujemo i o tom pitanju.

Mislim, zatim da bi trebalo jedanput da znamo šta hoćemo, koliko nam i kakvih naučnih radnika treba, da li nam je potrebno, recimo, 43 instituta koji se bave agronomijom, veterinom, ili 60 i nekoliko! Ja ne znam da li nam treba toliko? Trebalo bi jedanput da se vidi da li i koliko treba instituta i da kogod ima nešto sredstava, odmah stvara nekakav naučni institut sa dva inženjera i jednim stolom, u jednoj sobi. Mi smo zemlja relativno mala i sa još ma-

lim nacionalnim dohotkom, pa bi i o tome trebalo voditi računa.

Prema tome, ako hoćemo da razvijamo solidniji naučni rad, onda treba da bude organizovani, da kadrovi i sredstva budu više koncentrisana i mobilnija.

Još o nečemu bih govorio. Kada sam rekao da bi bilo vreme da jedanput kažemo šta hoćemo, koliko nam i kakvih kadrova treba u dogledno vreme, odmah se postavlja pitanje: odakle sredstva. Kada je reč o sredstvima treba biti potpuno realan, jer ima nekoliko mogućnosti da se sredstva obezbede. Jedna je mogućnost da se sredstva obezbeđuju kontrolisano, odnosno da ih daje federacija. Druga mogućnost, koja je u praksi postojala, je da sredstva obezbeđuju republike. Koliko je to dobro, ne znam, neću sada o tome da govorim. Treća je mogućnost da to budu opštine, što, po mome mišljenju, nije dobro. Četvrta mogućnost je da to budu pojedina preduzeća, što opet, po mome mišljenju, ona ne mogu da budu. To mogu da budu samo veća preduzeća, ali, u odnosu na potrebe nauke, ni velika preduzeća, nemaju toliko sredstava da bi mogla da daju nešto više za nauku. Peta mogućnost su privredne asocijacije. Po mome mišljenju, moramo da stvaramo, slažem se s onim što je malopre rekao drug Branko Karanović, privredne asocijacije, preko kojih ćemo moći obezbeđivati i sredstva i koje će davati i zadatke nauci. Te čvrste asocijacije moramo razvijati.

U neposrednoj vezi s tim je i problem integracije. Ne možemo govoriti o naučnoistraživačkom radu sa ovako neintegrisanom privredom, niti govoriti o naučnoistraživačkom radu bez integrisane privrede. Ako smo na neki način stavili granicu integraciji — da li je to republika ili neki drugi rejon ja neznam — onda ne možemo govoriti o uspešnom naučnoistraživačkom radu i o sredstvima za taj naučnoistraživački rad. Kada govorimo o naučnoistraživačkom radu, o investicijama, o izvozu i uvozu, ili o kadrovima, postavlja se pitanje integracije, stvaranje jake jugoslovenske privrede! Ako je ne razvijamo, mislim da ne možemo imati neki solidniji naučnoistraživački rad. Prema tome, ako hoćemo da razvijamo naučnoistraživački rad, da za njega stvaramo materijalnu bazu, onda tu bazu neće moći stvoriti zajednica, iako bi ona to mogla, putem nekih ponovnih poreza na privredu itd. Mislim da je dubiozno da federacija obezbeđuje sredstva za naučnoistraživački rad. To je dubiozno uopšte, po mome mišljenju, i za političko-teritorijalne zajednice. Jer, čim političko-teritorijalne zajednice daju sredstva i čim one moraju da vode brigu o nauci, onda je nauka odmah izdvojena od privrede. Znači, privreda treba da daje sredstva, ali onda privreda treba da pravi i programe. To znači da bismo mogli uspešno da dajemo sredstva i da stvaramo materijalnu bazu, onda i u privredi moramo

biti tako organizovani da možemo davati ta sredstva, i to neosetno za čitavu jednu granu, bilo da se radi o tekstilnoj industriji, ili bilo kojoj drugoj. Mi smo imali 11, ili ne znam tačno koliko željezara. Gde može svaka željezara da ima naučnoistraživački rad. Ali, ako postoji jedno jako udruženje, onda ono može da organizuje naučnoistraživački rad.

Prema tome, kada se govori o naučnoistraživačkom radu, ja se slažem da se reši problem materijalne baze, i zalažem se za drukčiju organizaciju naučnoistraživačkog rada. Ja sam protiv usitnjenosti, a zalažem se za programiranje naučnoistraživačkog rada i za čvršće povezivanje naučnoistraživačkog rada za privredu. Prema tome, ja sam i zato da se i privreda nekako drukčije organizuje i da ona, u stvari, preuzme na sebe problematiku naučnoistraživačkog rada.

Predsednik Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik Sreten Jelisavić.

Sreten Jelisavić (Izborna jedinica Kosovska Mitrovica):

Na početku želim da istaknem da rezoluciju o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada shvatam kao jedan politički akt kojim se, na osnovi ocena stanja i narednih zadataka, jasnije određuje mesto naučnoistraživačkog rada, u sklopu privrednog razvoja i razvika naših društvenih odnosa. Takođe, shvatam je i kao osnovu, odnosno početak mera, koje treba da razrade i bliže definišu njene načelne stavove i koje treba da proizađu kroz buduće odluke i zaključke saveznih, republičkih, i drugih merodavnih organa i institucija. Osim toga rezolucija bi trebalo da bude logičan nastavak Rezolucije o daljem razvoju privrednog sistema.

U obimnim materijalima dostavljenim za ovu tačku dnevnog reda ističe se da je dosadašnji naučnoistraživački rad dao značajne rezultate i dostignuća, ali da postojeći dostignuti stepen našega društvenog i privrednog razvoja, kao i potreba naše dalje privredne izgradnje, zahtevaju da se proizvodnja zasniva na što svestranijem korišćenju metoda naučne organizacije rada, na naučno postavljenim metodama i rešenjima tehnoloških procesa.

Intenziviranje proizvodnih potencijala, koje se postavlja pred našom privredom, pretpostavlja, svakako, sklop veoma složenih i raznovrsnih mera i uslova, mnogo viši nivo ekonomskih, tehničkih i tehnoloških poduhvata, rešenja i aktivnosti, veću stručnost i osposobljenost radnih organizacija, u celini, i kadrova u njima.

U materijalima se, između ostalog, konstatuje da rezultati naučnoistraživačkog rada, u celini posmatrano, nisu zadovoljili, osobito u primeni, tj. ovaj rad nije bio povezan sa aktuelnim potrebama društva i mnogo puta prime-

njena i razvijena istraživanja nisu bila u prvom planu.

Može se reći da su, sa manjim izuzecima, naučne ustanove imale pretežnim delom akademski karakter, pa je zbog toga njihova saradnja sa privredom i programska orijentacija prema najaktuelnijim zadacima privrednog razvika bila na nezadovoljavajućem nivou.

U prilogu ovih konstatacija navodimo primer radne organizacije »Trepča«, koja je saosnivač nekoliko naučnih instituta: Instituta za hemijska, tehnološka i metalurška istraživanja, Rudarskog instituta, Saveznog centra za obrazovanje kadrova u rudarstvu i Zavoda za geološka i geofizička istraživanja. Osim toga, ova privredna organizacija ima sporazum o poslovnoj saradnji sa Zavodom za geološka i geofizička istraživanja.

Ako bi se napravio samo jedan površan osvrt na sadržaj i postavke postojećih ugovora sa ovim institutima, može se videti da su oni značajni za ovu privrednu organizaciju. Ona od instituta treba da dobije sve publikacije i elaborate koje instituti izrađuju u vezi sa naučnoistraživačkim radom, zatim znatnu pomoć u obuci, usavršavanju i specijalizaciji potrebnog kadra, pomoć u rešavanju postojećih problema i pravo prvenstva u odnosu na treća lica itd. Za te usluge i saradnju »Trepča« plaća godišnje samo Institutu za hemijska, tehnološka i metalurška istraživanja dva promila od dohotka ostvarenog na hemijskoj i metalurškoj proizvodnji. Kao što se vidi, to nisu mala sredstva. Ali, posebno je pitanje kako se izvršavaju ugovorne obaveze i koliko koristi ova privredna organizacija ima od toga što je saosnivač i što tesno saraduje sa naučnim institucijama. Odgovor je, uglavnom, negativan.

Sigurno je da ugovori o međusobnoj saradnji, o zajedničkom radu ili bilo kom drugom vidu uzajamne povezanosti i delatnosti između privredne organizacije i Instituta neće rešiti ovu problematiku, ukoliko se shvatanja, dužnosti i zadaci zainteresovanih partnera ne razmene.

Sadašnje potrebe zahtevaju brz razvoj naučnoistraživačkog rada, naučnoistraživačkih institucija i istraživačko-razvojnih jedinica u privrednim organizacijama i znatno poboljšanje i bitne izmene u pogledu saradnje naučni instituti — privreda (ili bolje rečeno privredne organizacije). Dosadašnje slabosti na ovome polju, koje su se ogledale i u usitnjenosti i samovoljnosti u organizaciji naučnog rada, moraju ustupiti mesto organizovanijem i intenzivnijem radu, maksimalno koristeći postojeće mogućnosti.

Sigurno je da istraživačko-razvojne jedinice u privrednim organizacijama koje postoje ili koje će se formirati treba i mora da budu jedna šira organizaciona celina sa institutima ili naučnim ustanovama u dotičnoj grani nauke ili

naučnoj disciplini. Istraživačko-razvojne jedinice u preduzećima treba da budu odeljenja ili ogranci jedne celine — instituta.

Razloge ovakvom stavu treba tražiti u mnogim činjenicama, dosadašnjoj praksi i iskustvu i u budućim zadacima. Navodim samo neke od njih:

— podudarnost zadataka, ciljeva i srodnost rada; oživotvorenje zamisli, ideja i sprovođenje u život dela, formula i recepta poniklih u naučnim institucijama; koncentracija naučnih i stručnih kadrova, koja je u sadašnjoj fazi nužna i vrlo značajna; pomoć starijih i iskusnijih naučnih radnika kadrovima u privredi na njihovom obrazovanju i uzdizanju; bolje korišćenje opreme i laboratorija; objedinjavanje i usmeravanje finansijskih sredstava; otklanjanje većeg broja zamerki i nesuglasica koje danas postoje između privrednih organizacija i instituta; pravilniji izbor i popunjavanje instituta kadrovima iz privrede; — zajednička izrada akcionih programa, kao i drugi razlozi.

Ovakvom organizacionom postavkom, koja se zasniva na tesnoj saradnji instituta i privrede, otklonila bi se jednim delom strukturna nedograđenost našeg istraživačkog mehanizma. Drugim rečima, potrebno je izvršiti jedan vid integracije naučnih institucija sa istraživačkim jedinicama privrednih organizacija po naučnim granama, oblastima ili disciplinama. Možda u takve spone treba uključiti i proizvođače opreme ili druge organizacije ili ustanove od kojih zavisi proces proizvodnje ili rezultati proizvoda. Naravno, sve to imperativno nalaže privrednim organizacijama dalje stvaranje i razvoj istraživačkih jedinica radi usavršavanja tehnologije procesa i kvaliteta proizvoda, uvođenje novih metoda rada, podizanje produktivnosti i rešavanje većeg broja pitanja u svakodnevnoj praksi. Treba istaći da dosadašnji rezultati uvođenja naučnoistraživačkog rada u industriji nisu mali, jer industrija, po broju naučnih radnika, njihovih radova, opremi i finansijskim sredstvima koja angažuje, znatno premašuje istraživanja u vanindustrijskim ustanovama.

Naučnoistraživački kadar, njegova brojnost, struktura, kvalitet, položaj, uslovi rada, usavršavanje i podmlađivanje predstavljaju najvažniji činilac u istraživačkoj delatnosti. Poznato je da broj stručnih kadrova u privredi iz dana u dan raste, pa je zbog toga potrebno njihovo vođenje i usmeravanje od prvog dana rada u procesu proizvodnje. Ostvarena saradnja na ranije iznetim principima doprinela bi njihovom bržem uključivanju i intenziviranju prihvatanja stručnog i naučnoistraživačkog rada.

Razvitak privrede, proces integracije i drugi činilci učinili su da danas postoji znatan broj privrednih organizacija sa priličnim brojem stručnog kadra. Njihov broj u pojedinim preduzećima se kreće i do nekoliko stotina. Davno su prevaziđene diskusije o potrebi stručnjaka, pa

nije redak slučaj da privredne organizacije stipendiraju po više desetina i stotina mladih kadrova (pre nekoliko dana u štampi je objavljen konkurs za preko 1000 stipendista koje traže RR zavodi iz Niša).

Zakoni kretanja nalažu da stariji ustupaju mesto mladima, da mladi kadrovi zamenjuju starije u neposrednom procesu proizvodnje. Dojučerašnji organizatori tehnološkog procesa, pogonski inženjeri, upravnici pogona i odeljenja moraju da nađu svoje mesto u institutima ili istraživačkim organizacijama u privredi i van nje. Paralelno sa ovim treba rešavati i perspektivu kadrova zaposlenih u naučnim organizacijama privrednih preduzeća. Potrebno je da i oni imaju pravo na sticanje zvanja naučnih radnika, naravno, pod istim uslovima i kriterijumima koji važe i za ostale samostalne naučne ustanove.

Ovakvo rešenje odgovaralo bi intenziviranju razvoja naučnoistraživačkog rada i bilo bi stimulans i uslov za čvršću povezanost stručnih kadrova sa njihovim organizacijama. U ovakvoj situaciji, naučne ustanove, instituti i fakulteti mogli bi intenzivnije i uspešnije da vrše selekciju kadrova sa kvalitetima koji bi se regrutovali iz široke mreže naučnih organizacija i da se pored primenjenih i razvojnih istraživanja intenzivnije i uspešnije bave i fundamentalnim istraživanjem.

Na kraju, želim da dodam da su već danas privredne organizacije u većem stepenu sposobne da izdvajaju sredstva za naučnoistraživački rad. Potrebno je slobodnije izdvajati i udruživati sredstva radi ostvarenja kratkoročnih ili dugoročnih ciljeva, jer ulaganja za naučnoistraživački rad moraju se vršiti, ne prema onome što danas daje, nego prema onome što želimo da u budućnosti obezbedi.

Predsednik Osman Karabegović:

Ima riječ drug inž. Vladimir Vujović, direktor Saveznog geološkog zavoda.

Inž. Vladimir Vujović, direktor Saveznog geološkog zavoda:

Ovde nije bilo govora o problemima geološkog istraživanja. Budući da nije uobičajeno da se u našoj terminologiji geološko istraživanje smatra naučnim istraživanjem, ja bih ipak malo, pošto je reč o Veću gde su ljudi iz privrede, upozorio drugove poslanike kako mi gledamo na sektor geološkog istraživanja.

Poznavanje mineralnog bogatstva svake zemlje je osnovni materijalni činilac za realnu ocenu o mogućem stepenu razvoja industrije na sopstvenoj sirovinskoj bazi. Nedovoljno i neblagovremeno poznavanje, u znatnoj meri sputava privredni razvoj zemlje ili se negativno odražava na pravilnost razmeštaja prerađivačkih kapaciteta ekstraktivne industrije.

Pod pritiskom stalno rastućih potreba privrede za većim brojem mineralnih sirovina, geološka istraživanja bila su usmerena na konkretne objekte ili sirovine radi što bržeg dobijanja odgovarajućih pokazatelja koji su nužni za pripremu objekata za eksploataciju.

U periodu od 1956. do 1959. godine za geološka istraživanja utrošeno je 26,6 milijardi dinara u čemu je učešće federacije iznosilo 63%, republika 10%, a radnih organizacija 27%. Iz ovih podataka uočava se da je glavna briga u finansiranju geoloških istraživanja bila na federaciji.

Ograničenost sredstava i orijentacija na detaljna istraživanja nije dozvoljavala šire zahvatanje kompleksne geološke problematike, pa je na taj način i došlo do toga da ni do danas, u regionalnom smislu, nisu istražena poznata metalogena i druga područja na kojima se može očekivati otkrivanje novih rezervi metalnih sirovina.

Donošenjem Zakona o sredstvima privrednih organizacija u 1961. godini omogućeno je radnim organizacijama da iz sredstava ukupnog prihoda, pre utvrđivanja dohotka, izdvajaju potrebna sredstva za održavanje i obnavljanje rudnog i drugog mineralnog blaga. Na taj način, izvršeno je razgraničenje i usklađivanje brige i interesa između radnih organizacija i zajednice, i već u 1962. godini sredstva federacije usmeravaju se u pravcu regionalnih istraživanja, u cilju bržeg i šireg poznavanja problematike pojedinih metalogenih područja, a briga oko održavanja i obnavljanja rudnog blaga na postojećim eksploatacionim područjima prepuštena je uglavnom radnim organizacijama.

U cilju usklađivanja odnosa i interesa na daljem proširenju sirovinske baze između federacije i drugih političko-teritorijalnih zajednica, od 1963. godine primenjen je sistem obaveznog učešća na sredstvima federacije koja se izdvajaju za geološka istraživanja. Ovo je uticalo na znatno povećanje sredstava za istraživanja i na njihovo efikasnije trošenje. Tako su, u periodu od 1960. do 1963. godine, ukupna sredstva za geološka istraživanja povećana na 60,4 milijarde dinara, što je za 2,3 puta više u odnosu na prethodne četiri godine. Pri tome, izmenjena je i struktura izvora sredstava. Učešće federacije u ovom periodu smanjeno je od 64% na 38%, učešće republika od 10% na 6%, a učešće neposrednih proizvođača povećano od 27% na 56%. Ova izmena u strukturi odražava se u porastu sredstava iz svih izvora. Indeks izdvajanja saveznih sredstava za period od 1960. do 1963. godine, u odnosu na prethodne četiri godine, iznosi 137, indeks republičkih sredstava je 154, a indeks sredstava neposrednih proizvođača dostiže nivo od 457.

Usmeravanje sredstava iz različitih izvora i usklađivanja interesa za pravce geoloških istraživanja ogledaju se na tri načina:

— istraživanja unutar postojećih eksploatacionih polja i u njihovoj bližjoj okolini, koja su nužna za održavanje i obnavljanje rudnog i drugog mineralnog blaga, izvode radne organizacije koje se bave eksploatacijom rudnog blaga, iz sredstava ukupnog prihoda, pre utvrđivanja dohotka;

— regionalna geološka istraživanja na do sada neistraženim ili nedovoljno istraženim metalogenim i drugim područjima sa raznim sirovinama, sa izradom kompleksne geološke karte, a to su geološka istraživanja i tehnološka ispitivanja od opšte-privrednog značaja obuhvaćena programom Saveznog geološkog zavoda, finansiraju se iz sredstava federacije, uz obavezno učešće drugih političko-teritorijalnih zajednica i radnih organizacija;

— geološka istraživanja lokalnog i republičkog značaja među koja spadaju: detaljna hidrogeološka istraživanja za rešavanje problematike nekog područja ili naselja; inženjersko-geološka istraživanja kao osnova za izgradnju važnijih industrijskih, komunikacionih, društvenih i drugih objekata; istraživanja na mineralnim sirovinama kojim se rešavaju lokalni problemi i slična istraživanja finansiraju se iz sredstava republika, drugih političko-teritorijalnih zajednica, radnih organizacija i odgovarajućih investicionih fondova.

Ovakvom podelom i usmeravanjem sredstava federacije isključivo na regionalna geološka istraživanja, uključujući osvajanje novih mineralnih sirovina, kao što su, na primer: fosfati, nikl, pirofiliti i slično, uz učešće republika, drugih političko-teritorijalnih zajednica i radnih organizacija, uglavnom, su usklađeni opšti sa pojedinačnim interesima, uz obostrano snošenje rizika koji je neminovan za sva geološka istraživanja. Na taj način, i prilikom izrade programa geoloških istraživanja, dolazi do izražaja široko učešće svih organa, ustanova i organizacija koji se bave problemima geoloških istraživanja, od radnih organizacija do federacije, sa punim odrazom ekonomske zainteresovanosti, kroz sistem obaveznog učešća i odabiranja onih područja na kojima se očekuju najpovoljniji rezultati.

Iako se ovakav sistem u geološkim istraživanjima sprovodi tek dve godine ostvareni su pozitivni rezultati, koji se odražavaju u smanjenom pritisku na sredstva federacije, u brizi da se sredstva i istraživački kapaciteti racionalno koriste i u otkrivanju sirovina na do sada neispitanim područjima.

Tako su na području paleozoika Sane utvrđene znatne rezerve rude gvožđa, kvaliteta Ljubija; u istočnoj Srbiji ležište fosfata koji je značajna sirovina za industriju hemijskih đubriiva i za koju je rešena tehnologija prerade; niklosna ruda na Kosovu i Metohiji, čija će eksploatacija omogućiti ne samo podmirenje domaćih potreba nego i povećati izvoz; otkrivanje

znatnih rezervi olova i cinka na južnim padinama Kopaonika; mogućnost otkrivanja novih rezervi rude žive u okolini Idrije itd.

Geološka istraživanja, po svojoj prirodi i načinu izvođenja, spadaju u dugoročna istraživanja. Ona treba da prethode privrednom razvoju zemlje, jer se na njihovim rezultatima utvrđuju mogućnosti razvoja privrede.

Tempo eksploatacije jugoslovenskih ležišta je vrlo visok, naročito u pojedinim ležištima obojenih metala, a potrebe u mineralnim sirovinama stalno se povećavaju. Za neke je stopa porasta potrošnje viša od priraštaja rezervi mineralnih sirovina. Ukoliko želimo proširiti eksploataciju mineralnog blaga, neophodno je povećati nivo ulaganja u geološka istraživanja, koja su u ovoj godini predviđena sa oko 20 milijardi iz svih izvora, a u narednim godinama, do izvršenja sedmogodišnjeg plana, računa se priraštaj sredstava sa prosečnom godišnjom stopom do 14%. Istraživačkih kapaciteta i kadrovskog potencijala ima dovoljno da bi se izvršili postavljeni zadaci.

Neosporno je da su i u ostalim industrijskim istraživanjima postignuti značajni rezultati. Svedoci smo znatnog proširenja asortimana, ne samo potrošnih i prehrambenih artikala, već i većeg broja trajnih dobara i tehničkih uređaja koji su se do skoro uvozili. Svi ti proizvodi prošli su kroz neke oblike naučne obrade, kroz razvoj, pripremu i konstrukciju dok su ugledali naše izloge. Zbog nedostatka istraživačkih ustanova i sopstvenih konstrukcija pribegli smo kupovanju licenci.

Krajem 1962. godine industrija je imala oko 240 kupljenih licenci, od toga 95% sa Zapada. Za otplatu licenci, samo u robnom obliku, plaćeno je oko 5,5 milijardi dinara, dok je uvoz delova za licencnu proizvodnju sačinjavao je do 15% ukupnog uvoza za industriju. Najveći broj ugovora sklapan je za pet godina, a skoro polovina ugovora imalo je ograničenja za plasman proizvoda putem izvoza. U nekim ugovorima zahtevala se od izvoza i provizija za inostranog partnera. Danas je to sve skoro prošlost, jer je većina proizvoda osvojena, pa industrija nema obaveza. Ove licence su odigrale značajnu funkciju u našoj industriji, jer je u proizvodnju uvođena nova tehnologija, a proizvodi su bili na savremenom tehničkom nivou. To je imalo ne samo veliki značaj za pravovremeno snabdevanje domaćeg tržišta, nego je uticalo i na izmenu strukture izvoza. Neke industrije, kao što je elektroindustrija, putem svojih pravovremeno osnovanih istraživačkih centara i sopstvenih kreatorskih kadrova, nastavile su dosta brzo usavršavanje starih i uvođenje novih proizvoda na tržište.

Često se danas postavlja pitanje: da li i kako kupovati licence? Verovatno bi jedna posebna analiza problema u vezi sa kupovinom industrijske svojine ukazala na pravilna ekonom-

ska rešenja. U svakom slučaju, sve dok naše istraživačke ustanove, bile one samostalne ili u okviru preduzeća, ne budu omogućile takve savremene konstrukcije novih proizvoda i novu tehnologiju, industrija će morati da traži savremena rešenja makar iz uvoza.

Kupovanje licenci, svakako, ukazuje i na nivo naših naučnih ustanova i njihovog udela u našem posleratnom privrednom razvoju. Očigledano je da je taj udeo bio skroman, bar što se tiče industrije, čemu je razlog i nerazvijenost industrijskog istraživanja, u šta se uključuje i nesrazmernost istraživačkih ustanova, kako po strukturi, tako i po tehničkoj opremljenosti i kadrovskom sastavu.

U potpunosti se slažem sa postavkama drugova koji su govorili, na primer, dr Zlatko Plenković, da bi trebalo ići vrlo oprezno u pogledu formiranja naučnoistraživačkih ustanova. Ja mislim da se tu i rezolucijom ne postavlja neki određeni vremenski rok za rešavanje određenih problema, već interes privrednih organizacija i ekonomska zainteresovanost, kao i potreba ekonomskog razvoja treba da zahtevaju da se formiraju odgovarajuće institucije. Međutim, značajno je da već jedanput treba da se shvati da ne može biti proizvodnje bez naučnoistraživačkog rada i činjenicu da će donošenje rezolucije Savezne skupštine pozdraviti svi oni radni ljudi koji se bave ovim problemima na svojim radnim mestima. Danas, kada se ni jedna proizvodnja ne može shvatiti ako nije naučno pripremljena, ako, na primer, jedno preduzeće, naročito veliko preduzeće, ne zna svoj položaj, recimo, za 10 godina, ono će se naći u vrlo teškoj situaciji u odnosu na konkurentna preduzeća i na budući položaj svojih kadrova.

Isto tako, poznato je da naš razvoj i uopšte razvoj industrije zahteva masovno industrijsko istraživanje, ne više onako kao što se nekada radilo (na primer, na univrezitetu sa tri profesora, ili na drugim mestima, malim laboratorijumima, itd.), da su problemi veoma složeni i da se mora imati, kao što je drug dr Zlatko Plenković rekao, veći broj specijalista i stručnjaka u jednoj laboratoriji da bi se došlo do jednog kompleksnijeg rešenja.

Slažem se isto tako i sa drugom Paškom Romcem, koji je govorio o potrebi organizovanosti rada. Mislim da je to osnovno pitanje koje, takođe, nije dovoljno istaknuto u rezoluciji, i da je neophodno programirati naučnoistraživački rad. Programe ne možemo izmišljati, već oni moraju biti sastavni deo politike privrednog razvoja zemlje i u tom okviru možemo da se krećemo. Prema tome, treba shvatiti da moramo biti realni. Međutim, činjenica je da su danas sasvim drukčiji uslovi od onih koji su nekad bili. Naime, prema podacima kojima raspolazem, u 1962. i 1963. godini diplomiralo je više inženjera nego proteklih deset godina.

Nestabilnost izvesnih projekata je ono što je do sada nedostajalo u radu. Svaki projekt možemo naučno posmatrati, zavisi samo od toga kako prilazimo, kakvim ga metodima tretiramo, ali, u svakom slučaju, bez kadrovskog sastava, bez stvaranja tih mogućnosti nećemo moći da rešimo vrlo složene probleme na koje već nailazimo. Danas već postavljamo kao zadatak da za sedam godina izgradimo atomsku centralu, za čiju će se gradnju angažovati hiljade institucija i preduzeća. Postavlja se sada pitanje: da li su ta preduzeća zainteresovana da odvajaju sredstva za to? Znači, neko sa strane mora, kroz program, kroz odgovarajući organizovani rad, već sada predvideti određena sredstva. Ta sredstva su minimalna, u odnosu na ono što se daje u drugim zemljama, ali neko mora da ta sredstva planira, da bi se angažovali kapaciteti za jedan kontinuirani rad, da onog momenta kada to bude potrebno, imamo, možda ne stoprocentan, ali sigurno značajan udeo.

Dalje, po mome mišljenju, ne bi trebalo da postoje neki šabloni. Na osnovi Nacrta rezulucije dobijam utisak da se sve postavlja na isti način, za sve ustanove u društvenim naukama, privrednim ili medicinskim. Ovde, svakako, ima razlike, pa bi se te specifičnosti i razlike, u izvesnom smislu, morale poštovati.

Kada govorimo o komercijalizaciji, ja ne shvatam komercijalizaciju kao da odgovarajuća ustanova, vezana ugovorom, treba da izvrši odgovarajuće poslove ili program rada istraživanja za odgovarajuće vreme, u slučaju kad joj se daju sredstva. Mislim da komercijalizacija nije u tome, nego da je ona, u stvari, stvaranje jednog programa, reda, jednog organizovanog nastupa na tom polju.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li još neko želi riječ? (Niko).

Mislim da je od velike važnosti činjenica što smo pred Saveznu skupštinu stavili razmatranje problema naučnoistraživačkog rada. U diskusiji je podvučen značaj toga rada za cjelokupni naš razvitak, a posebno za privredni razvoj i istaknuto da se moderna, racionalna proizvodnja ne može ni zamisliti bez jedne naučnoistraživačke osnove, koja bi se stalno i kontinuirano razvijala. Dostignuti stepen našega razvoja i sprovođenje daljeg zadatka izgradnje zahtjeva savremeno organizovanu proizvodnju, bolji asortiman, viši kvalitet proizvoda, niže troškove proizvodnje, što je sve uslov za potpunije zadovoljenje potreba naših radnih ljudi i za uspješnije uklapanje naše privrede u svjetsko tržište. Bolje korišćenje raspoloživih kapaciteta u privredi i intenzivniji privredni razvoj ne mogu se u buduću ostvariti zastarjelim metodima organizacije rada i procesima proizvodnje, čega u nas ima, kao i zastarjelim tehnološkim postupcima. Problemi koji se danas javljaju u našoj privredi nameću potrebu za što inten-

zivnijim razvojem nauke i naučnoistraživačkog rada u zemlji i što širu primjenu rezultata toga rada u praktične proizvodne svrhe.

Zbog svega toga, dalji razvoj nauke i naučnoistraživačkog rada u zemlji zahtjeva punu pažnju svih činilaca društva, posebno radnih organizacija u oblasti privrede. Rad privrednih organizacija na ovom području treba da bude sastavni dio njihove aktivnosti u borbi za povećanje proizvodnje i produktivnosti rada. U ovom pogledu do sada su zabeleženi mnogi uspjesi, ali postoje takođe i mnoge slabosti i neshvatanja značaja uloge ovoga rada u razvijanju savremene i moderne proizvodnje. Otuda često nema ni dovoljno orijentacije ka razvijanju takvog rada i za šire korišćenje mogućnosti koje postoje.

Kao što se vidi iz materijala i iz diskusije, postoji otvoren problem naučnoistraživačkih institucija u mnogim granama, zatim, da nema dovoljno sredstava za njihov rad, za opremanje postojećih i za osnivanje novih naučnoistraživačkih ustanova. Takođe se ukazuje na potrebu izgradnje i usavršavanja stručnih kadrova. Drug Paško Romac je napomenuo da dajemo oko 35 milijardi dinara za naučnoistraživački rad. Ako se to posmatra u odnosu na sredstva koja stvaramo, onda je to minimalno, odnosno 0,8%, dok se u razvijenijim zemljama, koje imaju mnogo razvijeniju naučnoistraživačku bazu, ulaže 3,5% ili 4%.

Ovdje treba imati u vidu da se od ovih 35 milijardi dinara znatan dio ulaže na istraživanja u oblasti atomske energije, a da se vrlo mali dio sredstava daje za primjenu naučnoistraživačkih rezultata u privredi. O tome naročito mi, kao Privredno vijeće, moramo voditi računa.

O svim ovim pitanjima treba da vodimo računa prilikom određivanja položaja privrednih organizacija i raspodjeli sredstava, jer ako se ne obezbijede dovoljna sredstva, mnoge korisne ideje neće se ostvariti. Društvo, u cjelini, treba da čini napore za unapređenje ovoga rada i da stimulira njegov razvoj.

Posebno je značajna uloga komora i privrednih udruženja pa bi u rezoluciji o naučnoistraživačkom radu trebalo, u načelu, da budu nagoveštena rješenja ovih pitanja.

Pretres ovih problema koji se vodi u Saveznoj skupštini nesumnjivo će doprineti zauzimanju jasnih stavova i određivanju daljih zadataka za razvoj naučnoistraživačkog rada, što, takođe, treba da bude izneto u rezoluciji.

Privredno vijeće bi trebalo da svojim stavovima o ovim pitanjima upozna Savezno vijeće i Prosvetno-kulturno vijeće i time doprinese daljem radu na rezoluciji. U vezi s tim, dozvolite mi da predložim da članovi Grupe našeg Vijeća za naučnoistraživački rad pripreme detaljniju informaciju o stavovima koji su iznije-

ti u današnjoj diskusiji, a u kojoj je iznijeto više vrlo korisnih sugestija, dobrih prijedloga, koje sumirane i svedene treba iznijeti sutra na sjednicu Saveznog vijeća i Prosvetno-kulturnog vijeća. Takođe, ova grupa treba da uzme učešće u daljem radu na pripremi rezolucije.

Napominjem da se sutra neće doneti konačni tekst rezolucije. Znači, neće se izglasavati rezolucija, nego će se obaviti opšta diskusija, tako da ćemo imati vremena da učestvujemo u izradi konačnog teksta rezolucije.

Osim toga, predlažem da Grupa poslanika za naučnoistraživački rad, kao delegacija našega Vijeća, učestvuje na sjednici oba vijeća i da predsjednik Grupe, drug Branko Žeželj, iznese stavove zauzete na sjednici našega vijeća.

Treba istaći da se ni donošenjem rezolucije ne završava naš rad na ovom važnom pitanju. Naprotiv, to je samo jedan od prvih koraka, doduše, veoma važan za dalji rad u ovoj oblasti. Predstoje važni zadaci u pokretanju ovoga rada u svim privrednim granama, na čemu treba da se posebno angažuju odbori, dok je sigurno da će se ova pitanja raspravljati još na nekim sjednicama Vijeća.

Da li se slažete s prijedlozima koje sam dao da se upoznaju nadležna vijeća sa našim stavovima i sa prijedlogom da Grupa poslanika za naučnoistraživački rad učestvuje kao delegacija našega Vijeća na sutrašnjoj sjednici? (Svi se slažu). Još bih samo napomenuo da ćemo imati još vremena da naše stavove sredimo, sumiramo i da učestvujemo u izradi konačnog teksta rezolucije o naučnoistraživačkom radu.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Opšti pretres o organizaciji tijela Vijeća.

Rekao bih samo nekoliko riječi o organizaciji tijela Vijeća. Kao što ste videli iz programa našega Vijeća, predstoje krupni i brojni zadaci. Organizacija koju smo mi postavili u početku rada našega Vijeća ne odgovara do kraja tim zadacima. Mislim da bi ovu organizaciju trebalo postaviti na neke nove osnove u tom smislu da ona ne bude ovako rascepkana, da ne bude veliki broj odbora, jer su onda odbori i grupe malobrojni. Naše je mišljenje da obrazujemo jedan odbor za industriju, građevinarstvo i zanatstvo, a da ukinemo Odbor za zanatstvo i Odbor za lične dohotke koji postoje u sadašnjoj organizaciji i da sve to uključimo u rad odbora

za pojedine oblasti. Zatim, mislili smo da tri odbora spojimo u jedan odbor i da se on bavi opštim pitanjima sistema, dok bi sa ostalim problemima svake pojedine oblasti: industrije, poljoprivrede, trgovine i saobraćaja bavili odbori grana.

Ne bih hteo da vas zamaram s tim, jer ćemo o tome voditi raspravu, već samo predložio da u cilju razmatranja organizacije tijela Vijeća, odnosno da svi poslanici daju prijedloge u kome bi organi Vijeća radili, kao i da svaki poslanik iznese kako zamišlja najprikladniju organizaciju ovih pripremnih organa Vijeća, tj. odbora i grupa, da formiramo jednu komisiju koja bi nam pripremila prijedlog za organizaciju tijela Vijeća, pa bismo onda, na jednoj od narednih sjednica, eventualno 28. ili 29. ovog mjeseca ta pitanja raspravili.

Ako se slažete, predložio bih sastav komisije: za predsjednika ove komisije predlažem Dušana Bogdanova, a za članove: Iliju Tepavca, Vasilija Skendžića, Milana Đakova, Đorđa Strizaka, Branka Žeželja, Blagoja Taleskog, Nikolu Andrića, Branka Karanovića, Ivana Pariša i Đorđija Savičevića.

Da li se slažete sa formiranjem komisije i sa sastavom komisije? Mislim da je stvar vrlo aktuelna, da nam je organizacija malo usitnjena i da moramo da napravimo kadrovski jače odbore, a i broj tih organa ne bi smeo da bude veliki.

Hteo sam još ovo da napomenem. Ovu organizaciju tijela Vijeća nalaže nam i jedan novi metod rada, jer ne možemo sve da očekujemo od organa uprave i od Saveznog izvršnog vijeća koji nalaže da se odobri i vijeća stvaralački postave, da učestvuju u radu i da dovode do rješenja zajedno sa organima uprave i Saveznim izvršnim vijećem. Pogotovu što sada predstoji rješavanje problema sistema, gdje ne možemo tražiti odgovornost samo s jedne strane, već skupština mora da nosi odgovornost za brže rješavanje problema sistema o kojima diskutujemo cijelu godinu.

Da li se slažete s prijedlogom za sastav komisije? (Svi se slažu).

Zaključujem sjednicu.

(Sednica je zaključena u 19 č 45 min).

SAVEZNO VEĆE i PRIVREDNO VEĆE

12. ZAJEDNIČKA SEDNICA

OD 19. OKTOBRA 1964. GODINE

S A D R Ž A J

Dnevni red:

1. Pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama zakona o privredno-planskim merama za 1964. godinu,

Govornici: Kiro Gligorov.

PREDSEDAVAO PRESEDNIK SAVEZNOG VEĆA MIJALKO TODOROVIĆ

Početak u 9 č 55 min

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Otvaram 12. zajedničku sednicu Saveznog veća i Privrednog veća Savezne skupštine.

Na odvojenim sednicama Saveznog veća i Privrednog veća utvrđeno je da se na zajedničkoj sednici sasluša ekspozicija predstavnika Saveznog izvršnog veća o predlogu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o privredno-planskim merama za 1964. godinu.

Dajem reč saveznom sekretaru za finansije, drugu Kiri Gligorovu.

Kiro Gligorov, savezni sekretar za finansije:

Drugarice i drugovi poslanici, u prvoj polovini septembra ove godine Savezna skupština imala je priliku da raspravlja o privrednoj situaciji i tekućim privrednim kretanjima. Tom prilikom je konstatovano da je dvogodišnji period dinamičnog razvoja privrede praćen i izvesnim poremećajima koji se manifestuju, pre svega, predimenzioniranom investicionom potrošnjom, praćenom porastom cena i nestabilnim odnosima na tržištu. Zaključci koji su tada doneti ukazali su da treba preduzeti hitne mere da se otklone nastali poremećaji i svede potrošnja u realne granice, pri čemu je osnovno da obim investicija odgovara raspoloživim sredstvima, građevinskim i drugim kapacitetima. Tom prilikom je zaključeno da cilj bude očuvanje dinamičnog kursa u razvoju naše privrede, uz stabilnije odnose na tržištu, kako bi se osigurali osnovni ciljevi naše ekonomske politike i stvorili neophodni uslovi za daljnji razvoj privrednog i društvenog sistema. U zaključcima je posebno naglašeno da treba preduzimati mere i za daljnje trajnije i stabilnije povećanje životnog standarda, sređivanjem tržišta i obezbeđenjem povoljnijih uslova u raspodeli dohotka privrednih organizacija. Uporedo s tim, istaknuto je da preduzimanje neposrednih akcija i mera za otklanjanje nastalih teškoća ne sme da uspori ili stavi u drugi plan aktivnost na pripremi

tako značajnih promena u sistemu privređivanja, kao što su: raspodela dohotka, izmene u sistemu i odnosima cena, u sistemu planiranja, deviznom i spoljnotrgovinskom režimu.

Savezno izvršno veće je još pre letnjeg raspusta, naročito u toku septembra i oktobra, preduzimalo više mera u oblasti investicija, spoljnotrgovinske razmene i lične potrošnje, u cilju sprečavanja vrlo izraženog i nezakonitog povećanja investicija, u cilju podsticanja izvoza i onemogućavanja potrošnje bilo koje vrste koja u svojoj osnovi ne potiče iz zarađenog dohotka, odnosno koja počiva na neopravdanoj kreditnoj ili novčanoj emisiji. U tom pravcu, Služba društvenog knjigovodstva, banke i drugi organi dobili su instrukcije da izvrše uvid u zakonitost raspolaganja sredstvima, da istraže izvore na osnovu kojih je došlo do proširenja investicija i da striktno sprovode mere koje su donete društvenim planom i Odlukom o merama kreditne politike i da insistiraju da se izvrše preduzete izvozne obaveze od privrednih organizacija. Sve te mere su u toku i već daju prve rezultate.

Savezno izvršno veće je, međutim, u skladu sa pomenutim zaključcima Skupštine, smatralo da treba preduzeti daljnje mere radi bržeg i efikasnijeg sređivanja privredne situacije. Neke od tih mera su u nadležnosti Saveznog izvršnog veća odnosno njegovih organa, dok se druge danas razmatraju.

Dozvolite mi da učinim nekoliko napomena i da ukažem na glavne momente koji karakterišu prirodu ovih mera. Osvrnuću se najpre na one koje treba neposredno da utiču na sužavanje investicija, a imaju karakter kreditnih mera. Njima treba da se utiče na eliminisanje onih izvora sredstava koji nemaju osnove u zarađenom dohotku i, prema tome, ne mogu biti namenjeni investicionoj potrošnji, a, u svakom slučaju, treba onemogućiti korišćenje emisije kao izvor za proširenje obima investicija. Pri tome,

imala se u vidu dosta raširena praksa da se pozajmljena obrtna sredstva, neophodna za nesmetano tekuće poslovanje privrede, koriste za investicije i da se oročavaju sopstveni fondovi da bi se proširio obim investicija, a da se za sopstvene nepodmirene potrebe traže sredstva od komunalnih banaka i Narodne banke. Predloženim odlukama dato je ovlašćenje Narodnoj banci da može voditi strožu i selektivniju kreditnu politiku, da može povećati obavezne rezerve komunalnih banaka, da ukida izvore bankarskih sredstava koji su služili za finansiranje investicija, a nemaju osnov u dugoročnim sredstvima, i da onemogućava oročavanje sredstava u svim onim slučajevima i kojima je došlo do preliivanja obrtnih sredstava u investicije.

Ovakav kurs kreditne politike narednih meseci povoljno će delovati na smanjenje obima investicija, a samim tim i na smirivanje tržišta i cena i podstaći će privredne organizacije da povećaju izvoz. Kreditna politika, prema tome, nema za cilj i ne treba negativno da utiču na tekuću proizvodnju, na proizvođače koji namenski koriste svoja sredstva, koji izvršavaju svoje obaveze u izvozu i koji investiraju iz svojih fondova i drugih dugoročnih izvora. Naprotiv, smanjeni investicioni pritisak omogućiće bolje snabdevanje unutrašnjeg tržišta materijalima koje predimenzionirane investicije otmaju od izvoza i domaće potrošnje izazivajući povišenje cena na sektoru investicija, a samim tim povišenje opšteg nivoa cena.

Kreditna politika u našim uslovima može biti veoma elastičan instrument za regulisanje ponude i tražnje i za obezbeđenje potrebne stabilnosti na tržištu. Ona je odigrala u drugom polugodištu 1962. i početkom 1963. godine veoma pozitivnu ulogu u oživljavanju privredne aktivnosti i u mnogome doprinela da u relativno kratkom roku savladamo teškoće usporenog porasta privrede. Međutim, treba reći da se nije reagovalo istom efikasnošću i brzinom u suprotnom pravcu, kada su se počeli uočavati znaci preteranog trošenja, i pre svega, preteranog investiranja. Izostalo je zatvaranje svih izvoza za sredstva koja, u uslovima stagnirajuće privrede mogu biti snažan podstrek za proizvodnju, dok u uslovima ekspanzije mogu značiti otpočinjanje inflacionog procesa. Ovakav kreditni mehanizam zahteva brižljivo praćenje privredne aktivnosti i veoma čvrste poslovne odnose između Narodne banke i svih drugih banaka, uz pravo i mogućnost Narodne banke da u određenim periodima interveniše, radi očuvanja kreditne i monetarne stabilnosti. Otuda, predložene mere imaju dvostruki smisao: da neposredno utiču na sužavanje investicione potrošnje i da, u isto vreme, daju potrebna ovlašćenja Narodnoj banci da ima pravo i odgovornost da preduzima tekuće mere kako to situacija u novčano-kreditnim odnosima zahteva. Mogu odmah reći da je za ovakve zadatke potrebno učiniti

poboljšanja u kreditnom mehanizmu i organizaciono osposobiti Narodnu banku za takve zadatke i, pre svega, doneti propise koji će regulisati na trajan način oblast proširene reprodukcije, o čemu će kasnije biti više reči.

Analiza sadašnje privredne situacije je pokazala, međutim, da pored mera koje se putem kreditne politike preduzimaju u oblasti investicione potrošnje, treba predvideti i izvesne direktne mere koje utiču na raspolaganje sredstvima namenjenim za investicije, sužavajući njihov obim i menjajući njihovu strukturu. Kada ovo govorim, imam u vidu one članove Zakona o privredno-planskim merama kojima se zahteva od svakog investitora da obezbedi 25% rezervi od vrednosti utrošenih sredstava za investicije, i to u svim slučajevima u kojima neće biti ugroženi projekti kojima se privredi obezbeđuju energija i neke deficitarne sirovine, kojima se poboljšava saobraćaj, poljoprivredna proizvodnja, izvoz i slično. Nasuprot tome, administrativne i upravne zgrade, pre svega, a zatim investicije u prerađivačku i druge oblasti industrije, koje ne utiču na otklanjanje postojećih disproporcija, treba da budu onemogućene ili bitno smanjene, kako bi u ukupnom efektu mogli imati smanjeni, realni obim investicija i, u isto vreme, poboljšanu strukturu investicija. Kao rezultat ovih mera treba da dođe do izvesnog rasterećenja građevinskih kapaciteta, smanjivanje ili otklanjanje nestašice pojedinih građevinskih materijala i do povećane proizvodnje opreme i drugih izvoznih artikala za proširenje spoljnotrgovinske razmene.

Drugi kompleks mera odnosi se na spoljnu trgovinu. Iako o njima ne treba neposredno da odlučuje Savezna skupština, hteo bih da vas obavestim o karakteru i značaju tih mera. Iz »Izveštaja o kretanju privrede za 1964. godinu« može se jasno uočiti da je deficit u bilansu plaćanja jedna od posledica poremećaja na unutrašnjem tržištu i da rezultira iz nedovoljne stope rasta izvoza i preteranog uvoza.

U periodu kada je privreda bila u usponu sasvim je bilo opravdano da joj se omogući što šire i nesmetanije snabdevanje reprodukcijom i drugim materijalima iz uvoza, ali pod uslovom da povećana proizvodnja u što je moguće većoj meri bude orijentisana na izvoz. U protivnom, zbog nedostatka deviznih rezervi, može se na bazi povećanja uvoza ograničeno vreme podržavati visoka proizvodnja, a onda neizbežno moraju nastati teškoće i poremećaji u ritmu proizvodnje.

Dva činioca koja nisu u dovoljnoj meri mogla biti kontrolisana uticala su da se poveća rasporak između uvoza i izvoza i da se poveća deficit u platnom bilansu. To su: porast unutrašnje potrošnje, a u tome nesrazmerni porast investicija, i neizvršavanje izvoznih obaveza proizvodnih i drugih privrednih organizacija. Prema tome, mere koje preduzimamo moraju biti

usmerene ka otklanjanju ovih dvaju uzroka postojećeg debalansa u spoljnoj trgovini. O nekim merama, i to o onima koje treba preduzeti na unutrašnjem tržištu, već je bilo govora. Radi toga, na ovom mestu treba više reći o merama za povećanje izvoza, što u ovom momentu, pre svega, znači za striktno izvršenje preuzetih poslovnih obaveza za izvoz. Sasvim je razumljivo da u današnjoj situaciji raspoloživa devizna sredstva ne mogu koristiti s jednakim pravima oni koji izvoze i izvršavaju svoje obaveze i oni koji su, bez obzira na preuzete obaveze — iz momentanih materijalnih podobnosti — plasirali svoju robu na domaćem tržištu, dok, u isto vreme, traže da im neko drugi obezbeđuje devizna sredstva za uvoz. I ranije je više puta ukazivano, ali današnja situacija to pogotovo potvrđuje, da su potpunije korišćenje kapaciteta naše privrede, njeno rentabilno poslovanje i, pre svega, stopa rasta, najuže povezani sa odgovarajućom izvoznom orijentacijom preduzeća. Pošto se nedovoljno vodi računa o tome, uvek se ponovo postavlja na dnevni red platni bilans sa svim negativnim posledicama poremećaja u proizvodnji. Pozitivni rezultati koji su nastali zbog povećanog priliva deviza od turizma — turizam je postao jedna od najvažnijih izvoznih grana — i povećani priliv deviza od železnica, brodarstva i drugih uslužnih delatnosti mora biti praćen i povećanjem izvoza onih grana koje u ovoj godini ne izvršavaju svoje planske izvozne zadatke i preuzete obaveze. To su metaloprerađivačka industrija, elektroindustrija i drugi proizvođači mašina i opreme. Potpuno je normalno da devizna sredstva treba da stoje na raspolaganju, pre svega, onim proizvođačima koji izvoze i koji koriste mogućnosti za daljnje povećanje proizvodnje, u cilju proširenja spoljnotrgovinske razmene.

Iako polazištem od stanovišta da je osnovno žarište poremećaja nastalo kao rezultat visoke investicione tražnje, posledice koje su nastale ne mogu se otkloniti i lokalizovati samo merama koje se preduzimaju u oblasti investicione potrošnje. Porast investicija je izazvao znatno povećanje zaposlenosti, kako u građevinarstvu, tako i u svim granama privrede koje pretežno proizvode investiciona dobra. Porast zaposlenosti, sa svoje strane, bio je uzrok porasta ukupne lične potrošnje, a u vezi sa tim porasli su i prihodi svih budžeta koji potiču iz doprinosa iz ličnih dohodaka. Ako se tome doda da je usled povišenja cena i troškova života došlo do značajnog nominalnog povećanja ličnih dohodaka i na osnovi toga do daljnjeg porasta budžetskih prihoda, onda se može razumeti što postoji potreba da se i u oblasti budžetske i opšte potrošnje preduzmu mere, kako bi budžetska potrošnja rasla nešto sporije nego što to povećani prihodi budžeta dozvoljavaju. U tom cilju je i predložena mera da se budžetske rezerve povećaju u poslednjem kvartalu ove

godine od 10% na 15% što će, sa svoje strane, doprineti smanjenju tražnje i povoljno uticati na stabilizaciju tržišta. Pri tome, treba napomenuti da se ne radi o novim porezima, niti o oduzimanju prihoda koji pripadaju društveno-političkim zajednicama, već samo o trenutnom povećanju budžetskih rezervi, od federacije do komune. Iduće godine, odnosno čim to okolnosti na tržištu budu dozvolile, ove rezerve će se moći koristiti na bazi odluke za iste svrhe za koje su bile i namenjene.

Jedan od izvora povećane potrošnje, koji nije imao realno pokriće u raspoloživim sredstvima, jeste liberalno odobravanje potrošačkih kredita, pod veoma povoljnim uslovima. U godinama, kada su nominalni lični dohoci u našoj zemlji sporo rasli i kada su opšte lični dohoci bili na vrlo niskom nivou, potrošački krediti su bili veoma značajan činilac proširenja potrošnje. Oni su odigrali značajnu ulogu, kao podstrek za proizvodnju i proširenje tržišta naročito za proizvodnju tzv. trajnih potrošnih dobara. Samo prošle godine, na bazi potrošačkih kredita, porasla je lična potrošnja za oko 100 milijardi dinara, a zajedno sa potrošačkim kreditima za građane Skopja za oko 140 milijardi dinara. I ove godine, za prvih osam meseci, potrošački krediti su porasli za preko 70 milijardi dinara. Za veći deo potrošačkih kredita nije bilo realnog pokrića, već su omogućeni emisijom novca Narodne banke. U naporima da se smanji pritisak na tržište, a naročito na neke robe, kao što su, na primer: automobili, nameštaj, televizori i tome slično, uslovi za dobijanje potrošačkih kredita biće pooštreni, povećaće se učesće kupaca i smanjiti kreditna sposobnost i rokovi vraćanja kredita.

I ova mera, kao i druge mere o kojima je bilo reči, treba da prati tržišna kretanja i da, u skladu s tim, bude jedan od regulatora ponude i tražnje i očuvanja stabilnosti na tržištu. To ne znači promenu našeg kursa u ličnoj ili budžetskoj potrošnji, nego je to odraz date situacije na tržištu koja zahteva ovakve i slične mere, koje mogu nadležni organi ukinuti istog momenta kada prestane potreba za njihovim delovanjem.

Hteo bih, na kraju ovih napomena, da naglasim da ni jedna od predloženih mera nema direktno dejstvo na sredstva i fondove privrednih organizacija. Kada je u pitanju investiciona potrošnja fondovi privrednih organizacija su izuzeti od svih restrikcija, a mere kreditne politike samo posredno deluju na sredstva privrednih organizacija i to samo onih koje se nisu pridržavale kreditnih uslova, koje su trošile obrtna sredstva za investiranje ili nisu završavale svoje obaveze u izvozu. Ovo naglašavam radi toga što smatram da zbog momentanih i prelaznih teškoća u našoj privredi ne treba odstupiti od opšteg kursa jačanja materijalne osnove privrednih organizacija i proširenja njihove u-

loge u oblasti proširene reprodukcije. Drugim rečima, društveno-političke zajednice i banke treba da nađu najpogodnija rešenja za sprovođenje ovih mera u život, rešenja koja neće dirati u planove i pravo raspolaganja sredstvima od strane privrednih organizacija, kad god su privredne organizacije zakonito poslovale, pridržavale se planskih smernica, mera kreditne politike i uredno izvršavale svoje obaveze. Za sve druge imaoce sredstava ove mere zahtevaju preraspodelu sredstava, izbor i redakciju investicija, štednju u svim budžetima i formiranje najneophodnijih rezervi. Takav kurs sproveden od privrednih organizacija i od komuna do federacije u toku narednih meseci stвориće povoljnije uslove za stabilniji razvoj privrede u narednoj godini. Ne treba naglašavati od kolikog je značaja sređivanje privredne situacije za uspešno sprovođenje u život daljnjih promena u mehanizmu privređivanja, naročito onih koji na trajnijoj osnovi treba da regulišu odnose u proširenoj reprodukciji, u sistemu i u odnosima cena, u sistemu planiranja i deviznom režimu.

Sve ove mere u svojoj suštini su, u isto vreme, i mere za plan 1965. godine. Otuda je korisno, u svetlu ovih mera i nastalih problema u privredi, razmotriti osnovnu koncepciju i smernice za plan 1965. godine i dati okvire za rad saveznih organa koji u najskorije vreme treba da pripreme plan i mere za narednu godinu.

Ako mogu samo u nekoliko reči da obeležim osnovne pravce u kojima treba da se kreću naša razmišljanja u vezi sa planom za 1965. godinu, onda bih pre svega naglasio kurs ka dinamičnom razvoju privrede, ali u uslovima postupne stabilizacije. Rastući problemi poboljšanja standarda i daljnjeg razvoja ne mogu se uspešno ostvariti ako privreda ne zadrži neophodni dinamizam i odgovarajuću stopu rasta. Ali, u isto vreme, treba reći da kvalitativni rezultati koje očekujemo od naše privrede u pogledu povećanja produktivnosti i rentabilnosti zahtevaju što je moguće stabilnije uslove privređivanja. Ceo naš sistem daje pune efekte tek u takvim uslovima. Ako se sada pripremamo za takve promene, koje će još više da naglase ulogu proizvođača i radne organizacije, onda je, tim pre, neophodno obezbediti kurs ka stabilizaciji. I promene u privrednom sistemu biće takode element stabilizacije, ali, u isto vreme, i naša odlučnost da potrošnja bude u okvirima porasta proizvodnje i dohotka odnosno porasta produktivnosti rada. U meri u kojoj menjamo postojeće odnose u raspodeli moramo biti odlučni i u izvlačenju svih konsekvenci do kojih neizbežno mora doći kada se menjaju odnosi u raspodeli, a, pre svega, moramo sprečiti svako raspolaganje sredstvima koja ne potiču od zarađenog dohotka.

Na istoj liniji je i razmišljanje o tome da unutrašnje tržište i sve naše mere u vezi sa njegovim sređivanjem moraju biti takvi da upućuju naše proizvođače što je moguće više na inostrana tržišta, kako bi do maksimuma iskoristili svoje potencijale i obezbedili neophodni uvoz sirovina, hrane i opreme. Poboljšanje platnog bilansa pružiće realnu perspektivu da se i u deviznom i spoljnotrgovinskom režimu, gde ima najviše zaostataka administrativnog regulisanja odnosa i distribucije, može pristupiti takvim promenama koje će dovesti u sklad naš unutrašnji mehanizam sa mehanizmom spoljnotrgovinskog poslovanja.

Jedan od zadataka plana treba da bude i ozbiljan napor da se u raspodeli dohotka stvore realni izvori za formiranje rezervi, bez kojih je teško realizovati kurs ka stabilizaciji. Veoma često je isticana važnost ovakve orijentacije, i sa stanovišta sistema, i sa stanovišta obezbeđenja, da se u raspodeli nacionalnog dohotka rezervišu sredstva i oformi mehanizam postepenog formiranja rezervi u različitim oblicima i na različitim nivoima. Zbog ovog nedostatka veoma često se umanjuje značaj postignutih privrednih rezultata, govori se sa sumnjama u pogledu rasta realnih ličnih dohodaka, a pojedine naše mere ne daju puni efekat zbog toga što nedostaju materijalna sredstva, kao odlučujuća podrška za njihovo sprovođenje u život. Zbog toga nastaju i ekonomske i političke štete. Radi toga, smatram da naredni godišnji plan, a pogotovo predstojeći sedmogodišnji, moraju naći dovoljno prostora za postupno rešavanje ovog problema.

Dozvolite mi, na kraju, da vas upoznam da su Saveznoj skupštini, u skladu sa obavezama koje je Savezno izvršno veće primilo pred Saveznom skupštinom, na osnovi Rezolucije o daljem razvoju privrednog sistema, podneti na razmatranje propisi koji regulišu odnose u oblasti proširene reprodukcije. Pred odborima Saveznog veća i Privrednog veća Savezne skupštine nalaze se na razmatranju sledeći zakoni: zakon o bankama i kreditnim poslovima, zakon o bržem razvoju nedovoljno razvijenih republika i krajeva i zakon o Narodnoj banci.

Iako su predati Saveznoj skupštini u vidu prednacrtā, postoje mogućnosti da se donesu do kraja godine ili odmah početkom 1965. godine posle opsežno sprovedenih diskusija i izmena i dopuna koje će nastati kao rezultat diskusije.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Ovim je dnevni red zajedničke sednice iscrpen. Veća će posle ovog nastaviti rad na posebnim sednicama. U pauzi će izvestioci pojedinih odbora koristiti se prilikom da razmotre sa predstavnicima Saveznog izvršnog veća u vezi sa nekim amandmanima.

(Sednica je zaključena u 10 č i 30 min).

PROSVETNO-KULTURNO VEĆE

7. SEDNICA

OD 20. OKTOBRA 1964. GODINE

S A D R Ž A J

Pre dnevnog reda:

1. Usvajanje zapisnika,
2. Saopštenja,
3. Usvajanje dnevnog reda,
4. Usvajanje predloga da se prva tačka dnevnog reda razmatra na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem.

Dnevni red:

1. Razmatranje problema naučnoistraživačkog rada i pretres Nacrta rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada (pretres na zajedničkoj sednici),
2. Predlog zakona o dopunama Opšteg zakona o školstvu,
3. Izmene u sastavu nekih tela Prosvetno-kulturnog veća.

Govornici: Mirjana Krstinić, Zvonko Radoš.

PREDSEDAVAO

PREDSEDNIK

NIKOLA SEKULIĆ

Početak u 9 č

Predsednik Nikola Sekulić:

Otvaram Sedmu sjednicu Prosvetno-kulturnog vijeća. Konstatujem da postoji kvorum i da Vijeće može punovažno odlučivati.

Zapisnik sa Šeste sjednice Vijeća dostavljen je članovima Vijeća. Da li ima primjedaba na zapisnik? (Nema). Pošto primjedaba nema, zapisnik će biti ovjeren.

Obavještavam Vijeće da su službeno spriječeni da prisustvuju ovoj sjednici ovi poslanici: Rajko Tomović, Petar Drezgić, Radoslav Gluhaić, Tomo Bosanac i Vlado Oluić. Oni su molili da im se odobri odsustvo. Da li se Vijeće slaže da im se odobri odsustvo? (Svi se slažu).

Obavještavam Vijeće da sam od poslanika Zvonka Radoša primio pitanje u kome traži obavještenje o teškoćama i uslovima u kojima se nalaze novinsko-izdavačka preduzeća. Ovo pitanje uputio sam saveznom sekretaru za prosvjetu i kulturu.

Za ovu sjednicu, kao što ste već obavješteni u pozivu, predlažem ovaj dnevni red:

1. Razmatranje problema naučnoistraživačkog rada i pretres Nacrta rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada,
2. Pretres Prijedloga zakona o dopuni Opšteg zakona o školstvu,
3. Izmjene u sastavu nekih tijela Prosvetno-kulturnog vijeća.

Da li ima nekih drugih prijedloga za dnevni red? (Nema).

Da li Vijeće prihvata predloženi dnevni red? (Prihvata).

Prema tome, konstatujem da je predloženi dnevni red usvojen.

S obzirom na to da je i Savezno vijeće stavilo na dnevni red svoje današnje sjednice razmatranje problema naučno-istraživačkog rada i pretres Nacrta Rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada, predlažem Vijeću da ovu tačku dnevnog reda razmatramo zajedno sa Saveznim vijećem. Da li Vijeće prihvata ovaj prijedlog? (Prihvata).

Prema tome, konstatujem da je Vijeće prihvatilo prijedlog da se održi zajednička sjednica sa Saveznim vijećem o prvoj tački dnevnog reda. Sjednica će se održati u velikoj sali, posle pauze od 15 minuta.

Prekidam sjednicu.

(Sednica je prekinuta u 9 č 10 min).

Nastavak sednice

Predsednik Nikola Sekulić:

Nastavljamo rad Sedme sjednice Prosvetno-kulturnog vijeća.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: Pretres Prijedloga zakona o dopuni Opšteg zakona o školstvu.

Obavještavam Vijeće da je Savezno izvršno vijeće za svog predstavnika, u vezi sa pretresom ovog zakonskog prijedloga, odredilo drugaricu Mirjanu Krstinić, državnog podsekretara u Saveznom sekretarijatu za prosvjetu i kulturu, a za poverenika Dušana Popovskog, pomoćnika saveznog sekretara za prosvjetu i kulturu.

Od Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine primio sam izvještaj koji je podeljen i izvještaj Odbora za visoko školstvo našeg Vijeća. S obzirom da je Odbor za visoko školstvo učinio izvjesne prijedloge za izmenu tekstova zakonskog prijedloga, molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da iznese stav u vezi sa prijedlogom Odbora za visoko školstvo ovog Vijeća.

Ima riječ drugarica Mirjana Krstinić.

Mirjana Krstinić, državni podsekretar za prosvetu i kulturu:

Drugarice i drugovi poslanici, amandman Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine prihvatamo, jer smatramo da je predložena formulacija bolja i preciznija. Naime, formulacija koja glasi: »krajem školske godine 1963/64« mogla bi izazvati zabunu, jer različito započinje školska godina. Prema tome, smatramo da formulacija, koja precizira trajan rok za disertaciju, koja bi bila prihvaćena do 1. oktobra 1964. godine, bolje odgovara ovom prijedlogu.

Što se tiče prijedloga Odbora za visoko školstvo, prema kome se traži da se predložena izmjena u Zakonu primjeni stupanjem na snagu zakona, po mišljenju Saveznog sekretarijata za prosvjetu i kulturu mogla bi otvoriti vrata izvesnom prolongiranju prijava doktorskih disertacija, jer ne znamo kada će zakon stupiti na snagu i time bi se otvorile mogućnosti da se na brzinu prijavljuju nove doktorske disertacije. Važno je, pri tom, imati na umu da to i nije bila intencija ovog prijedloga. Sa ovim prijedlogom htelo se da se omoguću onima koji su prijavili doktorsku disertaciju kvalitetniji rad, a posebno kvalitetniji rad komisija na fakultetima da ne bi radili pod pritiskom kratkog vremena i ograničenih rokova, nego da sistematski i studioznije ispituju kvalitet tema i da se kandidati, koji su već prijavili teme, smirenije omoguću završavanje tema. Teško bi se moglo zamisliti da će biti kvalitetniji rad na temi ako bi se dozvolilo sada ponovo prolongiranje roka za prijavu doktorskih tema.

Isto tako, prijedlog da se ne stavi formulacija o usmenom doktorskom ispitu nije prihvatljiv radi toga što na pojedinim fakultetima postoji procedura po kojoj neki fakulteti, pre nego što se pristupi prihvatanju doktorske teme, traže da kandidati pokažu svoje znanje putem dokorskog usmenog ispita. Takvih prijedloga je bilo, i, prema tome, predlažemo da se omo-

gući i takvim kandidatima da mogu u roku koji se predlaže da odbrane doktorsku tezu.

Predsednik Nikola Sekulić:

Čuli ste izlaganje predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da prihvata izmjene koje je predložila Zakonodavno-pravna komisija.

Prema tome, ovaj amandman i prijedlog bili bi sastavni djelovi Prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Opšteg zakona o školstvu.

Otvaram pretres o Prijedlogu zakona o izmjenama i dopunama Opšteg zakona o školstvu.

Ko se javlja za riječ? (Niko).

Pošto se niko ne javlja za riječ, stavljam na glasanje Prijedlog zakona o izmeni Opšteg zakona o školstvu, zajedno sa amandmanom koji je usvojen od strane predlagača na današnjoj sjednici, kao i izvještaj Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine.

Prelazimo na glasanje. Ko je za, molim neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Konstatujem da je Vijeće usvojilo Prijedlog zakona o izmjeni Opšteg zakona o školstvu.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Izmjene u sastavu nekih tijela Prosvjetno-kulturnog vijeća.

Obaveštavam Vijeće da je poslanik Anton Tribušon zamolio da ga oslobodimo dužnosti predsjednika Odbora za obrazovanje na drugom stupnju, zbog zauzetosti.

Predlažem Vijeću da usvoji zahtjev poslanika Antona Tribušina. Da li Vijeće usvaja ovaj zahtjev? (Usvaja).

Prema tome, trebalo bi da se izabere novi predsjednik Odbora za obrazovanje na drugom stupnju.

Pošto od sedam članova Odbora za fizičku kulturu, tri čine predstavnici organizacija za fizičku kulturu, a s obzirom na to da Vijeće priprema na jednoj od narednih sjednica pretres problema fizičke kulture, pokazalo se da je potrebno da se i ovaj odbor proširi većim brojem poslanika.

Da li ima ko prijedlog za novog predsjednika Odbora za obrazovanje na drugom stupnju, a, isto tako, i prijedlog za popunu članova Odbora za fizičku kulturu.

Ima riječ poslanik Zvonko Radoš.

Zvonko Radoš (Izborna jedinica Zadar):

Grupa od 10 poslanika, i to: Božidar Debenjak, Hasan Hadžiomerović, Zvonko Radoš, Nedo Parežanin, Draginja Metikoš, Miodrag Simić, Ilija Vuković, Dragica Glavonić, Jon Tapalaga i Živan Milisavac, na osnovi člana 24. stav 2. Odluke o privremenom poslovnom redu Prosvetno-kulturnog vijeća Savezne skupštine,

predlaže da se za predsjednika Odbora za obrazovanje na drugom stupnju Prosvetno-kulturnog vijeća Savezne skupštine izabere poslanik Stojanka Aralica.

Ista grupa predlaže da se u Odbor za fizičku kulturu Prosvetno-kulturnog vijeća Savezne skupštine izaberu: Rizah Odžakić, Radenko Simić i Branko Božić.

Predsjednik Nikola Sekulić:

Da li ima kakvih drugih prijedloga i to najpre u pogledu izbora predsjednika Odbora za obrazovanje na drugom stupnju? (Nema).

Prema tome, stavljam na glasanje prijedlog kojega je u ime grupe od 10 poslanika podneo poslanik Zvonko Radoš. Ko je za ovaj prijedlog, molim neka digne ruku. (Svi dižu ruku).

Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Konstatujem da je usvojen prijedlog.

Stavljam na glasanje prijedlog za proširenje Odbora za fizičku kulturu kojega je u ime 10 poslanika takođe podnio poslanik Zvonko Radoš. Da li ima kakvih drugih prijedloga? (Nema).

Ko je za prijedlog? (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržao od glasanja? (Niko).

Prema tome, konstatujem da je prijedlog usvojen.

Pošto je ovim dnevni red iscrpen, zaključujem sjednicu.

(Sednica je zaključena u 20 č 50 min).

PRILOZI

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU
ZAKONA O DOPUNI OPŠTEG ZAKONA O
ŠKOLSTVU

SAVEZNA SKUPŠTINA
Zakonodavno-pravna komisija
AS Br. 159/1
17. X 1964. godine
Beograd

PROSVETNO-KULTURNOM VEĆU SAVEZNE
SKUPŠTINE

Beograd

Zakonodavno pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 17. oktobra 1964. godine razmatrala je Predlog zakona o dopuni Opšteg zakona o školstvu, koji je Saveznoj skupštini podnelo Savezno izvršno veće.

Pošto je razmotrila Predlog ovog zakona Komisija predlaže veću da se u isti unesu sledeće izmene:

1) u nazivu Predloga zakona umesto reči: „o dopuni“ stavljaju se reči „o izmeni“.

2) u članu 1. u uvodnom delu umesto reči: „posle stava 2. dodaje se novi stav 3, koji glasi“ — stavljaju se reči: „stav 2. menja se i glasi“.

3) u predloženom tekstu stava 2. u petom i šestom redu umesto reči: „do kraja školske 1963/64. godine“ — stavljaju se reči: „do 1. oktobra 1964. godine“.

Sa prednjim izmenama saglasio se poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik Marinko Grujić.

Predsednik
Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Liljana Maneva s. r. Đorđije Peruničić s. r. Marinko Grujić s. r. Gojko Garčević s. r. dr Zoran Antonijević s. r. dr Milan Brkić s. r. dr Dražen Sesardić s. r.

IZVEŠTAJ

ODBORA ZA VISOKO ŠKOLSTVO PROSVETNO-
KULTURNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O DO-
PUNI OPŠTEG ZAKONA O ŠKOLSTVU

SAVEZNA SKUPŠTINA
PROSVETNO-KULTURNO VEĆE
Odbor za visoko školstvo

PROSVETNO-KULTURNOM VEĆU SAVEZNE SKUP-
ŠTINE

Na svojoj sednici od 14. oktobra 1964. godine, Odbor za visoko školstvo Prosvetno-kulturnog veća Savezne skupštine razmatrao je Predlog zakona o dopuni Opšteg zakona o školstvu, koji se odnosi na uslove sticanja doktorata nauka, a koji je podneo Savezni sekretarijat za prosvetu i kulturu.

Nakon šireg razmatranja Predloga, doneseni su sledeći zaključci:

1. Prihvata se Predlog zakona koji je podneo Savezni sekretarijat za prosvetu i kulturu, s tim da se u članu 1. Predloga rečenica: „ako im je tema za doktorsku disertaciju bila prihvaćena do kraja 1963/64. godine ili su do tog roka položili usmeni doktorski ispit“ zameni rečenicom: „ako im je tema za doktorsku disertaciju prihvaćena do stupanja na snagu ovog Zakona“.

Gornju izmenu obrazlažemo različitim trajanjem školske godine na fakultetima u pojedinim republikama, te bi sa ovom formulacijom solucije bile ujednačene.

2. S obzirom na to da su u diskusiji pokrenuta neka principijelna pitanja koja se tiču osnovnog koncepta doktorata, zaključeno je da se predloži posebno proučavanje osnovnih problema koji se javljaju u vezi sa sticanjem doktorata, utoliko pre što je Prosvetno-kulturno veće Savezne skupštine pokrenulo javnu diskusiju o otvorenim problemima daljeg razvoja visokog školstva i što predstoji donošenje saveznog dokumenta o sistemu obrazovanja u kojem će se definisati osnovna koncepcija o instituciji doktorata.

Zamenik predsednika
Hasan Hadžiomerović, s. r.

SAVEZNO VEĆE I PROSVETNO-KULTURNO VEĆE

1. ZAJEDNIČKA SEDNICA

OD 20. OKTOBRA 1964. GODINE

S A D R Ž A J

Pre dnevnog reda:

1. Evociranje uspomena povodom dvadesetogodišnjice oslobođenja Beograda,
2. Komemoracija povodom tragične smrti sovjetske delegacije koja je trebalo da učestvuje u proslavi dvadesetogodišnjice oslobođenja Beograda,
3. Saopštenja,
4. Usvajanje dnevnog reda.

Dnevni red:

1. Razmatranje problema naučnoistraživačkog rada i pretres Prednacrtu rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada;
2. Izbor zajedničke redakcione Komisije.

Govornici: Avdo Humo, Edhem Čamo, Jelka Hirjan—Vesenjak, Ivan Supek, Jakov Blažević, Milan Osredkar, Ilija Đuričić, Zvonko Brkić, Jože Smole, Stanka Veselinov, Branko Žeželj, Zivan Milisavac, Mirjana Gros, Savka Dabčević—Kučar, Dimitrije Vujović, Edvard Kardelj.

PREDSEDAVALI

NIKOLA SEKULIĆ, PREDSEDNIK
PROSVETNO-KULTURNOG VEĆA
SERGEJ KRAIGHER PREDSEDNIK
SAVEZNOG VEĆA

Početak u 9 č 30 min

Predsedavajući Nikola Sekulić:

Drugarice i drugovi poslanici, dozvolite mi da na početku evociram naše misli i sjećanja na slavne i nezaboravne dane borbi za oslobođenje našega glavnoga grada, čiju dvadesetogodišnjicu slavimo danas.

Na današnji dan, prije dvadeset godina, dok su još znatni dijelovi zemlje bili pod neprijateljskom okupacijom, jedinice naše slavne Narodnooslobodilačke armije u borbenom bratstvu zajedno sa jedinicama Sovjetske armije, posle teških borbi, oslobodile su Beograd. Poslije tri i po godine okupacije, ispunjenih teškim patnjama i žrtvama, poslije junačke i samoprijegorne borbe sinova i kćeri slobodarskog Beograda protiv svirepog fašističkog okupatora i domaćih izdajnika, Beograd je stekao svoju slobodu. Time je ostvarena jedna od najkrupnijih pobjeda u borbi za konačno oslobođenje zemlje.

U pobjedonosnim borbama za oslobođenje Beograda učestvovali su, združeni u borbenom bratstvu i jedinstvu, borci svih naroda Jugoslavije, tako da je borba za oslobođenje i žrtve koje su pale za slobodu, trajno potvrdile snagu bratstva i jedinstva jugoslovenskih naroda i

revolucionarnih ideala s kojima su se inspirisali.

Proslavljajući godišnjicu oslobođenja Beograda, sa dubokim pijetetom i zahvalnošću sjećamo se palih za njegovo oslobođenje. Oni će trajno živjeti u našim srcima i u djelu socijalizma kojeg gradimo i kojeg će nastaviti da grade buduće generacije.

Dosadašnjem bogatom razvitku Beograda, glavnog grada nove socijalističke Jugoslavije, želimo svestrani procvat.

Drugarice i drugovi poslanici, jučer su tragično, na domaku Beograda, izgubili živote članovi delegacije vojnih veterana Sovjetskog saveza, koju je predvodio maršal Sovjetskog saveza Sergej Semjonovič Birjuzov na proslavu dvadesetogodišnjice oslobođenja Beograda. Ova tragična smrt sovjetskih heroja, vojnih rukovodilaca, naših drugova i suboraca, istaknutih sinova sovjetskih naroda, duboko je potresla i ožalostila naš narod. Ovaj tragični udes je utoliko teži što se dogodio u trenucima proslave dvadesetogodišnjice oslobođenja Beograda u čijim su borbama učestvovali na čelu sovjetske armije i iskovali nerazrušivo bratstvo naših naroda, u zajedničkoj borbi protiv fašističkih za-

vojevača. Naša radost proslave je pomućena što sovjetski drugovi i suborci nisu doživjeli da dijelimo s njima trenutke zajedničkog susreta na ovoj historijskoj proslavi.

Naši narodi će zadržati trajnu uspomenu i zahvalnost za njihova djela i njihovu žrtvu.

Njihovim porodicama upućujemo izraze dubokog saučešća u boli koja ih je zadesila. Sovjetskom narodu izražavamo našu duboku žalost zbog gubitka koji je pretrpio smrću svojih vojnih rukovodilaca i istaknutih sinova.

Drugarice i drugovi poslanici, pozivam vas da minutom ćutanja odamo poštu palim borcima za oslobođenje Beograda i sovjetskim drugovima i suborcima koji su tragično izgubili svoje živote u jučerašnjem udesu. (Svi poslanici ustaju i jednim minutom ćutanja odaju poštu palim borcima za oslobođenje Beograda i sovjetskim vojnim veteranima koji su tragično izgubili svoje živote u avionskom udesu).

Slava im! (*Slava im!*).

Prema sporazumu sa predsjednikom Savezne skupštine, ovoj zajedničkoj sjednici predsjedavaće naizmenično predsjednik Saveznog vijeća i predsjednik Prosvetno-kulturnog vijeća Savezne skupštine.

Na odvojenim sjednicama Saveznog vijeća i Prosvetno-kulturnog vijeća za ovu zajedničku sjednicu utvrđen je ovaj dnevni red:

1. Razmatranje problema naučnoistraživačkog rada i pretres Prednacrta rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada.

Za ovu tačku dnevnog reda članovima oba vijeća dostavljen je materijal: »Nacrt rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada«, »Problemi daljnjeg unapređenja naučnoistraživačkog rada u Jugoslaviji« sa izvodom iz ovog elaborata, »Izveštaj Koordinacionog tela za naučnoistraživački rad Prosvetno-kulturnog veća, Odbora za prosvetno-kulturna pitanja Saveznog vijeća, Privrednog vijeća i Socijalno-zdravstvenog vijeća Savezne skupštine.«

Obavještavam članove oba vijeća da današnjoj sjednici prisustvuje i grupa poslanika, članova Privrednog vijeća i Socijalno-zdravstvenog vijeća.

Otvaram pretres. Ekspoze u vezi sa utvrđenom tačkom dnevnog reda podnićeće drug Avdo Humo, član Saveznog izvršnog vijeća i predsjednik Saveznog savjeta za koordinaciju naučnog istraživanja.

Ima riječ drug Avdo Humo.

Avdo Humo, član Saveznog izvršnog veća:

Drugarice i drugovi poslanici, velika dostignuća savremene nauke i tehnologije pružaju neslućene mogućnosti za društveni i privredni

napredak čovečanstva. Ona sve više postaju dostupna svima narodima sveta. Ali, isto tako, ona zahtevaju od svake zemlje da intenzivno ulaže u nauku, u skladu sa porastom svog nacionalnog dohotka i da razvija svoju naučnu misao i praksu, ako želi da ide u korak sa savremenim stanjem nauke u svetu. To je jedini način da se koriste savremeni naučni potencijali, da se ovlada složenom tehnikom i tehnologijom i da se stvore uslovi za sopstvena naučna i tehnološka rešenja. Ostvarivanje ovih ciljeva pretpostavlja da nauka postane imanentni deo materijalne i duhovne proizvodnje i da prožme sve oblasti društvenog života jedne zemlje. To obavezuje i našu zemlju da problemima naučnoistraživačkog rada poklanja više pažnje nego do sada i da im prilazi, ne kao elementu nadgradnje, nego kao elementu baze koja stvara uslove za brži razvoj socijalističkih proizvodnih odnosa.

Ocena dosadašnjeg razvoja

Ako u tom svetlu pokušamo da damo ocenu dosadašnjeg razvoja nauke u našoj zemlji, onda, pre svega, moramo da konstatujemo da su u proteklom periodu i na ovom području ostvareni ne tako mali rezultati. U oceni ne smemo da potcenimo teškoće prve faze u kojoj smo morali da rešavamo najosnovnije probleme izgradnje prvih istraživačkih kadrova i stvaranja početnih materijalnih uslova za naučni rad, s obzirom da je iz predratnog perioda toga nasleđeno vrlo malo. Osnovane su brojne naučnoistraživačke institucije u mnogim oblastima društvenog života. Posebno je značajno što je pokrenut intenzivniji naučnoistraživački rad u privredi, gde je na mnogim sektorima došla do izraza svest kao i njena praktična realizacija o značaju stvaranja istraživačkih instituta i razvojnih laboratorija, kao čimilac progresa i racionalne proizvodnje. Širenjem institucionalne baze i novom organizacijom univerzitetske nastave, stvoreni su povoljniji uslovi za osetan porast naučnog istraživačkog kadra. Obrazovanjem društvenih fondova za naučni rad omogućeno je finansiranje mnogih naučnih programa i ciljeva koji su bili od primarnog značaja za privredni i društveni razvoj zemlje.

Uprkos kadrovskim i materijalnim teškoćama i nedostataka naučnih tradicija, naši istraživački instituti i naučni radnici dali su, u relativno kratkom periodu, mnoge zapažene naučne rezultate, koji nalaze sve širu primenu osobito u našoj privrednoj praksi. Ti pozitivni procesi posledica su sve većeg uverenja i u privredi da su naučna istraživanja i naučne metode organizacije proizvodnje sastavni deo i glavna pokretačka snaga tehnološke modernizacije, poboljšanja produktivnosti rada i kvaliteta proizvodnje. Tome su doprineli i procesi

integracije koji su se skoro u isto vreme odvijali i u privredi, kao što je, obrnuto, potreba za razvojem industrijskih istraživanja pozitivno delovala na ispoljene tendencije ka integraciji. Međutim, moramo imati u vidu da se radom na razvoju istraživanja u privredi tek započelo i da još nisu zahvaćene mnoge značajne privredne grane. Radi toga je neophodno, ne samo da se ovakvim kursom nastavi i narednih godina, nego i da se rad u tom procesu u najvećoj meri intenzivira, kako bi se što pre došlo do naučnoistraživačkih kapaciteta koji odgovaraju potrebama savremene proizvodnje i drugih društvenih službi. Posebno, treba istaći rezultate na području prirodnih i tehničkih nauka. Mnogi uspesi u oblasti fizike, elektronike, korišćenje atomske energije u mirovdopske svrhe i nova tehnološka rešenja u oblasti proizvodnje, ne samo da su pomogli razvoju naše nauke i privrede, već su dali i vidan doprinos naučnoj afirmaciji naše zemlje u svetu. S druge strane naši naučni radnici sve više su angažovani u proučavanju naše društvene prakse i društvenih kretanja u savremenom svetu. O tome govore mnogi objavljeni naučni radovi i održani simpozijumi. Nema sumnje, takva orijentacija omogućuje dalji razvoj naše naučne misli uopšte.

I pored očiglednih uspeha, moramo konstatovati da danas postoje i mnogi problemi u razvoju naučnoistraživačkog rada. Pre svega, došlo je do ozbiljne neusklađenosti između društveno-ekonomskog razvoja zemlje i naučnoistraživačkog rada. Istina, ove neusklađenosti, koje skoro neizbežno prate svaki brzi društveni razvitak, nisu nastale kao posledica stagnacije u podizanju naučnog rada, nego, naprotiv, usled dinamičnog privrednog rasta i socijalističkog preobražaja čitavog našeg društva. Relativno zaostajanje naučnoistraživačkog rada nije se ispoljavalo kao činilac usporavanja privrede, jer je u prvoj fazi privredne izgradnje zemlje, koja je morala imati sva obeležja ekstenzivnog razvitka, trebalo izgraditi osnovnu industrijsku i privrednu strukturu, podići proizvodne kapacitete i ovladati rutinskim tehnološkim znanjima. Međutim, danas, kada faza ekstenzivnog razvitka treba da bude prevaziđena, ako želimo da dosadašnji razvoj materijalno-proizvodnih snaga efikasnije koristimo, ako želimo brže i stabilnije poboljšanje produktivnosti rada i životnog standarda radnih ljudi, kao uslov za daljnji dinamični razvoj materijalne proizvodnje, onda je nužno da nauka i izgradnja sopstvene tehnološke baze u sledećem periodu bude jedna od osnovnih komponenti ubrzanja budućeg društveno-ekonomskog razvoja. Pred tako postavljenim ciljem, nauka više ne može da bude samo jedno specifično područje delatnosti od interesa za prosvetni i kul-

turni razvitak društva, već postaje bitan činilac tehnološkog razvitka, savremene organizacije proizvodnje i produktivnosti, efikasnog rada svih društvenih službi i celokupne društvene reprodukcije. Drugim rečima došli smo do faze kada intenzivni privredni razvoj zahteva mnogo brži razvoj naučnih istraživanja od dosadašnjeg. Razvitak sopstvene tehnologije i modernizacija proizvodnje ne može se postići samo uvođenjem produktivnijih radnih sredstava u proizvodne procese, strukturalnim usaglašavanjem proizvodnih kapaciteta, ili najzad, daljnjim razvitkom socijalističkih društvenih odnosa u proizvodnji i usavršavanjem sistema privređivanja u celini. Kolikogod treba da istaknemo prvenstveni značaj i važnost svih ovih činilaca u našem daljem razvitku, moramo neprestano imati na umu da oni mogu uroditi stvarnim i najracionalnijim plodom jedino pod uslovom da u isto vreme učinimo maksimalni napor u datoj situaciji da čitav naš proizvodni mehanizam u mnogo većoj meri obogatimo kreativnom sposobnošću, to jest, da razvijamo novu tehnologiju i nove proizvode, da proizvodimo mnogo produktivnije nego do sada i da ne reprodukujemo proizvodne procese najčešće po licencnoj, dokumentaciji, nabavljenoj u inostranstvu, koja uvek znači zaostajanje za onim što je najprogresivnije. Ova konstatacija ne znači da se treba orijentisati na autarhičnost i odustajanje u budućnosti od kupovine licenci, nego potrebu da na današnjem nivou proizvodnje stvaramo uslove i za sopstvenu tehnologiju, jer jedino tako najefikasnije možemo upotrebiti kupljena ili sa strane prenesena znanja. Iz ovih razloga, očigledno je da se problematici razvitka istraživačkih službi ne može prilaziti samo sa aspekta zadovoljenja kulturnih potreba društva, već, prvenstveno, kao privrednom i tehnološkom činocu od koga u značajnoj meri zavisi čitava naša ekonomska budućnost.

Tehnološki razvoj, savremena tehnologija i poboljšanje produktivnosti rada sa aspekta nauke ne postavlja se u nas isto kao u drugim društvenim sistemima. U našim socijalističkim odnosima taj problem ne možemo posmatrati izolovano, van društvenih odnosa u kojima se rešava, van humanizma imanentnog tim odnosima. Otuda, zadaci nauke nisu ništa manji ni u drugim oblastima društvenog života. Upravo, ona treba da postane predvodnik i efikasan instrument u istraživanjima ne samo za potrebe privrede, nego i za potrebe celokupnog našeg društvenog razvitka.

Relativno zaostajanje naučnoistraživačkog rada za privrednim razvitkom dobrim delom je posledica nedovoljnih finansijskih sredstava koja su se do sada izdvajala u ove svrhe. U savremenom svetu, kada istraživanja više nisu kao do nedavno samo daleka prethodnica raz-

vitka proizvodnih snaga, privrednog i društvenog progressa, nego integralni deo svake tehnologije, ulaganja u naučnoistraživački rad u relativno razvijenoj privredi i društvu, najbolje su privredne investicije. O tome najrečitije govore podaci Organizacije ujedinjenih nacija koji pokazuju da je porast naučnih istraživanja u svetu četiri puta brži, nego bilo koje druge ljudske delatnosti i da se obim istraživačkih aktivnosti prosečno udvostručava svakih deset godina. To je danas dovelo do promene celokupne tehnološke strukture i do sasvim drukčijih odnosa u relativnom značaju pojedinih tehnoloških činilaca, među kojima naučna istraživanja svakim danom dobijaju sve presudnije mesto.

Ako s tog stanovišta pridemo uporednoj analizi podataka o obimu finansijskih sredstava, iskazanih u procentu nacionalnog dohotka koja se izdvajaju za istraživački rad u mnogim privredno razvijenim zemljama i u nas, ne možemo biti zadovoljni našom sadašnjom situacijom. Dok se u razvijenim zemljama taj procent kreće oko 1,5%, a ponegde je veći i od 2%, naša ukupna izdvajanja za istraživački rad, i to prema vrlo optimističkim procenama, jedva dostižu 0,7% od nacionalnog dohotka.

Ne polazeći od ovog uporednog pregleda, kojeg smo dali ilustracije radi, nego od naših realnih potreba, nužno se nameće zaključak da je neophodno u narednom periodu u najvećoj meri obezbediti veća finansijska sredstva za naučna istraživanja, koja treba da se mobilišu u prvom redu od same privrede, a zatim i od federacije i društveno-političkih zajednica. Zbog izvanrednog značaja kojeg imaju naučna istraživanja u privrednom i društvenom razvoju zemlje, raspoloživa finansijska sredstva ne bi smela da budu limitirajući činilac pri utvrđivanju zadataka u razviku istraživačkog rada. Isto tako, mi ne smemo dozvoliti da se razvitak nekih važnih i potrebnih istraživačkih ustanova ili istraživačkih projekata usporava ili odlaže samo zato što su predviđena nedovoljna sredstva za te svrhe. Takva praksa ne bi značila štednju, nego, naprotiv, pogrešku, očitu i tešku po posledicama koje bi nastale u budućnosti za našu nacionalnu ekonomiju i društveni razvoj. Stoga je potrebno da istraživačkom radu pomerimo sadašnju startnu osnovu naviše, kako bi njegovo učešće u nacionalnom dohotku bilo u srazmeri sa stepenom razvika proizvodnih snaga i da se u buduću to učešće kreće u srazmeri s porastom nacionalnog dohotka.

Mesto nauke i perspektive njenog razvoja

Teškoće i problemi koji su se u poslednje vreme nagomilali na području naučnoistraživačkog rada ne mogu se svesti isključivo na objektivne i materijalne uslove, iako su im tu

glavni koreni. Oni su, isto tako, izvirali i iz mnogih pogrešnih shvatanja o ulozi koju nauka treba da ima u našem društvu. Sigurno je da su takva shvatanja imala i svoje posledice na obim istraživačkih zadataka i na kvalitet istraživačkog rada.

Još postoje shvatanja da je naučna delatnost sama sebi cilj, koji nije povezan sa potrebama društva. Ima zadataka, naročito u oblasti osnovnih nauka, koji se ne mogu povezati za određene vremenske celishodnosti jer je rad na tim zadacima dugoročan i često nesaglediv u njegovoj praktičnoj primeni. Takvih naučnih zadataka ima mnogo i ovde nije reč o takvim ili sličnim shvatanjima u kojima se polazi od potrebe da se naučni zadaci postavljaju na jednoj vrlo dugoročnijoj osnovi, ali s ciljem da služe društvenom razvoju. Radi se, upravo, o shvatanjima koja neće da posmatraju, ni kratkoročno, ni dugoročno, nauku kao celinu i to sa stanovišta određene društvene stvarnosti. Taj patrijarhalno-konzervativni stav prema nauci ima svoje korene u jednoj zaostaloj materijalno-proizvodnoj strukturi koja potiče iz vremena kada nauka u nas nije imala ovaj značaj u razvoju društva i kada se ona uglavnom negovala i stvarala u okvirima univerzitetskih katedri ili univerzitetskih instituta. U stvari, radi se o starom problemu, o akademizmu, koji, bez obzira što se javlja u novim oblicima i s novim argumentima, uvek teži da nauku drži zatvorenu u sebe, da je izoluje od društvenih potreba i društvene prakse. Zanimljivo je činjenice da je svaka ljudska delatnost deo društvenog rada koji tek u kombinaciji sa drugim društvenim radom postaje sredstvo ljudskog progressa, odvodilo je neke naučne istraživače u sferu samozadovoljstva u kojoj se nauka nije posmatrala kao sastavan deo procesa materijalnog, tehničkog i kulturnog, dakle, opšteg društvenog razvoja. Naučna istraživanja koja nemaju taj cilj, nemaju ni svoju društvenu opravdanost.

Za nas su podjednako opasna i shvatanja koja se, kao kritika akademizma, javljaju u vidu teorije da nauku treba prilagoditi našim prilikama, pa sve do teorije da nauka niče iz proizvodnje. U osnovi svih tih teorija, koje, u stvari, suprotstavljaju fundamentalne nauke primenjenim, nalazi se tehnokratsko-prakticistička gledanja na ulogu nauke. Ona dovode do podvajanja naučnih radnika, do polarizacije stavova i do negativnog uticaja na razvoj, kako prosvete i kulture, tako i privrede. Ovo pogotovu kada se ima u vidu još i nedovoljno razvijena naučna kritika i društveno samoupravljanje u nauci.

Problemi akademizma i praktikizma nastali su upravo iz do sada nedovoljne povezanosti nauke sa celokupnim društvenim i privrednim

razvojem i njene strukture neusaglašenosti s tim razvojem. Oni su mogli da nastanu i žive u uslovima ekstenzivnog načina proizvodnje i ekstenzivnog načina naučnoistraživačkog rada, kada privreda i društvo nisu osećali neposrednu potrebu za naučnim rezultatima i za kompleksnijim sagledavanjem nauke u celini. Za nas je i jedan i drugi stav neprihvatljiv, kao pristup naučnoj problematici, kao što je neprihvatljiva akademska diskusija o prednosti fundamentalne ili razvojno-tehnološke nauke. Mi mislimo da su najcelishodnija ona mišljenja ili oni stavovi među naučnicima i tehnolozima kojima se afirmišu jednaka važnost fundamentalnih i primenjenih nauka, polazeći od toga da jedne bez drugih ne mogu više u našim razvijenijim uslovima uspešno da napreduju. Fundamentalne i primenjene nauke moguće je razvijati samo ako se razvija čitav mehanizam istraživanja. U tom slučaju, pojedine naučne oblasti su samo faze jednog celovitog procesa naučnih ciljeva. Jedino ako čvršće povežemo nauku sa društvenim i privrednim razvojem možemo osigurati njenu efikasnost.

Nedovoljna razvijenost istraživačkih kapaciteta i njihova strukturna neusaglašenost sa društvenim potrebama, oskudnost u materijalnoj bazi i finansijskim sredstvima i nedovoljno razrađena programska osnova i istraživački ciljevi na mnogim sektorima i nivoima istraživačkog rada stvorili su uslove za još jednu devijaciju, shvatanje o nauci kao elementu superstrukture. Još su živa shvatanja da je nauka sasvim specifična društvena delatnost čijim se razvitkom automatski omogućuje društveni progres. Iz takvih shvatanja, čiji su koreni u akademizmu, nužno se rađaju tendencije centralizacije u finansiranju naučnoistraživačkog rada i u mnogim drugim funkcijama bitnim za njegov razvitak. Centralizacija se pravda ograničenim kadrovskim i materijalnim resursima u naučnom radu, tako da se njihova maksimalna efikasnost, po tom shvatanju, može jedino postići centralističkim planiranjem nauke i takvim mehanizmom finansiranja u kojem bi federacija i socijalističke republike bili nosioci akcije za razvitak nauke.

Realna osnova za borbu protiv ovakvih i sličnih deformacija u oblasti naučnih istraživanja nalazi se u većim materijalnim mogućnostima za naučni rad, u prožimanju naučnoistraživačkog rada sa razvojem svih društvenih delatnosti i povoljnijim uslovima za opšti razvitak naučnih istraživanja. Ako raznovrsnim društvenim i finansijskim sredstvima podstičemo naučnoistraživački rad, moći će se osigurati da se nužne strukturalne promene u institucionalnoj i kadrovskoj naučnoj bazi odvijaju uporedo sa dinamičnim društvenim i ekonomskim razvitkom i da se čitav proces dalje de-

centralizacije u naučnom radu vrši uz stalno povećanje naučnih aktivnosti. Stvaranje povoljnijih materijalnih i društvenih uslova za razvoj naučnih istraživanja treba da potpomogne i proces integracije u nauci tj. proces međusobne programske saradnje naučnih institucija, čime će se efikasnije koristiti raspoloživi i budući naučni resursi.

Ostvarenje osnovnih ciljeva jugoslovenske ekonomske politike takođe zahteva da razvijamo, u skladu sa našim mogućnostima i potrebama, sve naučne oblasti u kojima i jedna manja zemlja može da postiže i vrhunska dostignuća u nekim oblastima nauke. Mislim da je teško prihvatiti shvatanje da se zbog ograničenosti i racionalnog korišćenja naučnih potencijala, treba orijentisati samo na manje složena istraživanja, a rezultati vrhunskih i složenih da koristimo iz najrazvijenijih zemalja. Očigledno da ovakva »skromnost« i potcenjivanje sopstvenih snaga ne samo da ne odgovara rezultatima koje smo do sada postizali, nego je i u suprotnosti sa činjenicom da su naučne oblasti danas postale toliko komplementarne, da se jedna ne može razvijati bez druge i da u toj međuzavisnosti jedna zemlja bira one propulzivne grane nauke koje njoj najviše odgovaraju.

Posmatrajući problem u tom svetlu, mi pridajemo, pored razvoja prirodnih i tehničkih nauka, izvanredan značaj razvoju društvenih nauka. One treba da nam pomognu da rešimo mnoga otvorena pitanja našeg društvenog i privrednog razvoja i da pruže kritičku ocenu naše društvene prakse i društvenih procesa u savremenom svetu. Pri tom, bitno je da naša naučna misao bude više usmerena ka izučavanju suštine, odnosno zakonitosti tih procesa, konkretne prakse i konkretnih uslova, a manje teorijskih razmatranja dalekog istorijskog razvoja ili deskripcije postojećih stanja. Samo ako u našim istraživanjima pođemo od uzajamne uslovljenosti društvenih odnosa i društvene prakse moći će se dati naučna kritika tih razvojnih procesa.

Nalazimo se u situaciji kada je potrebno još više povezati naučnoistraživački rad sa opštim sistemom društvenog samoupravljanja da bi na taj način uskladili potrebe i zahteve opšteg društvenog razvoja s razvojem nauke. Da bi se istraživačkim radom moglo nesmetano, slobodno da ostvare optimalni rezultati, da bi se izbegla nepotrebna lutanja i trošenje energije često u neracionalne svrhe, da bi se ostvario demokratski odnos između nosilaca naučne misli i prakse i onih društvenih činilaca koji su zainteresovani za realizaciju i praktičnu primenu naučnoistraživačkog rada, potrebno je, na prvom mestu, i radi nauke i naučnih radnika smelije razvijati sistem društvenog samoupravljanja i socijalističke raspodele prema radu

u naučnoistraživačkim institucijama. Ako se tako usklade društveni odnosi u naučnim ustanovama sa društvenim odnosima u celom našem društvu, naučni rad će lakše prevazilaziti mnoge teškoće i konstruktivnije će se razvijati borba mišljenja i društvena kritika i nalaziti celishodna rešenja.

Iako računamo sa snagom socijalističkog društvenog sistema i sa preimućstvima koje donosi samoupravljanje i raspodela prema radu, bilo bi opasno zanositi se uverenjem da samo time možemo obezbediti daljnji brzi razvoj naučnoistraživačkog rada i njegovo strukturalno usklađivanje s društvenim i privrednim razvojem. Za sinhronizovanu ekspanziju svih naučnih disciplina i raznih vidova naučnih istraživanja, za brzo rešavanje institucionalnih, kadrovskih i programskih problema u nauci, biće potrebno stalno usavršavati metode sprovođenja uopšte naučne politike u praksi. S druge strane, biće potrebno stvoriti povoljnije organizacione, kadrovske i materijalne uslove i izgraditi metode stimulisanja koji će još više razviti stvaralačku inicijativu radnih ljudi i dati puni zamah naučnoistraživačkom radu.

Aktuelni zadaci

Polazeći od objektivne potrebe za svesnom akcijom društva u oblasti naučnoistraživačkog rada želeo bih da ukažem na nekoliko osnovnih aktuelnih zadataka koje bi trebalo u narednom periodu sprovesti i kojima se u Nacrtu rezolucije daje težište.

Na prvom mestu, potrebno je stvoriti takve uslove finansiranja naučnoistraživačkog rada u privrednom i kreditnom sistemu koji će omogućiti privredi i drugim društvenim delatnostima da dođu do većih sredstava nego do sada i da formiranje tih sredstava ima što stabilniji karakter. To je naročito potrebno da bi se izbegla dosadašnja stalna neizvesnost u pogledu sredstava, koja je mnogim naučnim ustanovama i istraživačkim centrima onemogućavala dugoročnije programiranje, a mnoge privredne grane činila nesposobnim da u raspodeli društvenog proizvoda nađu sredstva za naučna istraživanja. Pošto su izvori finansiranja, a prema tome i programiranje naučnog rada, raspoređeni na više mesta — od privrednih organizacija, do republika i federacije — potrebno je razmotriti način finansiranja na svim tim mestima, gde se u ime društva utiče na pravac, intenzitet i strukturu istraživačkog rada.

Sistem finansiranja koji je, gledajući globalno i ne ulazeći pojedinačno u mogućnosti svih izvora finansiranja, s nesumnjivim uspehom primenjivan poslednjih godina, sadržavao je elemente povoljnih uslova za privredne organizacije koje su finansirale razvitak istraživačkih aktivnosti. Oni su se ogledali u olakši-

cama poreskog karaktera za sva ona ulaganja koja je privreda vršila u istraživački rad, a sastojali su se u tome što su privredne organizacije mogle sve izdatke za naučna istraživanja tretirati kao troškove poslovanja, bez obzira da li ta istraživanja vrše u sopstvenim naučnim ustanovama ili ih ustupaju drugim samostalnim ili univerzitetskim institutima. Takve olakšice bi trebalo i u buduće zadržati i omogućiti razvojnim i drugim istraživačkim centrima, koji se nalaze u okviru privrednih organizacija, da dobijaju kredite za dugoročno finansiranje iz redovnih bankarskih sredstava. Za stvaranje novih instituta i drugih vrsta istraživačkih centara i za dugoročne ciljeve u postojećim institutima u privredi, sadašnji bankarski krediti nisu povoljni po svojim uslovima i trajanju otplate. Radi toga, bilo bi potrebno da privredne organizacije iz svojih fondova akumulacije ili, u koliko su oni nedovoljni, iz fondova za naučni rad društveno-političkih zajednica, njihovim dodatnim sredstvima omoguće jednu vrstu regresiranja bankarskih kredita, u cilju stvaranja povoljnih uslova za njihovo korišćenje. Trebalo bi, takođe, zadržati iste uslove kao i do sada za sve naučne institute, koji su ostvarivali i vršili raspodelu dohotka sličnim mehanizmom kao i privredne organizacije, da budu oslobođeni plaćanja svih obaveza prema zajednici, osim, razume se, onih koje terete lične dohotke.

Povoljnije regulisanje materijalnog položaja naučnih institucija, u isto vreme, zahteva da se reši i finansiranje univerzitetskih naučnih jedinica. I u tom pogledu treba napuštati zastarelo budžetsko finansiranje i uvesti objektivizirane kriterijume koji će omogućiti da se realnije utvrdi visina potrebnih sredstava. Na toj osnovi, obezbediće se veći lični dohoci univerzitetskih radnika, bolje opremanje fakultetskih i univerzitetskih instituta i brže jačanje njihove materijalne baze.

Koliko god su osnovana očekivanja da će mere u privrednom sistemu, osobito mere jačanja akumulacije privrednih organizacija, imati vrlo pozitivno dejstvo na razvitak istraživačkog rada, ne smeju se zanemariti ni direktne metode finansiranja. Tu, pre svega, mislim na ulogu i zadatke Saveznog i republičkih fondova za naučni rad. I pored nekih nedostataka u njihovom dosadašnjem radu, koji su se ogledali u težnji da se obuhvate sve naučne aktivnosti i sva područja naučnog rada, što je ponegde vodilo rutinskom usitnjavanju i zadataka i sredstava, doprinos koji su ovi fondovi dali razvitku naših istraživačkih potencijala poslednjih godina bio je vrlo značajan. Taj doprinos bio bi mnogo veći da se Savezni i republički fondovi nisu neprekidno borili s nedovoljnim i budžetski nestabilnim finansijskim sredstvima koja nisu

bila u stanju da pokrenu ili da izvrše dopunsko finansiranje istraživačkih programa i razvitka institucionalne baze naučnog rada. Stoga je neophodno, ne samo da se sredstva ovih fondova znatno povećaju, nego i da se izgrade i što pre u praksu uvedu kriterijumi za automatsko usklađivanje njihovog obima sa porastom društvenog proizvoda. Na taj način, sredstva ovih fondova oslobodila bi se neizvesnosti koja je karakteristična u uobičajenoj budžetskoj tehnici raspodele sredstava i neprestanog jednostranog kratkoročnog programiranja.

Jedan od najvažnijih zadataka ovih fondova jeste da svojom delatnošću, na bazi programa, putem konkursa, podstiču aktivnost naučnog rada. Međutim, u uslovima veće materijalne obezbeđenosti istraživačkog rada, ovi fondovi moraju, umesto kratkoročnih tema, u većoj meri nego do sada da se orijentišu na finansiranje krupnih projekata i programa, bilo direktno, ili u kooperaciji sa drugim nosiocima i na intervencije u bankama za odobravanje kredita pod povoljnijim uslovima.

Porast ovih fondova ne znači centralističku tendenciju sve dok se ukupna masa sredstava koja se izdvajaju za naučna istraživanja bude brže povećavala nego ovi fondovi. Naprotiv, mi bismo učinili neprocenjivu štetu našoj nacionalnoj budućnosti, kada bismo nepotrebnim restrikcijama, u pogledu finansiranja obima ovih fondova, dozvolili da se proces decentralizacije u naučnom radu odvija uz stagnaciju ili uz sasvim usporen razvoj naših sveukupnih istraživačkih potencijala.

Pored stvaranja povoljnijih materijalnih uslova za razvoj naučnoistraživačkog rada ima i drugih zadataka koji se rešavaju. Tu, u prvom redu, mislim na mere kojima će se obezbediti slobodniji uvoz naučne opreme, elastičniji obračun njene amortizacije i jednostavniji način kupovine deviznih sredstava za naučnu opremu i reprodukcioni materijal. Tome treba dodati i mere koje će omogućiti proširenu i pojačanu ulogu kreditnog mehanizma za potrebe naučnoistraživačkog rada.

Razume se, stvaranje takvih uslova neće dovesti i zadovoljiti sve potrebe u pogledu materijalnih sredstava. Njihov nedostatak treba nadoknaditi racionalnijim izborom naučnoistraživačkih projekata, realnijom ocenom mogućnosti njihovog ostvarenja i štedljivom upotrebom raspoloživih sredstava. Jednom rečju, kvalitetom istraživanja i punom odgovornošću nosilaca pojedinih naučnoistraživačkih zadataka. Isto tako, moramo stvoriti bolje mogućnosti da vredni projekti i naučna dela budu dostupna našoj naučnoj javnosti i naučnoj kritici. Zato je neophodno da se pruži materijalna pomoć za publikovanje ovih dela. U tom publikovanju mi ujedno vidimo i priznanje naučnim radni-

cima za njihov rad i podstrek za njihove dalje napore u tom pravcu.

Ako pođemo od toga da će društvo u buduće odvajati veća sredstva za istraživački rad i od činjenice da će se stvoriti povoljniji uslovi za finansiranje toga rada, da će privredne organizacije, raspoložujući sredstvima proširene reprodukcije, moći da odvajaju veća sredstva za proširenje i dogradnju istraživačkog rada, u cilju intenzifikacije proizvodnje, realno možemo očekivati da ćemo u perspektivi moći brže rešavati jedan od bitnih zadataka sledeće etape — proširenje institucionalne baze naučnoistraživačkog rada. Ovaj zadatak ne može se rešiti zamenom jednih organizacionih formi drugim, već samo uporednim razvijanjem naučnih institucija, kako u privredi, tako i van nje. Za nas je od bitnog značaja da sve velike proizvodne organizacije ili integrisane privredne organizacije imaju svoje istraživačko-razvojne jedinice. One omogućuju ne samo nova naučna otkrića i spajanje nauke i tehnologije, nego i prevazilaženje »rutinersko-praktičarskih shvatanja« koja još postoje u našoj privredi. Pored toga, za nas je, isto tako, važno što će se time omogućiti da se jedan broj sposobnih i talentovanih kadrova, koji se sada nalaze neposredno u proizvodnji, počne baviti naučnoistraživačkim radom. Drugim rečima, i to je jedan od puteva za postepeno rešavanje problema nedostataka naučnih kadrova.

To ne znači da je potrebno osnivanje istraživačko-razvojnih jedinica pri svakom preduzeću. Tamo gde ne postoje kadrovski i materijalni uslovi i gde naučnoistraživačke institucije znače poskupljenje troškova proizvodnje biće celishodnije izvršiti integraciju naučnoistraživačkog rada preko granskih instituta i povezivanje sa institutima drugih privrednih organizacija. U tom pogledu postoje raznovrsne mogućnosti za unošenje elemenata nauke u proizvodnju i pored nedovoljnog broja naučnoistraživačkih kadrova.

Što se više bude širila i jačala mreža istraživačkih jedinica u privredi, samostalni instituti i druge naučne ustanove izvan privrede imaće važniju i odgovorniju ulogu u čitavom istraživačkom mehanizmu, ali i mnogo bolje uslove u pogledu orijentacije i strukture svojih istraživačkih programa i uopšte izgradnje svoje naučne fizionomije. Mi ne treba, niti možemo, da rasteretimo samostalne institucije od razvojno-tehnoloških istraživanja, od kratkoročnih i manjih istraživačkih projekata, pa čak ni od zadataka koji sadrže izvesne primese rutinskog rada, ako prethodno, ili bar uporedo, ne izgrađujemo i one karike istraživačkog mehanizma koje takve istraživačke zadatke pretežnim delom treba da vrše. Nema malih istraživačkih zadataka kada se vodi računa o krajnjim cilje-

vima nauke u razvitku privrede i društva jer, kao što je negde rečeno, savršenstvo nije sitnica, ali se savršenstvo sastoji od sitnica.

U daljem razvitku naših istraživačkih potencijala posebno važno mesto pripada univerzitetima i to ne samo zato što univerziteti okupljaju značajan deo naših ukupnih kadrovskih mogućnosti u naučnom radu, nego, u još većoj meri, zbog njihove specifične uloge u podizanju naučnoistraživačkog kadra i drugih vrsta visokokvalifikovanih stručnjaka i specijalista. Razume se, odgoj istraživačkih kadrova ne treba i ne može da bude samo stvar univerziteta. Naučni kadrovi treba da se izgrađuju svuda gde se vrše naučna istraživanja, a to je i najefikasniji način pravog naučnog vaspitanja. Stoga, razvitak i proširenje institucionalne baze istraživačkog rada sam sobom nosi i poboljšanje uslova za izgradnju istraživačkog kadra. Ali, i pored toga, uloga univerziteta u školovanju naučnih kadrova vrlo je značajna, jer se u obrazovanju svih vrsta visokokvalifikovanih kadrova, pa i istraživačkih, nalazi njihova osnovna društvena funkcija. Razume se, ova vanredno odgovorna uloga u obrazovanju istraživačkog kadra ne bi smela da dovede do daljeg produženja studija na univerzitetima, koje inače i danas imaju izvesne nepotrebne i zastarele programske zadatke. Moramo uvesti mlade ljude u istraživački rad, naučiti ih naučnim metodama rada i brzo ih usmeriti na društvene obaveze i društvenu angažovanost u naučnom radu.

U vezi sa institucionalnom i kadrovskom bazom naučnoistraživačkog rada je i buduća uloga akademija nauka. One raspolazu značajnim naučnim potencijalom i naučnom tradicijom čije bi pravilno korišćenje moglo olakšati savlađivanje mnogih problema u organizaciji naučnoistraživačkog rada. One bi mogle preuzeti na sebe mnoge značajne funkcije, kao što je kritičko praćenje istraživačke delatnosti u zemlji, osnivanje istraživačkih tela sa specifičnim zadacima osobito onim koji su povezani sa istorijskim, geografskim, etnografskim, jezičkim i drugim osobenostima naših naroda, zatim, produbljivanje međunarodnih naučnih veza sa inostranim akademijama i drugim međunarodnim naučnim organizacijama, informisanje domaće i inostrane naučne javnosti o razvitku naše nauke, izdavanje krupnih naučnih dela i slično. Međutim, u novim uslovima, akademije nauka ne bi smele da ostanu u starim okvirima reprezentativnih i izdavačkih ustanova, bez obzira što su one i sada proširile svoju aktivnost i u drugim pravcima. Da bi akademije nauka mogle s uspehom obavljati ove i slične zadatke, njihovo organizaciono prilagođavanje moralo bi da bude takvo da mogu okupiti i zainteresovati mnogo veći broj naučnih radnika i naučnih društava nego do sada. Stoga je potrebno da se one,

između ostalog, povežu što tesnije, u pogledu programa i kadrova, sa naučnim institucijama u privredi i van nje. Nema sumnje, tada bi akademije postale još značajniji činilac u organizovanju i usmeravanju naučnog života u zemlji. Tako reorganizovane akademije mogle bi, na osnovu programa i naučnih ciljeva, putem konkursa, da dobiju sredstva iz društvenih fondova za naučni rad, a u cilju stvaranja svojih fondova za naučni rad, čime bi one na taj način delile napor u istraživačkom radu sa drugim naučnim institucijama.

Programska politika u istraživačkom radu

Iz dosadašnjeg izlaganja proizilazi da se mnogi aktuelni zadaci moraju temeljitije sagledati u svetlu njihove sadašnje pozicije i perspektivnih mogućnosti. Kako je finansiranje istraživačkog rada vezano za različite izvore na različitim nivoima, od privrednih organizacija do društveno-političkih zajednica, to je i programska politika decentralizovana i vezana za institute i razvojne laboratorije privrednih organizacija, samostalnih naučnih instituta i onih pri univerzitetima, za akademije nauka i slične ustanove. Sklop svih tih različitih programa, formiranih na različitim nivoima, kako prema izvorima finansiranja, tako i prema karakteru naučnoistraživačkih ustanova, sačinjava jedan opštedruštveni program istraživačkog rada u kojem Savezni savet za koordinaciju naučnih istraživanja preko svoga Fonda za naučni rad, a na bazi svoga programa i ciljeva, utiče na razvoj određenih i sa društvenog stanovišta najznačajnijih naučnih zadataka u određenom periodu. Savet vrši koordinaciju i usklađivanje svih tih naučnih ciljeva koje njegov Fond za naučni rad finansira.

U sklopu takve politike, za naredni period se naročito ističe pitanje najcelishodnijih proporcija koje bi trebalo postaviti između fundamentalnih, primenjenih i razvojno-tehnoloških istraživanja, polazeći od potreba privrednog i društvenog razvoja i sadašnjeg nivoa naučnoistraživačkih kapaciteta. Po svim analizama koje su vršene do sada, alternativa koja se za sledećih pet do šest godina može realno zamisliti u našim uslovima, nameće potrebu za većom orijentacijom na primenjena i razvojno-tehnološka istraživanja. Ova varijanta ne bi smela učvrstiti shvatanje da je to praktički gledanje koje poriče značaj fundamentalnih istraživanja u našem daljem društvenom razvitku. Razume se, to ne treba, a niti može da bude u jednom celovitijem i dugoročnijem obuhvatu naša programska politika, jer, kao što sam ranije istakao, istraživački rad je po svojoj prirodi povezan stvaralački i one se bez naučnih osnova i metoda, koje se izrađuju u fundamentalnim istraživanjima,

teško može ostvariti u efikasan mehanizam, bilo u oblasti primenjenih, ili razvojno-tehnoloških istraživanja. Radi se samo o tome da moramo u sledećem periodu, upravo radi zaostalosti u tim istraživanjima, što je moguće brže da izgrađujemo institucionalnu bazu i čitav sistem razvojno-tehnoloških i primenjenih istraživanja u privredi i izvan nje, ako mislimo da ostvarimo modernizaciju privrede, povišimo produktivnost rada pa, prema tome, i poboljšanje životnog standarda.

Drugarice i drugovi poslanici sigurno je da je broj pitanja značajnih za dalji razvitak naučnih istraživanja u našoj zemlji znatno veći od onih koje sam obuhvatio ovim izlaganjem. Međutim, smatram da su pitanja koja sam istakao od vitalnog značaja za brži razvoj naučnih istraživanja, a time i za celokupan naš dalji društveni i privredni život.

Zato sam slobodan da vas zamolim da prihvatite teze izložene u predloženom materijalu kao osnovu za našu politiku u oblasti razvitka naučnog rada. Dalja diskusija koja će se voditi u ovom Domu, prilikom donošenja mnogih zakonskih predloga o naučnom radu, omogućice da se potpunije sagledaju mnoga pitanja. Donošenjem rezolucije o ulozi i daljem razvoju naučnoistraživačkog rada na jednom od narednih zasedanja stvorice se platforma za buduće zakonske inicijative.

Predsedavajući Nikola Sekulić:

Riječ ima dr Edhem Čamo, izvestilac Koordinacione komisije za naučnoistraživački rad.

Edhem Čamo (Bosna i Hercegovina):

Drugarice i drugovi poslanici, prije nego što predemo na razmatranje Nacrta rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada, dozvolite da vas u ime Koordinacionog tijela i Redakcione grupe upoznam kako je rađeno na pripremama ovog dokumenta i kojim smo se osnovnim razlozima rukovodili da predložimo ovakav tekst Nacrta rezolucije.

Kao što je već istaknuto u izveštaju koji vam je dostavljen, prije nekoliko mjeseci obrazovano je Koordinaciono tijelo, sastavljeno od poslanika Saveznog vijeća — članova Odbora za prosvetno-kulturna pitanja — Prosvjetno-kulturnog vijeća, Privrednog vijeća i Socijalno-zdravstvenog vijeća, sa zadatkom da razmotri probleme u oblasti naučnoistraživačkog rada i pristupi izradi Prednacrt rezolucije koji će se razmatrati pred Saveznom skupštinom.

Pored članova Koordinacionog tijela i posebno Redakcione grupe, sastavljene od poslanika vijeća Savezne skupštine i istaknutih naučnih radnika i stručnih službi Skupštine, u izradi Prednacrt rezolucije učestvovao je i širi krug predstavnika naučnih i drugih društvenih ustanova iz cijele zemlje, predstavnici Savez-

nog savjeta za koordinaciju naučnih istraživanja, Saveznog zavoda za privredno planiranje, Saveznog sekretarijata za prosvjetu i kulturu, predstavnici univerziteta, akademija nauka, naučnih društava i većeg broja istaknutih naučnih radnika.

Prednacrt rezolucije je još prije ljetnjeg skupštinskog odmora dostavljen poslanicima Savezne skupštine na mišljenje i primjedbe.

Treba napomenuti da je, u cilju što šire konsultacije, između ostalih, Prednacrt bio dostavljen na uvid većem broju zainteresovanih organizacija i naučnih institucija. Ovako široko izvršena konsultacija naišla je na povoljan prijem u krugovima naučnih radnika, koji su svojim konstruktivnim prijedlozima i mišljenjima u mnogome doprineli potpunijem sagledavanju brojnih i uz to vrlo složenih problema u ovoj društvenoj oblasti. U republikama je u vezi sa Prednacrtom održano više sastanaka, a 27 ustanova i organizacija, od 56 koliko je bilo konsultovano, dostavilo je pismene primjedbe. To znači da je Nacrt rezolucije, koji je dostavljen poslanicima na razmatranje, sačinjen na osnovu stavova, mišljenja i primjedaba gotovo svih zainteresovanih činilaca. Posebno treba istaći da je kao osnov za izradu ovog Nacrta u znatnoj mjeri poslužila i opsežna studija o stanju i problemima naučnog rada koju je pripremio Savezni savjet za koordinaciju naučnih istraživanja. U toku diskusije iskrsla su mnoga načelna pitanja koja su imala određenog uticaja na karakter Nacrta i iz kojih je trebalo izvući osnovnu koncepciju o našoj daljnjoj politici u oblasti nauke.

U sačinjavanju teksta Nacrta pošlo se od toga da naučnoistraživački rad treba još više da nađe mjesto i da dođe do jačeg izražaja u našem opštedruštvenom i privrednom razvitku, pa prema tome, i odgovarajuća materijalna ulaganja u ovu oblast postaju važan instrument naše ekonomske i društvene politike. Zbog ovakve društvene uloge nauke u današnjim uslovima, na nauku se više ne može gledati samo kao na specifično područje prosvetno-kulturne djelatnosti, odnosno pristupati joj samo sa aspekta zadovoljenja kulturnih potreba. Nauka sve izrazitije postaje sastavni dio, bitan i neophodan činilac savremene organizacije proizvodnje, tehnološkog razvoja, efikasnijeg rada društvenih službi. Jednom riječju, ona postaje značajan činilac cjelokupne društvene reprodukcije. Shvatanje naučnoistraživačkog rada isključivo kao elementa nadgradnje usporava prevazilaženje sadašnje još uske institucionalne baze naučnoistraživačkog rada i održava razne administrativne centralističke tendencije, kako u organizaciji, tako i u finansiranju ove djelatnosti.

Stavljanjem ove problematike na dnevni red Savezne skupštine želelo se upravo istaći da nauka treba da postane još više dio naše svakodnevne prakse i politike i da u našim današnjim uslovima ima jedno od centralnih mjesta. Naš razvoj je već dostigao takav stepen da je razvijanje i umnoženje naučnih metoda istraživanja i oslanjanja na naučne rezultate u svim oblastima društvenog života postalo zahtjev i potreba našeg daljnjeg uspješnog kretanja. U svakoj proizvodnoj i društvenoj djelatnosti sve se više razvija potreba da se oslanja na rezultate naučnoistraživačkog rada, što nalaže jasnije sagledavanje konkretnih zadataka u daljnjem razvoju svih privrednih i društvenih djelatnosti, pa i društveno-političkog rada.

Razmatranje ove problematike i donošenje jednog takvog dokumenta u Saveznoj skupštini, po mišljenju Koordinacionog tijela, dopriniće bržem razvijanju društvene svijesti o značaju i mjestu nauke u sadašnjoj fazi razvoja, o potrebi sve većeg korišćenja njenih rezultata u našoj društvenoj praksi.

Prema tome, Koordinaciono tijelo je pošlo od toga da rezolucija bude jedan politički akt kojim bi se, na osnovu ocjene stanja i narednih zadataka, dosljednije odredilo mjesto naučnoistraživačkog rada u sklopu našeg sadašnjeg ekonomskog i društvenog razvoja i razvoja socijalističkih društvenih odnosa. Rezolucija treba da odredi ne samo neke najvažnije načelne stavove prema naučnoistraživačkom radu, nego, što je isto tako značajno, i da usmjeri odgovarajuće organe ka konkretnim rješenjima u oblasti finansiranja naučnoistraživačkog rada i daljnjeg razvoja samoupravljanja u naučnim institucijama i da sprovođenju ovih postavki ukaže na nužno istraživanje aktivnosti naučnih, privrednih, društvenih i drugih činilaca.

U toku izrade ovog dokumenta, rukovodili smo se time da ova oblast nađe određenije mjesto u našem društveno-ekonomskom sistemu, da se dosljedno sprovede ustavno načelo o naučnim ustanovama, kao samostalnim i samoupravnim radnim organizacijama, nezavisno od toga ko im je osnivač, i već usvojeni skupštinski dokumenti u kojima su fiksirani naši neposredni društveno-ekonomski zadaci i posebno postavke Rezolucije Savezne skupštine o daljnjem razvoju privrednog sistema.

Uporedo sa rješavanjem otvorenih pitanja finansiranja, Koordinaciono tijelo smatra da je nužno ovoj oblasti, koja je ostala pod znatnijim uticajem administrativno-budžetskog sistema, što prije stvoriti potrebne uslove za samoupravljanje i sprovođenje principa raspodjele prema radu. U realizaciji ovih principa, poji su jedan od osnovnih načela našega društvenog sistema, kao nužan preduslov postavlja se potreba obezbjeđenja stalnih materijalnih osnova za sve-

straniji i efikasniji razvoj svih vidova naučnoistraživačkog rada i pronalaženje najadekvatnijeg načina njegovog povezivanja sa svim zainteresovanim društvenim činionicima. Uspješno rješavanje ovih problema, osobito problema finansiranja naučnoistraživačkog rada i realizacije navedenih ustavnih načela, dovešće do bržeg procesa daljnje deatizacije politike u oblasti nauke i postićće uspostavljanje šire saradnje zainteresovanih privrednih i društvenih snaga i činilaca i naučnih radnika kao slobodnih stvaralaca, odnosno samostalnih naučnih institucija, na bazi njihovih zajedničkih interesa.

Treba napomenuti da je dosadašnji rad na pripremi ovog dokumenta i sagledavanju njegove koncepcije ukazao na neka neriješena pitanja. Međutim, iz objektivnih razloga nije bilo moguće u jednom ovakvom dokumentu obuhvatiti sva pokrenuta i otvorena pitanja. Mi smo pošli od toga da rezolucijom treba ukazati na neophodne mjere i politiku razvoja naučnoistraživačkog rada koja treba da se realizuje kroz naše zakonodavstvo, posebno privredno, kroz politiku društveno-političkih zajednica, a naročito politiku proširene reprodukcije u radnim organizacijama i kroz praksu udruživanja radnih organizacija u pogledu programiranja, finansiranja, racionalnijeg korišćenja naučnih kadrova, uspostavljanja efikasnijih međunarodnih veza i drugih zajedničkih aktivnosti, što je do sada vrlo često izostajalo u našoj praksi.

Zbog toga, Koordinaciono tijelo i Redakciona grupa nijesu ni mogli predložiti definitivni tekst rezolucije. Po našem mišljenju, izradi takvog teksta moći će se pristupiti tek nakon diskusije u ovim domovima. Koordinaciono tijelo je svjesno da u tekstu Nareta rezolucije, koji vam je podnesen, mnoga pitanja zahtijevaju potpunije i donekle određenije tretiranje i jasnije usmjeravanje težišta rezolucije na neka osnovna pitanja materijalnog i društvenog položaja naučnoistraživačkog rada, uz rasterećivanje njenog teksta od izvjesnih opštih i donekle deklarativnih mjesta. Tako bi se cjelishodnije i realnije obuhvatilo ono što je presudno za daljnji razvoj naučnoistraživačkog rada. U takvoj koncepciji mogli bi se odvojiti oni stavovi u rezoluciji kojima Savezna skupština preporučuje određena usmeravanja i određenu politiku od stavova koji se direktno odnose na rješavanje problema finansiranja, kreditiranja i stvaranja povoljnih uslova za naučnoistraživački rad. To je jedan od razloga više zbog čega Koordinaciono tijelo ne predlaže definitivni tekst rezolucije.

Sigurno će i današnja diskusija ukazati na još neke probleme i rješenja i time doprinijeti potpunijem sagledavanju problematike i puteva za njihovo rješavanje i time pripremiti dono-

šenje rezolucije, odnosno odgovarajućeg skupštinskog dokumenta.

Nastavak sednice u 16 č i 30 min

Predsjedavajući Sergej Kraigher:

Nastavljamo sa radom. Za reč se javila poslanik Jelka Hirjan-Vesenjak, član Socijalno-zdravstvenog veća.

Dr Jelka Hirjan-Vesenjak (Izborna jedinica Zagreb III):

Komisija Socijalno-zdravstvenog vijeća za naučnoistraživački rad je u više navrata raspravljala aktuelnu problematiku koju će iznijeti i na jednoj od narednih sjednica Vijeća. Članovi Komisije su surađivali i u Koordinacionom odboru za naučni rad tih vijeća. Na svim tim sjednicama istaknuto je da se općenito, pa tako i u Nacrtu rezolucije, premalo pažnje posvjećuje ulozi nauke u društvenim službama, a u zdravstvu i socijalnoj politici napose.

Kao najaktuelnija, istaknuta su pitanja financiranja naučnog rada u zdravstvu, a izraženo je mišljenje da se ona ne bi trebalo razlikovati od principa financiranja u privredi tj. da je istraživački rad u medicini sastavni dio procesa zdravljenja, isto kao što je u industriji razvojni rad sastavni dio tehnološkog procesa. Daljnje važno pitanje koje treba posebno istaći je problem što brže primjene naučnih dostignuća u zdravstvu. To pitanje je toliko aktuelno — a kršenje tih principa nanosi ogromne gubitke zajednici, a pojedincu napose — da slobodno citiramo velikog medicinskog istraživača Virchow-a, koji je još 1849. godine rekao: »Jaz između nauke i praktične medicine je tako širok da gotovo možemo reći, da naučni medicinar ne zna prakticirati medicinu, a praktični liječnik ne zna ništa o nauci. Ovaj jaz između nauke i prakse je relativno nov: stvorilo ga je naše stoljeće i naša zemlja«. Izreka je aktuelna i za nas.

Pitanje koordinacije, planiranja i evolucije naučnih istraživanja u zdravstvu nije praktički započeto. Poseban problem je problem naučnih kadrova. Privredni razvoj na bazi naučnih principa je sigurno eminentnog značaja, no treba konstatirati da nema općeg progressa bez progressa društvenih službi, a progressa tih službi nema bez naučnog pristupanja njima.

Prema podacima UNESCO, objavljenim 1961. godine, 90% od ukupnog broja naučnih radnika za koje zna istorija, su naši suvremenici. Međutim, kako se obim naučnih istraživanja udvostručava svakih 10 godina (što je od prilike četiri puta brže od porasta svih ostalih ljudskih djelatnosti), to postoji, osobito u razvijenim zemljama, permanentni problem nedovoljnog broja naučnih radnika.

S druge strane, 15 do 30 od ukupno 120 zemalja na svijetu, na manje od 1/3 zemljine populacije, posjeduje praktički svu nauku svijeta i koristi je u svojim ekonomskim, političkim, socijalnim i kulturnim aktivnostima. Ostalih 100 zemalja koristi preostalo 1/20 svjetske nauke. Analogno, i skoro svi kadrovi pripadaju prvoj grupi zemalja.

Gdje se mi nalazimo?

Prema podacima Saveznog savjeta za koordinaciju naučnih istraživanja, objavljenim februara o. g. ukupan kontingent naučnih i stručnih kadrova u naučnim ustanovama i sveučilištima Jugoslavije iznosi 15 hiljada. Za informaciju može da posluži i podatak da od 1935. do 1962. godine ukupan broj odbranjenih disertacija iznosi 3.102 (posle oslobođenja 2.029, prije oslobođenja 1.073, od toga žena 311). Prema istim podacima, 15 hiljada je daleko premali broj istraživača da bi mogli savladati naučnu problematiku zemlje takvog dinamičnog razvoja i preorijentacije u svim aspektima privrednog i društvenog života.

Zbog nedostataka istraživačke tradicije u našoj zemlji, a i zbog toga i neuočavanja političke uloge naučnog rada, naučnim kadrovima, kao i nekim drugim problemima istraživačkog rada, nije se posvećivala adekvatna pažnja. Izbor i odgoj kadrova bio je prepušten pojedincima ili pojedinim institucijama, vršen je nekontrolirano i bez naučne politike. Kako je izgradnja tih kadrova po svojoj prirodi spor proces, teško će biti i u skoroj budućnosti adekvatno povećati kvantitativno i kvalitativno taj kadar.

Želim dalje da se zadržim na nekim pitanjima koja su u problematici naučnih kadrova zanemarena, ili nedovoljno proučena ili neuočena, a djelimično u Nacrtu rezolucije nedovoljno istaknuta i nekonkretna.

Nažalost, nemamo podataka o dobroj strukturi naučnih istraživača. Jedini podaci kojima bi se mogli poslužiti za ilustraciju toga jesu podaci Saveznog savjeta za koordinaciju naučnog rada o dobroj strukturi doktora nauka u 1962. godini, u Jugoslaviji. Od 264 kandidata koji su branili doktorat nauka bilo je:

0%	starih do 25 godina,
9,5%	starih od 26 do 30 godina,
39,0%	starih od 31 do 35 godina,
26,8%	starih od 36 do 40 godina,
16,3%	starih od 41 do 45 godina,
8,4%	starijih od 45 godina.

Od ukupnog broja, 65,8% branilaca bilo je starih između 31 do 40 godina. Imajući u vidu da su dosadašnji zakonski propisi omogućavali doktorat na početku naučne karijere, vidimo da je prosečno doba naučnog radnika previsoko. Poznata su eminentna naučna dostignuća, i na zapadu, i na istoku, naučnih radnika ispod 30

godina starosti, što znači da prosečno doba početka naučne aktivnosti počinje u 20. godini života pa i niže. To znači za cijeli decenij niže nego u nas.

U poslednje vreme, u vezi izbora i odgoja kadra, odlučujuća uloga, a nekada i jedina, daje se nastavi trećeg stepena, što mislim da je predimenzionirano. Treba istaći da je izgradnja naučnih radnika u prvom redu individualni radni proces. Na izbor i izobrazbu naučnog kadra treba misliti mnogo ranije, već u srednjim školama. Kvalitetnija nastava u svim školama bi sigurno to omogućila, a tu kvalitetnu nastavu uslovljavaju i kvalitetni nastavnički kadrovi i veće materijalne i tehničke mogućnosti za individualni rad sa učenicima koji pokazuju sklonosti za istraživački rad. Mi znamo da ne postoje danas mogućnosti osiguranja daljeg studija eventualno učenog mladog talenta.

Postoji jedinstveno gledanje da su, pored raznih samostalnih naučnoistraživačkih ustanova, sveučilišta u prvom redu pozvana da odgajaju naučne kadrove, jer jedinstvo nauke i nastave je neosporno, a na sveučilištima postoji najveći broj naučnih kadrova, spremnih i sposobnih za odgoj novih. Taj izbor i odgoj potencijalnih naučnih radnika treba svakako da započne za vreme nastave na drugom stupnju.

Današnja nastava na sveučilištima sadrži premalo elemenata iz metodologije naučnog rada i premalo kolegija o primjeni naučnog rada. Student ne nauči na fakultetima da se služi naučnom literaturom. Zanimaren je studij stranih jezika, što je jedan od uvjeta mogućnosti praćenja stranih naučnih dostignuća. Da je u tom pogledu situacija teška ilustriraju podaci iz SR Srbije, dati u već spomenutom izveštaju Saveznog savjeta za koordinaciju naučnih istraživanja. Ako se ukupno posmatrano osoblje označi sa 100%, onda je struktura poznavanja stranih jezika izražena u procentima sljedeća:

49,2% ne zna nijedan strani jezik,
14,5% zna jedan strani jezik,
9,3% zna dva strana jezika,
6,5% zna više od dva strana jezika,
20,5% nepoznato.

Angažiranje studenata za naučna istraživanja ne vrši se sistematski od strane fakulteta, nego se to čini većinom kampanjski, na primer, povodom studentskih majskih festivala. Ukoliko se takvim načinom nađu zainteresirani za naučni rad, nema dovoljno materijalnih mogućnosti za izvedbu radova, naročito eksperimentalnih radova. Fakulteti, odnosno sveučilišta trebalo bi da imaju u takvim slučajevima osigurana materijalna sredstva za dodeljivanje stipendija. Naročito poželjno bi bilo dodeljivanje stipendija u poslednjim godinama studija. Isto tako, danas ne postoji nikakva ili vrlo mala mo-

gućnost nameštenja na fakultetu takvom potencionalnom naučnom radniku, nakon dovršenih studija drugog stupnja.

Odgoj fakultetskih kadrova za naučnoistraživački rad prepušten je pojedincima, vlastitom zalaganju i stihiji, u većini slučajeva. Nema sistema, a trebalo bi da postoji i plan odlaska na stipendije članova pojedinih odjela fakulteta, pa i interfakultetski plan. Trebalo bi sistematski planirati razmenu naučnih radnika među pojedinim fakultetima u republici i federaciji, a isto tako, i između fakulteta i drugih naučnih instituta u privredi i slično. Treba spomenuti da su materijalni troškovi u takvim organizacijama često prepreka za ostvarivanje toga. Dalje, trebalo bi da postoji plan odlaska fakultetskih i drugih naučnih kadrova na usavršavanje u inostranstvo. Nakon povratka, njima bi trebalo osigurati mogućnost za rad, na čemu su se vani usavršili. Trebalo bi strogo voditi računa kuda se kadrovi šalju, u koje zemlje i kakve institute da bi od njih imali neposrednu korist. Posebno bi trebalo planirati i koordinirati programe dolazaka inostranih stručnjaka u zemlju, a posebno bi trebalo preporučiti da inostrani stručnjaci održavaju kraće ili duže kurseve za razne profile naučnih radnika iz bazičnih grana nauke.

I tamo gde je uhođana, nastava trećeg stepena treba da pretrpi mnoge izmjene, ali joj treba dati punu podršku kada se radi o poboljšanju materijalne baze. Danas je finansiranje možda jedan od najtežih problema u uzdizanju dovoljnog broja stručnog i naučnog kadra. Nedovoljan broj katedri (one pokrivaju potrebe za nastavom drugog stepena) je također jedan od problema. Nemogućnost nameštenja stručnih i naučnih saradnika na trećem stupnju je daljnji problem. Kvalitetna nastava na trećem stepenu traži veliki broj nastavnih kadrova. Nastavnicima, odnosno asistentima fakulteta bi trebalo omogućiti da pohađaju nastavu trećeg stepena, a svaki mladi naučni radnik bi danas morao preći organiziranu nastavu, i to što prije. Kadrovi iz prakse trebalo bi planski da se uklapaju u tu nastavu i radi toga trebalo bi da se vodi jedna centralna evidencija polaznika nastave.

Finansiranje magistrasnih radnji i doktorata nije riješeno, a posebnu pažnju bi trebalo posvetiti razgraničenju magisterija i specijalizacije. Taj problem trebalo bi da razrade fakulteti. Postoje velike razlike u specijalizacijama pojedinih struka, kao, na primer, u zdravstvu. Specijalizacija treba da se vrši organizirano.

U nastavi trećeg stepena, više nego u nastavi drugog stepena trebalo bi da postoji jaka interrepublička suradnja.

Takođe, materijalno stimuliranje nakon završene specijalizacije ili magisterija trebalo bi uskladiti među pojedinim ustanovama u republici pa i federaciji. Jedan od daljnjih problema u ostvarivanju naučnih radnji je osjećaj nestabilnosti i neizvjesnosti. Ta nestabilnost u pogledu dovršenja izvjesnog naučnog programa djeluje vrlo nestimulativno. Način financiranja na fakultetima na osnovu dohotka ne može biti jedini, dotacije sveučilišta za naučni rad su premale, a Fond za naučni rad još ne pruža osjećaj stabilnosti. Naučni programi moraju biti planirani na duže vrijeme, a neki koji nisu rentabilni, ni u bliskoj, ni u daljoj budućnosti, teško se realiziraju.

Internacionalna izobrazba kadrova (kursevi i individualni rad) je od interesa za našu zemlju i treba dati podršku ustanovama koje ju organiziraju.

Suradnja o naučnim problemima između pojedinih fakulteta i povezanost naučne sredine je od presudnog značaja za razvoj nauke.

Da li u nas postoji problem migracije naučnih kadrova? Problem migracije naučnih radnika postoji toliko dugo koliko i sama nauka i koliko god je prirodna i razumljiva, ona danas postaje socijalni i politički problem. Vjerojatno nijedna zemlja nema kompletnu, pa čak ni djelomičnu evidenciju o eksportu naučnih radnika, dok o svakoj drugoj vrsti eksporta postoje kompletni podaci.

Situacija u raznim zemljama, razvijenim i nerazvijenim, je u tom pogledu različita i problem, više ili manje, akutan. U SAD, na primer, u 1961. godini studiralo je 16 hiljada studenata iz nerazvijenih zemalja i to: tehniku, filozofiju i medicinu. Prema podacima iz SAD, od njih oko 15% do 20% ostaje stalno u SAD. Te brojke i migracije su u pojedinim zemljama različite. Na primer, u Tursku se ne vraća 50% naučnih radnika izobraženih vani. U 1963. godini misli se da je Indija imala u inostranstvu 8 hiljada naučnih radnika. U SAD je u godinama 1952—1961. ostalo 53 hiljade izobraženih naučnih radnika (30 hiljada inženjera, 14 hiljada ljeknika i 9 hiljada ostalih stručnjaka) što iznosi čistu dobit za zemlju u vrijednosti od dvije milijarde dolara. Iz Jugoslavije je, prema nekim kalkulacijama, otišlo poslije oslobođenja 15% diplomiranih filozofa, tehničara i medicinara u inostranstvo, a 400 ljeknika je na radu u inostranstvu.

Postavlja se pitanje: kuda odlaze ti stručnjaci. U SAD odlazi mnogo, ali ne svi. 65% norveških inženjera emigrira, ali ne u SAD. Najviše Jugoslovena ima u Njemačkoj, Italiji, Švajcarskoj i drugim zemljama Evrope.

Zašto kadrovi emigriraju? Sigurno odlučujuću ulogu imaju uvjeti u vlastitoj zemlji i to socijalni, politički, ekonomski i naučni. Treba

naglasiti da u mnogo primjera odlučujuće nije obezbeđenje bolje materijalne situacije, da nije razlog premali patriotizam, nego svest da se doma teško radi dobar naučni rad, a više puta i osjećaj izolacije, nepostojanje naučne sredine. U Jugoslaviji imamo mnogo primjera odlaska sa fakulteta u industriju i u praksu, tako da su pojedine fakultetske katedre ostale bez suradnika. To sve su problemi vrijedni izučavanja.

Konačno, još nekoliko riječi o stimulaciji naučnih radnika. Neusavršeni sistem nagrađivanja naučnih radnika jedan je od glavnih razloga loše materijalne stimulacije naučnih radnika. Glavni nedostatak je u tome što se gotovo nikako ne vrednuje efikasnost rada naučnjaka. Njihova novčana primanja ne zavise od njihove stvarne opterećenosti, od njihove aktivnosti u izgradnji kadrova, od objavljivanja naučnih radova, sudjelovanja u praktičnoj primjeni rezultata njihovih istraživanja. Primjena naučnih rezultata traži mnogo vremena i energije. Međutim, naučni radnici u tom poslu najčešće nemaju nikakvog stimulansa, ni materijalnog, ni moralnog.

Već sam spomenula kako destimulativno djeluje izolacija mladih naučnih radnika koji nemaju prilike da se uklupe u naučnu zajednicu, od koje, sticajem prilika, ostaju odvojeni. Isto tako se osjećaju i izgrađeni naučni radnici, ako u širokoj javnosti ne nailaze na interesovanje za svoj rad i dostignuća. Ne treba spominjati koliko općeg interesa se poklanja raznim sportskim uspjesima — i koliko se time daje moralna stimulacija. Naš naučni radnik u velikoj većini to ne doživljava. Dostignuća nauke, priznanja nauci i naučnim radnicima treba da budu naširoko, sistematski i na ozbiljnom nivou popularizirana preko štampe, radija i televizije. Naši rukovodioci u državnom aparatu treba nauci i njezinoj primjeni, kontaktu sa naučnim radnicima da posvete određeni dio svoje aktivnosti. U našim ambasadama treba da postoji veće interesovanje za aktivnosti i dostignuća nauke, a osobito naših naučnjaka u inostranstvu.

Organizirana nauka u nas počela je tek da se rađa posle oslobođenja. Naučna politika tek je započeta, pa se može shvatiti da zbog te kratke naučne tradicije nije dat naučnim radnicima društveni položaj koji oni imaju u zemljama sa visoko razvijenom naukom. Međutim, već sama činjenica da Savezna skupština raspravlja i da će još raspravljati o naučnoistraživačkom radu, to bi trebalo da stvori prekretnicu u shvatanjima i da da podsticaja za jaču moralnu podršku naučnim radnicima.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Za reč se javio dr Ivan Supek.

Dr Ivan Supek (Izborna jedinica Krapina):

Druže predsjedniče, drugovi poslanici, ja se ne bih mnogo osvrtao na ono u čemu se slažem sa Nacrtom rezolucije i sa ekspozicijom druga Avda Huma, nego bih više govorio o onome u čemu se ne slažem sasvim, što mi se čini da bi trebalo da se dopuni i da se ocjeni na drugi način.

Ponajpre, čini mi se da je vrlo važno da se shvati bitna razlika koja danas postoji između nauke i privrede, za razliku od ranijih epoha. Tu je bilo rečeno da nauka ne izvire iz privrede. Uistinu, nauka je proistekla iz proizvodnog rada, i to u vrijeme antike. Dakle, nauka je imala svoje privredno porijeklo.

Ako gledamo industrijsku revoluciju prošlog stoljeća, onda je ona bila vođena uglavnom vlastitim snagama, sa vrlo malim učešćem nauke. Ta revolucija nošena je snagama koje su bile u samoj toj industriji. Pored toga, razvijala su se, ja bih rekao, neka akademska istraživanja. Tako je Faradej, kao neki čudak, u ono vrijeme otkrio električna polja, koja su otkrića, kao što znate, stvorila sasvim novu elektrotehniku.

Ako danas govorimo o nauci i o naučnoj revoluciji naše epohe, onda je osnovna razlika u tome što je nauka postala dominantna sila koja vuče sve iza sebe i koja je nosilac svih njenih primjena.

To je sasvim novo što bi mi morali da uzmemo u obzir pri analizama, kada se radi o odnosu koji postoji između privrede i nauke, i konačno, kada govorimo o strukturi naših sveučilišta, koja je zaostala prema zahtjevima našeg vremena.

Ja bih se također osvrnuo na ono što je bilo rečeno da se naša nauka i privreda nisu dovoljno uključile u revoluciju našega vremena. Uzroci, možda, nisu bili dovoljno analizirani, a sigurno je da je jedan od glavnih bio što je naša industrija bila suviše pod teretom velikih poreza pa poduzeća, koja su mogla da budu nosilac nauke i naučnog istraživanja, to nisu postala. Ne smatram da treba uvijek da se krijemo iza formulacije da je sve dobro u svoje vrijeme, nego mislim da je to bila faktički prilika koja je mogla da se na sasvim drukčiji način sprovede.

Sigurno je da su od privrede uzimana velika sredstva i da su onda, putem nekih administrativnih organa, planirana naučna istraživanja, pa je često bio zanemaren privredni interes, a isto tako, i naučni interes, tako da su iz toga izlazile izvjesne deformacije.

Mi smo čuli u ekspoziciji i u izvještaju, koji je pripremio Savjet za koordinaciju naučnih istraživanja da u Jugoslaviji ima osam hiljada naučnih i stručnih radnika, što je imponant

broj. Pored toga, ima također i na univerzitetima.

Ja bih ponovio neke brojke. Situacija je ovakva: Od osam hiljada naučnih i stručnih kadrova nalazi se: u Srbiji 4.816, u Hrvatskoj 1.399, u Sloveniji 1.055, u Bosni i Hercegovini 942 i u Makedoniji 152. Ja bih samo pitao: da li ta relacija odgovara privrednim razmjerama i budžetskoj snazi, a i čitavoj našoj kulturnoj tradiciji. Očito je da su baš ovi naučni i stručni kadrovi, izvan univerziteta, više ili manje pod administrativnim utjecajem i da je upravo administrativni sistem u najvećoj mjeri stvorio ove disproporcije i krivo trasirao istraživanja, bez pravog privrednog i naučnog interesa. Tu postoji još jedna okolnost koja je vrlo važna. Broj od osam hiljada naučnih i stručnih radnika sam po sebi je imponantan. Ali, ako gledamo nivo i ukupnu produkciju, onda je produkcija vrlo niska, a ono što nas najviše zabrinjava upravo je stručni nivo tih kadrova.

Moram reći da sam malo začuđen zahtjevom predsjednika Savjeta za koordinaciju naučnih istraživanja da se Savezni fond poveća, da ima još veća finansijska sredstva, s obzirom na to kako je do sada išlo trasiranje naučnih istraživanja, iako je bilo i vrlo korisnih — ja ne bih naglašavao ono što je pozitivno, već bih se osvrnuo na neke nedostatke. Uzroci zbog kojih nije došlo do bolje sprege između nauke i privrede leže također i u koncepciji da su sveučilišta čisto naučne ustanove i što se čitav naučni rad prebacivao u neke samostalne institute koji su bili pod administrativnim ingerencijama.

Ovdje je rečeno da je ta teza prevaziđena. Međutim, materijalno nije. Situacija je, više ili manje, ostala kakva jeste, i mi na sveučilištima de facto imamo vrlo male mogućnosti za naučni rad. Osim toga, još postoji veliki broj instituta koji su samostalni, a izvan su sveučilišta, a njihov nivo i njihova orijentacija treba u mnogo većoj mjeri da nas zabrinjuju.

Mi možemo da pozdravimo ono što je ovdje rečeno, da se u našem daljnjem društvenom razvitku financiranje naučnoistraživačkog rada prenosi na privredu. To je sigurno ogroman prijelom, koji pokazuje sve ono socijalističko, napredno, kuda naše društvo kreće. Bez sumnje, privreda će naći mogućnosti da financira svoja istraživanja, naročito primjenjena istraživanja. Sada se postavlja pitanje: što još ostaje Saveznom savjetu, odnosno Saveznom fondu da financira? Mislim, ako privreda financira istraživanja unutar privrede, što preostaje Saveznom fondu da financira. Dakle, ostali bi samo neki samostalni instituti i istraživanja na sveučilištima i nekim sveučilišnim institutima.

To je centralno pitanje na koje se sada sve orijentira. Mi, na jednoj strani, moramo da osposobimo privredu da bude sposobna za na-

učna istraživanja. Ali, isto tako, mi moramo osposobiti i sveučilište da bude sposobno da vodi naučna istraživanja. To znači, čini mi se, da bi bilo sasvim pogrešno da se sveučilišta opet financiraju izvana, na stari način, nego bi trebalo uz sveučilišta formirati neke fondove u koje će zajednica da ulaže i koji će, u izvjesnom smislu, garantovati stabilnost. Pored toga, i sama industrija treba direktno da se veže sa sveučilištima i sa institutima i na taj način usmjerava istraživanja.

Ponajpre, mi želimo da privreda ima svoje institute i laboratorije. Privreda će dati sredstva, ali kadrove treba da daju sveučilišta. Očito je da stvaranje boljeg naučnog rada u privredi ne može da se reši bez aktivnog učešća sveučilišta.

Pored toga, postoji opasnost da se u privredi sve to suviše rasparča i razlomi. Zbog toga, mislim da bi Savezna skupština trebalo da donese odluke, preporuke i odgovarajuće mjere da bi se takve tendencije spriječile. Ja sam, uopće, mišljenja, za razliku od prethodnika, da je funkcija Savezne skupštine više u tome da bude zakonodavno, normativno tijelo, a ne da bude financijer naučnih istraživanja.

Dakle, težište je u tome — ako hoćemo da poboljšamo privredu i naučna istraživanja u privredi — moramo u što skorije vrijeme da obezbijedimo što intenzivniji način rada na sveučilištima. Znači, prvenstveno postdiplomski studij. Nemoguće je da industrija od inženjera koje ima, a njih je priličan broj, stvori naučni kadar. Tačnije, u manjoj mjeri to može, ali ne potpuno. Dakle, stvar je u tome — industrija treba da dobije naučni kadar upravo sa postdiplomskih studija na sveučilištu.

Kao što sami znate, dodiplomska nastava nije dovoljna da osposobi ljude za intenzivni naučni rad, jer i istraživanja u industriji traže naučne kvalitete, naučne vrline i meni, uopće, često smeta razlika koja se pravi između fundamentalnih i primjenjenih istraživanja. Uvijek treba to biti, to naučno vrijedno. A ta se vrijednost stiže u naučnom radu, a tu su sveučilišta najpovoljniji da razviju te osobine. I kada ti ljudi sa sveučilišta odu u industriju, u privredu to će onda biti organska kopča među njima. Naravno, industrija će biti zainteresirana da financira ona istraživanja unutar sveučilišta koja su joj potrebna. Tako će se stvoriti prirodna povezanost među njima, bez mnogo administrativne ingerencije. To, svakako, znači da je bitno da se na sveučilištima pojača naučni rad, da se mnogi instituti koji su danas izvan sveučilišta integriraju u sveučilište. Veliki broj instituta bit će u privredi. To je u redu, i to je dobro. A oni instituti koji su izvan privrede, mislim, ne bi smeli, osim nekih, da ostanu sa-

mostalni. Nauka se povoljno razvija u velikim cjelinama i bilo bi prirodno da se ti instituti, danas samostalni, što više integriraju sa sveučilištem. Mi i danas imamo sveučilišne institute. Ali to je često samo na papiru, formalno, po imenu. Oni su de facto financirani izvana, a ingerencija sveučilišta je vrlo mala. Sveučilište je, uopće, postalo novim zakonom neko dobrovoljno društvo koje se sastaje. Mislim da je naša najveća dosadašnja mana što smo razbili sveučilište na fakultete. Mislim da to ne odgovara ni tradiciji univerziteta, niti odgovara novim tendencijama razvitka nauke koja se sve više ujedinjuje. Nastavnih kombinacija može biti danas na stotine, ali mi nećemo da pravimo stotinu fakulteta. Prema tome, čitava koncepcija je jedna arhaična koncepcija i ona je, upravo, učinila to da su se sveučilišta nekako zavukla u sebe, da su se izolovala. Naročito je to došlo do izražaja u postdiplomskom studiju. Postdiplomski studij je viši naučni rad i isti je, pa nema smisla da svaki fakultet stvara svoj poseban naučni rad i svoj poseban postdiplomski studij. To treba da se vrši na sveučilištu i mislim da je krajnje vrijeme da se sveučilište tretira kao jedna čvrsta cjelina, a da fakulteti budu, više ili manje, samo nastavna tijela tog širokog kolektiva.

Tu postoje dva puta. Jedan je da se integracija fakulteta sprovode na vrlo odlučan način, a ne na bazi dobrovoljnosti. Drugi je, da se, što mi se čini najlogičnije i najprirodnije, sveučilište tretira kao jedna radna organizacija sa svojim savjetom, a da se fakulteti tretiraju kao ustanove te radne organizacije. Na taj način mi bismo se riješili mnogih samostalnih tijela, a unutar sveučilišta došle bi do izražaja sve potrebe i društva i privrede.

Problema svakako ima mnogo. Međutim, vjerujem da naš društveni razvitak i čitav sistem radničkog samoupravljanja može osloboditi kreativne snage i da Jugoslavija bude po tome jedan primjer, pogotovo za mnoge nerazvijene zemlje, kako treba da se ide dalje naprijed.

Ima reč poslanik Jakov Ulažević.

Ima riječ poslanik Jakov Blažević.

Jakov Blažević (Izborna jedinica Gospić):

Drugarice i drugovi, smatram da nema potrebe da ovdje posebno ističem značaj koji ima naučnoistraživački rad za društvo i njegov razvoj.

Želio bih, međutim, da kažem da naš daljnji brži privredni razvoj nužno zahtjeva da čitav kompleks pojava i zbivanja tehničkog, ekonomskog, društvenog i drugog karaktera budu sistematski naučnoistraživački i da privredi pravovremeno budu dostupni rezultati ovih is-

traživanja. To treba u većoj mjeri da dovede do prožimanja naukom i do racionaliziranja svih privrednih aktivnosti. Drugim riječima, to treba da omogući da se odluke o privredi i njenom razvoju na svim nivoima donese na osnovi svestrano istraženih i naučno obrađenih činjenica, čime će se podići kvalitet ovih odluka.

Do sada stvorena materijalna baza našega društva i ostvareni društveni odnosi za dalju reprodukciju zahtevaju intenzivnije aktiviranje subjektivnih snaga da bi se riješili problemi u oblasti materijalnih i društvenih odnosa koji određuju položaj i daljnji razvoj naučnoistraživačke djelatnosti. Ova aktivnost, u koju spada i naše današnje razmatranje stanja i problema naučnog rada, treba da doprinese bržem i uspješnijem razvoju i potpunijem integriranju naučnoistraživačkog rada sa našim cjelokupnim privrednim i društvenim životom.

Nema sumnje da je naš daljnji privredni razvoj postao, u znatno većoj mjeri nego ranije, zavisao od primjene suvremenih dostignuća tehnike, ekonomike i organizacije rada. Prelazak sa ekstenzivnog na intenzivnije pravredivanje, na visoko produktivnu proizvodnju, sposobnu da nađe svoje mjesto u međunarodnoj podjeli rada nije više samo politička deklaracija, već ekonomska nužnost i svakodnevna praksa sve većeg broja proizvođača. U tome, a nikako u administrativnoj prinudi, treba vidjeti motive i sredstva koja će privredne organizacije svrstati u primarne interese, pokretače i finansijere naučnoistraživačke djelatnosti.

Dosljednija i brža primjena Rezolucije Savezne skupštine o daljnjem razvoju privrednog sistema treba da doprinese da se rješavaju najznačajniji problemi iz ove oblasti. Raspodjela društvenog proizvoda koja treba neposrednim proizvođačima da omogući da postanu odlučujući činilac proširene društvene reprodukcije, i na toj osnovi postigne opća stabilizacija privredivanja, stvorice bitne preduvjete da privredne organizacije budu u stanju da ulažu značajnija vlastita sredstva za naučna istraživanja, u skladu sa svojim dugoročnim ekonomskim interesima. Novi odnosi koji će se uspostavljati dosljednim sprovođenjem našeg kursa jačanja materijalne osnove radničkog samoupravljanja omogućice brži razvoj istraživačkih i razvojnih jedinica privrednih organizacija i uspostavljanje raznovrsnih odnosa trajne suradnje između naučnoistraživačkih institucija i privrede.

Programiranje naučnoistraživačkog rada u okviru cjelokupne naše zajednice je značajna pretpostavka racionalnog korišćenja raspoloživih potencijala i bržeg postizanja ciljeva našega općedruštvenog i ekonomskog razvoja na sadašnjoj etapi. Stoga, treba težiti jedinstvenoj programskoj orijentaciji naučnoistraživačke

djelatnosti koja treba da postane osnova naše politike u ovoj oblasti, na svim nivoima. Time će se stvoriti uvjeti da praksom dođe do bržeg razvoja suradnje, koordinacije i podjele rada između naučnoistraživačkih institucija putem dogovaranja, na bazi zajedničkih interesa. Kao posljedica ovoga, naučnoistraživačke institucije postaće dijelovi jedinstvenog istraživačkog organizma, povezane zajedničkim ciljevima unapređivanja ekonomskih i društvenih odnosa u našoj zemlji.

Privredne komore, kao specifične asocijacije privrednih organizacija, u okviru svojih ciljeva i zadataka u oblasti unapređenja privredivanja, posebno su dužne da doprinosu povezivanju naučnih institucija sa privredom u cilju što šire primjene naučnoistraživačkih dostignuća u praksi privredivanja. Mislim da treba konstatovati da se aktivnost većine komora u ovoj oblasti još svodi na osnivanje i financiranje unapređivačkih i razvojnih institucija, a da još nijesu učinjeni svi neophodni napor da se sagleda čitava problematika naučnoistraživačkog rada u svojoj kompleksnosti i da se poveže ova djelatnost sa privredom. U posljednje vrijeme ovim pitanjima se poklanja više pažnje. Time će se, smatram, stvoriti uvjeti da privredne komore postanu značajniji činilac za uspostavljanje odnosno daljnje jačanje onih međudnosa u privredi i naučnom radu koji će doprinijeti daljnjem razvijanju međusobne suradnje između naučnoistraživačkih institucija i suradnji ovih institucija sa privrednim organizacijama na zajedničkim programima daljnjeg ubrzanog razvoja naše privrede.

Rezolucija, čiji je Nacrt na diskusiji pred ovim Vijećem, svakako će, uz eventualne izmjene i dopune, biti doprinos rješavanju mnogih problema u vezi s položajem i daljnjim razvojem naučnoistraživačkih djelatnosti. Stoga, ona je koristan i neophodan dokument za orijentaciju svih zainteresiranih činilaca u ovoj djelatnosti.

Predsjedavajući Sergej Kraigher:

Ima reč poslanik Milan Osredkar.

Milan Osredkar (Izborna jedinica Ljubljana I):

Druže predsedniče, drugarice i drugovi poslanici, ja bih želeo da dam nekoliko komentara u vezi sa opštom diskusijom o nauci i o Nacrtu rezolucije. Međutim, nemam nameru da se upuštam u sve probleme kojih ima previše da bih mogao sve obuhvatiti.

Najpre mogu reći da i mi, koji smo kao članovi redakcionog odbora sarađivati u pripremi Nacrta rezolucije, nismo sasvim zadovoljni njime. Po mome mišljenju, za to ima dva razloga.

Prvi razlog je u tome što smo se mi, iako nam je bila namera da govorimo o nauci, latili posla na naučni način. Mislim da za to, u stvari, niko ne može biti kriv. Drug izvestilac o radu Koordinacionog odbora objasnio je kako su stvari tekle. Međutim, tu se postavlja uopšte pitanje načina rada skupštinskih tela, osobito onih u kojima rade poslanici, a koji su veoma opterećeni svojim profesionalnim dužnostima. Možda ćemo morati da tražimo bolji način rada da ne bismo u skupštinskom radu izgubili baš one prednosti koje nam pruža postojanje i rad Veća, sastavljenih od poslanika aktivnih u svojoj profesiji.

Drugi razlog je u tome što je materija vanredno opširna i kompleksna, pa se teško može očekivati da će jedna ovakva rezolucija rešiti sve probleme. Naprotiv, kada bi pokušali da rešimo sve, rezultat bi bio da negde idemo previše u detalje, dok bi na drugim mestima bili opšti, što se nama, u stvari, u priličnoj meri desilo s ovim Nacrtom.

Nije čudno što imamo poteškoća s naukom, jer se danas o nauci mnogo govori u svim zemljama gde se želi bilo kakav napredak, bez obzira na kojem nivou se te zemlje nalaze, da li su one manje ili više razvijene. To je posledica toga što su problemi nauke vanredno važni, bez obzira na stepen razvitka, jer na svakom stepenu razvitka nauka je, u najširem smislu, vrlo široka aktivnost, uključujući i formiranje kadrova na univerzitetima i da je nauka jedan od osnovnih činilaca razvitka. Razlika je samo u tome što se na određenom stepenu razvitka zna da je nauka odlučujući činilac, dok se na drugom to ne zna dobro. Često izgleda da se baš tamo gde je nauka najviše potrebna o tome najmanje misli i govori — možda se ne može govoriti i misliti iz nekih objektivnih razloga. Međutim, treba da se zna da nauka nije potrebna samo za stvaranje sopstvene tehnologije, nego i za pravilnu upotrebu inostrane, importirane tehnologije.

Svakako da je naš daljnji cilj, uopšte govoreći, da razvijamo vlastitu tehnologiju. Ali, ja mislim da ovom parolom o razvitku sopstvene tehnologije ne bi trebalo da se zavaravamo da se ne bi kasnije razočarali, jer je put do sopstvene tehnologije, u pravom smislu reči, neverovatno dug. O tome, mislim da imamo nekih iskustava. Mi smo do razvijene sopstvene tehnologije dolazili vrlo retko i bili bismo srećni da ih imamo više. Ipak, nauka nam je vanredno potrebna. Dovoljno je ako kao ilustraciju uzmemo podatke, koji su nam i inače poznati, ali vrlo interesantni, o procentu inženjera u odnosu na radnu snagu u raznim zemljama. To je jedan, da kažem, parametar koji može da ukazuje na uticaj i ulogu nauke. Taj procenat je u Sovjetskom Savezu 0,92%, u

SAD 0,99%, u Kanadi 0,70%, u Švedskoj 0,38%, u evropskim zemljama oko 0,4%, negde malo više, negde manje, a u Jugoslaviji je taj procent 0,06%. Znači, mi imamo na 100 radnika 15 puta manje inženjera nego u Sovjetskom Savezu ili jedan do osam puta manje nego u Evropi. Zbog toga imamo mnogo preduzeća sa po nekoliko stotina radnika bez ijednog fakultetski obrazovanog radnika. Jasno je onda što imamo poteškoća čak i sa uvođenjem importirane tehnologije, na primer, u obliku licenci ili u obliku publiciranih rezultata, a kamoli sa ostvarenjem nove. S obzirom na to, nije potrebno dalje objašnjavati koliko nam je, u najširem smislu reči, o čemu govorimo i u Nacrtu rezolucije, nauka potrebna. I stvarno krajnje je vreme da postanemo toga svesni i da posvetimo nauci u svim njenim aspektima najveću pažnju.

Nauka ima mnogo aspekata i ja ću pomenuti samo neke. Jedan aspekt nauke, odnosno naučnoistraživačkog rada, a ja ću govoriti, pre svega, o tehničkim granama, jeste da je ona danas najvažniji oblik i uslov za unapređivanje industrijske proizvodnje. To je opštepoznata činjenica i izvinjavam se što je ponavljam. Danas, od rutinske proizvodnje, preko projektovanja i industrijskog razvoja, laboratorijskog razvoja, razvojnih istraživanja i primenjenih istraživanja, završava se na najfundamentalnijim istraživanjima usmerenim i motiviranim potrebama proizvodnje. To je jedan lanac koji ima na jednom kraju rutinsku proizvodnju, a na drugom fundamentalna istraživanja.

Drugi aspekt nauke je da je ona gornji deo piramide, odnosno poslednja karika u lancu školskog sistema, ili, tako da kažem, kadrovske proizvodnje. Naučnoistraživački rad u tom sistemu ima dve funkcije. Prva omogućava i uslov je za utvrđivanje i održavanje kvaliteta nastavnika putem publiciranja rezultata u jednoj ili u drugoj formi, što omogućava i međunarodno upoređivanje kvaliteta. Druga je da nauka formira kadrove na samom naučnom radu. Znači, osposobljava ih za naučnoistraživački rad i time za postizanje novih rezultata ili za primenu poznatih rezultata, što može da bude u nekim slučajevima još važnije. Obim rada nauke u kadrovskoj proizvodnji, ako smem tako da kažem, u stvari, određen je obimom i potrebom formiranja kadrova. Ta dva lanca, proizvodni i školski, međusobno su povezani, najviše u tom smislu što kadrovi na svim nivoima upravo odlaze sa mesta gde se obrazuju, na mesta gde svoje znanje koriste, bilo kao nekvalifikovani, kao prosti radnici, ili kao visokokvalifikovani stručnjaci koji su izašli sa univerziteta. Naravno, taj prelaz nije samo u jednom smeru nego, delimično, i u drugom.

Kako izgleda stanje istraživačkog rada koji je deo proizvodnog lanca najbolje ilustruje

brojka koju sam malo pre spomenuo — u nas inženjeri predstavljaju 0,06% radnika. Ta statistika je doduše iz 1950. i 1956. godine. Međutim, i danas se taj odnos nije mogao mnogo menjati, jer se broj inženjera i u drugim zemljama povećavao, iako ne u istoj srazmeri kao u nas. Ta brojka se ne bi mnogo poboljšala kada bismo dodali i sve kadrove koji rade u raznim institutima koji najčešće nisu vezani za proizvodnju karikama u lancu, što znači da nisu vezani za razvojni industrijski rad, projektovanje itd., jer nam baš te karike najčešće nedostaju. Upravo, naučni instituti koje smo stvorili otrgnuti su od baze kojoj bi u krajnjoj liniji trebalo da koriste. Da te, ako ih tako mogu nazivati, tehnološke karike nedostaju, pored ostalog, uzrok je i to što su tehnološka istraživanja obično mnogo skuplja od fundamentalnih, a mi smo tome uopšte poklanjali malo pažnje.

Kakvo je sada stanje istraživačkog rada na univerzitetima ne treba mnogo obrazlagati, jer je poznato da smo do pre kratkog vremena univerzitetima posvećivali nedovoljno pažnje, pa je zbog toga i istraživački rad na univerzitetima nerazvijen. Tako, zbog problema kadrova, koji je svakako vrlo važan i akutan, tako i zbog nauke, kao najvažnije poluge razvoja proizvodnje, mi moramo maksimalne napore uložiti da se poboljšaju uslovi za naučni rad. Izgleda da smo mi kao društvo tek danas toga svesni, iako su, naravno, pojedinci to znali i ranije. Međutim, kao društvo, kao zajednica proizvođača mi smo tek danas došli do toga saznanja. Izgleda da danas nema više nikoga koji to, u principu, kao politiku ne prihvata. Pitanje je samo kako se to sprovodi. To je svakako operativno pitanje, u kojem se kao najvažniji elementi pojavljuju najpre kadrovi, a zatim novac, a posle institucionalna baza i takođe pitanje usmeravanja rada, programiranje itd. Nijedan od tih elemenata koje sam naveo ne može se kvantitativno preko noći menjati. Mi ne možemo za kratko vreme da dupliramo ni kadrove niti možemo znatno da povećamo sredstva. Međutim, ja verujem da pravilna taktika usmeravanja svih tih elemenata i kombinacija toga može kvalitativno da menja uslove razvitka, što će nam, recimo, kroz nekoliko godina možda već dati prve rezultate.

Ako pogledamo oba aspekta nauke koje sam naveo, znači, proizvodni i kadrovski, odnosno školski, prvo će se postaviti pitanje: da li ta dva aspekta razvijati posebno i odvojeno, ili će nam se možda pojaviti misao da treba te poslednje karike i ta dva različita lanca što više poklopiti, da bismo mogli što bolje iskoristiti i kadrove i sredstva, gde bar donekle postoje. To nikako ne znači da treba menjati funkcije tih karika u jednom ili drugom lancu, nego znači da tamo, gde nešto postoji treba to po-

jačati, pa prema potrebi, proširiti funkciju. To se u nekim slučajevima radi već sada i takve integracije mogu samo da koriste, naročito u našoj oskudici kadrova i sredstava. Ipak, treba reći da to nije važno samo u našim uslovima. Poznati su slučajevi i u razvijenim zemljama, gde je došlo zbog obostranih koristi do takvog povezivanja nauke kao dela proizvodnje i nauke kao dela nastave, i to sasvim spontano. Ja bih mogao da navedem više takvih primera iz SAD, ili iz Francuske, gde je do povezivanja došlo u interesu naučnih radnika, bilo onih na univerzitetima, ili onih u industrijskim laboratorijama.

To što vam ovde govorim možda izgleda samo po sebi razumljivo i da uopšte ne bi trebalo da se spominje. Ali, izgleda, svakome to nije samo po sebi razumljivo. Kao, posledica pogrešnih odnosa nekih vanuniverzitetskih instituta, gde se s obzirom na njihov razvoj vrše istraživanja koja su u velikoj meri univerzitetskog karaktera, a pod parolom razvijanja univerzitetskog naučnog rada, znači, u ime jedne, u suštini sasvim pravilne teze, počeli su na više mesta da se formiraju instituti koji se razlikuju od već postojećih samo po tome što im je formalni osnivač univerzitet. Oni dobijaju novac iz istih fondova, a taj novac bi mogao da se ulaže u već postojeće institute, koji već imaju potrebnu posebnu organizaciju i koji bi mogli, ako treba, i formalno da preuzmu funkciju u odnosu na formiranje kadrova. Tim institutima univerziteti bi mogli biti kao suosnivači da bi se zagarantovala njihova odgojna funkcija, ako pitanje osnivača i menjanje osnivača uopšte šta garantuje, u šta prilično sumnjam.

Nema sumnje, trebalo je i još treba osnivati mnoge nove institute za područja gde nema nikakvih istraživačkih kapaciteta. Ali, pogrešno je da se u istim mestima dupliraju instituti istog karaktera ili čak jednakog programa. To je neracionalno. Treba gledati na sadržinu rada, a ne na to da li se neki institut formalno naziva univerzitetskim, i treba, u cilju stvaranja što boljih uslova za naučnoistraživački rad univerzitetskim nastavnicima koristiti sve postojeće mogućnosti i razvijati ih na što racionalniji način, u smislu integracije, a ne razdvajanja i atomizacije.

Sledeći element koji određuje i najviše uslovljava razvitak nauke jeste novac, koji može da se dobije i od proizvođača direktno i od društvenih fondova. I jedni i drugi izvori danas su prilično oskudni. Mere koje omogućuju proizvodnim organizacijama da više ulažu za razvoj istraživanja već su dale pozitivne rezultate, ali je potrebno mnogo više. U tom pogledu izgleda da nema nikakvih razmimoilaženja. Međutim, nejasna je uloga društvenih fondova, naročito

republičkih i Saveznog fonda za naučni rad. Mislim da je sadašnja situacija u tom pogledu prilično nesrećna i svakako će se morati menjati. U krajnjoj instanci, inicijativa i potreba za naučnim radom i njegovim rezultatima, bilo tehnološkim, ili kadrovskim, da dolazi iz proizvodnje i iz drugih formi u koje se proizvodnja integrira, na primer, udruženja, komore itd. Naravno, pitanje je da li su i gde su proizvođači toga svesni, da li znaju da se daljnji razvoj proizvodnje i investicije ne sastoje samo od građevina i oprema, nego možda čak više zavise od tehnologije i kadrova u stvari, od rezultata naučnog rada. A toga nema bez novca. Radi toga, u principu, cilj svih ekonomskih mera i propisa u pogledu naučnog i razvojnog rada i cilj ulaganja republičkih i saveznih fondova, treba da bude da se stimuliraju proizvodne organizacije da daju podršku naučnom radu, da se mobilišu sredstva proizvodnih organizacija za naučni i razvojni rad. Iz toga automatski proizilazi da društveni fondovi za istraživački razvojni rad ne treba da se formiraju na račun sredstava proizvodnih, odnosno na teret proizvodnih organizacija, jer bi ih to demobilisalo kao korisnike naučnog rada. Iz toga sledi, u principu, da sve forme koordinacije i integracije, pa i programiranje u naučnom i razvojnem radu, mogu i moraju da proizlaze iz analognih procesa ili paralelnih procesa koordinacije, integracije, programiranja u proizvodnji. Ova shema, naravno, izgleda vrlo prosta, naročito ako se ovako u brzini ispriča, ali je, u stvari, mnogo složenija, jer imamo posla sa vrlo kompleksnim sistemom koji se vrlo teško i sporo stavlja u pokret. Potreban je vrlo uporan i brižljiv rad da ne bi upropastili ono dobro što imamo, a treba znati da je živ naučni rad i odgovarajuću organizaciju neverovatno lakše upropastiti nego stvoriti. U tome imamo prilično iskustva.

Ipak, mislim da stvar nije neizvodljiva. Mi čak imamo slučajeve gde se pošlo takvim putem i gde se već naslućuju pozitivni rezultati. Ako smem da navedem kako radi »Fond Borisa Kidriča« u Sloveniji. Na osnovu takvih i sličnih koncepcija postigao je pozitivne rezultate u mobilizaciji proizvodnih organizacija za naučno-razvojni rad. Mislim da, na osnovu takve politike, 70% svih sredstava u Sloveniji za naučni rad daju proizvode organizacije. Ova iskustva bi trebalo analizirati i ono što je dobro upotrebiti i na širem planu naše zemlje.

Od vanredne važnosti u nauci je metoda programiranja. Formiranjem projekata kao metoda programiranja uz najširu saradnju proizvođača i istraživača, može se postići i koordinacija i integracija. Naročito treba reći da projekti u tom smislu moraju obavezno da sadrže i proizvodnju kadrova, a to znači i istraživački rad univerzitetskog karaktera, koji je,

u stvari, kao što sam ranije rekao, dimenzioniran i orijentisan potrebama kadrova, koji će, u stvari — pre ili kasnije — omogućiti rad na projektima.

Saveznom fondu u takvom sistemu pripada, po mome mišljenju, vanredno važna funkcija u mobilizaciji republičkih sredstava i fondova, kao i u povezivanju, analogno sa povezivanjima u proizvodnji, preko republičkih granica. Pored toga, nesumnjivo je da će Savezni fond za naučni rad morati uvek da finansira neka određena područja za koja se interesenti prosto još nisu formirali u proizvodnji. Takvih područja ima danas i imaće ih uvek i to će, nesumnjivo, biti zadatak Saveznog fonda ili drugih društvenih fondova. Baš radi toga, i u velikom utvrđivanju takvih područja, od vanredne je važnosti saradnja istraživača i njihovih organizacija, jer mi treba da budemo svesni da ne možemo odrediti ni jednu prioritetnu granu ili smer istraživanja mimo istraživača ili mimo baze koju smo već stvorili. Možda nigde kao u nauci uspeh ne zavisi toliko od kvaliteta radnika i nijedno područje ne možemo razvijati u kojem nemamo kvalitetnih radnika. Neki u tome idu tako daleko da kažu da bi bilo najbolje i da bi bio veliki napredak kada bi se, osobito prilikom upotrebe društvenih fondova, ograničili na finansiranje samo najkvalitetnijih radova, a kvalitet se može utvrditi i može odrediti, jer ima kriterijuma za to. Ako bismo pošli tim putem da finansiramo samo kvalitetne radove, time bismo već prilično odredili i iskoristili naše sadašnje mogućnosti i počeli da stvaramo nove mogućnosti, naravno, ne preko noći, jer formiranje kvalitetnih ljudi traži više godina, a takođe i dovoljan broj radnika da bi izašlo bar nekoliko vrhunskih. Moram da napomenem ponovo da je vrlo važan i broj, jer, na primer, poznato je, ako se žele udvostručiti najkvalitetniji naučni radnici, koji se izdvajaju svojim uspesima, da treba da učetrovamo broj svih naučnih radnika. A da bi se broj radnika udvostručio, to, na primer, važi za zapadne zemlje, potrebno je deset godina. Zato, mislim da je pitanje broja vrlo važno.

Svakako, nama sve metode o kojima se govori u vezi sa programiranjem i planiranjem neće moći mnogo pomoći, ako stvarno ne obezbedimo na sve moguće načine povećanje ukupnih sredstava za nauku.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Ima reč poslanik Ilija Đuričić.

Ilija Đuričić (Izborna jedinica Beograd IV —Vračar):

Druže predsedniče, drugarice i drugovi, drugi Nacrt rezolucije o razvoju i ulozi naučno-istraživačkog rada bolji je od prvog: manje je apstraktan, a više konkretan. Ipak, on ne sa-

drži mnoge predloge koje su dali savezni poslanici i poslanici Srbije i mnoge ustanove, društva i korporacije.

Međutim, današnji ekspozice druga Avda Huma daje potpunije i konkretnije odgovore na mnoga pitanja postavljena u diskusiji o Nacrtu rezolucije. Zato, predlažem da se i tekst ekspozice druga Avde Huma iskoristi za izradu rezolucije.

U vezi sa novom redakcijom rezolucije, zadržao bih se na odnosu između fundamentalnih ispitivanja, s jedne strane, i primenjenih, razvojnih ispitivanja, s druge strane. Ja bih želeo da istaknem potrebu da se u rezoluciji naglasi ne samo značaj fundamentalnih nauka uopšte, a pre svega za privredu, nego da se odredi način stalnog priliva finansijskih sredstava za fundamentalna ispitivanja, kao i organ koji će vršiti distribuciju tih sredstava, a koji, po mome mišljenju, treba da se sastoji pretežno od naučnih radnika iz akademija nauka i umetnosti i sa univerziteta.

Sve tri naše akademije sa velikim interesovanjem prate rad Savezne skupštine na izradi rezolucije o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada. Naši zaključci u mnogome se slažu sa ekspozicijom druga Avde Huma i ja u ime sve tri naše akademije pozdravljam sve što je u ekspozici rečeno o zadacima akademija nauka i umetnosti. Sve tri naše akademije uložile maksimalne napore da sa uspehom obave ove i druge svoje zadatke. One su uvek spremne da pomognu primenjena i razvojna ispitivanja, značajna za našu privredu, za razvoj tehnike i čuvanje narodnog zdravlja. U vezi s tim, one su uverene da će im društvena zajednica obezbeđivati potrebne materijalne uslove da uvek sa uspehom odgovaraju svojoj visokoj misiji.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Ima reč poslanik Zvonko Brkić.

Zvonko Brkić (SR Hrvatska):

U naučnoistraživačkom radu i naučnoj politici možda više nego u bilo kojoj drugoj oblasti, kadrovskim problemima pripada najistaknutije mesto. Mislim da danas nema osnove bilo kakvom dvoumljenju u pogledu potrebe da se u godinama koje dolaze osigura što brži razvitak naših istraživačkih potencijala i njihova što potpunija integracija u sve oblasti društvenog i privrednog života. Međutim, očigledno je da u postizanju takovih ciljeva brojnost istraživačkog kadra predstavlja glavni limitirajući čini-lac, i to ne samo zbog toga što se u naučnom radu kreativni ljudski činilac ne može ni djelomično nadomjestiti, korištenjem drugih produktivnih sredstava rada, nego, u isto vrijeme, i zbog toga što je izgradnja istraživačkih kadrova specifičan i relativno dugotrajan proces.

Stoga, razumljivo je što u razmatranjima naše buduće politike u oblasti naučnih istraživanja kadrovski problemi moraju zauzeti jedno od prioritarnih mjesta. To nije, međutim, samo potreba u našoj zemlji, već i u zemljama koje su ekonomski razvijenije i koje imaju daleko duže i bogatije istraživačke tradicije i materijalna sredstva za potrebe izgradnje istraživačkih kadrova. Pomanjkanje istraživačkih kadrova u svijetu je tako akutno da se, pored školovanja i izobrazbe s vlastitim mogućnostima i potencijalima, pribjegava svim vrstama vrbovanja, kupovanja, pa i krađe deficitarnih istraživačkih kadrova. Mi se takvim metodama niti možemo niti treba da se služimo, već u našim mogućnostima učiniti maksimalne napore za pripremanje novih i usavršavanje postojećih kadrova.

S obzirom da u kraćem izlaganju nije moguće ulaziti u mnogobrojne aspekte izgradnje istraživačkih kadrova, osvrnuo bih se samo na dva pitanja, koja su od posebnog značaja za blagovremeno i uspješno rješavanje ovog problema. Prvo pitanje se odnosi na stvaranje potrebnih uvjeta za efikasnije pripremanje istraživačkih kadrova, a drugo se odnosi na bolje i potpunije korištenje raspoloživih kadrovskih potencijala u naučnoistraživačkom radu.

Mislim da su studije na sveučilištu, pa čak i preduniverzitetsko obrazovanje, polazna osnova i neophodni uvjet za razvijanje, kako interesa za naučnoistraživački rad, tako i za osposobljavanje budućih naučnoistraživačkih kadrova. Otuda, sa stanovišta budućeg razvitka naučnih istraživanja, bitno je daljnje izgrađivanje adekvatnog sistema čitavog sveučilišnog obrazovanja, što, u krajnjoj liniji, znači osigurati uvjete za efikasno školovanje istraživačkih kadrova. Pod ovim, pre svega, podrazumijevam mjere koje bi trebalo preduzeti da bi sveučilišta bila osposobljena, pored nastavnog rada, i za izvršavanje ovih zadataka. Za kvalitetno djelovanje sveučilišta na ovom planu potrebno je osigurati što suvremeniju nastavu, izgraditi institucionalnu bazu na sveučilištima gdje bi se odgajili budući naučni kadrovi, opremiti njihove institute suvremenom opremom i već u toku studija osigurati organizovano odabiranje talentovanih studenata koji pokazuju smisao i volju za istraživački rad, stvarajući im potrebne materijalne uvjete za njihov uspješan razvoj.

Sigurno je da je i ubuduće potrebno ostati na dvojakom izvoru regrutiranja naučnoistraživačkog kadra. Jedan od tih izvora biće zadržavanje na sveučilištima i naučnim ustanovama diplomiranih studenata, koji su u toku studija pokazivali interes i postigli uspjehe u naučnoistraživačkom radu, a drugi, ne manje važan, iz redova stručnjaka, koji su se svojim

radom u privredi i društvenim službama afirmirali i pokazali afinitet prema naučnoistraživačkom radu. Imajući u vidu dosadašnje slabosti i poteškoće u izboru ovih kadrova, trebalo bi da radne organizacije, osobito iz oblasti privrede, i društveno-političke zajednice pokažu više razumijevanja za izdvajanje kadrova za naučnoistraživački rad. Ne manja uloga pripada i stručnim društvima i udruženjima i organima društvenog upravljanja na sveučilištima i naučnim ustanovama u odabiranju kadrova za ovu djelatnost, kako bi se izbegao svaki subjektivizam u njihovom odabiranju i osiguralo da najtalentovaniji dođu do izražaja.

Posebno, treba istaći problem postdiplomskog studija, kao jednog od značajnih čimilaca u formiranju naučnoistraživačkog kadra. Potrebno je proučiti šta je postdiplomski studij, odrediti njegovu fizionomiju i osigurati uvjete za njegovo efikasno djelovanje. Kad govorimo o postdiplomskom studiju ne smijemo ga vezati isključivo za sveučilište i za sveučilišne studije, nego i za druge institucije u kojima se mogu školovati i oformljivati istraživački kadrovi. Ovo se odnosi prvenstveno na pojedine već afirmirane naučnoistraživačke ustanove, kako samostalne, tako i one u okviru privrednih organizacija. U prijedlozima i diskusijama o problemima postdiplomskog studija, pored sveučilišta, morali bi učestvovati i savjeti za naučni rad i njihova tijela, instituti, kako samostalni, tako i privrednih organizacija i svi ostali činioци i institucije koji su zainteresirani za razvoj odgovarajuće naučnoistraživačke djelatnosti.

U razmatranju pitanja izgradnje i osposobljavanja naučnoistraživačkih kadrova potrebno je posebnu pažnju posvetiti osobito kadrovima koji su od značaja za fundamentalna naučna istraživanja, kao što su: matematičari, fizičari, hemičari i biolozi, pogotovu s obzirom na nestašicu ovih kadrova u nas i u drugim zemljama. Ali, pri tome, ne bi smelo biti zapostavljeno ni pripremanje naučnih kadrova iz oblasti društvenih nauka, posebno ekonomista, sociologa i psihologa čije je učešće uvjet naučnog istraživanja u mnogim oblastima. Ovo naglašavam radi toga što su danas gotovo sva istraživanja daleko kompleksnija i nema više određenih područja gdje jedna vrsta istraživača određene specijalnosti može dati značajnije rezultate. Uključivanje pomenutih profila istraživačkih kadrova postaje sve nužnije a njihova potreba daleko šira nego u dosadašnjim naučnim istraživanjima. Stoga, školovanju i izobrazbi ovih kadrova mora se posvetiti posebna pažnja i osigurati svi uvjeti za stvaranje što većeg broja kvalitetnih kadrova.

Paradoksalno je, ali istinito, da, iako je po-
manjkanje istraživačkog kadra osnovni limiti-

rajući čimilac u daljnjem razvitku istraživačkog rada, mi ne koristimo na najefikasniji način ni raspoloživu kadrovsku bazu. Tu nije samo u pitanju nedovoljna angažiranost sveučilišnog osoblja kao istraživača u privrednim i drugim naučnim institucijama, već i u privredi imamo znatno neiskorištene kadrovske rezerve za istraživački rad. Ako se pogleda način korištenja inženjera i drugih kadrova sa fakultetskom spremom u najvećem broju naših privrednih organizacija, vidjećemo da oni nijesu korišteni na najracionalniji način. Česte su pojave da se oni koriste u pogonima i drugim službama na poslovima koje bi sa uspjehom mogli i trebali obavljati i stručnjaci sa nižim formalnim kvalifikacijama. Sigurno je da to rezultira iz činjenice što je u privredi, gledanoj u cjelini, i pored mnogih ohrabrujućih rezultata postignutih poslednjih godina, još nerazvijena baza istraživanja i projektovanja i laboratorijski rad.

Stoga, trebalo bi dalje jačati i širiti institucionalnu bazu u privredi, jer će se tako formirati ne samo novi istraživački kadrovi, već će i postojeći biti bolje i efikasnije korišćeni. Proširenjem baze industrijskih istraživanja i naučnog rada u cjelini, ubrzaće se i proces formiranja istraživačkih kadrova, jer se ne smije gubiti iz vida da se, u krajnoj liniji, istraživački kadrovi izgrađuju tamo gde se vrše naučna istraživanja, nezavisno od toga da li je to u okviru sveučilišta, samostalnih instituta ili razvojnih laboratorija u privredi.

Polazeći od toga da su investicije u kadrove, a osobito u naučnoistraživačke, najrentabilnije, nužno je razmotriti sve uvjete, kako u pogledu osiguranja sredstava za izobrazbu kadrova o kojima je riječ, tako i u pogledu stvaranja povoljnijih uvjeta rada i života i društvenog tretmana naučnoistraživačkih kadrova. Treba izbjegavati polovična rješenja u davanju sredstava za ove svrhe i usmjeriti sva nastojanja jednom cilju, da svi zainteresirani odvoje maksimalno moguća sredstva i da ih se koriste u jednom dugoročno usmjerenom programu izobrazbe, školovanja i korištenja naučnoistraživačkih kadrova. Poslije donošenja rezolucije o naučnoistraživačkom radu potrebno je, po mome mišljenju, da uslijede odgovarajuće mjere i konkretne akcije koje bi doprinijele efikasnijem rješavanju problema naučnoistraživačkih kadrova.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Ima reč poslanik Jože Smole.

Jože Smole (Izborna jendinica Koper):

Drugarice i drugovi, već samim stavljanjem na dnevni red Savezne skupštine problematike naučnoistraživačkog rada, učinjen je vanredno značajan korak ka širem sagledavanju današnjeg stanja i potreba i ka jasnijoj i svestrani-

joj usmerenosti celokupnog našeg društva na to, izuzetno značajno područje delatnosti.

Bez obzira što na ovoj sednici nećemo biti u stanju da donesemo rezoluciju, i mnogo je bolje da se na rezoluciji još radi, neosporno je da već sama rasprava pozitivno utiče, pre svega, u smislu animiranja i povećanja zainteresovanosti svih činilaca u naučnoistraživačkom radu, a pre svega, u većem smislu animiranja naših privrednih organizacija, koje u skladu sa daljim razvitkom našeg privrednog sistema, postaju nosioci proširene reprodukcije.

Kao što se s pravom ističe u Nacrtu rezolucije, potrebno je stvoriti opštedruštveno interesovanje za nauku, sistematski negovati interes za nauku, a upravo u tome mogu vanredno mnogo da doprinesu društvene organizacije, štampa, radio i televizija. Uveren sam da će sama rasprava u Saveznoj skupštini dati snažan podsticaj razvijanju takve klime u našem društvu, omogućiti brži razvitak naučnoistraživačke delatnosti i podstaći širi krug činilaca koji moraju da budu nosioci naučnoistraživačkog rada i primene njegovih rezultata.

Niko ne osporava da su u naučnoistraživačkom radu već postignuti krupni rezultati. Niko, takođe, ne osporava da je naša zajednica već do sada davala prilično obimna sredstva za naučnoistraživačku delatnost. Pa ipak možemo da govorimo o relativnom zaostajanju, ako stanje u nas upoređujemo sa stanjem u industrijski razvijenim zemljama.

Kao što se navodi u elaboratu Saveznog saveza za koordinaciju naučnih istraživanja, bruto troškovi naučnoistraživačkog rada u SAD čine 3,2% nacionalnog produkta, u Velikoj Britaniji 2,5%, u Sovjetskom Savezu 2,3%, u Švedskoj 1,6%, a u našoj zemlji iznose oko 0,8% društvenog proizvoda, a prema izjavi drugog Avde Huma, oni iznose još manje. Po njegovom mišljenju, oni iznose svega 0,7% društvenog proizvoda. Takvo je stanje, nesumnjivo, posledica ekstenzivnog privređivanja, koje je, za sada, ipak bilo preovlađujuće. Sasvim je jasno da ekstenzivna privreda nema dovoljno razumevanja za naučnoistraživački rad. Drug Avdo Humo je u vezi s tim posebno naglasio određene negativne posledice, tzv. licencne prakse u našoj industriji. Moglo bi se govoriti i o nedovoljnoj usmerenosti na izvoz, na šire učešće u međunarodnoj podeli rada, što je takođe jedan od činilaca pridavanja premalo konkretnog značaja i pažnje naučnoistraživačkom radu od privrednih organizacija.

Nekada se susrećemo sa teorijom da jedna još relativno slabo razvijena privreda, kao što je naša, nije u stanju da odvajaju veća sredstva za naučnoistraživački rad i da je, prema tome, manje-više normalno što troškovi naučnoistra-

živačkog rada čine svega 0,8%, odnosno 0,7% društvenog proizvoda. Smatram da su takve teorije pogrešne. Logično razmatranje o problematici na tom području ipak navodi na zaključak da bi, baš u zemlji u kojoj je još relativno nedovoljno razvijena privreda, i to privreda koja teži bržem razvitku, trebalo da se odvajaju znatno veća sredstva za naučnoistraživački rad nego što je to danas slučaj, srazmerno znatno veća sredstva nego u industrijski razvijenim zemljama. Jer, niko ne stavlja u sumnju osnovnu konstataciju da je naučnoistraživačka delatnost neophodna — u neku ruku — odlučujući element bržeg privrednog razvitka i uopšte razvitka u svim oblastima društvenog života.

Prelaz od ekstenzivnog privređivanja na intenzivno privređivanje, o čemu je maločas govorio drug Jakov Blažević, odnosno naponi koji se ulažu u tom pravcu, imaće nesumnjivo vanredni uticaj na celokupan naučnoistraživački rad.

Daljnji razvitak našeg privrednog sistema, mere koje su već preduzete i mere koje se planiraju, dovešće i do drukčijeg odnosa privrednih organizacija prema naučnoistraživačkom radu. Oslobođanje privrede od elemenata administrativnog upravljanja, jačanje materijalne osnove radnih organizacija i daljnji razvitak radničkog samoupravljanja omogućice jasniji i odlučujući kurs ka intenzivnom privređivanju. A, za ostvarenje intenzivnog privređivanja je neoplodno drukčije mesto i drukčija uloga naučnoistraživačkog rada, pa će, prema tome, sasvim logično doći do jasnijeg i odlučnijeg kursa u našoj privredi, u našim privrednim organizacijama prema naučnoistraživačkom radu.

Drugim rečima, dalje perspektive naučnoistraživačkog rada vidim, pre svega, u najtešnjoj povezanosti sa daljnjim razvitkom našeg privrednog sistema. Stoga, predlažem da se u rezoluciji koja se razmatra jasnije istakne ta povezanost, odnosno da se celokupno, načelno i konkretno razmatranje o naučnoistraživačkoj delatnosti stavi dosledno u okviru privrednog sistema koji razvijamo i koji želimo do kraja da razvijemo. Time nikako ne tvrdim da taj element već nije zastupljen u sadašnjem Nacrtu rezolucije. Želim, međutim, da kažem da je, po mome mišljenju, taj element nedovoljno istaknut u Nacrtu rezolucije. Bilo bi poželjno da se jasnije formuliše i da se svestranije obradi. U sadašnjem obliku Nacrt rezolucije je u tom bitnom pitanju na nekim mestima suviše uopšten i nedovoljno jasan. Smatram, međutim, da je od bitnog značaja za daljnji razvitak naučnoistraživačkog rada da rezolucija, kako načelno, tako i konkretno, bude u najtešnjoj vezi sa daljnjim razvitkom našeg privrednog sistema i u okviru privrednog sistema i u skladu sa smernicama

koje su bile formulisane na poslednjem Plenu Centralnog komiteta SKJ.

Analiza Saveznog saveta za koordinaciju naučnih istraživanja daje vrlo zanimljive podatke o odnosu između istraživanja u ustanovama van industrije i istraživanja u industrijskim institutima i laboratorijama u pojedinim zemljama. Prema tim podacima, naučna istraživanja u institutima i laboratorijama u industriji iznose: u SAD 75% ukupnih troškova naučnih istraživanja, u Velikoj Britaniji 63%, u Holandiji 64%, u Japanu 63% itd. Iz detaljnih analiza se takođe vidi da postoji vrlo mnogo preduzeća koja imaju sopstvene institute i razvojne laboratorije i to ne samo velika preduzeća, već, takođe, i srednja i relativno mala preduzeća.

Čini mi se da bi se jasnije sagledalo mesto i uloga naučnoistraživačke delatnosti u razvitku privrede, pre svega, i jasnije uočavala ta problematika u radnim kolektivima naših privrednih organizacijama, kada bi se takvim i sličnim podacima dao u nas širi publicitet. Predlažem, takođe, da se neki od tih podataka, koji veoma rečito govore o suštini problema, unesu i u rezoluciju.

Uzgređ, hteo bih da stavim i neke kritičke primedbe. Naime, u analizi Saveznog saveta za koordinaciju naučnih istraživanja nisam naišao na podatak: kakav je u Jugoslaviji odnos između naučnih istraživanja u ustanovama van industrije i naučnih istraživanja u industrijskim institutima i laboratorijama. Uveren sam da bi takav podatak takođe doprineo jasnijem i svestranijem sagledavanju stanja u nas.

U Nacrtu rezolucije sadržana je i misao o privrednim organizacijama kao nosiocima razvoja naučnoistraživačkog rada i primene u proizvodnji rezultata naučnog istraživanja. Citiram to mesto iz Nacrta rezolucije: »Privredne organizacije kao nosioci proširene društvene reprodukcije treba, u skladu sa svojim ekonomskim interesima, proizvodnim zadacima da budu nosioci razvoja naučnoistraživačkog rada, primene rezultata naučnog istraživanja u proizvodnji, s ciljem da stalno unapređuju proces proizvodnje, osvajaju nove tehnološke postupke, podižu produktivnost rada i posluju po principu rentabiliteta«.

Ova teza je, po mome mišljenju, od prvorazrednog značaja za buduće tretiranje i unapređivanje naučnoistraživačkog rada. Stoga, dajem i sugestiju da se ta teza u rezoluciji još više razradi. Uveren sam da bi šira razrada te teze doprinela boljem sagledavanju jednog, prilično velikog dela problematike naučnoistraživačke delatnosti.

Budući da s pravom ističemo vanredno veliku ulogu i krupan zadatak privrednih organi-

zacija, kao jednog od nosioca naučnoistraživačke delatnosti, dopustite da kažem svoje mišljenje o tome. Bilo bi veoma korisno kada bi pored Saveznog veća i Prosvetno-kulturnog veća i Privredno veće Savezne skupštine raspravljalo o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada.

Nacrt rezolucije govori, između ostalog, o istraživačkom radu na području društvenih nauka. Imam, međutim, utisak da društvenim naukama u Nacrtu rezolucije nije dato mesto koje zaslužuju. Stoga, konkretno predlažem da se u rezoluciji da mnogo veći naglasak na društvene nauke i da se načelno obrade neki bitni problemi daljnjeg razvitka društvenih nauka.

Smatram, takođe, da bi finansiranje naučnoistraživačkog rada trebalo nešto konkretnije obraditi u rezoluciji. Drug Avdo Humo je danas u svom uvodnom izlaganju govorio o tom problemu vrlo jasno i konkretno, te bi svakako bilo od koristi da se stavovi koje je izneo drug Avdo Humo na neki način unesu u konačni dokument.

Dalje, smatram da bi bilo poželjno da se u rezoluciji, gde je tretirano finansiranje naučnoistraživačkog rada zahvati i problem deviznih sredstava za naučnoistraživački rad. Istraživačkim organizacijama trebalo bi omogućiti normalnu nabavku deviznih sredstava za jednostavnu reprodukciju, a u nekim primerima i za proširenu reprodukciju, a ne vezivati ceo taj problem samo na devizne kvote, kao što je do sada bio slučaj. Stoga, predlažem da se konkretno i to unese.

I na kraju, predlažem da se iz teksta Nacrta rezolucije briše sve ono što bi moglo da se tumači kao nekakva hijerarhijska podela naučnoistraživačkog rada na važan i manje važan rad, nekakva hijerarhijska podela na rad od interesa za celu našu zajednicu i na rad od tzv. lokalnog interesa, da se izbaci hijerarhijska podela na naučnoistraživačke ustanove koje su od opšteg značaja za celu zajednicu i one koje su od tzv. lokalnog značaja. Smatram da je takva hijerarhijska podela neodrživa, jer polazimo od jedinstva i celovitosti nauke i naučnoistraživačkog rada, te bi, prema tome, zaista, bilo poželjno da se u dokumentu izostavi sve što bi moglo da se tumači kao pravljenje bilo kakve hijerarhijske podele.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Dajem odmor od 15 minuta.

(Posle odmora)

Predsedavajući Nikola Sekulić:

Nastavljamo sa radom. Ima riječ poslanik Stanika Veselinov.

Stanka Veselinov (Izborna jedinica Vršac):

Uzimajući reč u diskusiji o Nacrtu rezolucije o naučnoistraživačkom radu želim, na samom početku, da kažem da, iako ga nećemo danas usvojiti, njegove postavke, svejedno što nisu definitivne, a takođe i ekspozice druga Avda Huma, daju osnove kojima se određuju sasvim jasno mesto i uloga nauke i naučnih ustanova u našem društvu.

Mislim da oba dokumenta u svojim osnovnim intencijama ukazuju na to da nauka i prosveta, najšire gledano, kao najviši oblik društvenog razuma i saznanja i kao pokretački, revolucionarni činilac materijalnog i duhovnog razvoja našega društva i njegovih odnosa, nije stvar staranja samo pojedinih grupacija, već delatnost za koju je zaista životno zainteresovana cela naša zajednica. Sama činjenica da se o ovim problemima raspravlja u Saveznoj skupštini to potvrđuje.

Otuda taj politički akt, koji treba da donesemo na jednom od idućih zasedanja, kao izraz društvene brige, a istovremeno, i definisane politike u ovoj oblasti, ima izvanredno veliki značaj. Gledajući tako na svrhu i smisao ove diskusije želela bih samo da ukažem na neke momente.

Iz Nacrta rezolucije vidi se da je uložena ogroman napor i nastojanje da se njome odredi, pre svega, društveni odnos prema toj oblasti i utvrde osnovni principi naše politike prema nauci iz kojih treba kasnije da proizađu konkretne mere u pogledu organizovanijeg i intenzivnijeg razvoja naučnih istraživanja i njihove primene u društvenoj i privrednoj praksi.

U vezi s tim ja bih se zadržala samo na dva problema.

Prvi se odnosi na neka pitanja samoupravljanja odnosno primene principa dohotka i raspodele prema radu, a drugi na kadrove, iako je o tome bilo danas ovde mnogo reči, što nije slučajno, jer je to zaista jedno od strateških pitanja u budućem radu u ovoj oblasti.

U Nacrtu rezolucije se ocenjuje da način formiranja i raspodele materijalnih sredstava za razvoj nauke i društveni odnos u naučnoistraživačkim ustanovama zaostaju i nisu u skladu sa sistemom samoupravljanja i principima raspodele dohotka. Citiram deo Nacrta rezolucije: »Društvena sredstva za potrebe naučnog rada izdvajaju se još pretežno na budžetsko-administrativan način, što usporava izgradnju socijalističkih društvenih odnosa u njima, koči razvitak tih ustanova i njihovo osamostaljenje i otežava primenu principa raspodele prema radu.« Ova ocena data generalno za ovu oblast svakako stoji i ona je tačna. Međutim, uzroci spornog uvođenja novih odnosa u oblast nauke odnosno naučnih institucija u mnogome leže u

dosad nerešenom odnosu između društva i naučnoistraživačkih institucija, što se najvećim delom izražava kroz finansiranje ove oblasti. Sistem finansiranja naučnoistraživačkog rada, kako u pogledu formiranja sredstava, tako i njihovih nosilaca, nije još dovoljno razrađen, iako su učinjeni veliki naponi da se bar osnovna načela, a i neke mere, već predvide, pa se otuda, usled toga što još nije regulisano to pitanje, a koje će, verovatno, biti rešeno novim zakonom o položaju i finansiranju ustanova koji treba da donese Skupština, javlja više otvorenih problema. Princip da finansiranje naučnoistraživačkih institucija, osobito onih za čije je rezultate neposrednije zainteresovana privreda, treba da vrši sama privreda i odgovarajuće društvene službe je svakako najprogresivniji, s obzirom na neophodnost da naučna dostignuća prođu našu materijalnu proizvodnju i celo društvo.

Ali, treba imati u vidu okolnosti, bar zasad, da veličina i materijalna snaga mnogih privrednih organizacija, realno gledano, ne omogućava njihovo intenzivnije učešće u finansiranju naučnoistraživačkog rada. Zbog toga je potrebno pažljivo uočiti u kojim privrednim granama preduzeća stvarno mogu biti nosioci finansiranja naučnog rada, a gde je neophodno koristiti druge izvore i metode.

Kao jedna od veoma značajnih mogućnosti, koju Nacrt rezolucije ističe, a takođe i ekspozice, i na čemu, mislim, treba staviti akcent, jeste udruživanje sredstava radnih organizacija, stvaranje zajedničkih fondova za naučnoistraživački rad. Integracija u privredi svakako će jače uticati i na integraciju naučnih istraživanja, ako su ona privredi potrebna, što će dovesti do koncentracije finansijskih sredstava i ujedinjavanja nepotpuno iskorišćenih kapaciteta i kadrova.

Nacrt rezolucije posvećuje posebnu pažnju fondovima društveno-političkih zajednica za naučnoistraživački rad kao jednom od nosilaca finansiranja. Fondovi su neophodni bar još izvesno vreme u mnogim oblastima naučnog rada, a naročito u finansiranju osnovnih bazičnih nauka, a takođe i društvenih nauka, tj. onih naučnih istraživanja za koje je društvena zajednica kao celina posebno zainteresovana.

U vezi s tim, ja bih samo kazala da se iz Nacrta rezolucije može steći utisak da se vrši nekakva hijerarhijska podela na zadatke ili poduhvate od opšteg interesa i na zadatke od interesa za određene organizacije. Međutim, mislim da Nacrt rezolucije stvar tako ne postavlja i da tu nema rangiranja prioriteta, superiornosti jedne ili druge grane naučnih istraživanja. Ali, hijerarhijom ne treba krstiti nekakve zadatke koji postoje i koji će postojati, ja mislim uvek, i koji će biti od šireg društvenog interesa. To pretežno važi za društvene na-

uke, jer tu neki užu lokalni interes ne može nikada biti prihvatljiv pošto se radi o interesu šire zajednice. Zbog toga, takve formulacije treba tako i tumačiti. Određeniji odnos društva prema ovoj delatnosti, kada se radi o finansiranju, stvorio materijalne osnove za samoupravljanje i realizaciju ustavnih načela o nagrađivanju prema radu. Međutim, treba istaći da su se u realizaciji ovih principa u praksi pojavili veoma službeni problemi, delom zbog nerešenog naučnog učešća nauke u društvenom dohotku, a delom i zbog mehaničkog prenošenja odnosa i instrumenata iz privrede na područje ove delatnosti. To je dovelo do raznih vulgarizacija, osobito u pogledu unutrašnje raspodele u ovim institucijama, u načinu nagrađivanja i vrednovanja naučnog rada.

Mišljenja koja su u toku pripreme Nacrta rezolucije izneli mnogi naučni radnici pokazala su da su uzroci spore primene principa dohotka i sticanja sredstava na bazi troškova usluga višestruki. Smatram da je korisno da se iznesu neka mišljenja naučne javnosti, kako sa univerziteta, tako i iz drugih naučnih instituta, samostalnih instituta koji su danas uveli princip dohotka. Postoji opšta saglasnost da je moguće primeniti načela socijalizma, tj. raspodele prema radu i na odnose u naučnoistraživačkim ustanovama. U tome spora nema. Međutim, upozorava se da teškoće nastaju kada su u pitanju metodi za sprovođenje ovih načela u nauci, jer se gube iz vida mnoge njene osobenosti. To dovodi do situacija koje nisu u skladu sa našim opštim težnjama, koči proces oslobađanja nauke od administrativnih stega i dovodi do raznih deformacija.

Između ostalog, ukazuje se da je naučna delatnost specifična i komplikovana. Ona jeste specifična, ali ne u smislu da bi joj trebalo dati privilegovani položaj, nego je specifična po svojoj unutrašnjoj prirodi, po tome što se zaista naukom ne može svako baviti i što je to jedan dugotrajan proces. Prema tome, rentabilnost naučne radne organizacije, zbog osobenosti same prirode istraživanja, ne ispoljava se uvek neposredno i teško ga je odmah izmeriti, već se ispoljava posredno u privredi i društvu uopšte, gde se rezultati istraživačkog rada slivaju i ostvaruju u jednom dužem i veoma složenom procesu. Ovo osobito važi za osnovna i dugoročna primenjena istraživanja i za društvene nauke, bez kojih ne može biti ni kvalitetnih razvojno-tehnoloških istraživanja.

Primenu principa dohotka i valorizaciju u oblasti nauke treba zaista dobro proučiti i sprovoditi respektujući svu složenost ove delatnosti. Moramo pronaći, to smo mnogo puta naglasili u mnogim našim dokumentima, adekvatnije kriterijume koji će omogućiti uvođenje socijalističkih odnosa i u ovu oblast. Ali, to je upravo

i najteži posao koji zahteva i ozbiljne napore i vreme. Potrebno je, u stvari, utvrditi dohodak ustanove prema objektivnim društvenim merilima rada a u pogledu konkretne realizacije unutrašnje raspodele u naučnim organizacijama pronalaziti najrazličitije i odgovarajuće forme, o čemu treba da odlučuju sami radni kolektivi. Kritika je, u stvari, uperena protiv izvesnog šematskog prenošenja nekih metoda i nekih kategorija iz privrede na ovu oblast o kojoj je reč. Drugim rečima, ima teškoća i nije lako pronaći odmah adekvatne kriterijume i zbog toga bi bio potreban veći napor da se sprovede ono što je Ustavom proklamovano i što treba da se učini u svim oblastima našeg života, a to je uvođenje novih društveno-ekonomskih odnosa.

Kao jednom od najvažnijih problema za daljnji razvoj naučnoistraživačkog rada, i u Nacrtu rezolucije, i u ekspozeu, a i danas u izlaganjima poslanika, posvećena je pažnja stvaranju uslova za bržu izgradnju i usavršavanje naučnih kadrova. Naglašava se, s pravom, da u politici uzdizanja naučnih kadrova treba poći od toga da oni izrastaju iz samog procesa realizacije programa naučnoistraživačkog rada, kroz raznovrstan sistem naučnih studija i oblika usavršavanja. U tome vodeću ulogu imaju univerziteti, veći naučni instituti i drugi razvijeni naučni centri. Istaknuto je da je za ostvarenje ovih ciljeva potrebno obezbediti solidnu materijalnu bazu na univerzitetima, institutima i naučnim centrima u kojima se ovi ljudi obrazuju. Međutim, nije dovoljno jasno rešeno pitanje materijalnog obezbeđenja čitavog poduhvata, naročito u pogledu stvaranja naučnog podmlatka. Zbog toga je, čini mi se, nužno da preduzmemo ozbiljne zahvate u pogledu usavršavanja novih istraživača.

Kompleks pitanja koja se odnose na redovno preduniverzitetsko školovanje ne želim ovde ni da naćinjem, jer su to problemi kojima će svakako oba naša veća posvetiti posebnu pažnju. Može se samo reći da je sa stanovišta sistematskog formiranja naučnoistraživačkog kadra od izuzetnog značaja izgrađivanje sistema stimulacije putem odabiranja i kvalifikovanja na svim stepenima školovanja koji u nas praktično ne postoji. Bilo bi potrebno da se izradi jedan sistem mera i plan za akciju, koji bi doprineli bržem i efikasnijem stvaranju naučnoistraživačkog kadra, podrazumevajući, pre svega, podizanje njegovog kvaliteta. Tu, svakako, spada pronalaženje takvih ljudi i briga o njima u toku redovnog školovanja, njihovo usavršavanje i osposobljavanje za naučnoistraživački rad na postdiplomskim studijama i blagovremeno prihvatanje ovog kadra od strane istraživačkih organizacija. Sve je ovo pretežno materijalne prirode, mada u postupku rešavanja moraju paralelno da se razmatraju i regulišu i aspekti

društvenog određivanja normi i standarda o svakom od tih pitanja. No, o tome ne mislim sada da govorim.

Činjenica je da su i dosad pojedini odlični studenti uživali stipendije univerziteta, kao potencijalni univerzitetski istraživački kadar, odnosno kadar koji treba da popunjava institute. Međutim, ovo je činjeno u dosta skromnim razmerama i u tom smislu još nije izgrađen sistem. Mnogi talentovani studenti primaju danas stipendije od jednih ili drugih organizacija. One ih obavezuju na rad u tim organizacijama za duži period i na mestima koja su u trenutku njihovog dolaska slobodna, bez obzira na njihove naklonosti i mogućnosti da će zajednici mnogo više dati ako se posvete istraživačkom radu. Iako je sa stanovišta jednog preduzeća ovakvo rešenje korisno, sa stanovišta zajednice, u takvom konkretnom slučaju čini se gubitak. U svakom slučaju takvi kadrovi se ne mogu prosto otimati od privrednih organizacija, jer su one u njih uložile, ali trebalo bi naći način da se oni sporazumno ustupe naučnim ustanovama i univerzitetima, uz davanje odštete ili bez nje, što je stvar dogovora između naučne organizacije i preduzeća.

Pomaganje razvoja perspektivnog istraživačkog kadra treba da bude sistematski, briga šire zajednice. Postdiplomske studije na univerzitetima dosad praktično nisu dobile nikakvu potporu zajednice. Fakultetima je prepušteno da ovu nastavu sami organizuju i da je održavaju kako mogu i ako mogu, da uvode čak i školarinu, a pojedincima je ostavljeno na volju da odluče koliko su spremni da snose materijalne izdatke u ovom poslu. To su, po pravilu, zaposleni ljudi, koji se stavljaju u dilemu da napuste svoja radna mesta i primanja, ukoliko ne dobiju saglasnost svoje organizacije, da bi se posvetili usavršavanju, od čega bi zajednica imala veće koristi.

Najzad, prihvatanje svih potencijalnih istraživača na istraživačkom radu je možda i najteže, jer je skopčano, pre svega, s materijalnim mogućnostima univerziteta i drugih istraživačkih instituta, odnosno mogućnostima finansiranja naučnoistraživačkog rada. Ozbiljna smetnja za priliv najspособnijih kadrova u naučnoistraživačke institucije, a njih nema tako mnogo, a posebno univerzitetske, je nejednak materijalni položaj lica koja se zapošljavaju u ovim ustanovama, u poređenju sa onima koji imaju iste, pa čak i slabije kvalifikacije u privredi i administraciji. Dosad se dešavalo da i oni studenti za koje su se mogle naći stipendije fakulteta ili instituta, posle diplomiranja budu oslobođeni obaveze prema tim ustanovama, jer one nisu bile u stanju da ih u tom momentu zaposle. Zato, tek adekvatnim dugoročnim finansiranjem naučnoistraživačkog rada kao ce-

line može se očekivati da će ovaj problem biti rešen.

Stagnacija i osrednjost u kvalitetu kadra na sektoru nauke i administrativno-sistematizacijske barijere, koje se suprotstavljaju efikasnom angažovanju najperspektivnijih snaga, su najozbiljnija kočnica naučnom razvoju. Prema dosadašnjim iskustvima, postojeći sistem zapošljavanja i reizbornosti u naučnim i nastavno-naučnim ustanovama, i pored u osnovi pozitivnih načela na kojima je bio zasnovan, nije dao željene rezultate. Ove nedostatke valja uočiti i naglasiti potrebu za daljim usavršavanjem mehanizma reizbornosti čija je svrha da se obezbedi neprekidni priliv najspособnijih kadrova.

Na kraju, mislim da školovanje i priprema kadrova za ovu vrstu posla moraju biti predmet dugoročnih, ustaljenih i materijalno obezbeđenih akcija zajednice u širim razmerama. Kada govorim o široj zajednici ne mislim na neke centralne organe koji treba sve da isplaniraju i propišu, nego na univerzitete, institute, radne organizacije u privredi i sve naučne jedinice čije će se akcije sliti u jedinstvenu zajedničku akciju.

Predsednik: Nikola Sekulić:

Ima riječ poslanik Branko Žeželj, kao izvestilac Privrednog vijeća.

Branko Žeželj (Izborna jedinica Beograd Vračar):

Drugarice i drugovi poslanici, Privredno veće Savezne skupštine razmatralo je na jučerašnjoj sednici Nacrt rezolucije o ulozi i razvoju naučnoistraživačkog rada. Istaknuto je da razmatranje problema razvoja naučnoistraživačkog rada i donošenje rezolucije ima veliki značaj i da će nesumnjivo doprineti boljem shvatanju uloge i značaja nauke u savremenim uslovima i otklanjanju mnogih smetnji koje danas često onemogućavaju uspješniji razvoj naučnoistraživačkog rada i širu primenu njegovih rezultata u praksi.

U celini, Nacrt rezolucije je u svojim osnovnim postavkama prihvaćen na sednici Privrednog veća. Međutim, smatra se da izvesne stavove u rezoluciji treba jasnije i određenije formulisati. Sve te primedbe i predlozi koji su dati biće sredi i podneti Komisiji za izradu konačnog teksta rezolucije, u čijem će radu, kao i do sada, sarađivati i Privredno veće.

Ovom prilikom izneću samo neke važnije primedbe i predloge koji su dati na jučerašnjoj sednici Privrednog veća.

U našim privrednim organizacijama do sada nisu šire primenjivani rezultati naučnoistraživačkog rada i naučnih metoda u procesu proizvodnje i u organizaciji rada. To se održavalo i na razvoj proizvodnje i njeno usavršavanje.

Tako, konstatovano je u diskusiji, u nekim privrednim oblastima došlo je u proizvodnji do gubitaka, između ostalog, i zbog osetnijeg zaostajanja u primeni savremenih rezultata nauke.

U savremenim uslovima, naglašeno je, naučna istraživanja se moraju tretirati kao integralni deo društvene reprodukcije i kao jedan od najbitnijih čimilaca privrednog i društvenog razvoja i radi toga su ulaganja koja se vrše za razvoj naučnih istraživanja najkorisnija, višestruko rentabilna i društveno najopravdnija.

Daljnji intenzivniji razvoj naše proizvodnje i čitave privrede se zbog toga ne može zamisliti ako se ne zasniva na odgovarajućim naučnim istraživanjima i na primeni njihovih rezultata u procesu proizvodnje. S tim u vezi, ukazano je da treba razvijati shvatanja naših proizvođača — počev od radnika pa do organa upravljanja — o nužnosti i korisnosti neposredne veze proizvodnog procesa sa ostvarenim rezultatima i dostignućima nauke i naučnoistraživačkog rada.

U diskusiji je istaknuto da je neadekvatna i nedovršena organizacija, posebno u oblasti privrede, jedna od dosadašnjih slabosti naučnoistraživačkog rada u našoj zemlji. S tim u vezi, ukazano je i na pojave nedovoljne koordinacije i neracionalnog korišćenja raspoloživih materijalnih i kadrovskih snaga. Radi toga, potrebno je preduzeti odgovarajuće organizacione i druge mere koje treba da omoguće čvršće povezivanje naučnoistraživačkih organizacija i njihovu aktivnost sa potrebama i razvojem naše privrede. U tome pogledu, privredne komore imaju veoma važne zadatke. One treba da postanu značajan čimilac koordinacije i podsticanja ovog rada u privrednim organizacijama i njegovog usmeravanja na konkretne probleme našeg privrednog razvoja.

U diskusiji je takođe podvučeno da je nužno oslanjati se na čvrste programe razvoja naučnoistraživačkog rada, usaglašene sa potrebama privrede. Programski treba da se rešavaju i svi oni problemi koji su bitni za uspešnu i brzu primenu naučnoistraživačkih rezultata u proizvodne svrhe, kao što su: organizacioni problemi, razvoj institucionalne baze, osposobljavanje stručnih i naučnih kadrova, utvrđivanje prioriteta prava istraživanja i usmeravanje potrebnih materijalnih i finansijskih sredstava.

S tim u vezi, rezolucija bi trebalo mnogo određenije da istakne nužnost programiranja i organizovanog usmeravanja budućih akcija ka ubrzanom korišćenju istraživačkih rezultata u privredi, osobito kada se imaju u vidu potrebe našeg razvoja koji iziskuje potpunije iskorišćavanje unutrašnjih rezervi u privredi, bolje

korišćenje raspoloživih proizvodnih kapaciteta i širu primenu savremenih tehnoloških procesa i savremenu organizaciju rada.

U diskusiji je istaknuta značajna uloga koju treba da odigraju velike naučnoistraživačke organizacije, na koje će se u svom razvoju moći osloniti pojedine privredne grane, i potreba da se one potpunije osposobe za savremeni istraživački rad. Za razvijanje i osposobljavanje ovakvih organizacija potrebna su, međutim, velika sredstva, koja često ne mogu da osiguraju ni najveća privredna preduzeća, ma da ona i danas izdvajaju značajna sredstva za naučnoistraživački rad. Zbog toga je potrebno u rezoluciji jače i određenije naglasiti neophodnost udruživanja sredstava privrednih organizacija i iz drugih izvora.

Razvojnoistraživačke organizacije u proizvodnji treba da budu organizovane u svim privrednim organizacijama koje za to imaju uslove. One treba da se stalno osposobljavaju, kako za samostalno rešavanje razvoja preduzeća, tako i za postavljanje istraživačkih zadataka pred druge specijalizovane naučne institucije. Saradnjom sa naučnoistraživačkim organizacijama one treba da utiču da istraživanja budu usaglašena sa kadrovskom i materijalnom opremljenošću samih preduzeća, kako bi ti rezultati mogli praktično da se koriste. One treba da prihvataju rešene zadatke i da ih prenose u proizvodnju.

Uprkos velikom broju naučnoistraživačkih organizacija koje danas imamo treba istaći da mnoge od njih nisu kadrovski i materijalno osposobljene za uspešan i savremen istraživački rad. Zbog toga su od osobite važnosti integracioni zahvati u ovoj oblasti rada u cilju uspešnijeg korišćenja raspoloživih materijalnih sredstava i kadrova.

Treba bolje koristiti postojeći i pristupiti organizovanom i ubrzanom osposobljavanju naučnoistraživačkih kadrova za potrebe proizvodnje, pri čemu treba koristiti sve mogućnosti koje garantuju solidno osposobljavanje naučnih i stručnih radnika. U diskusiji je istaknuto da postdiplomske studije na fakultetima do sada nisu bile uvek i dovoljno usmerene ka osposobljavanju istraživačkog kadra za potrebe privrede.

U rezoluciji treba jače istaći da je nužno rešiti i materijalni položaj naučnih radnika. Njima treba omogućiti da celu svoju radnu sposobnost usmere ka rešavanju problema na kojima rade. Stimulisanjem naučnog kadra treba zainteresovati i mlade stručnjake da se usavršavaju i razvijaju za naučni rad. Zbog nerešenog materijalnog položaja priliv novih i mladih kadrova je izuzetno mali. Međutim, zapaža se tendencija da naučni stručni kadar odlazi iz

naučnoistraživačkih organizacija, pa čak i na stalan rad u inostranstvo.

Finansiranje naučnoistraživačkog rada je takođe tretirano u diskusiji. Istaknuto je da se u Nacrtu rezolucije ne vidi dovoljno jasno ko treba da bude inicijator i nosilac istraživačkog rada, a to je od posebnog značaja da bi se zauzeli jasniji stavovi u pogledu daljeg razvoja sistema finansiranja.

Poznato je da je istraživački rad u oblasti primenjenih istraživanja izuzetno skup. Iz tih razloga često i najkrupnije organizacije neće biti u stanju da ga same finansiraju. Neophodno je zbog toga omogućiti grupisanje finansijskih sredstava iz različitih izvora koristeći pri tome razne vidove njihovog okupljanja i usmeravanja u potrebnim pravcima. U vezi s tim, posebno je istaknuta uloga krupnih, objedinjenih proizvođača, grupisanih oko snažnih istraživačkih organizacija.

Predloženo je da se razrade kriteriji rentabilnosti u radu naučne organizacije, imajući pri tome u vidu i specifičnosti ovoga rada koji ne može da daje brze i neposredne rezultate. Istaknuto je da treba obezbediti sredstva ne samo za neposredne, već i za perspektivne zadatke razvoja. Isto tako, treba imati u vidu da svi istraživački radovi ne mogu ostvariti pozitivne ili primenljive rezultate, odnosno da će se nužno javiti i nepovratna ulaganja u istraživački rad.

Nacrt rezolucije daje podjednaka rešenja za razvoj naučnog rada u svim oblastima bez obzira na uslove. Međutim, trebalo bi imati u vidu da u praksi takav tretman neće biti moguć zbog specifičnosti pojedinih grana naučnoistraživačkog rada.

Na kraju, izraženo je mišljenje da se rezolucijom, koja treba da obezbedi jasnu politiku u ovoj oblasti, čine upravo tek prvi koraci ka intenziviranju i jačoj orijentaciji za razvijanje ovoga rada. Prema tome, pred svim društvenim činiocima posle donošenja rezolucije stoje veoma važni zadaci da se njene postavke što doslednije sprovedu u delo. U tome smislu će i Privredno veće razviti svoju aktivnost za što potpuniju primenu i za dalju razradu principa koje rezolucija bude usvojila za proučavanje i rešavanje onih pitanja od kojih zavisi uspešniji razvoj naučnoistraživačkog rada uopšte, a posebno u privredi.

Predsedavajući Nikola Sekulić:

Ima riječ poslanik Živan Milisavac.

Živan Milisavac (Izborna jedinica Ruma):

Drugarice i drugovi, odmah da kažem da se sa osnovnim postavkama Nacrta rezolucije slažem kao i svi predgovornici. Slažem se da treba sprovesti samoupravljanje u našim naučnim in-

stitucijama i dovesti ga konsekventno do kraja. Slažem se kako je formulisana način finansiranja, iako mislim da se išlo previše u detalje — s obzirom da se radi o rezoluciji — pošto taj problem mora da se razrađuje, kako je to već, čini mi se, neko rekao. Jer, finansiranje putem privrednih organizacija toliko je složeno da se ne može obuhvatiti u celini jednom ovakvom rezolucijom. Slažem se i sa onim što je rečeno o društvenim naukama, i ne samo da se slažem, nego pozdravljam to što je uneto u Nacrt rezolucije da se obuhvate i društvene nauke. Međutim, mislim, i time hoću da podržim predlog druga Jože Smolea, da treba jače istaći značaj društvenih nauka i jače naglasiti da im treba obezbediti potreban razvoj u današnjem društvu. To kažem zato što dosad nije bio takav slučaj. Društvene nauke daleko izostaju iza ostalih nauka i daleko izostaju iza privrednog razvika uopšte. One čak nisu ni uzimane u obzir u forumima koji su, po mome mišljenju i po mišljenju mnogih, trebalo da se brinu o nauci, prema tome, i o društvenim naukama. Evo, ja ću vam to ilustrovati nekim primerima. Recimo, Društvo srpske slovesnosti je još 1842. godine, ako se ne varam, diskutovalo o potrebi izdavanja terminoloških rečnika. A mi ni danas nemamo takve rečnike! Organizacije koje su htele nešto da preduzmu obratile su se Saveznom fondu za naučni rad. Na taj zahtev nisu dobile ni odgovor. Dalje, znam da je raniji Savet za kulturu Srbije finansirao neke poduhvate, koji bi svakako trebalo da su finansirani iz fonda za naučni rad, ali pošto organizatori tamo nisu mogli dobiti sredstva, Savet za kulturu je prihvatio da finansira neke od tih akcija. Da ne govorimo o tome da neke susedne države kao i mnoge države u svetu imaju svoje kancelarije u drugim zemljama čiji je zadatak da tragaju za građom, snimaju, prepisuju ili bilo na koji drugi način prenose u svoju zemlju građu koja bi mogla poslužiti naučnim radnicima. O tome u nas još niko nije poveo ni reč, a kamoli da se nešto preduzelo! Zato naši naučni radnici — govorim o društvenim naukama — za neki detalj, za neki podatak odlaze u inostranstvo, često po njih nekoliko radi istog posla. A kada dođu tamo, onda se ispostavi da taj podatak postoji i u Jugoslaviji, da je traženi dokument već snimljen i da je prenet u zemlju. Zato, mislim da ovo pitanje treba vrlo izrazito podvući u rezoluciji.

Dalje, u Nacrtu rezolucije gde se govori o uzdizanju naučnih kadrova stvar je malo zamućena definicijama o ulozi univerziteta, odnosno fakulteta. Jer, univerzitet se sastoji iz fakulteta koji su nosioci nauke ili bi trebalo da su to. Međutim, naši fakulteti sada to ne mogu biti. Oni to nisu i ne mogu biti. Mi imamo vrlo mnogo fakulteta u raznim mestima. U poslednje

vreme se išlo vrlo mnogo u širinu, verovatno su bile takve potrebe. Ali, zbog te širine, nivo naših fakulteta je daleko ispod nivoa ranijih fakulteta kad ih je bilo manje. To je neminovno moralo da bude tako. Mi nismo mogli stvoriti naučne kapacitete za sve fakultete koji su osnovani. Mi čak idemo toliko daleko da jednostavno dekretom proglasimo jednu srednju školu za višu, ne zato što su se razvili nastavni kadrovi koji tamo postoje, nego iz nekih drugih razloga i potreba. Naši fakulteti nemaju ni nastavno osoblje, bez obzira na to što je dovedeno sa svih strana i ono što ne bi u drugim prilikama potpuno odgovaralo zadacima fakulteta. Ni takvih kadrova nema dovoljno. Nama je poznato da se govori da naši fakulteti »počivaju na točkovima«, da profesori idu iz jednog fakultetskog ili univerzitetskog centra u drugi da bi održali predavanje i zadovoljili one osnovne potrebe. Ali, oni ne idu samo da održe predavanje u drugo mesto koje nema proforskog kadra, nego i radi toga da na neki način popune svoje porodične budžetske stavke. Molim vas, kada tako stoje stvari, onda se ne može ni tražiti od njih da se bave naukom, jer oni nemaju više vremena da održavaju na nivou ni najneophodnije nastavničko znanje, a kamo li da se posvete nauci. Kako onda možemo tražiti da fakulteti budu osnovni nosioci u obrazovanju naučnih kadrova? Oni to ne mogu biti!

Kada je reč o fakultetima onda moramo reći da je u Nacrtu rezolucije postavljeno kao da fakulteti nisu naučne ustanove nego nastavne ustanove i da treba da spremaju stručnjake, a ne naučnike, bar na prvom i drugom stupnju. Tu mislim da ima nejasnoće u Nacrtu rezolucije, jer nije razgraničeno šta je stručnjak, a šta naučnik. Razume se, mi moramo težiti, a to treba reći u rezoluciji, da naša nastava od srednjih škola pa dalje, naročito na fakultetima, bude bazirana na naučnim osnovama.

I dalje ostaje problem kako će se stvarati naučni kadrovi. Po mome mišljenju, to je treći stupanj na fakultetu. Ali, treći stupanj — ja ne znam gde i kada će se raspravljati sistem univerziteta — kakav je sada ne može udovoljiti potrebama. Sada, u principu, svi fakulteti mogu da osnivaju nastavu trećeg stupnja. Međutim, iz referata smo videli da u Sarajevu nema nastavnika. Nema nastavnika u mnogim mestima. Ja znam kako je u Novom Sadu, gde je takođe bilo mnogo reči o studijama na trećem stupnju. A kako će ga i imati kada je kadar koji postoji prosto rastrgan! Jer, na fakultetu od nastavnika se traži, ne kao pre rata kada je pripremao naučni rad na fakultetu a student je morao da mu se prilagođava, da pređe ceo nastavni program da bi mogao uve-

sti studenta u struku za koju se ovaj sprema, što je sasvim u redu i dobro. Takav nastavnik ne može da se posveti nauci i da predaje na trećem stupnju, jer, pored toga što ide u druga mesta da drži predavanja, honorarno drži časove i u drugim mestima, na seminarima itd. Dakle, ili nema nastavnog kadra ili nema studenata, što nije čest slučaj, ili nema sredstava da se osnuje treći stupanj. A i kada bi se sve to našlo, i onda bi se moglo postaviti pitanje: da li nam je sve to potrebno? Ja znam ljude koji su završili treći stupanj, pa se posle nije znalo kuda s njima. Oni mogu da dobiju mesto nastavnika u gimnaziji, ali to su mogli i sa drugim stupnjem!

To su problemi trećeg stupnja i ja mislim da bi trebalo, ako već baziramo nauku na njemu, a trebalo bi da je baziramo, treći stupanj na neki način reorganizovati, odnosno formirati ga tamo gde ima uslova za naučni rad, a ne osnivati ga pri svakom fakultetu i gde god se fakulteti osnivaju.

Na kraju, predloženo je da se osnuje jedna institucija — Jugoslovenski centar ili institut za unapređenje naučnoistraživačke delatnosti. Ne znam da li je potrebno formiranje takvog instituta. Mislim da bi to bilo suvišno. Ali, i u Nacrt rezolucije je stavljeno da su naučnoistraživačke institucije delovi jedinstvenog istraživačkog mehanizma, povezani zajedničkim ciljevima unapređenja ekonomskih i društvenih odnosa u našoj zemlji. Mislim da to nije dovoljno i da treba da postoji nekakvo zajedničko koordinaciono telo. Ali, takvu funkciju ne bi mogao da vrši Savezni fond za naučni rad, nego neko drugo telo, recimo, naučni savet, kao što ćemo ovih dana predložiti Prosvetno-kulturnom veću da se formira Arhivski savet Jugoslavije, koji će voditi brigu o tome da se koordinira rad između mnogobrojnih instituta i drugih institucija koji rade ili treba da se bave naučnim radom.

Dakle, treba da se istakne uloga društvenih nauka, da se razgraniči uloga fakulteta odnosno univerziteta uopšte, da se na određeni način odredi uloga trećeg stupnja i da se formira jedno jedinstveno telo za celu Jugoslaviju koje bi vodilo brigu o koordinaciji naučnog rada. To su moji predlozi.

Predsedavajući Nikola Sekulić:

Za riječ se javlja poslanik Mirjana Gross.

Mirjana Gross (Izborna jedinica Zagreb II):

Drugarice i drugovi, drug Jože Smole i drug Živan Milisavac su već govorili da treba posvetiti više pažnje društvenim naukama. Meni se čini da su tom prilikom bili dosta blagi. Htjela bih to pitanje da postavim malo oštrije. Jer, moje je mišljenje, da se ovaj Nacrt mora

vrlo teško dojmiti svakog onog tko se bavi društvenim naukama, a i velikog broja prosvjetnih i kulturnih radnika uopće. Radi toga, htjela bih da dam izraz svom nezadovoljstvu zbog činjenice, što ovaj Nacrt očigledno svjedoči, da je tehnokracija i u nas uzela maha i pored svih suprotnih uvjeravanja.

Pod pojmom naučnoistraživački rad razumije se rad na svim znanstvenim područjima. Postoje tehničke, prirodne egzaktno nauke i postoje društvene nauke. Međutim, pod pojmom nauke u Nacrtu se obrađuju u širim okvirima samo tehničke nauke. Imam dojam, iako nisam stručnjak, da su i prirodne nauke zapuštene o čemu svjedoči izlaganje drugarice koja je govorila o zdravstvu. Društvene nauke se ovdje pominju s jednom ili više praznih fraza na nekoliko mjesta i daje se nekako iz daleka do znanja da su one ipak potrebne.

Mi dobro znademo da društvene nauke, a s njima i prosvjeta i kultura, nemaju onaj ugled i položaj u društvu koje bi društvene nauke morale imati s obzirom na svoja dosadašnja dostignuća. Moramo biti načisto da su se one od oslobođenja pa do nedavno razvijale u vrlo teškim uvjetima, ali da je i pored toga dosta urađeno. Znači, Savezna skupština u formulaciji rezolucije ili će dati povoda da se takvo stanje nastavi ili će se boriti da se to stanje što prije odstrani. Naravno, ja ne negiram golemu važnost tehničkih i prirodnih nauka i potrebu da se poboljša njihova materijalna baza. Međutim, smatram da u ovakvom dokumentu Savezne skupštine mora doći do izražaja cjelovita koncepcija, tj. da daljeg socijalističkog razvoja ne može biti bez razvijanja i egzaktnih i društvenih nauka, a ne društvenih nauka daleko iza egzaktnih. Drugo je pitanje koliko ćemo imati novca da to i ostvarimo. Ali, koncepcija ipak mora biti jasna. U takvom jednom dokumentu Savezne skupštine, morala bi doći do izražaja toliko jednostavna činjenica da ne može biti unapređenja proizvodnje niti može biti solidne materijalne baze bez razvijanja društvenih nauka, jer, najzad, proizvode ljudi, članovi socijalističkog društva.

U Nacrtu rezolucije društvenim naukama se pripisuje isključivo uloga da prate našu društvenu praksu i odgovarajuće procese u suvremenom svijetu. No, što je sa onim društvenim i humanističkim naukama koje to po svom predmetu istraživanja mogu uraditi samo posredno? Što je, na primjer, sa historijom — možda se osjećam pogođenom zato što sam istoričar? U Nacrtu ne postoje neka određena mišljenja o tome, a humanističkim naukama nije dato mjesto koje one zaslužuju. Potrebno, je, dakle, zauzeti sasvim određeno stanovište da bez društvenih nauka ne može biti bržeg i efikasnijeg kulturnog razvoja, a to je, dakako, ne-

ophodan uvjet za unapređenje socijalističkih odnosa.

Riječ kultura se spominje, mislim, u dokumentu Koordinacionog tijela i to na jednom mjestu. Ali, u Nacrtu, ako sam ga pažljivo pročitala, nema o njoj ni govora, a ona je ipak usko povezana s naukom.

Zato bih predložila da u daljem radu i razradi Nacrta, prilikom redigiranja tog političkog akta — kako se pravilno kaže u komentaru Koordinacionog tijela — sudjeluje jedna komisija, jedno tijelo — ne znam kako će se to dalje tehnički sprovesti i to sada nije ni važno — sastavljeno od stručnjaka koji se bave društvenim naukama, a ne samo od onih koji se bave tehničkim i prirodnim naukama. Sudjelovanje ovih stručnjaka osiguralo bi rješavanje okvirne problematike dosadašnjih dostignuća i daljeg razvoja društvenih nauka.

Predsjedavajući Nikola Sekulić:

Riječ ima Savka Dabčević-Kučar.

Savka Dabčević-Kučar (Izborna jedinica Zagreb I):

Nakon ove opsežne diskusije ja ću dati samo nekoliko konkretnih prijedloga u smislu izvjesnog dotjerivanja, da tako kažem, rezolucije. Koliko sam jutros shvatila, ovaj Nacrt rezolucije treba da nam posluži kao baza za diskusiju, ali ne i kao predmet definitivnog usvajanja.

Problemima naučnoistraživačkog rada, osobito nekim specifičnim, i konkretnim, i stručnim problemima baviće se više kvalifikovanih institucija, foruma i organizacija. Zbog toga, meni se čini, zadatak Savezne skupštine je da prihvati jednu rezoluciju koja će, u prvom redu, sasvim jasno da definiše osnovnu političku platformu i pristup rješavanju problema nauke, da da vrlo široku političku i društvenu podršku onim pozitivnim procesima koji su već u toku i onim nastojanjima najprogresivnijih, bilo naučnih radnika, bilo pojedinih nosilaca toga razvoja u našim privrednim organizacijama, bilo drugim društvenim činiocima. Pri tom, treba imati u vidu svu složenost naše društvene strukture u kojoj postoji veliki broj činilaca koji utiču na formiranje politike, pa, prema tome, i na formiranje politike u oblasti naučnoistraživačkog rada.

Ja ću ovdje iznijeti samo jedan do dva osnovna nedostatka koji, čini mi se, postoje u Nacrtu rezolucije. Tome ću pristupiti, ograničeno, doduše, sa jedne ograničene pozicije, na jedan uži segment koji je, čini mi se, veoma važan, i to sa aspekta povezanosti problema koje danas tretiramo sa cjelokupnim našim privrednim razvojem.

Neki od drugova su već govorili o tome. Ja se slažem s mišljenjem druga Jakova Blaževića i druga Jože Smolea kako su oni pristupili tome problemu. Bitni nedostatak Nacrta rezolucije i, prema tome, bitna potreba da se donese jedna druga šira rezolucija koja bi tretirala ovaj problem, jeste u tome što nedostaje ocjena što naučnoistraživački rad u ovom času društvenih i privrednih kretanja u našoj zemlji znači. Mislim da bi bilo anahrono u sadašnjem momentu govoriti uopšte o značaju nauke, jer je to opće poznato. Ali, trebalo bi fiksirati što nam ovaj trenutak nosi i koje su to pozitivne snage i činioci koji već postoje u našim društvenim kretanjima i zalažu se za ubrzaniji, intenzivniji naučnoistraživački rad.

Sa toga stanovišta ja podržavam mišljenje druga Jože Smolea koji je pledirao, ako sam ga pravilno shvatila, da u rezoluciji upravo taj pristup bude vidno naglašen. Mi se de facto nalazimo u situaciji da nam je dosadašnji razvoj omogućio i imperativno zahtjeva da predemo na intenzifikaciju privređivanja, na ekonomski opravdanije uklapanje u međunarodnu podjelu rada, na modernizaciju i najsuvremenija tehnološka rješenja. To je, međutim, nemoguće u ovoj situaciji bez intenzifikacije i bez drukčijeg pristupa naučnoistraživačkom radu u svim njegovim vidovima, kako u pogledu samostalnih istraživanja, osobito na nekim područjima i u pogledu praćenja svega što suvremena nauka danas u svijetu daje, tako i u pogledu osposobljavanja naše privrede da rezultate naučnih istraživanja što brže prihvati.

Prema tome, meni se čini da bi u tom pristupu bilo osobito važno naglasiti još nešto. Dosadašnji razvoj ne samo da je stvorio potrebu za intenzifikacijom naučnoistraživačkog rada, nego je dao i prva rješenja, tj. otvorio jednu realističku perspektivu ubrzanja naučnoistraživačkog rada i ukazao na osnovne činioce i snage koje će dalje ubrzavati proces koji je već u toku. Ove promjene, koje su u toku u našem privrednom sistemu, imaju ogromno značenje za intenzifikaciju naučnoistraživačkog rada u svim njegovim fazama i na svim nivoima.

To je, u prvom redu, orijentacija da se daju veća prava, a time i veća odgovornost neposrednog proizvođača u proširenoj reprodukciji, što znači omogućavanje da se preovlada znanstveni mentalitet, da se stvori moderna industrijska organizacija da se privrednim poduzećima omogućiti da imaju dugoročniju politiku, a ne kratkoročnu, koja onda, naravno i ne treba da se oslanja na naučnoistraživački rad. To, u isto vrijeme, znači podsticanje ka unutrašnjoj ekonomsko-tehnološkoj integraciji, a ne administrativnoj i budžetskoj, i znači jedan proces centralizacije i jačanja sredstava koji se nemi-

novno mora oslanjati i kao pretpostavku mora imati razvijeniji naučnoistraživački rad.

Sve ove promjene u sistemu koje imaju za cilj jačanje principa dohotka i materijalne zainteresiranosti neposrednog proizvođača u najširem smislu te riječi, imaju isti efekt — mobiliziraju i najšire snage i one gdje se, u stvari, i stvaraju sredstva, gdje se stvara nacionalni dohodak, gdje se stvaraju sredstva za naučnoistraživački rad, da ta sredstva svesno odvajaju za te svrhe.

Isto tako, i proces oslobađanja ekonomskih mehanizama i sve manja orijentacija na subvencije i dotacije, a sve jača na favoriziranje efikasnosti privređivanja neminovno mora da ima za pretpostavku jačanje naučnoistraživačkog rada. Zato, mislim da bi u pristupu ovoj problematici, u ovom trenutku, u prvom redu trebalo naglasiti procese koji se odvijaju u našem sistemu — ovaj razvoj koji je posljedica dosadašnjih naših kretanja, koji stvara i potrebu ali, u isto vrijeme i nalazi sredstva za rješavanje te potrebe, tj. ističe one snage, one činioce koji mogu taj razvoj da ponesu. Nije nimalo slučajno što su upravo najjače privredne organizacije one koje su najviše orijentirane ka modernizaciji proizvodnje i na visoku produktivnost u isto vrijeme i centri u kojima se najviše razvijalo naučnoistraživačko jezgro, ili koje su se najviše u svom radu oslanjale na razna naučna dostignuća naših instituta na fakultetima i van fakulteta.

Mislim da su dosadašnje izvjesno zaostajanje formiranja naučnoistraživačkih jedinica u našoj privredi i pomanjkanje izvjesne jače orijentacije na problematiku našeg razvoja došli kao rezultat objektivnog stanja koje smo imali — ekstenzivnog privređivanja — stanja koje nije vršilo unutrašnji pritisak da se modernizuje tehnologija. Zato mi se čini da će razvoj naše privrede ka modernoj privredi, vlastitom logikom, tereti na intenzifikaciju naučnoistraživačkog rada i to što mi danas o tome ovako raspravljamo mislim da je, u stvari, već rezultat tih procesa, jer se zastarjela tehnologija i znanstveni način rada pokazuju sve više anahronim i što više budemo oslobađali u usavršavali naš privredni sistem, to će sve više biti anahrono i neodrživo.

Vrlo često se isticalo, na primjer, da su, sa stanovišta razvoja naučnog istraživanja u našim privrednim preduzećima, kao bitna smetnja bili nizak nivo proizvodne tehnologije i industrijske organizacije, pomanjkanje industrijske tradicije, nedovoljno sprovedena podjela rada između službi u preduzećima koja je otežavala koncentraciju kadrova, te pomanjkanje tehnološke discipline, kao uslova za sprovođenje industrijske organizacije. I ono o čemu je govorio drug Branko Žeželj — shvatanje o potrebi

naučnoistraživačkog rada. Ja jesam da plediramo za shvatanje o potrebi naučnoistraživačkog rada. Ali, mislim da treba da uočimo da upravo ove promjene, koje su u toku, znače objektivnu podlogu na kojoj mora doći do promjene u shvaćanjima. Dakle, znače realnu snagu koja će uticati na unapređivanje naučnoistraživačkog rada i sada se upravo radi o tome da svjesne, subjektivne snage daju najširu politiku i društvenu podršku tim tendencijama.

Moramo konstatirati da do sada, bez obzira što sredstva za naučnoistraživački rad — kako se ocjenjuje u Nacrtu rezolucije — nijesu bila dovoljna, sredstva koja su bila namijenjena naučnoistraživačkom radu nijesu uvijek bila pravilno korišćena baš iz razloga što objektivni procesi nijesu u dovoljnoj mjeri vršili pritisak u tome pravcu. Nijesu kritički pokazivali problem, kao što ih danas pokazuju, nije bila dovoljno povezana sa onim oblastima naših privrednih — ja govorim u prvom redu privrednih — ali i društvenih kretanja koja su za nas prioritetnija. Mislim da ne smemo i ne možemo bježati od činjenice da je na širokom frontu mogućnosti naučnih istraživanja ipak neophodno da izvjesnim treba dati prioritet.

Danas se u svim zemljama koje nemaju socijalističku privredu raspravlja o pitanjima kako povezati naučnu politiku sa ekonomskom politikom zemlje. Raspravlja se kako da se izaberu one oblasti u kojima neka zemlja treba da se specijalizuje, što je posebno važno za male zemlje zbog one povezanosti: produktivnost — dohodak — naučnoistraživački rad — produktivnost, kako utvrditi teme naučnoistraživačkih projekata, kako utvrditi kriterijume za određene prioritete. Pri tom se obično smatra da sa privrednog stanovišta postoji veza između privrednog razvoja i naučnoistraživačkog rada i to takva što ako je u pitanju kraći period — ciljevi privrednog razvoja utiču u stvari na program tehničkih istraživanja, a ako je u pitanju dugoročni period, onda nasuprot tome — perspektive naučnog progressa određuju ekonomsku revoluciju.

Ili, govoreći konkretno o našoj situaciji, pošto se nalazimo pred donošenjem sedmogodišnjeg plana, mislim da bi bilo neophodno da se na platformi poznavanja općih tendencija u razvoju nauke i zadataka sedmogodišnjeg plana izgradi i platforma za naučnu politiku za sljedeće razdoblje koja bi sa svoje strane dalje utjecala na određivanje privrednih zadataka u jednom dugoročnijem periodu.

Drugim riječima, ja plediram za selekciju istraživačkih područja, koncentrirajući posebnu pažnju, sredstva i kadrove na ona područja gdje postoje osobito povoljni uvjeti ili na područja koja su nam neophodna radi postizanja određenih rezultata, u skladu sa našom osnovnom

prizvodnom orijentacijom. Dakako, ne apsolutizirajući ovo u smislu da nikakva druga naučna područja ne treba da se razvijaju. Treba da plediramo za takovu orijentaciju naučnoistraživačkog rada, a da prepustimo konkretna rješenja drugim institutima i organizacijama, ali da plediramo za takvu orijentaciju naučnoistraživačkog rada koja će pravilno postaviti kriterijume za izbor naučnih oblasti prema općim tendencijama nauke i našeg ekonomskog razvoja.

U pogledu kadrova ne bih ponavljala ono što je tu već rečeno, ni one dijelove s kojima se u rezoluciji slažem. Samo bih dodala još neke konkretne elemente koji bi, sa moga stanovišta, bilo korisno da nađu svoje mjesto u rezoluciji.

To je, prije svega, ubrzanje tempa formiranja naučnoistraživačkih kadrova uopće, a u nekim oblastima posebno. Drugarica Mirjana Gross govorila je o problemima društvenih nauka. Ne znam, ali jedna detaljnija diskusija vjerojatno bi omogućila da se mišljenja do kraja konfrontiraju i argumenti uporede. Međutim, ja ne znam da li bi se problem mogao postaviti sasvim tako. Naime, ja se sasvim slažem s njom da je ogromna uloga društvenih nauka, i sama se bavim društvenim naukama, i sasvim se slažem sa njom da na tome području imamo o čemu raspravljati, da postoji problem i orijentacije, i kvaliteta, i izvjesnih potpuno deficitarnih područja. Ali, mene je, recimo, zapanjio podatak u materijalu Saveznog savjeta za koordinaciju naučnih istraživanja koji glasi ovako: »Od 146 različitih smjerova postdiplomskog studija, koji bi trebalo da budu jedna vrsta dalje specijalizacije i usmeravanja naučnoistraživačkog kadra, 132 je bilo u oblasti društvenih nauka, a 14 je bilo u oblasti materijalno-fizičkih nauka«.

Ili, na primjer, mene je porazio podatak da je u oblasti prava i ekonomije posljednjih 12 godina bilo 324 doktorata, a u svim granama tehnike 151. Dakle, ovdje ne bih htjela govoriti o važnosti jedne ili druge naučne oblasti, ali mislim da bi u rezoluciji Savezne skupštine moglo da se bar ne fiksiraju prioritetne oblasti, već da se ukaže na potrebu da odgovarajući forumi i odgovarajuća tijela ukažu na deficitarnost u pojedinim strukama. Mi znamo da su, na primjer, matematika, fizika i kemija osnov za razvoj nauke i da na neki način daju orijentaciju svim nosiocima razvoja naučnoistraživačkog rada u pogledu daljnjeg razvoja.

Isto tako, što se tiče sveučilišta. Ovdje je drug Ivo Supek nešto govorio o tome. Tu bih ja, kad bi imali malo više vremena, govorila o nekim pitanjima s tim u vezi. No ona nijesu bitna za ovu raspravu. Ja mislim da bi u rezoluciji trebalo sasvim načelno naglasiti ulogu

sveučilišta. To znači, po mome mišljenju, naglasiti i odgovornost sveučilišta za brže i kvalitetnije formiranje kadrova. Pri tom, mora se konstatovati da proces naučnoistraživačkog rada i njegov razvoj nije nešto što je otcepljeno od baze. Drugarica Stanka Veselinov govorila je o tome kada je spomenula obrazovanje koje prethodi naučnoistraživačkom radu. Mislim da obrazovanje uopće, naučnoistraživački rad i njegova primjena u praksi stvara pogodnu klimu u kojoj, ne izuzetni pojedinci, nego cjelokupan naučnoistraživački rad može, u stvari, da se razvija brzim tempom. Za jednu zemlju i za jednu privredu kao što je naša neobično je važno da fakulteti stvaraju kadrove koji će biti sposobni da apsorbiraju u praksi sva naučna dostignuća.

Ovdje je, takođe, bilo govora o postdiplomskom studiju. Ovo pitanje trebalo bi načelno da nađe mjesto u rezoluciji i to, takođe, sa izvjesnim prioritetima. Mi smo ranije imali planiranje koje je odgovaralo onoj fazi razvoja u kojoj se naša privreda nalazila: plan u jednom poduzeću, odnosno centralni plan i, onda, jedan susretni proces koji nije baš sasvim tekao kako treba. Ovaj proces razvoja i prelaz naše privrede u višu fazu postavio je pred nas zahtjev da se izmjeni i sistem planiranja. Sada se planiraju privredni kompleksi. A ako se planiraju privredni kompleksi, onda treba da postoji takođe i projekcija kadrova koji mogu da ponesu taj razvoj, a uz to i projekcija naučnoistraživačkih kadrova, pa, prema tome, i projekcije u vezi sa postdiplomskim studijama i u vezi sa specijalizacijom.

Ja mislim, drugovi, da bi u rezoluciji trebalo da nađe mjesto i jedna postavka koja bi principijelno govorila o specijalizaciji, o formiranju jasnijih kriterijuma u vezi sa specijalizacijom i obaveza nakon specijalizacije. Sada nemam vremena da ilustrujem i argumentujem svoju tezu, ali mislim da svi oni koji se donekle bave ovim problemom, a vjerojatno i oni koji konzumiraju rezultate naučnoistraživačkog rada, znaju da su nam na tome području procesi još jako otvoreni i da nijesu sasvim krenuli.

Na kraju, čini mi se da bi se naučnoistraživački kapaciteti, ljudski kapaciteti mogli i bolje koristiti nego što se koriste ako cjelokupno društvo, ako svi činioци na svim nivoima posvete brigu da se oslobode raznih administrativnih menadžerskih ili drugih funkcija, da se nađu drukčija rješenja za mnoga pitanja na kojima danas gube vreme, umesto da svoje kvalifikacije koriste za naučno istraživanje. Ja bih samo spomenula jedan podatak. U SSSR i SAD se, na primjer, godišnje objavljuje preko milion podataka izvoda iz stručne literature, da se pri tom koristi elektronika i automatizacija kako bi se što brže mogao dati izbor iz onih

naučnih područja u kojima danas već postoje vrlo široki zahvati. Mislim da bi u tome pravcu podrška Skupštine svim činioциma, koji o tome mogu odlučivati, bila veoma dobro došla. Ja podržavam prijedlog koji je ovdje dat — ne znam da li se možda kosi sa našim Poslovníkom — da bi dalje diskusije o ovom pitanju povezali i sa Privrednim vijećem. Drug Jože Smole je dao taj prijedlog.

Predsedavajući Nikola Sekulić:

Ima riječ poslanik dr Dimitrije Vujović.

Dr Dimitrije Vujović (Izborna jedinica Titograd):

Drugarice i drugovi poslanici, činjenica da je ovaj problem stavljen na dnevni red sjednice našeg Vijeća, ohrabrujući je znak da se nešto ozbiljno mijenja u našem stavu prema problemima naučnoistraživačkog rada. Ali, značajan korak koji ćemo učiniti donošenjem rezolucije bio bi, u izvjesnom smislu, čini mi se, korak u prazno, ako posle toga ne bi donijeli druge akte, prvenstveno zakonodavne prirode i ako štampa ne bi dala potreban publicitet.

Ja to govorim radi toga što imamo iskustva sa nekim do sada donetim aktima. Mi smo, na primjer, donijeli Preporuku o osnovnom obrazovanju, ali mi se čini da ta Preporuka nije došla u ruke onih kojima je trebalo da dođe i ostala je skoro nepoznata. Ja znam primjere da ni prosvetni organi nijesu ni jednim slovom pomenuli ovu Preporuku. Zbog toga me je strah da jedna ovakva rezolucija, koju treba sada da donesemo ne doživi sličnu sudbinu, ako joj ne bi dali mnogo širi publicitet i ako odmah iza nje ne bi donijeli druge zakonodavne akte kojima bi se obezbijedilo sprovođenje u život principa navedenih u rezoluciji.

Nacrt rezolucije, koji ovdje razmatramo, ima nekih nedostataka. Ja nemam nameru da ponavljam izvjesne stvari koje su ovdje već rečene. Napominjem samo da se slažem sa izvjesnim primjedbama koje su date u pogledu društvenih nauka, naime, da je rezolucija u tome smislu prilično jednostrana, pa bi, možda, više odgovarao naslov: rezolucija o radu i razvoju naučnoistraživačkog rada za privredni razvoj naše zemlje.

Problem naučnoistraživačkog rada ne bi smjeli reducirati samo na jedan njegov dio, makar da je u ovom momentu i najvažniji. Mi moramo imati pred očima cjelinu naučnog istraživanja, tj. prirodu i društvo i posebno čovjeka sa svim njegovim manifestacijama. Da se o tome vodilo računa ne bi se desilo da jedna grupa nauka, kao što je ovdje konstatovano za društvene nauke, ne nađe svoje mjesto, jer, ono što je o društvenim naukama u Nacrtu rezolucije rečeno, nije dovoljno. Istina, u centru naših

preokupacija treba da budu materijalni problemi, privredni razvitak zemlje i slično. Ali, time se ne iscrpljuju svi problemi i time nije rečeno sve, jer postoje i druge oblasti koje imaju svoje korišćene u materijalnoj bazi.

Dakle, meni se čini, moramo imati u vidu, kada donosimo jedan ovakav akt, da se čovjek ne manifestuje samo kroz materijalnu proizvodnju, nego, tako da kažem, i kroz duhovnu proizvodnju. Zbog toga, pošto je u centru naše pažnje čovjek i težnja da ga svestrano izgradimo, da ga učinimo ne samo materijalno, nego i duhovno bogatim, morali bismo imati ove činjenice u vidu, iako su ovo komponente jednog istog procesa. Ali, ako jedna od ovih komponenta zaostaje, onda zaostaje i čitav proces.

Da budem konkretan. Ja mislim, kada o ovome govorim, na nauke koje su ovdje već spomenute: istoriju, filologiju i sl. koje, po mome mišljenju, nijesu našle dovoljno mjesta. Da ne dužim, pošto je sve to već rečeno, zaključio bih s molbom da se prilikom daljih diskusija i konačne izrade ove rezolucije ove činjenice uzmu u obzir.

Drugi problem o kojem ću govoriti je finansiranje, sa stanovišta nerazvijenih područja. Finansiranje u nerazvijenim područjima dobija akutan karakter. Ovdje je iznesen podatak da se za naučnoistraživački rad u Jugoslaviji daje 0,8% od nacionalnog produkta, a u Crnoj Gori 0,23%, što je skoro tri puta manje, nego jugoslovenski prosjek. Ovaj podatak dodajem, jer, kada su davani podaci o broju naučnih radnika u Jugoslaviji, nabrojane su sve republike osim Crne Gore, pa se dobija utisak kao da u Crnoj Gori nema naučnih radnika i naučnih institucija.

Problem finansiranja naučnoistraživačkog rada na nerazvijenim područjima je vrlo ozbiljan. Kao i svugdje, naučni rad je finansiran preko budžeta, što je donosilo mnoge teškoće i slabosti. Kasnije su ta sredstva jednostavno prenesena na Fond za naučni rad i ona su bila prilično ograničena. Pošto nije bilo dovoljno sredstava, uzimana su sredstva na koja su reflektirale druge naučne organizacije. Jednom reči, dolazilo se u situaciju da se jedno razgrađuje da bi se drugo gradilo, jer su sredstva ograničena. S obzirom da se ovdje predlažu izvjesni putevi za poboljšanje finansiranja naučnoistraživačkog rada, kao što su: veća angažovanost privrednih organizacija, povoljniji uslovi kreditiranja, određivanje izvjesnih fiksnih procenata od nacionalnog dohotka koji bi se izdvajao za naučnoistraživački rad i sl., nijesam siguran da će se na taj način u mnogo-me popraviti položaj naučnoistraživačkog rada na nerazvijenim područjima, jer su tamo privredna preduzeća još dosta slaba i ne bi mogla

odvajati mnogo sredstava za naučnoistraživački rad, tako da bi ta sredstva bila veoma mala. Zbog toga, mislim da bi prilikom diskusije o Nacrtu rezolucije trebalo imati u vidu i ovaj moment. Naime, trebalo bi voditi računa kako će se ovaj način finansiranja reflektovati na nedovoljno razvijenim područjima. Istina, tu možda ima izvjesnog »leka« u kooperaciji, u integraciji sa naučnoistraživačkim ustanovama na razvijenim područjima. Takođe, čini mi se da bi i Savezni fond za naučna istraživanja mogao nešto više da učini, da pomogne u finansiranju naučnih istraživanja na nedovoljno razvijenim područjima, jer procent koji treba ulagati za naučnoistraživački rad na nerazvijenim područjima možda bi morao biti veći nego u drugim razvijenijim područjima, što je ovdje s pravom konstatovano. Savezni fond bi trebalo da interveniše, jer, na kraju, nema nauke koja je lokalna, republička ili savezna.

Eto, to su dva problema o kojima sam htio da govorim kao prilog diskusiji o Nacrtu rezolucije.

Predsedavajući Nikola Sekulić:

Više nema prijavljenih govornika. Da li se još netko javlja za riječ? Ima riječ drug Edvard Kardelj, predsjednik Savezne skupštine.

Edvard Kardelj (Izborna jedinica Ljubljana I):

Ja ću se ograničiti na dva do tri načelna aspekta iz ove diskusije.

Potpuno sam saglasan sa osnovnim konstatacijama i intencijama Nacrta rezolucije i izlaganjem druga Avda Hume. Naime, mislim da je tačna konstatacija da zaostajemo u pogledu uslova koji postoje za razvoj naučnoistraživačkog rada i da se treba jasno orijentisati ka bitnom poboljšanju uslova i obezbeđenju veće društvene intenzivnosti u oblasti naučnoistraživačkog rada.

Mislim da je suvišna svaka reč o značaju naučnoistraživačkog rada, jer, na kraju, svaka naša budućnost zavisi od naučnoistraživačkog rada, čitav naš razvoj, čitav razvoj čovečanstva. Zato je malo neopravdana, nedovoljno fundirana diskusija koja se vodi sa pozicije da li je naučnoistraživački rad važan ili nije važan, da li neko daje ili ne daje novac za to, da li se shvata ili ne shvata njegova važnost.

Slažem se s mišljenjem, koje je iznela drugarica Savka Dabčević, da je bitno da ocenimo šta danas znači za našu najbližu budućnost zadatak o kojem diskutujemo. U tome pogledu, svakako, ne sme da bude nikakvog kolebanja društvene zajednice, osobito u pogledu obaveza koje upravo danas treba da ima naša zajednica prema toj oblasti društvenog stvaranja.

No, učinili bismo veliku grešku ako bismo sve sveli samo na to da treba dati više novaca za naučnoistraživačku delatnost. Ja, doduše, smatram da i to treba učiniti, jer, u stvari, u tome leži najznačajniji uzrok zaostajanja u ovoj oblasti. Ali, ja, u isto vreme, želim da ukažem i na određene granice u toj oblasti, na određenu međuzavisnost o kojoj mora da vodimo računa. I to naravno, ne samo radi toga što je naše društvo materijalno ograničeno, nego i radi toga što, ako budemo jasno precizirali materijalne odnose, iz toga treba da izvučemo i zaključke u pogledu organizacije i drugih odnosa u oblasti naučnoistraživačkog rada. Nauka sama za sebe, kao deo društvenog procesa rada — ponavljam opšte poznate istine, ali to govorim upravo radi toga da bi bio jasniji zaključak koji želim iz toga da izvučem — neposredno ne proizvodi ništa, nikakvu vrednost i ona se, kao jedan deo društvenog rada, opredmećuje tek u sferi materijalnog stvaranja svakog društva, razume se, pa i našega.

Ona, sama po sebi, apstraktno gledano, svojim radom ne stvara materijalnu bazu, ali stvara indirektno, u materijalnoj proizvodnji i to, bilo razvitkom tehnike, tehnologije, sredstava rada itd., bilo opštim, kulturnim, naučnim, obrazovnim, stručnim i drugim uticajima koji uzdižu čoveka kao čoveka i kao nosioca rada, osposobljavaju ga kao društveno biće i društvenog upravljača.

Prema tome, tu postoji uzajamna zavisnost. Mi ne možemo posmatrati finansiranje nauke van opšteg materijalnog razvoja i napretka naše zemlje. Drukčiji je bio položaj naučnoistraživačkog rada u nas kad smo imali 150 dolara nacionalnog dohotka po glavi stanovnika, a drukčiji kada imamo 500 dolara. Sasvim je, naravno, drukčija situacija u Americi, gde je nacionalni dohodak 3.000 dolara po glavi stanovnika. Ako bi jedna jučerašnja kolonija u Africi, koja ima 40 dolara nacionalnog dohotka po glavi stanovnika, htela da ima takav naučnoistraživački instrumentarij koji mi danas imamo, i koji smatramo skroz nezadovoljavajućim, ona bi sama sebe ekonomski i, tako reći, fizički upropastila. Mi moramo, po mome mišljenju, razvijati svest o uzajamnoj povezanosti naučnoistraživačkog rada i materijalnog napretka društva, a to znači razvijati svest i u jednoj i u drugoj oblasti — i u sferi materijalne proizvodnje i u sferi naučnoistraživačkog rada i duhovnog života.

Ja to govorim radi toga što se tu i tamo susrećemo, po mome mišljenju, i sa nekim napakim shvatanjima. Danas postoje u našoj proizvodnji, u privredi razna zaostala, potpuno zanatlijska shvatanja, koja stvarno nemaju nikakvog smisla za naučnoistraživački rad. S druge strane, postoje izvesna shvatanja u jed-

nom delu naše inteligencije koji nauku i kulturu posmatraju kao nešto za sebe, kao nešto što nema direktne veze sa stanjem i postignutim stepenom materijalnog razvitka našega društva. No, ne radi se samo o materijalnoj zavisnosti, nego je naučnoistraživački i kulturni rad u raznim oblicima i stepenima upravo budućnost društvenog i individualnog rada.

Ne mislim da se upuštam u teoretska razmatranja o tome, ali hoću samo da kažem da je Marks upravo u takvome radu video krajnji cilj oslobođenja rada, tj. oslobođenje čoveka od te činjenice da je on danas još velikim delom, kako kaže Marks »dresirana« fizička snaga.

Drugim rečima, borba za jasniju orijentaciju naših ljudi u pogledu naučnoistraživačkog rada u bilo kojoj oblasti — počev od privrede, pa sve do zdravstva, socijalnih i prosvetnih službi itd. — znači, u isto vreme, i put ka jasnijem saznanju ciljeva naše socijalističke izgradnje. Ja mislim da je rad na tome području bitni, sastavni deo borbe za napredak socijalističkih odnosa.

O tome bi se, naravno, moglo još govoriti. Ali, ja bih iz toga izvukao dva zaključka za našu praksu. Prvi, što je već ovde konstatovano, da je veoma štetno shvatanje, koje vrlo često čujemo, ne samo u nekim našim zanatskim preduzećima, nego i mnogo drugde, da je nauka neka vrsta pomoćnika društvenog rada. Ona, u stvari, nije njegov pomoćnik. Ona je njegov odlučujući, sastavni deo. Ja se u tome pogledu potpuno slažem sa drugom Ivom Supekom, kad je govorio da je upravo to najznačajnija promena u odnosu rad—nauka. Oduvek su rad i nauka povezani, kroz čitavu istoriju. Ali je taj specifični udeo, specifična težina naučnoistraživačkog rada u procesu društvenog rada danas nesravnjivo veća nego što je bila pre hiljadu ili sto godina. A to, upravo, odražava sve procese napretka proizvodnih snaga, koje je čovečanstvo postiglo.

Mi sada imamo određene privredne teškoće. O privrednim teškoćama mnogo se govori i traže se, vrlo površno, razni razlozi za te teškoće. Po mome mišljenju, činjenica je da smo u našem materijalnom razvitku, u razvitku proizvodnih snaga dostigli do stepena kada više ne možemo da idemo dalje na stari način. Zato, nije slučajno što sada postavljamo na dnevni red problem naučnoistraživačkog rada. Zaostajanje naučnoistraživačkog rada jedan je od glavnih razloga zaostajanja u produktivnosti rada. I ne samo to. To je jedan od glavnih razloga što ne možemo da sagledamo prave uzroke teškoća s kojima se susrećemo u sadašnje vreme. Naša orijentacija je sada ka tome da otvorimo sva vrata, tako reći, sve puteve za manifestaciju onih društvenih snaga koje mogu

da odnesu odlučujuću bitku, da izvrše prelom u oblasti produktivnosti rada.

Mislim da se iz toga vidi značaj naših napora o kojima se govori u Nacrtu rezolucije. No, to ne važi samo za privredu. Ja bih se u tome pogledu složio sa drugovima koji su kritikovali Nacrt ove rezolucije sa gledišta da nedovoljno govori i o drugim oblastima naučnoistraživačkog rada. Nije sada važno koja je oblast naučnoistraživačkog rada više u zaostajanju. Meni se čini, a i najverovatnije je, da su upravo tehničke nauke danas u zaostajanju i da tu postoje najveći problemi. No, bez obzira na to, u jednoj ovakvoj rezoluciji stav Skupštine, kao vrhovnog organa samoupravljanja i vlasti ove zemlje, mora biti jasan u celini, bez obzira kakvi će se akcenti dati u konkretnoj, svakodnevnoj akciji.

Inače, mislim da potpuno iste pojave imamo i u zdravstvu, kao društvenoj službi, gde nam naučnoistraživački rad zaostaje i da slično zaostajemo, recimo, i u prosveti i školstvu. Ja bih, uz put hteo još da kažem — bar je takav moj utisak — da proglašavamo kao novost neke koncepcije u školstvu kojih se već čitavi svet odrekao. Šta više, ja mogu da tvrdim da je na nekim područjima naša praksa empirijski otišla dalje nego naš naučni rad. Mi, dakle, danas imamo negde otvoren sukob između sasvim zaostale nauke sa jednom veoma naprednom praksom. Imamo i tu pojavu u našoj zemlji. Prema tome, iz svih tih razloga, mislim da je dobro što se problem zaoštrio i postavio na dnevni red Savezne skupštine.

Da se vratimo malo unazad. Ja se slažem sa drugom Ivom Supekom, koji kaže da se ne može sve što je bilo u prošlosti pravdati potrebama prošlosti. Posebno se slažem s mišljenjem da je administrativni sistem upravljanja u toj oblasti svakako doveo do određenih, ponekad veoma krupnih deformacija. No, ipak, mislim da ne bismo sve smeli svesti na to, i čini mi se da to čak nije ni glavno. Mi smo počeli industrijalizaciju, kao što sam rekao, kad je nacionalni dohodak u Jugoslaviji iznosio 120 dolara po glavi stanovnika. U takvoj situaciji — o tome se, naravno, može uvek diskutovati — za jednu seljačku zemlju, koja je posedovala najzaostaliya oruđa za rad i bila iza svih evropskih i drugih proseka ranijeg sveta, najjednostavnije je bilo da kupuje licence, da montira već gotove fabrike, da pokrene rad i podigne produktivnost rada na viši nivo itd. Naravno, ja ne tvrdim da je u takvoj situaciji i zbog svega toga naš naučnoistraživački rad bio postavljen kako treba. Ali, kada bi se danas našli u sličnom položaju, u kakvom smo bili tada, ja verujem da bi, sa izvesnim korekturama, više-manje postupili na isti način. Jer, za jednu seljačku zemlju, sa niskim nacionalnim dohot-

kom i sa malim brojem kadrova, bilo je prirodno što se orijentisala na ekstenzivnu industrijalizaciju i pomalo zanatski rad u nekim privrednim organizacijama.

Ja to ne govorim zato da bih opravdao stvari, nego zato da bih ukazao na uzroke i na materijalnu povezanost tih dveju sfera, o čemu sam malopre govorio. Meni izgleda da je uočavanje te činjenice važno i zbog toga što upravo na takvoj uzajamnoj zavisnosti treba da izgradimo naš sistem finansiranja naučnoistraživačkog rada.

Znam da su prethodne diskusije u odborima i u Privrednom veću bile dobre, vrlo plodne i konstruktivne. No, tu je bilo mišljenja, na primer, da imamo mnogo instituta, da treba napraviti selekciju instituta, da ima instituta koji se dupliraju u svom radu, da treba povećati koncentraciju naučnoistraživačkog rada, da imamo previše ljudi u nekim institutima i slično. Ja bih se bojao da tvrdim bilo šta od svega toga: da imam mnogo ili malo instituta, da imamo duplih instituta ili da ih treba ujedinjavati ili ne. Ako je to pitanje subjektivnih odluka nekih činilaca van nauke i van neposrednog procesa rada na koji ta nauka utiče, kome ta nauka služi, mislim da bi svaka takva intervencija, bojim se, dovela samo do loših rezultata.

Ja bih rekao nešto još o onome o čemu je danas govorio drug Milan Osredkar — o zavisnosti kvaliteta kadrova od kvantiteta kadrova. To je, i inače, bio naš stav već duže vreme. Potpuno je jasno, čak i u oblasti nauke i kulture, kao i bilo gde na drugom području, da do kvalitetnih kadrova i do kvalitetnih rešenja može da se dođe samo iz velike mase sitnih, srednjih i pomoćnih kadrova i iz mase sitnih i srednjih istraživanja. Nije ništa štetnije nego misliti da ćemo imati dobru nauku ako koncentrišemo sto najboljih naučnih radnika u neku, neću reći, kasamu, nego nekakav sistem, makar se on zvao i programiranje, pa onda očekivati da će nam tih sto naučnika dati sve što nauka može da da. Naprotiv, meni izgleda da moramo shvatiti da je u ovoj oblasti stimulativan samo onaj sistem koji postiže rezultate iz jedne široke baze iz koje mi, onda, treba, prema dostignutom stepenu, prema realizovanim kvalitetima, utvrđenim kvalitetima, da gradimo onu vertikalnu zgradu, i to da je gradi, pre svega, sama nauka. Zato mi izgleda najprirodnije da u rezoluciju ne unosimo nikakve predloge ili zahteve za nekakvim administrativnim reorganizacijama ili za stvaranje nekakvih šema za naučni rad.

Važno je da težište bude na sadržini rada pojedinih instituta, bilo za praksu, bilo u oblasti primenjenih nauka, za privredu, za zdravstvo itd. ili u fundamentalnim istraživanjima

i da onda ti činioци koji se, u stvari, koriste radom takvih naučnoistraživačkih institucija ili organizacija, društava itd., odlučuju šta je njima korisno a šta nije.

Drugim rečima, meni izgleda da o tome kakvi su nam instituti potrebni i kakvi profili naučnih istraživača treba da odlučuje opšta kultura koju smo dostigli kao narod na tome području, i, pre svega, ljudi kojima je nauka baza njihovog društvenog, materijalnog i svakog drugog napretka. Neki kažu i misle da u tome pravcu treba da se razvija finansiranje — da finansiranje naučnoistraživačkog rada bude direktno povezano sa procesom rada, a ne preko budžeta ili preko nekih posebnih administrativnih instanca, jer je to jedinstveni proces rada. Kada je jedinstveni proces rada ne vidim zašto da ga razbijamo raznim posebnim organizacijama van tog procesa društvenog rada i da stvaramo konflikte između oblasti fizičkog rada i ove faze društvenog rada. Neki kažu da je to komercijalizacija nauke, instituta itd. Što se komercijalizacije tiče ja mislim da nikakav administrativni sistem ne može da je spreči, niti je sprečio komercijalizaciju ljudi koji su skloni komercijalizaciji. Ja ne tvrdim da u ovakvom sistemu neće biti komercijalizacije. Ali komercijalizam nije stvar koja se može ukinuti subjektivnim ubeđivanjem ili davanjem lekcija odozgo da je komercijalizacija rđava stvar. Komercijalizacija proizlazi iz društveno-ekonomskih odnosa između ljudi i treba se boriti protiv nje. Ali, s druge strane, ne treba ni preterivati i preuveličavati njen značaj. U svakom slučaju, uveren sam, ako finansiranje naučnoistraživačkog rada postavimo na takav način, mislim na osnovi direktnog odnosa između rada i naučnog istraživanja, da će komercijalizacija biti mnogo manje demoralizirajuća i biće mnogo manjeg obima nego što bi to bilo u suprotnim uslovima, u uslovima administrativnog stvaranja šema naučnog istraživanja.

Postoji bojazan da to može da dovede do zapostavljanja fundamentalnih istraživanja. I to je moguće. Ja ne tvrdim da je to nemoguće. Međutim, takvog zanemarivanja, ako hoćete, ima i danas. No, u suštini — i tu bih ja podržao ono o čemu je govorio drug Avdo Humo i drugi drugovi — treba naglasiti jedinstvo fundamentalnih istraživanja i takozvanih primenjenih nauka, jer bez fundamentalnog istraživanja nema ni primenjenih nauka. Ako budemo primenjivali samo tuđe naučne rezultate mi ćemo uvek biti za 10 do 15 godina iza ostalog sveta.

No, problem i jeste u tome da te odnose rešimo u sistemu. U svetu te odnose rešavaju na veoma različite načine. Ja sam bio u naučnim institutima čiji su rezultati primenjivani u oblasti industrije i koji su se finansirali na taj

način što su vršili konkretne usluge preduzećima. Pored toga, po statutu i ugovoru sa svim onima koji se koriste uslugama takvog instituta, određenim procentom sredstava instituti su potpuno slobodno raspolagali upravo za fundamentalna istraživanja i o trošenju novca nikome nisu polagali računa, bili su potpuno samostalни. Naravno, to sada zavisi i od karaktera instituta. Taj odnos negde može biti 50:50, negde 25:75, a negde će biti sasvim drukčiji. No, to ćemo rešavati kroz praksu i u zavisnosti od određene naučne specijalizacije koja će se na takvoj osnovi razviti.

Polazeći od toga da rad i naučno istraživanje treba da budu jedinstveni proces i da u tome okviru treba da pronalazimo i mogućnosti za finansiranje, meni izgleda da je vrlo važno da se što preciznije odrede nosioci finansiranja da bi se administracija isključila iz finansiranja ove delatnosti. Meni izgleda da bi deo budžeta mogao da se prenese na razne druge organizacije naučnog karaktera, kao što su, na primer, akademije, univerziteti itd. i da se onda u tome okviru finansiraju određeni aspekti naučnog istraživanja. No, uopšte uzevši, meni izgleda da u rezoluciji treba malo reljefnije istaći nasioce finansiranja. To bi, pre svega, bile privredne organizacije, razne privredne zajednice, kolektivi ili, ako hoćete, — da bi bilo jasno na šta mislim — radni čovek na svom radnom mestu. On treba da bude prvi činilac finansiranja naučnoistraživačkog rada, kroz svoj sopstveni radni kolektiv i interes, kroz udruženje koje on stvara, kroz komoru i kroz sve druge forme samoupravljanja.

Mislim da će promene koje se predviđaju u sistemu proširene reprodukcije bitno olakšati rešavanje tih problema i da će preduzeća, u stvari, na taj način moći da obezbede sredstva koja će im omogućiti da razvijaju onaj deo naučnoistraživačkog rada koji je direktno povezan s njihovim razvojem. Drugih sredstava izvan privrede mi nemamo, tako da je teško reći da preduzeća treba finansirati još iz nekih drugih izvora. Ja ne znam odakle bi mogli finansirati preduzeća? Ako se orijentišemo da preduzeća u celini raspolazu sredstvima, onda je jasno da će se preduzeća morati da oslone upravo na svoja sredstva. Naravno, otvoriće se razni procesi i stvoriti mogućnosti za ujedinjavanje sredstava, za zajedničko korišćenje sredstava, stvaranje zajedničkih instituta itd., ali na osnovi interesa privrednih organizacija.

Drugi činilac su naše društvene službe — zdravstvo, prosveta i druge. Mi još nismo do kraja raščistili problem finansiranja svih društvenih službi. U tom pogledu još postoje kolebanja. Međutim, to je problem koji se sada rešava i tu ćemo morati uskoro utvrditi neke konkretnije orijentacije kojim putem će i dru-

štvene službe ostvariti veća sredstva, da bi mogla da razvijaju one oblike naučnoistraživačkog rada koji su neposredno vezani s njihovim potrebama.

Treći činilac — koji je, slažem se sa mišljenjem, do sada bio potcenjen, verovatno iz razloga o kojima sam ranije govorio — su akademije nauka, univerziteti, naučna udruženja itd. Ja mislim da tim institucijama u pogledu finansiranja nauke treba da damo daleko veći značaj nego što je to bilo do sada. Druga je stvar da li možemo stvarati fondove na sve strane.

Jasno, mi smo u pogledu kvantiteta sredstava sputani stepenom našeg razvoja. Ali, meni izgleda da je u ovom momentu najvažnije da principijelno rešimo pitanje da li ćemo se osloniti na takve organizacije ili ćemo stvarati neke nove, veštačke administrativne konstrukcije koje mogu, po mome mišljenju, da unesu birokratski sistem u naučnoistraživački rad koji će nas baciti unazad, a ne napred. Akademije i univerziteti treba upravo da se orijentišu u naučnom istraživanju na područja gde će manje dopirati, da tako kažem, interes privrede ili društvenih službi.

Ako bismo se odlučili da te organizacije budu u većoj meri ne samo nosioci naučnoistraživačkog rada, nego i finansiranja naučnoistraživačkog rada, znači ne da imaju samo svoje institute, nego da se uklope u celokupni naučni rad na punktovima koji spadaju u domen njihovog interesa, onda bi ulaganje sredstava u okviru akademija i univerziteta moralo biti drukčije nego što je sada. Trebalo bi upravo poći od toga da su to organizacije koje finansiraju u ime društva, u ime društvene zajednice, ali kvalifikovane organizacije koje to rade u ime društvene zajednice i koje su odgovorne pred društvom. Fondovi unutar akademija i univerziteta morali bi imati veću samostalnost i morali bi da funkcionišu na sličan način — naravno, sa svim potrebnim korekturama — kao što je slučaj s fondovima za naučnoistraživački rad.

Ako bismo čitav mehanizam razvili na takav način, meni izgleda da bi onda fondovi za naučnoistraživački rad u društveno-političkim zajednicama, doduše, trebalo da ostanu, ali s tim da se orijentišu na najkrupnije zadatke i najkrupnije ciljeve, ne opšte, nego sasvim konkretne, koji su usko povezani sa ekonomskim i društvenim razvojem zemlje, da se ne rasprostru na celom frontu naučnog istraživanja.

Danas je bilo kritike da su ovi fondovi bili suviše uski. Ja lično — ne znam koliko sam u pravu — mislim obratno, da su se suviše široko razgranali u svome radu, da su težili da finansiraju suviše mnogo područja, zadataka i ciljeva. A toliko sredstava nije bilo. Cilj ovih fon-

dova je, u stvari, da budu jedan od činilaca koji će finansirati naučnoistraživački rad tamo gde je to od posebnog interesa, za sasvim praktične ciljeve ekonomskog i društvenog razvoja naše zemlje. Meni izgleda da bi se odgovarajućim povezivanjem tih činilaca — ja sam malo šematski nabrojao te činioce ne zato što sam smatrao da je to neko idealno rešenje, nego samo da konkretnije izrazim svoju misao — kao nosioca finansiranja mogla da stvori jedna stalna, stabilna baza za naučnoistraživački rad. Povezivanje tih činilaca, na osnovi interesa svakog od njih posebno, dovelo bi do toga da u finansiranju određenih programa naučnoistraživačkog rada mogu učestvovati sva četiri činioaca, a u drugim opet samo neki od njih.

Ja bih još samo dotakao pitanje programiranja. Ja mislim da je to sama po sebi progresivna mera, ideja i orijentacija. Na kraju, živimo u jednom svetu i na takvom stepenu naučnoistraživačkog rada kada se istraživač — naučnik ne može više zatvarati u neku akademsku samoću, nego se danas mora raditi u ekipama i na osnovi ogromne tehnike koja je veoma skupa i koja može da se obezbedi za nauku samo uz velike napore čitave zajednice. Prema tome, ja nemam nikakvih principijelnih prigovora na tako postavljene stvari. Međutim, mislim da se treba bojati mogućih deformacija, ako se jedna ideja šematski postavi i iz nje napravi neka, da tako kažem, ideološka skica, a zatim društveni organi počnu da je ostvaruju nezavisno od toga da li odgovara određenom institutu i određenoj oblasti naučnog istraživanja. I u tom pogledu je Nacrt rezolucije na jednom mestu malo nejasan, malo preširok i mislim da taj deo stvarno daje utisak kao da rezolucija dopušta mogućnost nekakve hijerarhijske zgrade u oblasti naučnog istraživanja, gde bi neki forumi onda odlučivali o tome šta će se raditi, na kakvim programima itd.

Ja se lično ne bih lako složio ni sa onom formulacijom u Nacrtu rezolucije gde se kaže da celokupna naučna aktivnost instituta predstavlja samo česticu u jednom jedinstvenom sistemu naučnog istraživanja itd. Ako se misli da svaki naučni rad u Jugoslaviji predstavlja deo našeg sveukupnog naučnoistraživačkog rada u Jugoslaviji ja se, naravno, s tim slažem. Međutim, ako govorimo o programiranju nauke ja mislim da moramo poći od toga da sama nauka treba sebi da postavlja programe. A u oblasti naučnog istraživanja programa će biti vrlo mnogo i ja verujem mnogo programa koji često međusobno nemaju nikakve veze i ne treba ih tražiti tamo gde ne postoje. Ne verujem da se između programa slavistike i programa istraživanja atomske energije može naći nekakva zajednička platforma. Ja malo karikiram, no, time hoću da kažem da mi treba da

polazimo od samostalnosti naučnog rada, samostalnosti naučnih institucija i od potrebe njegovog ujedinjavanja na osnovi sopstvenih interesa, interesa samog procesa naučnoistraživačkog rada.

To je jedna strana problema. Druga strana problema je, naravno, da zajednica radnih ljudi, čovek na radnom mestu, radni kolektiv, komuna, republika, pojedine društvene službe, federacija kao nosioci ili učesnici u procesu društvenog rada, privređivanja i razvoja, takođe imaju svoje zahteve prema nauci. I kao takvi oni sebi postavljaju ciljeve. Nije stvar u tome da preduzeće »Rade Končar« programira nauku u toj oblasti. Ono sebi postavlja ciljeve i programe i na tim ciljevima i programima angažuje naučne institucije koje su spremne da se uključe u proces rada i da doprinesu razvitku proizvodnih snaga i, u isto vreme, razvitku fundamentalnih nauka. A takve ciljeve i programe i zadatke u oblasti nauke, naravno, mogu da postavljaju i društvene zajednice. To mogu i komune i federacije da finansiraju takve programe i ciljeve. Meni izgleda da bismo na takav način, stvaranjem takvih vrsta programa, uticali mnogo više na proces unutrašnje integracije i na uzajamno povezivanje naučnog interesa institucija, nego ako bismo zapali u grešku da na bazi nekakvih tehnokratskih i subjektivističkih šema stvaramo nešto što će se vrlo brzo pokazati kao neodrživo i što će, u stvari, razbiti jedinstvo između procesa rada u proizvodnji i naučnog istraživanja.

Jednom rečju, na kraju, mislim da i tu treba, kao i u svakom drugom obliku društvenog rada, da važi princip koji smo i u Ustavu fiksirali — da zajednički interesi ujedinjuju ljude. U stvari, samo društvena zajednica je činilac koji treba da utiče na stvaranje zajedničkog interesa. I, ako ona takav zajednički interes bude uspostavila kao objektivnu činjenicu, onda će nesumnjivo doći i do najboljeg ujedinjavanja. Ne treba se plašiti da nećemo postići uspehe.

Na kraju, još samo dve proceduralne napomene. Pre svega, koliko god se slažem sa suštinom Nacrta rezolucije, meni izgleda da moramo razmotriti sasvim načelno da li ovakav tip rezolucije odgovara dokumentu koji donosi Savezna skupština. Ja mislim da ne odgovara i ja se bojim da rezolucijom ovakvog tipa ne učinimo presedan kojeg ćemo se teško osloboditi. Rezolucija je zakon. To nije spisak želja, nego je zakon. Meni ova rezolucija izgleda kao da smo napravili spisak svih naših želja na tom području i sada smo sve te želje servirali Saveznom izvršnom veću, koje sada treba da ih ostvari. Međutim, Skupština će morati o svim tim pitanjima da donosi odluke. Savezno izvršno veće će sada na osnovi toga da prouči stvari

i da podnese odgovarajuće predloge, a Skupština će morati da donosi konačne odluke. Znači mi ne treba da formulišemo u našim rezolucijama stvari na takav način, kao da smo puni nekih želja, a optužujemo nekog drugog što sve to ne sprovodi. Mi smo odgovorni za sprovođenje toga! Skupština, niko drugi! Svi vi koji sedite ovde! Zato, ja mislim da treba dobro da razmislimo o tome šta možemo danas da sprovedemo, da to onda i zapišemo u rezoluciji. Samo, onda to i da sprovedimo.

Ja nisam ni protiv toga da izradimo i neke preporuke, dugoročne preporuke, za koje znamo da danas još nismo eventualno sposobni da sprovedemo, ali da budu kao jedna, da tako kažem, zvezda vodilja u našem daljem radu na tom području. No, to je onda preporuka. Ona ne obavezuje, tako reći, nikoga, nego služi svima nama kao uporište za rad. Ja bih bio za to da se rezolucija po formi temeljito izmeni. Ako su potrebna objašnjenja, neki načelni stavovi, da se to formuliše u jednoj preambuli, a zatim da se navede ono o čemu Skupština odlučuje, pod tačkama 1, 2, 3, 4, 5. itd. To neka bude rezolucija. Ako treba, na kraju da se kaže, »i preporučuje«, pa neka se onda kaže: prvo, drugo, treće, četvrto itd., onda će se znati šta je Skupština odlučila i ko je za šta obavezan. Meni izgleda da je to važno, ne samo za konkretnu rezoluciju, nego i za sve ostale koje u Skupštini budemo donosili.

Sada se mnogo govori o tome da u Skupštini diskutujemo, da donosimo rezolucije, a da se one ne sprovedu. Međutim, drugovi, mi smo sami krivi ako se nešto ne sprovodi, jer smo mi odgovorni za to da li će se sprovoditi ili ne. Skupština je taj činilac. Radi toga, mislim, i treba izbeći neke nejasne formulacije.

Još nešto oko nadležnosti. To se ne odnosi samo na ovu našu sednicu. Bilo je postavljeno, i danas ovde i juče u Privrednom veću, pitanje da li je u redu što Privredno veće direktno ne odlučuje o materiji koja je sada na dnevnom redu. Ja razumem to pitanje, s obzirom na veliku važnost koju ima za privredu. Ali, drugovi, ja bih želeo da vas upozorim na nekoliko principijelnih pitanja. Prvo, naš Ustav potpuno jasno kaže da sve odluke Skupština donosi dvodomno. Samo nekoliko određenih odluka, kao što su izbor predsednika Republike i slično donosi Skupština kao celina. Ne predviđa se nikakva varijanta i nikakva mogućnost da tri veća odlučuju zajedno. Prema tome, ako hoćemo u tome nešto da izmenimo moramo da promenimo Ustav. Ja lično mislim da to načelno ne bi bilo pravilno. Jer, suština stvari je u tome, koncept svih tih odnosa unutar Skupštine kako ih Ustav formuliše je u tome da uvek rešavaju zajedno Savezno veće i ono veće radnih zajednica čiji je rad neposredno povezan s materijom o

kojoj se radi. Znači, ne ono veće koje finansira, ili će najviše finansirati naučnoistraživački rad i naučna istraživanja, nego ono veće u kojem sede naučni istraživači, predstavnici instituta. To treba da bude odlučujuće kad se odlučuje o sudbini naučnoistraživačkog rada.

Naravno, sva druga veća, a to je predviđeno našim poslovnikom, mogu da daju svoje mišljenje o određenom pitanju. Ali, mislim da se moramo bezuslovno držati tog principa, inače ćemo napraviti zbrku u odnosima i napustićemo principijelni teren na kome je izgrađena naša Skupština.

Predsedavajući Nikola Sekulić:

Da li se još neko javlja za riječ? (Niko).

Pošto se niko ne javlja za riječ, na osnovi prijedloga Koordinacione komisije da Savezno vijeće i Prosvetno-kulturno vijeće izaberu zajedničku komisiju, koja bi na bazi ekspozee, diskusije i primjedaba na Nacrt rezolucije o razvoju naučnoistraživačkog rada izradila konačni Prijedlog rezolucije i predložila vijećima

na usvajanje, predlažem da izaberemo zajedničku redakcionu Komisiju. Da li se slažete s ovim prijedlogom? (Svi se slažu).

Ako mi dozvolite, ja predlažem da se u Komisiju izaberu ovi drugovi: Avdo Humo, Milentije Popović, Stanka Veselinov, Savka Dapčević Kučar, Edhem Camo — poslanici Saveznog vijeća, Nikola Sekulić, Ilija Đuričić, Ivan Supek, Boris Zihlerl, Kiro Hadži Vasilev i Dimitrije Vujović — poslanici Prosvetno-kulturnog vijeća, Branko Žeželj — poslanik Privrednog vijeća i Marijan Morelj — poslanik Socijalno-zdravstvenog vijeća.

Čuli ste prijedlog za sastav redakcione Komisije. Da li ima nekih dopuna ili drugih prijedloga? (Nema).

Objavljujem da su oba vijeća jednoglasno usvojila zajedničku redakcionu Komisiju.

Ovim je dnevni red zajedničke sjednice ispunjen. Zaključujem sjednicu.

(Sednica je zaključena u 20 č i 35 min).

PRILOZI

IZVEŠTAJ

KOORDINACIONOG TELA PROSVETNO-KULTURNOG VEĆA O PROBLEMIMA NAUČNOISTRAŽIVAČKOG RADA

KOORDINACIONO Telo ZA NAUČNOISTRAŽIVAČKI RAD Prosvetno-kulturnog veća, Odbora za prosvetno-kulturna pitanja Saveznog veća, Privrednog veća, Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE PROSVETNO-KULTURNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Koordinaciono telo za naučnoistraživački rad Prosvetno-kulturnog veća, Odbora za prosvetno-kulturna pitanja Saveznog veća, Privrednog veća, Socijalno-zdravstvenog veća razmotrilo je na sednicama od 20. marta, 14. jula i 23. septembra 1964. godine, probleme naučnoistraživačkog rada u našoj zemlji, na osnovu elaborata Saveznog saveta za koordinaciju naučnih istraživanja, Prednacrt rezolucije o razvitku i ulozi naučnoistraživačkog rada i predloga i mišljenja naučnih ustanova i naučnih radnika.

Pored članova Koordinacionog tela u radu su učestvovali i predstavnici naučnih i društvenih ustanova iz cele zemlje, Saveznog saveta za koordinaciju naučnih istraživanja, Savezne komisije za nuklearnu energiju, Saveznog zavoda za privredno planiranje, Saveznog sekretarijata za prosvetu i kulturu i dr. naučnih instituta, univerziteta i akademija nauka.

Na sastanku od 20. marta o. g. konstatovano je da elaborat Saveznog saveta za koordinaciju naučnih istraživanja, dosta iscrpno tretira problematiku dosadašnjeg razvoja nauke u našoj zemlji i, mada nije imao za cilj da predlaže definitivna rešenja pojedinih problema, elaborat može poslužiti kao osnov za razradu aktuelnih pitanja unapređenja nauke, s tim da treba uzeti u obzir mišljenje šireg kruga zainteresovanih ustanova i naučnih radnika radi svestranijeg tretiranja ovog pitanja.

Imajući u vidu njegove osnovne postavke, kao i mišljenja, sugestije i predloge iznete u diskusiji, poslanici su konstatovali

I

Dosadašnji razvoj naučnoistraživačkog rada u našoj zemlji dao je bez sumnje vidne rezultate. Ostvarena dostignuća u raznim naučnim oblastima predstavljaju važan doprinos razvoju nauke i mogućnosti za unapređenje proizvodnje i drugih delatnosti u našoj zemlji. Stvoreni su određeni kapaciteti naučnoistraživačkog rada, a u nekim oblastima je razvijena i mreža naučnih institucija i organizacija i osposobljen istraživački kadar. Ukupan broj naučnoistraživačkih organizacija je više no udvostručen u toku zadnjih deset godina, mada još postoji niz oblasti u privredi i drugim delatnostima, koje nisu pokrivene istraživačkim institucijama. Međutim, dok je u 1964. godini bilo oko 100, u 1963. je u našoj zemlji postajalo već blizu 280 naučnih organizacija. Sa druge strane, ocenjuje se da je u toku 1963. godine u svim naučnim ustanovama u zemlji bilo zaposleno oko 8.000 naučnih i stručnih radnika. U nekim oblastima naučnoistraživačkog rada, kao na primer u oblasti nuklearne energije, ostvaren je vidan doprinos razvitku kadrovskih potencijala, blagodareći značajnim finansijskim ulaganjima.

Isto tako, nastojalo se da se kroz reformu školovanja naučnih kadrova na univerzitetima stvore

mogućnosti i prošire osnove za njihovo sistematsko obrazovanje. Tim putem se znatno doprinelo potpunijem zadovoljavanju inače rastućih potreba koje se osećaju u naučnoistraživačkim organizacijama u privredi i drugim granama delatnosti.

Dosadašnja finansijska ulaganja u razvoj naučnoistraživačkog rada, ma kako nedovoljna sa gledišta naših potreba doprinela su kako razvoju naučnih istraživanja, tako i njihove materijalne i kadrovske baze. Prema nekim podacima, ukupna sredstva za naučna istraživanja u Jugoslaviji mogu se u 1963. godini oceniti na oko 35 milijardi dinara, što čini oko 0,8% društvenog proizvoda.

Realno, ovaj procenat je niži, jer se on odnosi i na takve službe koje su više rutinske, a sem toga u strukturi ovog iznosa nalaze se i sredstva namenjena delatnostima koje nisu isključivo naučnoistraživačkog karaktera (npr. geološkog istraživanja i sl.).

Bez obzira, međutim, na nestabilnost izvora i neizgrađen sistem finansiranja može se ipak reći da su uložena sredstva stvorila uslove za dalji razvoj naučnih istraživanja.

II

Razvitak naše privrede bio je u svim fazama posleratnog perioda vrlo dinamičan, a stopa privrednog rasta među najvišim u svetu. Međutim, u periodu kada je bilo neophodno da se što pre izmeni zaostala privredna struktura i postavne osnove za brzu industrijalizaciju zemlje nije mogao biti obezbeđen prioritet punoj izgradnji sopstvene savremene tehnologije adekvatno razvitku istraživačkog kapaciteta. U toj fazi, nisu mogli biti obezbeđeni svi potrebni uslovi u pogledu tehničkih iskustava, kadrova i, naročito, finansijskih sredstava. Težište naših napora bilo je tada na izgradnji proizvodnih kapaciteta u svim granama privrede, a naročito u industriji, i na nastojanjima da se što pre ovlada proizvodnjom.

U toku zadnjih godina, sve se više ispoljavala potreba za intenzivnim razvojem privrede, a posebno industrije, kako bi se visoka stopa rasta mogla ostvariti stalnim poboljšanjem tehnologije, a ne ekstenzivnom izgradnjom novih kapaciteta. Danas su, u gotovo svim privrednim granama, u toj meri narasli proizvodni kapaciteti da se u njihovom potpunijem i efikasnijem korišćenju kriju velike rezerve za dalji dinamičan razvitak proizvodnje ponekad veće nego i u izgradnji novih kapaciteta.

To ukazuje na potrebu usmeravanja naših napora prema problemima intenziviranja izgrađenih kapaciteta, usavršavanja proizvodnje i, naročito, razvika sopstvene savremene tehnologije. Takva orijentacija je neophodna i zbog potreba da se dalje proširi tržište, razvijaju mogućnosti za povećanje produktivnosti rada i, u krajnjoj liniji u životnog standarda stanovništva. Razvojem sopstvene tehnologije, moguće je podići naše proizvodne sposobnosti na svetski nivo. To je jedan od uslova za potpunije i efikasnije uklapanje naše zemlje u međunarodnu podelu rada.

Razvoj naučnih delatnosti i tehnologije u svetu se odvija danas izvanredno brzim tempom tako da se u mnogim oblastima privrednog i društvenog života stvaraju vanredne mogućnosti daljeg unapređenja.

Usklađivanje razvoja naučnih istraživanja i proizvodnje — u savremenim uslovima, unosi i jedan nov element. Upravo zbog izvanredno brzog razvika nauke prosečan vek tehnologije u većim proizvodnim granama je znatno skraćen. Zbog toga je tehnologija, koja u sebi ne sadrži elemente svog sopstvenog razvika i unapređenja, osuđena na brzo zastarevanje i zaostajanje.

Međutim, uloga i značaj naučnih istraživanja se ne iscrpljuju samo u oblasti neposredne proizvodnje i ekonomike. Razvoj nauke je od posebne važnosti i za

mnoge druge oblasti društvenih delatnosti, kao što su zdravstvo, obrazovanje stanovništva, kultura, razvoj društvenih odnosa. Tu se takođe javlja potreba i neophodnost usklađenog razvika naučnoistraživačkog rada sa potrebama opšteg društvenog razvoja.

Mogućnosti, koje obezbeđuju razvoj nauke ne samo u privredi nego i u društvenim delatnostima, potvrđuju da naučnoistraživački rad postaje jedan od osnovnih elemenata opšteg privrednog i društvenog razvika, a ulaganja u naučnoistraživački rad, važan instrument ekonomske i društvene politike zemlje.

Razvoj naučnoistraživačkog rada i u našoj zemlji dolazi sada u fazu u kojoj treba da postane jedan od osnovnih faktora u privrednom i društvenom razviku.

Imajući u vidu ovakvu ulogu i značaj naučno-istraživačkog rada u savremenom društvu, konstatovano je da postojeći uslovi pod kojima se on danas odvija ne obezbeđuju u punom obimu ravnomeran i strukturno usklađen razvoj nauke, saglasno potrebama i mogućnostima ekonomskog i društvenog razvoja naše zemlje i da u tom pogledu postoje mnoge disproporcije. Usled toga, ne potcenjujući dosadašnje rezultate naučnoistraživačkog rada o kojima je bilo reči može se konstatovati da u sadašnjoj fazi, naučnoistraživački rad ne prati u odgovarajućem tempu naš brz privredni i društveni razvitak. U tom pogledu postoji niz problema koji traže hitna rešenja, posebno u vezi sa pripremama Sedmogodišnjeg plana i promenama u našem sistemu privređivanja.

III

U ovakvom izveštaju nije moguće obraditi sve strane ove složene problematike. Međutim, Koordinaciono telo smatra da sledeća pitanja zaslužuju posebnu pažnju

1. Danas se i najrazvijenije zemlje suočavaju sa teškoćama zbog nedovoljnog broja naučnih kadrova, što je posledica vrlo brzog razvoja nauke. Kod nas je ovaj problem teži usled nerazvijenosti istraživačkih baza i nedostataka dužih naučnih tradicija. Sem toga izgradnja istraživačkog kadra po svojoj prirodi predstavlja spor proces. Ali i ako se može navesti dosta objektivnih razloga za stanje u pogledu istraživačkih kadrova, mora se konstatovati da učinjeni napor, uprkos mnogim merama i uloznim sredstvima, nisu još uvek dovoljni da ostvare sve uslove za odgoj istraživačkog kadra u skladu sa stvarnim potrebama našeg razvoja.

Sistem obrazovanja naučno-istraživačkog kadra na univerzitetima još nije u potpunosti izgrađen. Reforma univerzitetske nastave unela je mnoge nove i povoljne momente u ovom pravcu, ali postignuti rezultati su još nedovoljni. Materijalna baza naših univerziteta je veoma ograničena i dok se ne stvore uslovi za ekonomski stabilniju osnovu ovih institucija, ne može se računati sa znatnijim proširenjima njihovih mogućnosti. Sem toga, još uvek ima slabosti i nedostataka u pogledu kvaliteta i same nastave na univerzitetima.

U sadašnjoj fazi razvoja naučnoistraživačkog rada ne radi se samo o kvantitativnom nedostatku naučno-istraživačkog kadra. I u strukturi kadra, u rasporedu po pojedinim oblastima istraživačkog rada i nivou njegove stručnosti, ima slabosti, neravnomernosti i nepotpunosti.

2. Nedovoljna opremljenost univerziteta i veoma uska materijalna baza većine naučnih institucija, predstavlja akutan problem za dalji razvoj nauke u našoj zemlji. Ne postoje još stabilniji kriterijumi finansiranja i sticanja dohotka koji bi im omogućili stabilnost u realizaciji postavljenih zadataka.

Ovakva situacija izaziva niz problema materijalne prirode kod naučnih kadrova, dovodi do osipanja naučnih kadrova i nepotpunog korišćenja kadrova na radnom mestu

Ova pitanja se mogu rešavati orijentacijom na jačanje materijalne baze naučnih ustanova i proširenjem materijalnih osnova samoupravljanja u naučnim ustanovama.

3. U daljem razvoju naučnoistraživačkog rada treba stvoriti uslove za potpunije i kvalitetne promene u pravcu šireg uticaja samih naučnika i društvenih faktora u formiranju naučne politike. Društveni odnosi otišli su dalje u svom razvoju, od razvoja organizacija koje dejstvuju kao naučne ustanove ili kao ustanove koje formiraju naučnu politiku. Način stvaranja naučne politike treba prilagoditi novim odnosima i angažovati neposrednije u tome radne organizacije, komore i druge asocijacije proizvođača, skupštine naučnih radnika i naučne ustanove na svim nivoima. Sistem finansiranja naučnoistraživačkih ustanova na osnovu sticanja dohotka treba da postane osnova za razvoj materijalne baze naučnoistraživačkog rada naučnih institucija i na unapređenje društvenih odnosa u njima.

4. Dosadašnji sistem finansiranja naučnoistraživačkog rada ne obezbeđuje osnovne uslove u tom pravcu. Budžetski način i odnosi u formiranju sredstava saveznog i republičkih fondova za naučni rad i sredstava za finansiranje univerziteta i izgradnju kadrova, kao i drugih naučnih ustanova ne odgovaraju današnjim potrebama i mogućnostima razvoja nauke u našoj zemlji, kako u pogledu obima ukupnih sredstava namenjenih naučnim istraživanjima i školovanju naučnog kadra, tako i u pogledu strukture utroška, niti omogućavaju razvoj društvenih odnosa i stimulativnost u radu u naučnim institucijama. Ovakav sistem naročito ne obezbeđuje skladnu povezanost u angažovanju sredstava namenjenih naučnoistraživačkom radu sa aktuelnim tendencijama privrednih i društvenih kretanja i mogućnostima koje postoje u pojedinim fazama našeg razvoja.

Finansiranje naučnoistraživačkog rada treba uskladiti sa potrebama njegovog razvoja i sa opštim principima našeg društvenog i ekonomskog sistema.

Zbog toga, treba izgrađivati takav sistem finansiranja naučnoistraživačkog rada koji će obezbediti formiranje sredstava namenjenih u ove svrhe u skladu sa porastom društvenog proizvoda. Posebno treba razmotriti mesto i ulogu Saveznog i republičkih fondova za naučnoistraživački rad u sklopu čitavog sistema.

Sredstva potrebna za rad univerziteta i izgradnju kadrova treba da se formiraju na bazi stvarnih i potrebnih troškova jedne kvalitetne nastave na svim stepenima studija, s tim da ona obezbede ne samo pokrivanje efektivnih troškova, nego i sredstva za lične dohotke i odgovarajuće fondove ovih ustanova, koji treba da doprinesu razvoju i jačanju njihove materijalne baze.

5. Utvrđivanje najcelishodnijih međusobnih odnosa između pojedinih kategorija i oblasti naučnoistraživačkog rada, takođe je jedan od težišnih problema politike u naučnom radu, naročito ako se ona posmatra sa aspekta širih društvenih interesa i ciljeva. U cilju stvaranja uslova za usklađeni razvoj naučnoistraživačkog rada treba razviti sistematsko programiranje, utvrđivanjem širih i dugoročnijih programa naučnih istraživanja. Programiranje razvoja nauke u našoj zemlji treba da bude zasnovano na bazi samostalnog razvika pojedinih ustanova, usklađivanja njihovih interesa i programa i dobrovoljnog sporazumevanja među ustanovama u pojedinim društvenim oblastima i područjima naučnih istraživanja, s jedne strane, i kroz tekuće i perspektivne društvene planove razvoja privrede i društva s druge strane. Cilj ovog procesa je da doprinese ne samo sagledavanju mogućnosti i razvoja istraživačkih delatnosti, nego i da utiče na strukturu istraživačkih ustanova i njihove programe i delatnosti usklađuje sa potrebama privrede i društva kao i sa naučnim razvitkom u svetu.

Razrada odgovarajućih programa razvoja nauke u našoj zemlji, međutim, postaje utoliko složenija što

se za sada ne raspolaže sigurnijom metodologijom i iskustvom u tom pravcu. Radi toga, bilo bi neophodno što pre organizovati razmenu mišljenja po ovim pitanjima, kako bi se razradili osnovni elementi za utvrđivanje programa.

6. U daljem razvoju naučnoistraživačke delatnosti u našoj zemlji treba posvetiti posebnu pažnju pitanju javnosti ovog rada i dostupnosti naučnoistraživačkih rezultata i dokumentacije najširoj javnosti.

Tempo razvoja nauke u savremenim uslovima zahteva potrebu stalnog i sistematskog praćenja istraživačke aktivnosti, i u zemlji i u svetu. Radi toga dokumentacioni podaci, rezultati istraživanja i drugi naučni materijali nisu i ne mogu biti samo stvar ustanova, naučnih instituta ili pojedinaca.

Javnost naučnoistraživačkog rada je nužnost ne samo radi međusobne izmene iskustava nego i zbog toga, što se samo tim putem može obezbediti društvena kontrola i ocena naučne vrednosti ostvarenih rezultata, njihov značaj za zajednicu i praktičnu primenu. Istovremeno na toj osnovi moguće je razviti šire uslove za skladnije i potpunije povezivanje nauke i naučnih rezultata sa potrebama i zahtevima privrede. Radi toga, trebalo bi, kao princip uvesti obavezu objavljivanja rezultata naučnoistraživačkih radova postignutih na univerzitetu, naučnim institutima, laboratorijama, imajući u vidu propise koji regulišu zaštitu industrijske svojine, patenata i dr.

IV

Polazeći od stanja naučnoistraživačkog rada i njegovih problema i imajući u vidu naročito da je odlukama političkih foruma i Rezolucijom Savezne skupštine o osnovnim smernicama za dalji razvoj našeg privrednog sistema otvoren put intenzivne privredne izgradnje, i da je za takav razvitak nužna modernizacija proizvodnje na bazi povećanja produktivnosti, što čini neophodnim šire razvijanje i korišćenje naučnih rezultata u svim oblastima privrede i društva i zahteva obezbeđenje stabilnijih uslova za razvoj i primenu nauke u proizvodnji i društvenim delatnostima — Koordinaciono telo zaključilo je da predloži Saveznom veću i Prosvetno-kulturnom veću da se pitanje razvoja, organizacije, finansiranja i uloge naučnoistraživačkog rada pretresu na sednicama veća i da kao rezultat toga pretresa bude doneta odgovarajuća Rezolucija Savezne skupštine o razvoju i ulozi naučnoistraživačkog rada.

U cilju izrade Prednacrt rezolucije Koordinaciono telo je formiralo Redakcionu grupu u sastavu: dr Edhem Čamo, poslanik Saveznog veća kao predsednik grupe, dr Milan Osredkar, poslanik Prosvetno-kulturnog veća, dr Andrija Krešić, poslanik Prosvetno-kulturnog veća, inž. Branko Žeželj, poslanik Privrednog veća, inž. Vladimir Jasić, poslanik Privrednog veća i dr Manijam Morelj, poslanik Socijalno-zdravstvenog veća. Grupi je pridodat jedan broj stručnjaka.

Koordinaciono telo diskutujući o koncepciji Rezolucije došlo je do zaključka da u Rezoluciji treba što određenije postaviti ulogu naučnoistraživačkog rada u našem društveno-političkom razvoju i posebno istaći značaj izgradnje institucione baze, naučnoistraživačkog kadra, materijalno-finansijsku osnovu naučnoistraživačkog rada, politiku programiranja, planiranja i koordinaciju naučno-istraživačkog rada kao i pitanja društvenih odnosa i samoupravljanja u naučnoistraživačkim ustanovama.

Rezolucija treba da bude politički akt kojim bi se na osnovu ocene stanja i narednih zadataka poslednje određilo mesto naučnoistraživačkog rada u sklopu proizvodnog razvoja i razvika naših društvenih odnosa, u ovoj etapi. Ona treba da odredi načelne stavove našeg društva prema naučnoistraživačkom radu i da u isto vreme obaveže odgovarajuće organe da kon-

kretizuju politiku i posebnim instrumentima razrade organizaciju, programiranje i materijalno-finansijski položaj naučnoistraživačkog rada.

Na osnovu Rezolucije trebalo bi da uslede konkretne mere i akcije naučnih, privrednih, društvenih i državnih faktora u ostvarivanju i sprovođenju u delo postavki sadržanih u Rezoluciji.

Prema tome, Rezolucija o razvoju naučnoistraživačkog rada po svom karakteru ne može da obuhvati sve pojedinosti iz oblasti problematike naučnoistraživačkog rada, pogotovo ne ona pitanja koje treba da se rešavaju u okviru naučnih tela i foruma.

U skladu sa ovakvom koncepcijom, Redakciona grupa, u saradnji sa grupom stručnih saradnika, pripremila je Prednacrt rezolucije o razvoju naučnoistraživačkog rada o kome se raspravljalo na sednici Koordinacionog tela 14. VII 1964. godine.

Na toj sednici zaključeno je da se na osnovu primedbi koje su do tada dobijene od zainteresovanih faktora, sačinji nov tekst Prednacrt rezolucije. Prednacrt rezolucije dostavljen je na uvid poslanicima Saveznog veća, Prosvetno-kulturnog veća, Privrednog veća i Socijalno-zdravstvenog veća i zainteresovanim organizacijama, institucijama na mišljenje i primedbe. Tekst Prednacrt rezolucije dobilo je na uvid 56 organizacija i institucija.

Široka konsultacija kod izrade rezolucije naišla je na povoljan prijem, kod naučnih institucija i naučnih radnika. Niz sastanaka u republikama bio je održan u vezi sa Prednacrtom rezolucije, a 27 ustanova i organizacija dostavilo je svoje pismene primedbe.

23. septembra održan je sastanak Koordinacionog tela na kome je diskutovano o tekstu Prednacrt i primljenim primedbama. Tom prilikom u Prednacrtu rezolucije izvršena su znatnija upotpunjavanja i preciziranja, učinjen je niz kritičkih primedbi i date sugestije za izradu Nacrt rezolucije.

Dobijene primedbe na Prednacrt rezolucije pokazale su se veoma korisne, i pomogle su prilikom redakcije teksta Nacrt rezolucije. Najveći broj primedbi odnosio se na finansiranje naučnoistraživačkog rada, stanje kadrova, koordinaciju naučnoistraživačkog rada i planiranje i uzet je na ovaj ili onaj način u obzir kod utvrđivanja Nacrt.

Međutim jedan deo primedbi nije po svom sadržaju u skladu sa karakterom Prednacrt i nije se mogao usvojiti. Prihvaćena je sugestija da se određenije istakne uloga društvenih nauka, pogotovu što u našoj zemlji postoje svi uslovi za razvitak ove naučne oblasti, kao i da se Rezolucija uskladi sa stavovima i intencijama koje su došle do izražaja u Rezoluciji u privrednom sistemu i Prednacrt rezolucije o smernicama za izradu društvenog plana Jugoslavije za period od 1964. do 1970. godine.

Takođe je prihvaćena sugestija da se jače istakne da na univerzitetskim i naučnoistraživačkim institucijama treba što potpunije i efikasnije razvijati i produbljivati socijalističke društvene odnose, stvaranje i raspodelu dohodaka, pod istim uslovima kao i u drugim naučnoistraživačkim institucijama.

Prihvaćena je i sugestija da se u Rezoluciji određenije istakne mesto i uloga Akademija nauka i naučnih društava.

Naglašen je, takođe i značaj principa javnosti i informisanja u vezi sa naučnoistraživačkim radom.

Niz primedbi koje se odnose na deo o finansiranju naučnoistraživačkog rada, međutim, nije se mogao usvojiti. Ovo stoga, što se u Prednacrtu rezolucije ističu i naglašavaju samo osnovni odnosi i principi u pogledu finansiranja naučnoistraživačkog rada, pa se nije moglo ići u konkretizovanje sredstava i instrumenata za to.

Držeći se usvojene koncepcije u Rezoluciji se nije moglo ulaziti ni u problem strukture istraživanja to-

jest odnosa fundamentalnih, razvojnih i primenjenih istraživanja. Ovaj odnos po mišljenju Koordinacionog tela rešava se u konkretnoj praksi u skladu sa zadacima koje društvo postavlja pred naučne institucije.

Koordinaciono telo ovlastilo je na sednici od 23. septembra o.g. redakcionu grupu da izvrši definitivnu redakciju teksta Nacrta rezolucije i da je podnese na razmatranje Saveznom veću i Prosvetno-kulturnom veću Savezne skupštine. Takođe je zaključeno da se uoči pretrasa ovih pitanja na sednicama veća održi sednica Koordinacionog tela i da se eventualne primedbe dostave većima u vidu amandmana Koordinacionog tela.

Podnoseći ovaj izveštaj i Nacrt rezolucije, Koordinaciono telo predlaže da se na zajedničkoj sednici

Saveznog veća i Prosvetno-kulturnog veća pretrase problemi razvoja naučnoistraživačkog rada i da se podneti Nacrt rezolucije usvoji. Koordinaciono telo smatra da će pretresanje ovih pitanja na zajedničkoj sednici u Saveznoj skupštini doprineti razradi i boljem sagledavanju problematike razvoja i uloge naučnoistraživačkog rada i postaći angažovanje društvenih, privrednih, političkih, naučnih faktora i celokupne javnosti u sprovođenju stavova i zaključaka koji treba da obezbede uspešan dalji razvoj nauke u interesu razvoja našeg društva.

Predsednik

Koordinacionog tela

dr Rajko Tomović s. r.

SAZNAJ
POSREDOVANJE

